

Raftul Denisei

ESHKOL NEVO

„Captivant. Un ingenios și cuceritor portret al artistului nu chiar la tinerețe."
BOOKLIST

ULTIMUL INTERVIU

roman

„Nevo este un strălucit chimist într-ale literaturii."
ETGAR KERET

ebook HUMANITAS fiction

ESHKOL NEVO

ULTIMUL INTERVIU

Traducere din ebraică şi note de
MARLENA BRAEŞTER

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

ESHKOL NEVO
THE LAST INTERVIEW
Copyright © 2018 Eshkol Nevo
First published in Israel as *Ha-Re'ayon Ha-Acharon* by Kinneret Zmora-Bitan, Tel Aviv, in 2018
All rights reserved.

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziţie publică pe internet sau în reţele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informaţiei, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislaţiei privind protecţia dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

© HUMANITAS FICTION, 2022, pentru prezenta versiune în limba română (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-097-127-6 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Aţi ştiut întotdeauna că veţi deveni scriitor?

Nu. Dar la un moment dat, în adolescenţă, am înţeles că fantasmele mele masturbatorii erau mult mai detaliate decât cele ale prietenilor mei apropiaţi. La ei era ceva clar, precis ca o fotografie făcută la scena crimei. La mine erau obstacole, conflicte, personaje bine conturate. Trebuia să cred în fantasmele mele ca să mă simt excitat de ele. Aşa că le-am construit până la cel mai mic amănunt. Îmi amintesc că într-o noapte, patru buni prieteni dormeau în saci de dormit în pivniţa casei lui Hagai Carmeli din Ramot, şi fiecare şi-a povestit fantasma. Eu am vorbit ultimul, şi până am terminat de vorbit, toţi adormiseră, în afară de Ari, care, înainte de a-şi închide fermoarul sacului, mi-a spus cu o voce adormită: băiete, am impresia că vei deveni scriitor, dar ar trebui să înveţi când să te opreşti.

Ce vă îndeamnă să scrieţi?

Meira, învăţătoarea mea, ne-a cerut să scriem un jurnal în vacanţa de Pesah. Am luat un caiet la Ras Burqa, şi din când în când urcam pe coline şi scriam despre lumea de sub apă şi despre lumea de deasupra apei.

Apoi, părinţii mei au hotărât să se mute din Ierusalim la Haifa. Am scris câteva poezii de protest împotriva mutării, dar, aşa cum se întâmplă de multe ori cu poeziile de protest, nu a ajutat.

Pe urmă, în clasa a douăsprezecea, la spectacolul de sfârşit de an, Tali Leshem a cântat la flaut. Voiam să fiu cât mai aproape de ea, sperând că mă va remarca, dar nu aveam nici un talent – nici să cânt la vreun instrument, nici să dansez, aşa că m-am oferit să scriu cuvintele pentru cântecele spectacolului.

În armată i-am scris scrisori lui Tali. Credeam că, dacă va primi câte o scrisoare de la mine în fiecare zi, n-o să mă părăsească pentru unul care vine acasă mai des.

Din America de Sud, după armată, i-am scris scrisori lui Dikla. Uneori îi povesteam despre ce se întâmpla în excursie, alteori inventam lucruri care nu se întâmplaseră. Mi-am dat seama că scriam cu mai multă plăcere despre ceea ce nu se întâmplase.

M-am despărţit de Dikla chiar înainte de a mă înscrie la primul atelier de *creative writing*, după licenţă, şi toate cuvintele pe care le-am scris acolo, şi poate de atunci şi până acum, au fost o încercare de a umple golul imens care s-a deschis la plecarea ei.

După un an, Dikla şi cu mine ne-am împăcat.

Au urmat câteva decizii pe care le-am luat în viaţa mea: Căsătorie. Copii. Împrumut la bancă.

Viaţa intrase pe un curs prea strâmt, iar scrisul era tot ce rămăsese în afara acestui curs prea strâmt.

Viaţa pe care nu am putut-o trăi am scris-o. A mers vreo câţiva ani, a anesteziat puţin nostalgia, însă apoi Ari s-a îmbolnăvit. Iar Shira s-a dus la internat. Şi Dikla a încetat să mai aibă încredere în mine.

Şi a început un fel de perioadă din aceea.

Mi se pare că se numeşte criză. Am crezut că va trece în câteva luni, dar m-am înşelat.

Din exterior, oamenii nu văd, dar eu ştiu că mă scufund. Şi mai ştiu că acum scriu ca să mă salvez.

Cum arată de fapt o zi de lucru a dumneavoastră?

În ultimul an duc o luptă neîntreruptă, un adevărat război de tranşee, împotriva distimiei: o tulburare acută a stării de spirit, care se caracterizează printr-o senzaţie de permanentă de depresie de mică intensitate. Pe scurt: cândva mă sculam vesel. Astăzi mă scol trist. Nu sunt sigur că ştiu de ce şi nu am nici cea mai mică idee cum să ies din asta. Nici nu sunt sigur cât timp Dikla va putea suporta asta. În ultima vreme simt că păstrează distanţa faţă de mine. Poate se teme să nu se molipsească.

În orice caz – dimineaţa mea începe întotdeauna cu exerciţii de gimnastică, alergare sau mers cu bicicleta, cu scopul de a-mi elibera în sânge substanţe care îmbunătăţesc starea de spirit. După care îl sun pe Ari şi stăm de vorbă despre echipa de baschet Hapoel Ierusalim, despre surorile din secţie, despre şansele de reunire a formaţiei Shabak S[1] – orice în afară de boala lui. Scopul conversaţiei e să-i îmbunătăţesc starea de spirit, dar ea îmi ridică şi mie moralul, alungând complet sentimentul acut de singurătate.

Apoi aţipesc un pic, mă trezesc, beau două ceşti de cafea una după alta, mănânc o tabletă întreagă de ciocolată *Para* şi deschid calculatorul ca unul care are intenţia reală de a scrie un roman. Rămân puţin în faţa foii goale de pe ecran. După câteva minute ajung la interviul ăsta, care mi-a fost trimis de editorul unui site internet care a adunat pentru mine întrebări ale utilizatorilor de internet. Şi răspund câte puţin. O întrebare, două. Cel mult trei. Dar iată că e ora unu şi jumătate, fiică-mea cea mijlocie se întoarce de la şcoală, iar zgomotul pe care îl face în living mă deranjează în aşa măsură, că nu mai are rost să continui. Aşa că închid calculatorul şi mă duc să-i pregătesc prânzul. Ne aşezăm şi mâncăm împreună. În ultimul an a devenit cât se poate de antipatică, iar eu cu distimia mea nu prea o pot suporta. Şi cu toate astea încerc să ajung la ea prin hăţişul de spini care a crescut în jurul ei deodată. E atât de obositor, încât după masa de prânz simt nevoia să dorm. Pun ceasul să sune ca să nu întârzii să-l iau pe fiul cel mic, cel inocent, de la grădiniţă. Când intru râde de fericire alergând spre mine şi, pentru o clipă scurtă ca un poem, mi se pare că totul va fi în regulă.

1. Trupă israeliană de rock şi hip-hop.

În ce măsură cărţile dumneavoastră sunt autobiografice?

Cândva ştiam să răspund la întrebarea asta. Adică ştiam că mint cu neruşinare când răspund la întrebarea asta, ca să-i apăr pe oamenii care îmi sunt apropiaţi şi pe mine. Dar ştiam şi adevărul. Şi adevărul e că există în cărţile mele de ficţiune, şi vor fi întotdeauna, frânturi de autobiografie şi că în general le atribui personajelor feminine. Ca să induc în eroare duşmanul.

De-a lungul anilor, lucrurile au început să se complice. Ce facem, de exemplu, cu o carte care ţi-a prezis viitorul? Ai imaginat o poveste extremă. Fără nici o legătură cu realitatea. Şi la un an după ce cartea a fost publicată, s-a petrecut în realitate. Se cheamă autobiografie?

Şi ce se întâmplă cu toate poveştile „din culise“ pe care le povestesc la întâlnirile cu cititorii? Cele care sunt menite să descopere experienţa personală care a condus la scris? Poveştile acelea s-au complicat la contactul cu publicul, astfel că nu mai sunt sigur dacă au avut loc cu

adevărat sau nu.

Ca să nu mai vorbim de infiltrarea fabulaţiilor în viaţa personală, neliterară.

Îl vizitez, de exemplu, pe Ari la spitalul Tel Hashomer. Când am plecat împreună în excursia cea mare, bunica m-a întrebat: cu cine pleci? Când i-am spus cu Ari, a oftat spunând: Foarte bine, el o să aibă grijă de tine.

Acum, braţele lui puternice, cu vene proeminente, au devenit flasce. Iar obrajii lui rotunzi sunt scofâlciţi.

Mă roagă să-i aduc un pahar cu apă rece de la aparat, şi când mă întorc de la bucătărioară, începem să vorbim.

Odată îi povesteam ce mi se întâmplă mie. Azi îi povestesc întâmplări construite cu grijă. Şi văd în ochii lui preocupaţi de chimioterapie că ştie că îi spun întâmplări bine construite şi că vrea – are nevoie – să-i povestesc altceva nu aşa de bine lustruit. Ceva fără început, mijloc şi poantă.

Dar eu nu mai pot să spun decât poveşti. Tot ce mi se întâmplă în viaţa mea reală e procesat, din momentul în care se întâmplă, într-o poveste bine făcută pe care să o pot povesti cândva. La vreo întâlnire cu cititorii. Într-un interviu. În timpul conversaţiei cu Ari, care închide ochii în mijlocul vorbăriei mele, mă prinde de mână spunând: Hai să tăcem puţin.

La ce lucraţi acum?

Adevărul e că încă mai încerc să-mi revin după cartea precedentă. Mai precis, să ies din vidul enorm de după publicarea ei. În zilele astea fac eforturi în special să nu mă îndrăgostesc. Anul care urmează publicării unei cărţi e propice. Eşti cuprins de o foame interioară atât de mare, încât oamenii o pot vedea din afară. Şi cel mai uşor e să-ţi potoleşti această foame cu o îndrăgostire disperată. Lipsită de orice speranţă. De exemplu, de o regizoare de documentare slovacă cu o tăietură pe obrazul stâng, care seamănă cu o gropiţă în obraz, pe care o întâlneşti la festivalul de filme din Haifa. Îndrăgostire care necesită apoi un an de zile ca să-ţi revii. Aşa că e preferabil să rămâi acasă. Izolat. Să-ţi închizi etanş camerele inimii. Să nu laşi nici o fisură prin care ar putea intra vreo femeie care nu e soţia ta. La asta lucrez acum.

Cum reuşiţi, ca bărbat, să construiţi personaje feminine?

Nimeni nu bagă de seamă că de fapt toate personajele feminine din cărţile mele sunt variaţii ale următoarelor trei:

Soţia mea.

Femeia imaginară care e negativul soţiei mele, care m-a obligat să renunţ la posibilitatea de a trăi cu ea în momentul în care am hotărât să mă căsătoresc.

Femeia care sunt eu.

Mi-e jenă să recunosc, dar de a treia femeie sunt cel mai mult atras.

Cum vă confruntaţi cu expunerea pe care o presupune publicarea unei cărţi?

M-am căutat pe Google. Iarăşi. Ce greşeală. Am citit toată noaptea ce s-a scris despre mine. Odată, într-o excursie cu clasa, m-am făcut că dorm şi am auzit o conversaţie. Despre mine. De data asta erau mult mai mult de doi. Poate o mie, poate două mii. Într-un site îmi fotografiaseră chiar petele de soare de pe obraji, explicând cum se pot şterge cu Photoshop. La patru dimineaţă m-am dus în sfârşit să mă culc. Replici răutăcioase îmi stăteau pe limbă. M-am lipit de spatele lui Dikla. Cândva, când mă lipeam aşa de ea, îmi lua mâna şi o punea pe inima ei. În ultima vreme, nu. În ultima vreme nu mai sunt aşa de sigur că mă iubeşte. Şi totuşi mi-am potrivit respiraţia după respiraţia ei şi mi-am şoptit: am o casă. Am o casă. Am o casă. Nu am închis ochii toată noaptea, şi dintre toţi mi-am adus aminte deodată de o vecină pe care o avusesem cu ani în urmă. Femeie în vârstă, s-ar putea spune chiar bătrână, care mă luase odată cu maşina la mare, şi pe drum mi-a povestit că face parte din grupul de nudişti. Aveam doar cincisprezece ani, dar m-a încântat idea şi am întrebat-o dacă aş putea să mă alătur lor. Să mă expun.

Zorii se fac văzuţi prin jaluzele. Nevastă-mea respira încă netulburată.

Totul e previzibil, mă gândeam. Însă mai e şi liberul-arbitru.

Ce fel de copil aţi fost?

Foarte asemănător cu copilul care plânge, a cărui poză atârna la policlinică pe când ne aşteptam rândul la doctorul Shneider. Copiii mă arătau cu degetul când pe mine, când pe el.

Păcătuiam prin imaginaţie. Nu citeam neapărat – dar tot timpul îmi imaginam.

Şi eram îndrăgostit. Până peste cap. De fiecare dată de altă fetiţă. Fără să-i spun nimic. Şi îmi era dor. De la o vârstă fragedă mă văd mergând cuprins de un dor constant. Nimeni drag nu murise, dar tot timpul schimbam casele. În fiecare vară mă despărţeam de vechii mei prieteni pentru a-mi găsi în fiecare toamnă prieteni noi. Apropo, nu sunt sigur că ăsta era motivul pentru care eram tot timpul cuprins de dor. Poate că aşa trebuie să fie, sunt copii-zigzag şi sunt copii-dor.

Încerc să localizez vreun minut concret dintre toate cuvintele astea care exprimă sentimente. Asta le cer studenţilor mei, fiţi concreţi. Disecaţi emoţia în imagini specifice. Dar din toate imaginile, nu ştiu de ce…

Aveam şase ani, poate şapte, când m-am dus cu bunicul Itzhak la Luna Park. Era destul de bătrân şi nu avea putere sau chef să urce cu mine în aparate. Aşa că mă conducea de la unul la altul, şi din când în când mă convingea să beau din plosca militară pe care o adusese cu el. Din partea mea era foarte bine că nu venea cu mine la aparate. Singurătatea nu însemna atunci frică. M-am urcat singur în *roller coaster* bucuros şi nu am ţipat deloc, nici măcar la coborâşurile abrupte. Tunelul groazei mi s-a părut amuzant. Roata cea mare era o ocazie să privesc de sus tot oraşul. Nu am avut nici cea mai mică urmă de teamă – până am ajuns la labirintul oglinzilor.

O instalaţie aparent nevinovată – mi se pare că astăzi nu mai există, de atâta nevinovăţie.

Tot ce trebuie să faci e să găseşti direcţia bună de la intrare până la ieşire printre pereţii construiţi din oglinzi.

A început bine. Am făcut prima şi a doua cotitură destul de sigur pe mine, dar m-am trezit prins în propriile reflexii. Îmi aduc aminte de momentul acela: eram înconjurat de o mulţime de imagini distorsionate care semănau

şi nu semănau cu mine: unele cu cap mare şi picioare subţiri, altele invers, picioare groase şi cap de marţian. M-a apucat o ameţeală uşoară, şi o senzaţie puternică necunoscută până atunci, că nu există nici o ieşire. Am încercat să merg mai departe, dar în orice direcţie mă îndreptam mă loveam de mine distorsionat. Şi iarăşi eu distorsionat. Şi iar de mine distorsionat. În cele din urmă m-am prăbuşit, am căzut în fund, sprijinit cu spatele de un perete, gândindu-mă – nu are rost să strig după ajutor pentru că bunicul nu aude bine fără aparatul lui auditiv. Şi m-am mai gândit că nu voi mai ieşi de aici niciodată.

Acum înţeleg deodată: ce bine seamănă cu coşmarul din care Dikla se trezea în panică în primii noştri ani, ridicându-se brusc în pat; se bătea cu palma în piept ca şi cum se înecase, apoi se uita la mine cu ochii holbaţi, fără să mă recunoască, şi apoi recunoscându-mă deodată mă ruga să o îmbrăţişez. Nu mai era nevoie să o întreb ce s-a întâmplat, ştiam că iar era închisă în clasă fără să poată ieşi pentru că teroriştii păzeau intrarea, şi din nou încerca să deschidă o fereastră ca să fugă dar nu reuşea. (În realitate, nu în coşmar, nenorocirea de la Maalot[2] a avut loc când maică-sa era însărcinată cu ea. În luna a noua. Locuiau chiar lângă şcoala în care pătrunseseră teroriştii, iar maică-sa auzise ţipetele copiilor şi se refugiase la vecina care avea o puşcă de vânătoare.)

2. Atentatul din anul 1974, în care 31 de israelieni au fost ucişi de terorişti ai Frontului de Eliberare a Palestinei.

E uimitor, cred, cum doi oameni al căror cel mai mare coşmar e să fie închişi între pereţi, au reuşit într-un fel sau altul să întemeieze un cămin.

Unde scrieţi?

Ani de zile mi-am dorit un studio. Aş fi vrut să spun fraze ca „Mă întorc de la studio“, „Am să-ţi telefonez de la studio“. Însă am impresia că asta face parte din lucrurile care se întâmplă altora, nu celor care au crescut într-un port şi au fost educaţi să nu cheltuiască nici un ban decât dacă e absolut necesar. Cine are nevoie de studio? mi-am spus. Amos Oz a scris în toaletă.

Cu toate astea, de fiecare dată când cineva, vreun coleg, îmi povestea că se duce la studioul lui, aveam o strângere de inimă, parcă prins cu un cârlig

de rufe, iar în gură mi se rostogolea împotriva voinţei mele, cuvântul: vârful limbii se plimbă atingând de două ori cerul gurii, la a treia atingere deschizându-mi buzele. Stu-di-o.

Acum mai bine de un an am închiriat un studio în moshavul[3] Ghivat Hen. Nu am avut încotro. Vă jur. Pe tot ce am mai scump.

3. *Moshav* – aşezare sătească sau agricolă.

La clădirea de lângă noi au început proiectul Tama 38[4] şi zgomotul îngrozitor al bormaşinilor şi ciocanelor nu mă lasă să mă concentrez. În afară de asta, fiică-mea cea mare – înainte de a pleca de la noi la internatul de la Sde Boker – nu se prea ducea la şcoală, şi ca să acopere hărmălaia construcţiei de afară asculta în fiecare dimineaţă la ea în cameră Enrique Iglesias la maximum. Încet-încet, pereţii casei au început să se închidă asupra mea. O apăsare s-a instalat între stomac şi torace fără să treacă. Cred că aşa s-a instalat distimia, deşi încă nu ştiam că aşa ceva există. Pe atunci gândeam – cine schimbă locul, schimbă starea de spirit – şi m-am dus cu laptopul meu la clinica unei psiholoage care lucra mai mult seara. Am acceptat toate condiţiile pe care mi le-a pus şi am cerut doar să schimbăm în contract definiţia spaţiului din „clinică“ în „studio“.

4. Tama 38 – proiect actual de renovare sau reconstrucţie a unor clădiri din diverse localităţi din Israel, care sunt în pericol în caz de cutremure etc.

Pe lângă laptop, am mai adus în studio şi câteva cărţi, pentru ambianţă. Pe perete am atârnat tabloul primit cadou de la un supravieţuitor al Holocaustului despre care Dikla spusese că e prea trist pentru a fi pus în living şi pe raft am pus fotografia unui izvor. La un pas de studio era o băcănie, care vindea bagels proaspeţi cu sare. Şi măsline. Îmi place să scriu cu măsline. Lângă studio era un portocal din care proprietara a spus că pot culege. Iar în studio era amenajat un colţ pentru servit ness şi cafea neagră şi un frigider unde se găsea laptele.

Totul era gata pregătit.

Moshav Ghivat Hen, aşa scria pe panoul de la intrare pe lângă care treceam în fiecare dimineaţă, după numele poetului Haim Nahman Bialik. Nu vorbim despre asta, nu ne grăbim să fisurăm imaginea poetului naţional, însă Bialik aproape că nu a mai scris din momentul în care s-a stabilit în

Israel. „Cârcelul se rupsese din viţă.“ În zece ani a scris doar nouă poezii. Care nu sunt culmea creaţiei lui. Oare casa care i s-a construit la Tel Aviv era prea frumoasă? Prea comodă? Sau poate faptul că lumea îl privea cu admiraţie l-a privat de libertatea necesară oricărui individ care creează sau poate, cu toate realizările lui literare, revistele şi casele de editură, nu i-a mai rămas timp pentru contemplare. Şi fără a contempla, fără a lăsa spaţiul gol să rămână gol, cum e posibil să te reîncarci; sau poate dimpotrivă? Poate că s-a încărcat cu şi mai multe proiecte literare pentru a nu rămâne singur cu sinele care-nu-mai-reuşea-să-scrie? Mi-l imaginez împărtăşindu-i soţiei lui, Mania, înainte de culcare despre încă o zi care a trecut fără a scrie măcar o poezie demnă de acest nume şi privirea ei epuizată ascultându-l. Ei, hai, Haim Nahman – gândeşte ea fără a spune – cât mai putem auzi acelaşi refren?

El aşteaptă cu ochii deschişi în întuneric până ce ea adoarme şi iese din casă, şi după câteva străzi ajunge la Ira Ian. Ea e neînfrânată şi pictoriţă şi încă mai e fermecată de el, şi după ce au făcut dragoste, el aşteaptă cu ochii deschişi în întuneric până ce Ira Ian adoarme şi pleacă la cealaltă femeie, a treia – se poate presupune că a existat şi o treia –, îşi pune capul în poalele ei, iar ea îi mângâie chelia cântându-i cântece în idiş, dar tot umbletul ăsta dintr-un pat în altul prin Micul Tel Aviv[5] nu-l ajută deloc şi nu poate schimba absolut nimic, pentru că în dimineaţa următoare, pe birou, foaia de hârtie îl aşteaptă mai albă decât oricând.

5. Micul Tel Aviv – zonă din Tel Aviv înfiinţată în 1909 la nord de Jaffa, centru al vieţii culturale cu muzee, cafenele, baruri, restaurante renumite.

Am petrecut luni întregi în studioul meu din Ghivat Hen. Citind texte ale studenţilor. Vorbind la telefon. Răspunzând la mailuri. Mergând până la băcănie şi întorcându-mă cu măsline. Culegând portocale din copac şi storcându-le. Uitându-mă la fotografia lui Mayan, fata care a murit pe Drumul Morţii[6] şi în rucsacul căreia au găsit o carte de-a mea. Am ascultat albume întregi cu David Bowie pe YouTube. Am citit articole medicale despre distimie. Spuneam tuturor: „Am să te sun de la studio.“ „Hai să ne întâlnim la mine în studio.“ Am încercat chiar să fac yoga pe salteaua de yoga a psiholoagei, dar mi-a înţepenit spatele. Poate din cauza distimiei,

care m-a ţintuit la realitate. Poate că lucrau aici alte forţe.

6. Drum extrem de periculos din Bolivia, denumit astfel din cauza numărului mare de victime ale accidentelor produse pe el.

Până la urmă m-am întors acasă.

A-ca-să.

Vârful limbii aşteaptă răbdător la rând ca să pronunţe cu mici bătăi de tobă când gura se deschide şi se închide plină de dorinţă.

Vă gândiţi la publicul cititorilor când scrieţi?

Eu? Da’ de unde. În nici un caz. Nu e interesant şi nici nu am timp. Conştiinţa mi-e atât de ocupată cu frământările sufleteşti ale personajelor şi întorsăturile evenimentelor, încât pur şi simplu nu mai rămâne timp pentru gânduri nerelevante. Absolut deloc. Neg cu tărie…

Numai din când în când, ca un suporter care pătrunde gol în teren în mijlocul unui meci de fotbal, îmi dă buzna în conştiinţă o nelinişte financiară dură: ce se întâmplă dacă n-o să le placă? Dacă nu se va vinde. Din ce vom trăi? Minute în şir anxietatea asta reuşeşte să scape de sub supravegherea trupelor de bodyguarzi ai propriei persoane, până când ele pun mâna pe ea, o prind de coate puţin cam prea strâns şi o duc în afara terenului.

Vă imaginaţi un cititor sau o cititoare anume în timp ce scrieţi?

Ani de zile mi-o închipuiam pe Dikla. Îmi imaginam cum îi citesc manuscrisul în pat. Citesc o foaie şi o arunc pe jos. Iar ea ascultă şi se uită la mine cu o privire caldă şi încurajatoare, uşor amuzată, aceeaşi privire pe care o avea înainte de a ne săruta pentru prima dată în apartamentul din strada Ramban.

În ultima vreme nu reuşesc să mi-o imaginez pe Dikla în timp ce scriu. Cred că problema e privirea ei de când Shira a plecat la internat: nu mai e caldă şi încurajatoare, ci conţine mai mult decât o simplă umbră critică.

Ai reţinut că plec în Columbia duminică? i-am spus săptămâna trecută.

Da, a răspuns.

În trecut, acest „da“ era o anticipare a dorului. În trecut „da“-ul ei însemna: ai să-mi lipseşti.

De data asta „da“ însemna: e chiar bine să pleci puţin. Adevărul e că m-ai cam obosit.

Nu sunt copil. Ştiu că energia dintre doi oameni e condamnată să ia o altă formă în cele din urmă. E o lege fizică. Am văzut asta la alte cupluri şi de fapt am ştiut că ni se va întâmpla şi nouă la un moment dat.

Doar că nu mi-am închipuit că i se va întâmpla mai întâi ei.

După câteva zile mi-am pregătit trist valiza. Chiloţi, ciorapi. Câteva din cărţile mele şi manuscrise ale participanţilor la atelierul de *creative writing*.

În general, mă pregătesc cu bucurie în vederea călătoriilor.

În general, din clipa în care avionul decolează, şi sufletul îmi decolează.

Cum vă împăcaţi cu interpretările şi analizele cărţilor dumneavoastră?

Le primesc cu înţelegere. Într-adevăr. Asta e frumuseţea literaturii, la fiecare lectură cartea e cumva rescrisă, nu? E perfect în ce mă priveşte. Şi de fapt ce pot face? Să urmăresc fiecare cumpărător din librărie şi până acasă şi să mă culc cu el în pat ca să fiu sigur că a înţeles?

Sau mai simplu: oricine e invitat să-mi înțeleagă cărţile cum poftește.

În afară de un tip special de universitari.

În general, din Departamentul de literatură. Uneori pot fi găsiţi şi în Departamentul de critică culturală sau Studii de gen. E vorba de oameni pe care mecanismele deformate ale avansării în universităţi i-au dresat să se concentreze asupra unei nişe foarte speciale. Publică fără întrerupere articole care cercetează aceeaşi problemă. Şi îşi obligă studenţii să „pască“ şi ei pe aceeaşi suprafaţă de un metru pătrat. Ei fac asta atât de mulţi ani, încât nu sunt capabili să citească nici o carte care nu trece prin filtrul lor de cercetare, strâmt ca o …

Am fost invitat o dată la un colocviu de acest gen de profesori.

M-a bucurat invitaţia, trebuie să recunosc. Oamenii de artă au nevoie de recunoaştere, aşa cum oamenii de ştiinţă au nevoie de dovezi. La intrarea în

clădirea facultăţii am şi fotografiat afişul cu numele meu şi l-am trimis părinţilor ca să se bucure.

Însă după aceea, în timpul colocviului, au urcat pe scenă unul după altul oameni cu tot felul de titluri înalte şi au impus cărţii mele lecturi prea sistematice. Şi totul pe un ton autoritar, atotştiutor, care m-a făcut să mă simt ignorant şi neghiob. M-am cufundat din ce în ce mai adânc pe scaunul care îmi fusese rezervat în primul rând, şi la fiecare frază înţeleaptă care se pronunţa pe scenă mă cufundam şi mai mult în mine însumi. Cu capul în mâini, cu mâinile îndoite pe piept, pieptul mi se lipea de burtă, până când la urmă am dispărut complet iar moderatorul s-a scuzat în numele meu că am fost împiedicat să ajung la colocviu din motive personale.

E posibil să trăieşti din scris?

Mă bâlbâi de fiecare dată când mi se pune această întrebare. Să nu uităm că eu conduc şi ateliere de creaţie. Şi mai menţionez că Dikla e şef de marketing într-o mare companie.

Uneori n-am încotro şi trebuie să povestesc şi cunoscuta anecdotă despre Hershele din Ostropol, pe care maică-sa îl trimisese să aducă lapte de la magazin. Ieşind din magazin, a fost cuprins de teama că laptele ar putea fi stricat şi l-a gustat înainte de a porni la drum. Doar că l-a cuprins din nou teama că în timp ce mergea s-ar fi stricat laptele. Aşa că mai luă o înghiţitură. Ca să fie sigur. Şi tot aşa îşi continuă drumul şi se opri şi gustă până ajunse acasă. Unde a fost din nou trimis să cumpere lapte.

Această anecdotă despre Hershele din Ostropol nu există, din câte ştiu eu. E doar o povestioară foarte idiş la care toată lumea zâmbeşte cu subînţeles, deşi nu a prea înţeles nici morala, şi nici fabula.

Fac tot felul de scălâmbăieli ca să nu spun adevărul simplu şi jenant:

Ne descurcăm foarte bine. Din punct de vedere financiar.

Pe când mă gândeam să părăsesc agenţia de publicitate ca să mă pot consacra scrisului, i-am spus lui Dikla: Ascultă, va trebui să ne limităm cheltuielile.

Ea era însărcinată. Prima ei sarcină – cu Shira. Nu era tocmai momentul potrivit pentru astfel de conversaţii.

Şi cu toate astea, a spus imediat: atunci ne limităm.

Îmi aduc aminte de discuţia asta cuvânt cu cuvânt. Îmi amintesc unde stăteam: în bucătărioara din apartamentul cu chirie de pe strada Yaldei Teheran. Pe nişte scaune pliante.

Îmi amintesc cu ce era îmbrăcată: o tunică albă cu nasturi potrivită pentru sarcină, cu un cordon care se lega sub piept. Şi colanţi negri.

Îmi amintesc şi ce era pe farfuria dintre noi: seminţe de floarea-soarelui. Încă de la începutul sarcinii i se trezise o poftă grozavă de seminţe de floarea-soarelui şi toată casa era plină de grămăjoare de coji.

Eşti sigură? am întrebat-o.

Îţi amintesc că nu te-ai însurat cu vreo prinţesă din Savion, a răspuns ea, sunt şi avantaje. Şi în plus, sunt sigură că această carte va avea succes, şi totul se va aranja.

Şi dacă nu?

Ne descurcăm. Sunt şi eu aici, nu ştii? E visul despre care vorbeşti de când ne-am cunoscut. Să scrii.

OK. Să dau o fugă la chioşc să-ţi aduc seminţe?

După aia, spuse ea, aruncând o privire spre dormitor.

Iar? am oftat. Ca şi cum eu nu eram bucuros.

Nu sunt de vină eu, s-a scuzat, hormonii.

Lista lucrurilor care m-au atras la Dikla e foarte lungă. Erau şi lucruri mici şi aparent fără importanţă, cum ar fi mirosul şamponului ei, sau faptul că ştia pe de rost acţiunea clipurilor lui David Bowie din anii ’80. Dar şi lucruri mai importante, cum ar fi faptul că nu era o cochetă şi nu-şi forma opiniile după ce se scria în ziarele de la sfârşit de săptămână şi întorcea capul la scenele prea violente din serialele de la televizor.

Dar mi se pare că elementul ascuns, cel care a făcut ca sufletul meu să fie atras de sufletul ei, e faptul că nu arăta nici cea mai infimă nuanţă critică. M-a primit şi a crezut în mine din prima clipă. Fără să conteste şi fără dorinţa de a mă corecta. Exact cum taică-său o iubise pe vremea meselor din familie la Maalot. Cu privirea caldă cu care însoţea fiecare pas al ei. Cu blândeţea cu care o striga Binti. Cu salata de vinete cu tahina pe care o pregătea pentru ea în mod special. Cu încântarea liniştită, dar evidentă la fiecare mică realizare a ei.

Aşa mă iubea pe mine Dikla atunci. Fără nici un fel de reţinere.

Nu-mi trecuse prin minte că după douăzeci de ani am să-i telefonez iar şi iar din Madrid unde eram în tranzit, în drum spre Columbia. Şi că nu va răspunde.

Cum înfruntaţi criticile?

Părinţii mei sunt oameni foarte critici. Nu critică pe faţă, brutală. Nici într-un caz. Amândoi sunt universitari, aşa că orice se petrece în câmpul lor vizual e supus unei examinări atente, care urmăreşte să demonstreze o greşeală fundamentală. De ani de zile vin la noi în fiecare luni ca să stea cu nepoţii, de exemplu. Multe s-au schimbat în toţi anii ăştia: de fiecare dată când vin sunt şi mai încovoiaţi. Şi mai uşor de emoţionat. Tata are o tuse cronică, iar mama nu prea mai aude. Shira, preferata lor, a plecat la internat. Dar, de fiecare dată, fiecare vizită e urmată de un comentariu. Tata trimite un SMS lung împărţit în paragrafe şi subparagrafe, iar mama recurge la o conversaţie telefonică care începe pe un ton empatic, dar continuă cu lista amănunţită a tuturor greşelilor pe care le facem noi ca părinţi.

Aş vrea să-i spun.

Vezi paiul din ochiul altuia, dar nu vezi bârna din ochiul tău, îmi vine să-i spun.

Dar mă abţin. Din respect. Şi faţă de efortul pe care îl fac amândoi ca să vină în fiecare luni.

În orice caz, când creşti într-un astfel de mediu, simţul critic te pătrunde. Se instalează undeva adânc. Îţi curge prin vene ca încă un fel de globule: albe, roşii şi critice.

Toate astea mi-au stat în cale timp de mulţi ani şi încă mă mai trag înapoi şi în jos (mişcarea e întotdeauna înapoi şi în jos). Dar m-au şi vaccinat. Pentru că cele mai nemiloase critici sunt scrise în mintea mea încă înainte de publicarea cărţii. Chiar şi acum, când scriu aceste răspunsuri, îmi trag un glonte în picior: ai înnebunit? Să răspunzi cu sinceritate unui interviu pe internet? Va rămâne apoi pe Google la dispoziţia tuturor ani de zile.

V-aţi simţit vreodată blocat în faţa paginii albe?

Vreodată? În fiecare dimineaţă mă simt blocat. Tot interviul ăsta – ca să recunoaştem adevărul – e o încercare de a înfrunta blocajul în ce priveşte un nou text.

Care e cea mai mare provocare pe care v-o pune scrisul?

Din clipa în care încep să scriu, simt un impuls acut, imposibil de ignorat, de a mânca. Mă scol şi mă duc la bucătărie după fiecare pagină. Nu, după fiecare paragraf.

Dar cu această foame, concretă, mă mai pot descurca.

Problema e cealaltă foame.

Cărţile dumneavoastră sunt foarte israeliene. Nu se pierde ceva prin traducerea în altă limbă?

Ce n-aş da să ştiu! Adevărul e că nu am nici o idee. La cina oferită de editorii mei din Turcia, de exemplu, mi-au povestit că au fost obligaţi să suprime câteva scene erotice pentru că în ultimul an regimul lui Erdogan începuse să urmărească editurile care nu erau destul de prudente. Am rămas pe scaun fără să reacţionez, am comandat la desert un *sütlaç*, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, gândindu-mă: cine ştie de câte ori s-o fi întâmplat în alte limbi, în alte ţări, fără ca măcar să-şi bată capul să-mi spună?

În fond, traducerile au ceva fictiv. Ajungi într-o ţară străină. Sunt invitaţi ziarişti la hotelul unde stai. Un hotel de două stele fără un lobby adevărat. Doar într-un colţ o canapea incomodă. Stai trei zile pe canapeaua aceea incomodă. Pentru interviuri. O parte din ziarişti reprezintă reviste cu nume precum *Quinoa Chic*, *Bărbaţi bărboşi*, *Câini şi sănii*, şi par cam prea familiari cu ataşata de presă a editurii. Observi sau ţi se pare că ai observat chiar şi vagi asemănări între ei şi ea şi suspectezi deodată că interviurile sunt comandate: toate rudele ataşatei de presă s-au unit ca să-ţi creeze impresia că există un imens interes public în jurul cărţii tale, deşi chiar în aceeaşi săptămână, în aceeaşi ţară unde eşti invitat, e publicată o nouă carte

de Axel Wolf.

Bănuiala ta creşte atunci când îţi dai seama dintr-odată – cum de nu ţi-ai dat seama până acum? – că după ani de călătorii de lucru în străinătate nu ai avut încă ocazia să vezi pe cineva citind o carte de a ta. Nici în cafenele. Nici în metrou. Nici în tren. De ani de zile te tot plimbi dintr-un vagon în altul, aparent pentru a-ţi calma durerea de spate, dar de fapt cu speranţa de a descoperi pe cineva cu cartea ta în mână. E destul un singur cititor care să-ţi redea încrederea în realitatea existenţei tale. Dar oriunde te duci, în vagonul obişnuit şi în vagonul de clasa întâi şi în vagonul restaurant, toţi citesc ultima carte a lui Axel Wolf.

Teorii ale conspiraţiei încep să-ţi răsară în minte, poate s-a ţesut în spatele tău vreo afacere circulară la care iau parte Udi, agentul tău cel sforar, Ministerul israelian de Externe şi editura care te-a invitat. Toate părţile sunt conştiente că e vorba de a păstra aparenţele, de o înscenare, toţi profită de publicarea cărţii tale care nu e difuzată şi doar tu, singurul Truman din *The Truman Show*, continui să călătoreşti în străinătate şi să crezi că uite, de data asta se întâmplă, de data asta dai lovitura.

Ultima călătorie e în Columbia. Ceva în combinaţia dintre cantităţile enorme de rom, hotelul amărât în care în afară de tine nu stau decât japonezi, străzile invadate de sute de cerşetori evident lipsiţi de veleităţi literare şterge linia care separă realitatea de imaginaţie şi te face să te simţi singur ca un astronaut care a ieşit să repare o defecţiune exterioară astronavei şi căruia deodată i s-a rupt cablul care îl ţinea legat de navă.

În timpul liber care ţi-a mai rămas la Bogota după interviurile care s-au ţinut lanţ te plimbi pe la librăriile deschise până târziu. În toate vitrinele e cartea lui Axel Wolf tradusă în spaniolă. Intri şi cauţi cartea ta pe mesele din mijloc. Te duci la rafturile lipite de pereţi, apoi la rafturile de mai jos. Cartea ta nu e pe nici un raft, în nici o librărie. Într-una din librării îţi iei inima în dinţi şi te duci să întrebi la casă. Casierul verifică pe calculator şi îţi spune că nu apare în stoc. Dar ţi-o poate comanda, dacă vrei. Ieşind în stradă dai un şut stâlpului de electricitate, doar ca să vezi dacă doare.

După a şasea tequila, în barul unde toţi par nişte figuranţi angajaţi pentru o scenă într-un bar, îi plăteşti barmanului şi te îndrepţi spre hotel amintindu-ţi că, prin clasa a patra sau a cincea, statutul tău social se îmbunătăţise în

mod uimitor în câteva luni. În scurta perioadă dintre Hanuka şi Pesah ai devenit din exclus în acceptat, iar trecerea a fost atât de bruscă, încât ai bănuit că părinţii interveniseră. Că ei îi mituiseră pe toţi, băieţi şi fete, ca să se poarte frumos cu tine. Un an întreg ai rămas cu această bănuială căutând semne care să ţi-o confirme. Şi iată că, după treizeci de ani, te-ai întors de unde ai plecat.

Vrei să telefonezi acasă. Să vorbeşti cu soţia. Să auzi o voce cunoscută. Să te agăţi de ceva înainte de a-ţi pierde definitiv echilibrul. Însă decalajul orar. Şi costă. Şi în plus, în ultima vreme când o suni din străinătate, nu răspunde, iar când răspunde, vocea ei nu are nici o urmă de dor, şi cele mai grave sunt celelalte indicii semnificative: faptul că-şi stăpâneşte un căscat când tu te încăpăţânezi să faci o introducere, faptul că nu bagă de seamă când te tunzi, sau când îi povesteşti o ceartă de-a ta cu cineva, în mod automat ea e de partea celuilalt – dar şi mai grav decât toate semnele astea – care în ultimul an s-au înmulţit – vocea ei plată la telefon e cea mai deranjantă.

Aşa că nu telefonezi acasă ca să nu te simţi jignit, iar a doua zi, n-ai de ales, ca să te asiguri că exişti, agăţi o ziaristă columbiană care seamănă cu Pocahontas. Flirtezi cu ea în timpul interviului şi îi ceri adresa de e-mail ca să-i trimiţi poezii de Yehuda Amichai traduse în spaniolă. Odată cu poeziile îi trimiţi şi o invitaţie la cină, dar deasupra acestei cine încă mai pluteşte un fel de nor: poate că şi ea e o figurantă? Dar când vă sărutaţi acel nor se destramă. Sărutul ei e puternic şi bun şi opriţi un taxi care vă duce la hotelul tău. Treceţi pe lângă zecile de japonezi din lobby şi simţi că exişti. Faceţi dragoste şi dintr-odată nu-ţi mai pasă dacă sunt citite cărţile tale în străinătate sau nu. După care ea îşi caută cerceii ei cei mari pe care îi scosese înainte de a se dezbrăca şi vrea să plece, dar tu îi atingi braţul rugând-o să nu te părăsească şi îi cânţi la ureche toată noaptea cântecele lui Shlomo Artzi în ebraică pe când faceţi sex. Faceţi sex şi îi cânţi cântecele lui Shlomo Artzi. Iar şi iar. Ea e divorţată şi are un copil, iar în orăşelul de unde vine ea toţi ştiu totul despre toţi, aşa că ea nu a mai ieşit cu un bărbat de doi ani ca să nu fie bârfită la cârciumă, iar pe şale are tatuat un poem de Kavafis, chiar deasupra feselor, nu *Ithaca*, ci un poem mai puţin cunoscut – şi ea scrie în secret poezii, nu povestiri, şi de fiecare dată când ajunge la

orgasm, emite un horcăit astmatic de parcă ar fi pe moarte.

Dimineaţă îşi pune cerceii cei mari şi se duce să intervieveze alţi scriitori veniţi la festival, pe când tu îţi iei zborul înapoi spre ţară.

Ajungi la miezul nopţii, trăgând după tine o valiză enormă pe treptele blocului şi te simţi ca Ulise întorcându-se în Ithaca. Nevastă-ta doarme, ghemuită sub plapumă, o trezeşti sărutând-o şi îi povesteşti totul. Întotdeauna sinceritatea a fost totală între voi. Iar după ce ai devenit un fel de comis-voiajor profesional, s-a accentuat nevoia de a găsi în lume un singur om căruia să-i spui adevărul, numai şi numai adevărul. Dar nu e numai asta. Vrei să o trezeşti cu adevărat la realitate. Să-i deschizi ochii.

Cu cât îi povesteşti mai mult, ea se ridică mai mult în pat.

Împinge încă o pernă sub cap. Nu mai e culcată, nici sprijinită, ci stă aşezată complet. Cu ochii larg deschişi. Nu scoate un cuvânt.

Vorbeşte-mi, Diki, o implori. Spune ceva.

Ea dă din cap în semn de negare. Încet. Ochii îi strălucesc.

Mă simţeam singur, spui. Foarte, foarte singur.

Singur? întreabă ea. În vocea ei se simte repulsia, dar tu nu percepi acest semn de atenţionare şi continui…

Nu numai în Columbia. Şi înainte.

Ce spui, răspunde ea. Tonul i-a devenit cinic. Distant.

Încerci să întinzi mâna ca să o iei de mână. Ca să nu se îndepărteze.

Nu mă atinge, spune. Şi adaugă: şi eu eram singură. Dar nu m-am culcat cu altcineva.

După care se ridică în picioare, cu părul ei lung şi sălbatic, şerpi maronii se încalecă, o mână îi e strânsă pumn, iar cealaltă deschisă ca un panou „stop“.

Îţi cere să pleci din casă.

N-o interesează că acum e miezul nopţii. Şi că vecinii aud cum te rogi şi implori. Oricum nu se poate trăi cu tine de când ai distimie, oricum ea a ajuns la limită din cauza călătoriilor astea ale tale, iar Columbia – din punctul ei de vedere e doar picătura care a umplut paharul. Te împinge afară, cu mâinile te împinge în piept ca să ieşi şi iată cum stai afară la cinci şi jumătate dimineaţă, cu un picior pe ziarul de dimineaţă, şi celălalt pe preşul de la intrare, neştiind unde să te duci. Ultima dată când ţi s-a

întâmplat aşa ceva te-ai aciuat la bunica ta. Dar ea a murit. Până acum un an, te puteai duce la Ari, având o înţelegere nescrisă între voi că, orice s-ar întâmpla, vă puteţi instala unul la celălalt, însă Ari e pe moarte acum la spitalul Tel Hashomer, unde orarul de vizite e foarte strict. Oricum nu e momentul să te înfiinţezi şi tu cu povestea asta. Aşa că iei bicicleta şi pleci spre studio. Nu-l mai ocupi, ai plecat acum câteva săptămâni, pentru că nu ai reuşit să scrii acolo nici măcar o povestioară, dar îţi aduci aminte că zăvorul uneia din ferestre e stricat. Când ajungi, întredeschizi fereastra aceea, te caţări înăuntru şi te culci pe salteaua pentru yoga a psiholoagei. Îmbrăcat. Şi fără să te înveleşti.

Dimineaţă cumperi pastă de dinţi şi periuţă de la magazinaş, te speli pe dinţi în chiuveta din colţul pentru făcut cafea şi tot acolo te speli şi pe picioare, iar pe când îţi dai jos un picior pe podea, înţepeneşti din nou de spate, aşa că te aşezi iar pe salteaua pentru yoga.

La nouă dimineaţă cineva bate la uşă.

Eşti încă întins pe saltea. Imposibil să te ridici ca să deschizi.

Strigi „intră!“.

E un curier care îţi întinde un plic.

Semnezi, tot culcat fiind, pentru a confirma primirea.

Curierul spune „ia te uită!“.

Privindu-l încă o dată îl recunoşti şi tu. Cu câţiva ani în urmă ţi-a fost student. Era chiar talentat. A scris un text subversiv despre eutanasie. Despre cineva cunoscut sub denumirea Îngerul şi care circulă de la un spital la altul prin ţară între ora două şi patru dimineaţa pentru a ajuta pacienţii să moară. Îţi aduci aminte că în pauze ieşea să fumeze – fostul tău student care acum stă în faţa ta, iar în timpul ultimului curs – al zecelea – a ridicat mână protestând: am vorbit despre multe lucruri în acest atelier, dar am ignorat cel mai important lucru – de ce să scrii de fapt?

Acum întreabă: te doare spatele?

Răspunzi: printre altele.

Îţi propune să chemi un medic care să-ţi facă o injecţie epidurală.

Spui că ai luat destule analgezice.

Bine, dar de ce să suferi?

Îi promiţi să te gândeşti la asta.

După ce a plecat deschizi plicul, scoţi formularele şi citeşti. Doar după câteva secunde îţi dai seama că ceea ce citeşti sunt acte de divorţ.

Regizorul îi cere cameramanului să-ţi facă un close-up.

Nu vezi nici un regizor. Şi nici un cameraman. Dar bănuieşti că ei sunt acolo. Că fac parte şi ei din marea conspiraţie sofisticată a traducerilor.

Te gândeşti la copii, care încă nu ştiu…

Şi începi să plângi.

Plâns viril, fără gemete.

Care e şi fotogenic.

Dar se transformă încet-încet în plâns adevărat.

Se şterge vreodată graniţa între adevăr şi minciună?

Am fost luaţi la detectorul de minciuni, toţi cei de la cursul de ofiţeri de la *Field Security*. Voiau să cunoaştem îndeaproape acest aparat şi să înţelegem cum lucrează. Am intrat în mici grupuri împreună cu comandanţii noştri într-o încăpere cu multe aparate şi un singur investigator bărbos îmbrăcat în civil. Acesta a invitat un voluntar pentru a face o demonstraţie. M-am oferit fără să mă gândesc prea mult. Pentru a ieşi în evidenţă. M-am aşezat pe un scaun şi m-a legat peste burtă şi braţe cu curele şi cabluri. Apoi a spus – am să-ţi pun câteva întrebări tehnice. Numele, vârsta, unde locuiesc. Am răspuns corect, dar deodată m-a întrebat dacă am luat vreodată droguri. Am răspuns că nu. Fără să clipesc. Nici investigatorul nu a clipit. Şi a continuat să-mi pună întrebări pe care nu mi le mai amintesc. La sfârşit mi-a mulţumit, i-a invitat pe toţi să se apropie de masa lui de melamină şi ne-a explicat cum se interpretează graficul scos de aparat. Îmi bătea inima cât se poate de tare, şi o picătură de transpiraţie s-a scurs de la ceafă prin cămaşă de-a lungul şirei spinării. Investigatorul a spus: voluntarul nostru a spus adevărul tot timpul – şi a arătat cum detectorul însemnase măsurători demonstrând că reacţiile corporale, chiar dacă uneori apăruseră fluctuaţii, nu depăşeau norma. Au urmat apoi câteva întrebări, cred, şi am ieşit din încăpere pentru a face loc altui grup. Ne-am dus la cantină ca să ne treacă timpul până la sosirea autobuzului care să ne ducă înapoi la bază. Îmi amintesc că am cumpărat o cola, iar când am deschis-o gazele au ieşit deodată şi i-a stropit pe toţi cei care erau lângă mine.

Ani de zile am sperat să-l întâlnesc pe investigatorul cel bărbos, în vreun

tren, pe stradă, la rând la medicul de familie şi să clarific ce s-a întâmplat de fapt atunci: oare chiar am reuşit să păcălesc detectorul de minciuni? Sau poate din vreun motiv oarecare preferase să mintă şi să mă salveze ca să nu fiu dat afară de la curs? Dar timpul a trecut, iar figura lui mi se înceţoşează în memorie aşa de tare, că uneori mă bănuiesc că am inventat toată povestea asta.

Ştiţi sfârşitul romanelor înainte de a începe să scrieţi?

Nu, dar cunosc sfârşitul meu. Am ştiut întotdeauna că bărbaţii din familia mea mor tineri. Conform cu media familială, primul meu infarct e de aşteptat peste doi ani. E genetic. Însă doar în ultima vreme, de când Ari s-a îmbolnăvit, a început să mă preocupe cu adevărat. Sentimentul care m-a însoţit când aveam douăzeci-treizeci de ani, că nimic nu e urgent, a trecut, iar acum totul e urgent. De exemplu, întrebarea dacă în scurtul timp care mi-a rămas pe pământ vreau cu adevărat să scriu. Dacă încă o carte e lucrul cel mai important pe care vreau să-l realizez înainte ca durerile în piept să înceapă. Poate că în loc de asta vreau să-mi petrec cât mai mult timp cu Dikla şi copiii? Poate că vreau să intru în politică – pentru scurt timp, vreau să spun. Până la criză. Sau să trăiesc în Australia vreun an-doi? Sau să mă vântur prin tot felul de locuri ca să-l caut mai serios pe prietenul meu din copilărie care a dispărut după armată, şi atunci să urmeze criza, dar ştiind că cel puţin am făcut ceva ca să-l găsesc?

Sfârşitul cărţilor mele îmi apare în general aşa cum apare un continent dintr-un vapor care se scufundă – spre sfârşit.

Mai înot puţin în marea posibilităţilor nelimitate. Şi doar atunci ţâşnesc la suprafaţă cu durere, dar uşurat.

Cum vă alegeţi numele personajelor?

Mama lui Ari a venit să stea lângă patul lui.

De obicei schimbăm doar câteva cuvinte în spaniolă şi îmi văd de drum. Dar era ceva în felul în care ea intrase în încăpere, în felul cum mergea, mai greoi ca de obicei, târâindu-şi picioarele, care m-a făcut să mai rămân puţin.

Oricum nu aveam unde să mă întorc acasă. Doar o saltea pentru yoga. Aşa că i-am propus să se aşeze pe scaunul meu şi am adus încă un scaun din altă cameră.

Ari dormea. Somn adânc, după cum respira.

Am adus câteva *empanadas*, a spus, scoţând o cutie de plastic din geantă.

Semăna puţin cu Mercedes Sosa mama lui Ari. De fiecare dată când ne întâlnim mă izbeşte asemănarea asta. Ceva de indian în ochii ei. De fapt, şi în ochii fiului ei.

Gracias, am spus, luând una.

Prietenul tău e foarte puternic, spuse.

Ştiu, i-am răspuns.

O să învingă boala *finalmente*, spuse.

Ce şanse sunt, nu spusei eu.

Când avea doi ani, spuse. Şi se opri.

M-am uitat la ea. Tăcea. Am mai luat o *empanada*.

Era… foarte năstruşnic, prietenul tău, începu ea din nou. Alergam după el prin toată casa ca să nu spargă ceva.

Îmi închipui.

De la vârsta de un an a refuzat să mai doarmă după-amiaza. Toţi copiii intrau în încăperea cu salteluţe şi se culcau, dar el le înnebunea pe educatoare. Dar era îndrăgit. Făcea totul cu zâmbetul acela al lui.

Îmi închipui.

Într-o seară – a spus închizând cutia cu *empanadas* – eram la bucătărie. Marcelo, soţul meu, era la lucru. De obicei adunam piesele de lego după ce Ari termina joaca, dar am uitat. Ce să fac, am uitat. Am fost cu el toată după-amiaza şi eram obosită. Nu ţi-a povestit despre asta niciodată?

Nu

Deodată s-a făcut linişte. Eram la bucătărie şi am auzit cum s-a făcut o linişte rău-prevestitoare dinspre salon. Am alergat într-acolo. Înghiţise o piesă de lego.

Oh.

Un cub mare. Din patru pătrate.

Doamne fereşte.

Am încercat să-l scot, l-am lovit pe spate, dar n-a ieşit. Am chemat

ambulancia. Între timp nu putea respira. Nici să plângă, pentru că nu avea aer. *Ambulancia* a ajuns repede. În drum spre spital era de fapt mort. *Muerte clinica.* Cum se spune în ebraică? Moarte clinică? Dar la Urgenţe au reuşit să-l readucă la viaţă. Şi aşa a fost timp de câteva zile între viaţă şi moarte.

Wow.

Şi atunci i-am schimbat numele în Ari.

Cum adică aţi schimbat?

Nu ţi-a spus că avea alt nume?

Nu.

Bueno, poate că a uitat.

Care a fost numele lui dinainte?

Enrique. După fratele mai mare al lui Marcelo, care a fost unul din *desaparecidos* pe care junta i-a făcut să dispară.

N-am ştiut că…

Înţelegi, Marcelo, în loc să mă acuze pe mine că sunt proastă şi am lăsat copilul să se joace singur cu piesele de lego, aşa cum orice alt bărbat ar fi făcut, s-a acuzat pe sine că i-a dat copilului un nume care nu trebuia, nume fără noroc.

De ce fără noroc?

Ai auzit de Madres de Plaza de Mayo?

Da. Sigur.

Mama lui Marcelo era una din ele. Fiul ei Enrique, fratele lui Marcelo, a plecat la lucru la tipografie şi nu s-a mai întors. A participat la manifestaţiile mamelor în fiecare joi până a căzut junta. Însă chiar şi după ce căzuse junta, guvernul nu a dat nici o informaţie despre Enrique.

Nemernici.

Se spune că o parte din cei care au dispărut fuseseră aruncaţi în mare.

Adevărat?

De aceea, Marcelo a imigrat în Israel. Nu mai voia să rămână acolo.

Ce poveste!

La spital, doctorul a spus: copilul vostru s-a luptat ca un leu. Ca un leu s-a luptat pentru viaţa lui. Atunci Marcelo a alergat la Ministerul de Interne şi i-a schimbat numele în Ari, leu.

Şi a ajutat la ceva?

Numai Dumnezeu ştie. Dar eu nu cred deloc în Dumnezeu. Însă într-adevăr Ari a deschis ochii şi a început să respire, iar doctorul a spus – n-am să uit niciodată fraza aceea – „ceea ce e decisiv în astfel de cazuri nu e doar puterea morţii, e şi puterea vieţii. Şi fiul vostru are forţa vieţii foarte puternică“.

Aşa e.

Şi de aceea îţi spun că va învinge şi de data asta.

Să dea Dumnezeu.

Chiar nu ai auzit povestea asta?

Nu.

Bine, cum se spune pe la noi, în fiecare zi învăţăm ceva nou.

Exact.

Acum poţi să pleci, destul ai fost prieten bun azi…

Nu-i nimic, mama lui Ari…

Carmela…

Carmela…

Şi ia cu tine şi *empanadas*. Pari flămând. Totul e în regulă cu tine, *corazon?*

Numele personajelor mele le aleg sub inspiraţia celor apropiaţi mie, ca să-i imortalizez sau ca să mă motivez din punct de vedere emoţional. Dar uneori soarta personajului se schimbă de-a lungul povestirii şi apare o nevoie arzătoare de a găsi alt nume.

Dacă ar fi să invitaţi la masă trei scriitori, în viaţă sau morţi, pe cine aţi invita?

Dacă e vorba de o masă ideală, nu mi-aş pierde vremea cu colegii de breaslă.

Scriitorii, vii sau morţi, au tendinţa de a se concentra doar asupra lor înşişi, astfel încât devin extrem de frustranţi. În plus, există întotdeauna bănuiala că o întâmplare intimă povestită în timpul unei mese cu scriitori va deveni materialul de care se va folosi vreunul dintre ei. Majoritatea detaliilor aparent biografice din acest interviu sunt luate, se pare, dintr-o conversaţie pe care am avut-o acum doi ani cu un presupus scriitor

scandinav într-un restaurant din Ierusalim. Se pare. Thrillerurile lui Axel Wolf se bucură de un succes imens în toată lumea, şi cu toate astea umerii lui erau căzuţi, ochii stinşi, părul blond tern şi obosit. I-am pus multe întrebări pe un ton empatic, ca să înţeleg cum e posibil să fie în acelaşi timp şi celebru, dar să nu fie fericit. Aşa am învăţat, printre altele, că ceea ce se petrece în Columbia nu rămâne întotdeauna în Columbia, că o fiică poate să-i frângă inima tatălui, şi că distimia e ca şi cum în corpul tău e un strat de gheaţă: sub gheaţă înoată peştişori de bucurie, dar nu ajungi niciodată la ei, pentru că gheaţa e groasă şi etanşă şi nu poţi să o spargi.

În orice caz, la masă i-aş invita pe cei trei prieteni din copilărie. Suntem prieteni din liceu, dar în ultima vreme aproape că nu avem ocazii să ne întâlnim. Avem prea mulţi copii. Am făcut prea multe împrumuturi. Iar Ari e internat acum la Tel Hashomer.

I-aş lua pe Yermi şi pe Hagai Carmeli de pe la casele lor ipotecate şi ne-am duce la Ari. L-am deconecta de la toate aparatele, l-am îmbrăca cu un sweatshirt de pe vremea clasei a douăsprezecea (din cauza bolii, a dat jos toate kilogramele pe care le-a adăugat de atunci) şi l-am scoate din secţia de oncologie ca să-l luăm la un pub din Kfar Azar. Poate că mai există pubul acela cu mese lungi din lemn. Am bea bere cu limonadă, ronţăind covrigei din boluri mici de sticlă, în amintirea acelor zile, vorbind despre orice în afară de faptul că Ari s-ar putea să moară. Hagai Carmeli ar începe cu siguranţă să plângă la un moment dat, întotdeauna plânge când bea prea mult, pe când Yermi se uită pe mobil tot timpul şi se dă la chelneriţe, deşi la vârsta noastră e deja patetic.

Când primim nota de plată, fiecare îşi plăteşte consumaţia, şi ca întotdeauna descoperim că am pus prea puţin. Şi că fiecare trebuie să mai adauge câte ceva. În afară de Ari, de la care nu am cerut.

Prietenii mei niciodată nu m-au considerat şi nici nu mă vor considera scriitor. Cel mult îi va amuza faptul că am devenit cineva care dă interviuri.

M-au văzut copiind la examenul de religie, m-au văzut întorcându-mă de la antrenamentul militar la tancuri distrus şi umilit, şi m-au văzut îndrăgostit timp de patru ani de Tali Leshem, amor care – le era tuturor clar, mai puţin mie, că se va termina cu lacrimi – şi mi-au ridicat moralul după ce ea s-a măritat cu altcineva, au stat cu mine în săptămâna de doliu pentru bunica

mea, şi mai ştiu şi că eu continui să mă simt în doliu până în ziua de azi; m-au ajutat să merg după hernia de disc, m-au ajutat să mă mut dintr-un loc în altul, chiar şi când am ajuns la vârsta când angajăm companii de transport, şi îmi telefonează acum la studio de două ori pe zi ca să se asigure că sunt în viaţă.

Şi ei mai ştiu foarte bine că nu am răspuns la nimic. Şi dacă aş avea curaj, aş răspunde la toate întrebările care mi se pun în interviuri acelaşi lucru: nu ştiu. N-am nici o idee. Întrebaţi pe cineva care se pricepe.

După ce ne-am descurca să plătim consumația, l-am duce pe Ari înapoi la spital, i-am scoate sweatshirt-ul şi i-am pune halatul care se deschide la spate, l-am acoperi cu pătura şi i-am cânta cântece din primul album al formaţiei Knesiat Hasehel, până ar adormi.

Yermi cu siguranţă ar încerca să flirteze cu vreo soră din secţie.

Iar Hagai Carmeli şi cu mine am aştepta răbdători să termine. Aşa cum am făcut de atâtea ori în trecut.

Apoi am ieşi cu el spre parkingul imens.

Pe drum, Hagai Carmeli ar spune desigur: s-ar putea ca asta să fi fost ultima „cină“. Întotdeauna a avut tendinţa de a spune lucruri pe care nu e nevoie să le spună, dar sună bine.

Şi după o lungă tăcere, care poate pentru alţii ar fi fost jenantă, ne-am sui în maşină şi eu l-aş duce pe fiecare acasă spunând – salutări nevestei, continuând apoi spre studio, singur, mai încet decât de obicei, gândindu-mă că, dacă Ari ar muri, ar fi semn că un capitol din viaţă s-a încheiat. Şi că un nou capitol complet diferit începe.

Care e cuvântul preferat în ebraică?

Scandal.

Care e cuvântul pe care îl urâţi cel mai mult în ebraică?

Pancreas.[7]

7. În ebraică: *lavlav*.

Cuvânt inocent.

Care sună ca „livluv“[8].

8. Livluv – joc de cuvinte: pancreas = *lavlav*, *livluv* = muguraş, *love-love*.

Sau ca „dă-mi, te rog, love-love“.

Poţi trăi o viaţă întreagă fără a şti ce înseamnă cu adevărat pancreas. Întrebaţi orice om obişnuit unde e situat pancreasul în corp – veţi vedea răspunsul. Şi eu, doar după conversaţia cu Ari, doar după ce am auzit pentru prima oară în viaţă cum vocea i se frânge, am căutat pe Google şi am citit.

Ce aţi fi făcut dacă n-aţi fi fost scriitor?

D.J. – ăsta e răspunsul meu obişnuit. Sună bine şi nu e chiar minciună.

Însă adevărul e că dacă n-aş fi fost scriitor şi profesor de *creative writing* şi şofer de autobuz pentru copiii mei, aş investi mai mult timp şi energie în căutarea lui Hagai Carmeli. În liceu am fost un fel de trio: Ari, Hagai Carmeli şi eu. Ari şi cu mine puteam conta unul pe altul, eram răspunzători unul de altul. Pe Hagai Carmeli nu puteai conta nicicum. Însă conversaţii de suflet cum am avut cu el, în subsolul casei lui din Ramot, n-am avut cu nimeni niciodată. Chiar şi mai târziu, cu femei pe care le-am iubit n-am avut astfel de conversaţii. Jucam şah până la miezul nopţii ascultând Pink Floyd, după care ne înfăşuram în sacii de dormit şi continuam până dimineaţă. Ascultând tot Pink Floyd. În salon era o pendulă veche care la fiecare oră scotea un dangăt răsunător, aşa ştiam cum trece timpul, iar la şase dimineaţa lumina pătrundea prin singurul geam, fără perdea, al subsolului şi aşa ştiam că noaptea s-a terminat. Acum când închid ochii pot auzi vocea lui Hagai Carmeli străbătând spre mine prin bezna subsolului, mereu puţin răguşit, cadenţa cuvintelor lui lente învăluind cu blândeţe vorbe uneori foarte brutale. „Spune, omule, nu… nu te simţi puţin penibil când cântăm *Wish you were here*? Toţi cunoscuţii noştri sunt destul de *here*, nu? De cine să ne mai fie dor?“

O conversaţie intimă cu cineva apropiat mi se pare una din cele două mari plăceri pe care ni le oferă viaţa. Dar ca să poată avea loc o astfel de conversaţie ai nevoie de un partener care ştie să asculte şi ştie să se confeseze. Care ştie să fie sincer, dar nu umilitor. Şi nici previzibil, nici

ameninţător. Şi desigur e nevoie de timp. Amândouă părţile au nevoie de timp pentru a aprofunda. Şi mai e nevoie de un loc. Care să permită acestor lucruri să aibă loc. Pe scurt e vorba de o minune care nu are loc decât rar. Şi minunea asta mi s-a întâmplat cu Hagai Carmeli în repetate rânduri – înainte de a se volatiliza.

Suntem tentaţi să atribuim serviciului militar întorsătura pe care a luat-o viaţa lui. Ar putea adăuga o dimensiune ideologică întregii poveşti. E adevărat că armata l-a nenorocit complet. O serie de incidente nenorocite care ar putea fi puse pe seama gurii lui mari şi încetinelii lui, dar şi tâmpenia sistemului au dus la faptul că unul din oamenii cei mai inteligenţi pe care i-am cunoscut a fost plasat ca factotum al sergentului major la baza Tzrifin. Căra pietriş cu roaba dintr-un loc în altul, mătura trotuare cu o mătură de vrăjitoare, iar între una şi alta, mergea pe aleile bazei meditând la greutatea insuportabilă a universului. Îl vizitam în sâmbetele când era consemnat la bază sub un pretext sau altul şi stăteam în baracă toată noaptea, el cu puşca aceea lungă atârnând în bandulieră pe trupul lui scund, cu buclele lui roşcate ieşind de sub cască – ascultând Pink Floyd şi fantasmând la tot felul de combinaţii care să-l ajute să fie trecut la altă unitate, cu o altă funcţie care să-i dea posibilitatea să contribuie la ceva. Din când în când făceam câte un tur în jurul barăcii, lent, foarte lent, ca să nu adoarmă, iar când adormea totuşi, eu stăteam de pază ca nu cumva să ne surprindă ofiţerul, gata să-i fac semn cu cotul, pândindu-i cuvintele bolborosite în somn, „nu“, „Normandia“, „douăzeci şi doi“, încercând în zadar să descifrez vreun sens.

Până la urmă a ieşit de acolo cu ajutorul unui psiholog al armatei.

Dar nu numai armata l-a dat peste cap. Mai era o poveste cu sora lui mai mică, Danit. Ceva în legătura lor era prea siamez. Nu mi-a spus-o niciodată explicit, dar probabil că la vârsta adolescenţei s-ar fi ajuns la nişte atingeri interzise. Sau poate că nu se întâmplase decât în mintea lui. Poate că doar fantasmase că s-ar fi întâmplat, şi asta îl chinuia. Nu sunt sigur. Era singura zonă în conversaţiile noastre care îl făcea să amuţească. Dar îmi amintesc o frază spusă cândva în subsol (ebraica lui avea o frumuseţe surprinzătoare. Şi asta l-a încurcat în armată): „Trebuie să mă îndepărtez de ea pe cât posibil. Există oameni care pur şi simplu nu sunt sortiţi să trăiască împreună

în aceeaşi casă.“

În cele din urmă a plecat din ţară. Nu din cauza ei. Nici din cauza armatei. Se încurcase cu cine nu trebuia. Avea o obsesie, după eliberarea anticipată din armată: să facă cât mai mulţi bani. A deschis o cafenea pe care a închis-o. S-a apucat de import-export. Cumpăra şi vindea. Când l-am întrebat ce, mi-a spus „e preferabil să nu ştii“.

Cu mine nu vorbea decât despre ce va face cu banii. De fiecare dată avea un nou plan grandios: să înfiinţeze o asociaţie care să ajute soldaţii cu probleme psihologice, să deschidă un muzeu al limbii ebraice, să cumpere toate terenurile din zona plajei Gaash ca nimeni să nu poată construi acolo nimic niciodată.

Într-o noapte – avea douăzeci şi cinci de ani – pur şi simplu a dispărut. De fapt, era dator multor persoane, iar câţiva haidamaci din lumea interlopă veniseră la apartamentul lui de două ori. Şi au spart geamuri.

Nu a luat legătura cu mine înainte de a dispărea. Şi nici după. Eram sigur că e felul lui de a mă proteja şi că se va întoarce. Într-un an, maximum doi – îi spusesem eu lui Ari. Dar nici după trei ani n-a reapărut la orizont. Şi mai grav: nu a dat nici un semn de viaţă. Şi încă şi mai grav: eu am fost singurul căruia i-a păsat.

Taică-său a murit în războiul de Yom Kippur – Hagai avea atunci doi ani –, maică-sa s-a îmbolnăvit de Alzheimer la o vârstă relativ tânără; când telefonam nu-şi amintea nici măcar cine e Hagai.

Atunci am luat legătura cu Danit, soră-sa.

Cu un an înainte intrasem întâmplător într-o cafenea unde ea servea şi m-am dus din nou acolo. Ea lucra încă acolo, iar viteza cu care alerga printre mese încă mă uimea. Atât de diferită de lentoarea meditativă cu care fratele ei înainta în viaţa lui. I-am spus că vreau să vorbesc cu ea, mi-a răspuns „nu acum“, notând numărul de telefon pe o hârtie.

A răspuns imediat.

I-am spus: nu e logic ca în secolul douăzeci şi unu cineva să reuşească să se facă nevăzut fără a lăsa nici un semn în urmă. I-am propus să strângem bani şi să organizăm o „expediţie“. Sau să recrutăm pe cineva care se ocupă cu căutarea persoanelor dispărute.

Nu e posibil să-ţi râdă cineva în nas la telefon, dar asta a fost senzaţia

mea – că Danit îmi râde în nas. Expediţie? Ca să-l găsim pe Hagai? Mai întâi, dacă el nu vrea să fie găsit, n-ai să-l găseşti. Crede-mă. Am la activ sute de ore de joc de-a v-aţi ascunselea cu el în curtea din dos. Pe urmă, de la cine ai să strângi bani? De la aceia cărora le datorează bani? Ştii că prietenul tău mi-a cheltuit toate economiile pe un an cât am lucrat ca chelneriţă? Mi-a cerut un împrumut chiar înainte de a dispărea. Mi-a spus că într-o săptămână îmi înapoiază totul. Crezi că-l cunoşti? Nu ştii nimic despre Hagai.

Dar mie mi-e dor de el, de conversaţiile noastre, în sfârşit am la cine să mă gândesc ascultând *Wish you were here* – am vrut să-i spun, dar n-am spus. Poate pentru că mi-a trecut prin minte deodată că amărăciunea asta din vocea ei era în legătură cu ce se strecurase între ei.

Nici pe Ari nu-l interesa. Ştii ce cred eu despre Hagai, mi-a spus. O minte strălucită, dar în cele din urmă nu-i pasă decât de el însuşi. Crezi că el ar fi organizat o expediţie ca să te caute dacă dispăreai tu?

Aşa că expediţia însărcinată să plece pe urmele lui Hagai Carmeli era formată dintr-o singură persoană. Eu.

La fiecare călătorie îmi făcusem un obicei: imediat după check-in la hotel, îmi arunc valizele în cameră şi verific în programul lăsat pe masă că nu mi-a fost fixat nici un interviu în orele următoare. Nu sunt decât un scriitor minor, dacă nu ratat în majoritatea ţărilor unde mă duc, ăsta-i tristul adevăr, dar sunt şi avantaje – programul lăsat pe masă de obicei e lejer până la jignitor, aşa că pot ieşi imediat să mă plimb prin oraş. Fără hartă.

Plimbarea asta are două scopuri. Cea evidentă. Să mă pierd. Cea secretă: să-l găsesc pe Hagai Carmeli.

La Istanbul, acum doi ani, mi s-a părut pentru o clipă că am reuşit.

Sunt acolo, pe străzi, vânzători ambulanţi de castane calde.

Unul dintre ei – mi-e greu să explic.

Ceva în gesturile lui. Coatele ascuţite.

M-am apropiat. L-am ascultat stând de vorbă cu o clientă. Vocea îi era puţin răguşită. Ritmul – lent. Părul roşcat şi l-ar fi putut vopsi în negru. Faţa se poate opera. Asta face oricine vrea să fie dat dispărut.

I-am cerut nişte castane. Am încercat să-i prind privirea. Dar s-a purtat la fel ca şi cu un client oarecare. A luat castanele cu o lopăţică de metal. A

umplut punguţa maronie. S-a îndreptat spre următoarea persoană de la coadă.

M-am hotărât să risc. M-am îndepărtat la vreo douăzeci de metri, m-am rezemat de gardul parcului Gezi şi am strigat: Hagai!

În mod instinctiv, reacţionezi când îţi auzi numele.

Nu mă aşteptam să-şi întoarcă privirea, dar i-am urmărit faţa, să descopăr vreo tresărire. Sau clipire. Sau mişcare a capului.

Nada.

Câteva păsărele, speriate de strigătul meu, au zburat spre parc, pe când vânzătorul de castane continua să-şi servească clienţii.

Însă a doua zi nu mai era acolo. Iar gazdele mele de la editură, cărora le-am povestit întâmplarea, mi-au explicat că tot Istanbulul ştie că vânzătorii de castane sunt de fapt agenţi secreţi ai lui Erdogan care veghează la ce se petrece în parcul Gezi, de la protestele populare care izbucniseră acolo acum câţiva ani. De aceea îşi schimbă des locul.

Explicaţia nu m-a convins, aşa că am continuat să-l caut prin Istanbul. Şi prin toate locurile pe unde am fost în ultimii ani.

La întâlnirile cu publicul, la interviurile cu ziarişti, în metrouri, în taxiuri, pe străzi – nu am încetat să-l caut pe Hagai Carmeli.

Într-un gest disperat, l-am transformat în personaj într-una din cărţile mele. Sub alt nume, bineînţeles. Şi în carte dispăruse şi apăruseră tot felul de zvonuri, dar la sfârşit, în momentul adevărului, se întoarce. Am sperat că această carte va ajunge cumva la el. Îmi imaginam cum va apărea la o întâlnire cu cititorii – la început nu-l voi observa pentru că nu e înalt şi se va pierde printre ceilalţi oameni, şi doar după un timp îşi face apariţia; părul lui roşcat şi, la sfârşitul întâlnirii, aşteaptă răbdător ca ultimele persoane să plece şi doar atunci se apropie şi el, cu cartea în mână, aruncându-mi zâmbetul lui discret.

Chiar şi în acest chestionar – în care mi-am promis să răspund cu sinceritate deplină, tăioasă – l-am amintit ca pe un prieten activ. Cu o adevărată prezenţă în viaţa mea; şi l-am adus înapoi la ultima „cină“ cu Ari (e atât de uşor să afli din cărţi ceea ce nu s-a întâmplat în viaţa scriitorului, deşi majoritatea cititorilor se încăpăţânează să facă contrariul). Şi pe Yermi l-am scos din abisul uitării la acea „cină“, deşi n-am habar ce se întâmplă cu

el astăzi. Şi, de fapt, cu toate că de ani de zile scriu despre cercuri de prieteni şi ţin conferinţe despre prietenie ca valoare fundamentală în societatea israeliană…

Am avut în total trei prieteni buni.

A rămas unul singur.

Care în curând şi el, poate…

Şi? Cui am să-mi povestesc secretele? Cui să-i povestesc că nu mai dorm acasă de două săptămâni şi că vocea lui Dikla la telefon când planificăm vreo acţiune comună e mai rece decât iarna la Ierusalim? Faţă de cine voi fi autentic? Poţi trăi oare fără prieteni?

Cum reuşiţi să vă confruntaţi cu singurătatea impusă de scris?

Nu reuşesc.

Cine e primul dumneavoastră cititor sau prima cititoare?

Mă învârt prin casă în jurul lui Dikla în zilele în care ea îmi citeşte manuscrisul. Aştept un cuvânt. Aştept să adoarmă ca să văd cât a înaintat cu lectura. Sau dacă a făcut însemnări. Practic, nu pot face nimic fără să mă gândesc la ce va spune ea.

Cel mai greu mi-a fost în exilul meu în studio. Nu mi-a trimis o adevărată cerere de divorţ printr-un curier după ce m-am întors din Columbia. Nu e genul ei. Mi-a cerut pur şi simplu să nu vin acasă câteva zile sau săptămâni, nu-i era uşor. Are nevoie de timp ca să proceseze şi să decidă ce va face. M-a mai rugat să nu telefonez. Ca să nu fie obligată să nu-mi răspundă.

A fost o perioadă cruntă. De-abia mă puteam mişca de pe salteaua de yoga din cauza durerilor de spate.

Am anulat toate atelierele de creaţie. Şi toate întâlnirile.

N-am povestit nimic nimănui, la început. Ea m-a rugat să nu povestesc. Şi nici nu ştiam ce să povestesc. Starea lucrurilor era neclară.

Din tonul ei în ultima conversaţie am tras concluzia că posibilitatea de a

o pierde e foarte concretă.

În timpul celei de-a cincea întâlniri mi-a spus că de când citise *Lumea văzută de Garp* visa să se mărite cu un scriitor. Fusese lucrul cel mai intim pe care mi-l spusese până atunci. În cea mai mare parte a timpului tăcea, asculta, din când în când exprima păreri bine conturate, mature, despre tot felul de probleme sociale. Aveam impresia că dincolo de toate afirmaţiile ei tranşante se ascunde o rană. A studiat filozofie şi marketing, combinaţie anormală, cu câteva luni înainte de a ne întâlni, se întorsese de la Londra. Plecase în excursie, întâlnise acolo un tânăr britanic de douăzeci de ani şi se instalase la el. După un an totul s-a terminat între ei. S-a terminat rău. N-a vrut să spună mai mult. Dar de fiecare dată când vorbea de el avea în ochi mai multă supărare decât jignire. Poate de aceea e atât de prudentă cu mine, am presupus, dar n-am îndrăznit să întreb. Se îmbrăca foarte şic. Sobru. Nu în stil israelian. Nu studenţeşte. Era de aceeaşi înălţime cu mine când nu purta tocuri şi mă depăşea cu tocuri. Asta îi dădea o notă de nobleţe. Distantă. Concentrată asupra ei însăşi. Dar ceva în gesturile mâinilor în timp vorbea era furtunos şi minunat de senzual. Braţele îi erau lungi şi subţiri, palmele se deschideau lent cu mişcări mângâitoare ca o invitaţie prin aer.

Aşa a fost aproape o lună. Trupul ei transmitea: să nu îndrăzneşti să te apropii de mine, dar mâinile: hai, vino. Nu ştiam ce să fac cu acest dublu mesaj şi mai mult ca orice nu voiam să fac vreo greşeală, pentru că din prima clipă când Ari şi Meital ne-au făcut cunoştinţă în clubul acela din kibbutzul Cabri, m-a însoţit o senzaţie de fatalitate. Ca şi cum ceva foarte important avea să se hotărască. Sau de fapt fusese decis.

De patru ori ne-am întâlnit şi, de fiecare dată, la sfârşit nu eram sigur că va mai urma încă una.

Atât de indescifrabilă rămânea în ochii mei.

Şi atunci i-am povestit că scriu. Din când în când.

Atunci a pronunţat fraza aceea – că întotdeauna visase să se mărite cu un scriitor, cu un zâmbet de flirt, primul ei zâmbet de flirt. Şi se aplecă uşor spre mine descoperindu-şi claviculele ei minunate.

După dragoste, ne-am întins unul lângă celălalt.

Îmi amintesc că am spus: *wow!*

Şi că ea n-a spus *wow*!

Îmi amintesc că am mângâiat-o spunând: ai un corp de balerină.

Iar ea a spus: adevărul e că am dansat în grupul „Hora Maalot“. Şi a râs. Adăugând: „Credeau că va ieşi ceva din mine.“

Şi … n-a ieşit? am întrebat cu delicateţe.

N-am trecut examenele Academiei, a fost de fapt destul de umilitor.

Am tăcut, aşteptând să povestească, dar n-a povestit.

Încă nu ştiam că e ceea ce mă aşteaptă în viitor, că asta e ce îi va permite mândria ei: să întrevăd doar câte o clipă zona vulnerabilă. Şi că va fi ceva foarte frustrant şi foarte excitant în acelaşi timp.

Aveam douăzeci şi patru de ani în noaptea aceea. Vârstă la care îţi poţi reînnoi visurile.

Nu pot spune că am devenit scriitor pentru a-i câştiga inima. Dar pot să presupun că probabil, cu altă femeie, mai puţin interesantă, n-aş fi scris.

Când am plecat, la câteva luni după ce ne-am cunoscut, în excursie în America de Sud[9], ea era în plină perioadă de studii. Nu e din cei care îşi pot schimba planurile de dragul altcuiva.

9. Există o tradiţie ca, la încheierea serviciului militar sau a studiilor, tinerii israelieni să facă o călătorie într-un loc exotic (America de Sud, India etc.).

Unul din noi a propus să nu ne luăm nici un angajament unul faţă de celălalt pe timpul călătoriei.

Şi aceeaşi persoană a schimbat la Amsterdam, în timpul escalei, hârtiile în monezi pentru telefonul public şi a telefonat spunând – m-am răzgândit, nu vreau să te pierd, tu eşti dragostea vieţii mele, nu contează cât va dura excursia, eu sunt al tău. Numai al tău.

M-am ţinut de cuvânt.

I-am scris scrisori lungi în timpul excursiei. Foarte lungi. Zeci de pagini cu scris mărunt. Au fost zile întregi când nu făceam decât asta: îi scriam. Ari a avut o răbdare de înger. Îmi amintesc de un acoperiş anume într-un oraş Tumbes în Peru, unde erau scaune de rafie, un taburet pe care să-ţi sprijini picioarele şi peisajul oribil al clădirilor. N-am coborât două zile de pe acoperişul acela şi de fiecare dată când Ari urca să mă întrebe ce-i cu

mine şi când pornim spre următoarea destinaţie, îi spuneam: o clipă sunt în mijlocul scrisorii.

De fapt tot ce am scris de atunci, opt cărţi, e o foarte lungă scrisoare care îi e adresată ei.

Niciodată nu am lăsat pe nimeni să se apropie de mine aşa cum i-am permis ei. Până şi numele ei îmi dă fiori de tandreţe.

Nu pot adormi fără ea, să mă scol fără ea, să cad fără ea, să-mi găsesc drumul prin labirintul cu oglinzi fără ea.

Cu siguranţă îi voi arăta până la urmă şi acest interviu.

Mi-a telefonat după două săptămâni de când dormeam în studio.

A spus că le e dor copiilor.

Că nu ştie ce să le spună.

Că s-a săturat să aibă toată casa pe cap.

Am întrebat – înseamnă că pot să mă întorc?

Da, dar…

I-am spus – îţi amintesc că bărbaţii din familia mea mor tineri.

Dar ea n-a cooperat şi n-a râs.

Încă nu dormim împreună. După ce adorm copiii, trec pe canapeaua din living, şi înainte ca ei să se trezească, împăturesc pătura şi cearşaful, beau o cafea neagră şi pregătesc sandviciurile: brânză de vaci pentru Yanai. Brânză de vaci cu măsline pentru Noam. Mai pregătesc un al treilea cu brânză de vaci, măsline şi roşii cherry – pentru Shira. Dar îmi amintesc că nu locuieşte cu noi. Şi îl mănânc eu.

Ieri am întrebat-o pe Dikla dacă ar vrea să citească ceva ce scriu acum. Adică aşteptasem momentul potrivit. Aşteptasem să-şi termine joggingul de seară. Zece kilometri. Şi să-şi facă duş. Şampon, *balsam*, cremă de corp. Am aşteptat să-şi pună treningul de casă şi şosetele groase de lână cumpărate la Londra pe când trăia cu băiatul acela de bani gata. Am aşteptat să-şi pregătească infuzia de plante homeopatice şi să-şi întindă picioarele ei zvelte pe canapea şi să înceapă să bea. Şi obrajii să i se înroşească de la căldura băuturii, iar ochii să-i devină strălucitori, ca şi cum ar plânge.

Numai atunci am întrebat-o. A răspuns că nu e liberă. E în mijlocul altei cărţi, un thriller, al scriitorului aceluia scandinav, Wolf? Ăla care arată ca un

viking.

Am insistat. Am întrebat încă o dată.

A negat cu o mişcare a capului spunând că, fără nici o legătura cu vikingul, e prea devreme din puncul ei de vedere să citească ceva scris de mine. Că până acum reuşise întotdeauna să separe când citea povestirea de povestitor, fantasmele mele de realitatea vieţii noastre, dar nu e sigură că va reuşi să o facă acum.

M-a străbătut un val îngheţat. Ca pe malul râpei pe Drumul Morţii din Bolivia.

M-am dus la bucătărie să clătesc vasele şi să le pun în maşina de spălat vase spunându-mi – nu va fi uşor, dar asta mi-e misiunea acum: să fac totul ca ea să creadă din nou că totul în afară de ea a fost şi va fi doar o poveste.

Ce fel de muzică ascultaţi?

Să-l ia dracu’ de cântec. Chiar şi când dragostea noastră era foarte vie, era ceva apăsător când îl auzeam la radio în maşină. Chiar şi în zilele când călătoria se putea termina cu o deviaţie pe un drum de ţară ca să ne dezbrăcăm unul pe altul – pentru că nu putem aştepta – versurile acelea sunau ca o profeţie de nenorocire care până la urmă se va împlini: şi noi, vrând, nevrând, „ne vom alătura turmei tuturor sufletelor care murmură“[10].

10. „Ne vom alătura turmei tuturor sufletelor care murmură“ – vers din cântecul *A murit dragostea* de Ariel Horovitz – cântăreţ şi compozitor.

Iar acum, la o săptămână de la întoarcerea mea din exilul în studio, mergem la nunta unei angajate a ei. Ambuteiaj pe şoseaua Ghea.

O să întârziem, se gândeşte Dikla.

Şi încă cum, mă gândesc eu. Cât timp ţi-a luat ca să te pregăteşti?

Îmbătrânesc, ia timp să ascund toate, se gândeşte Dikla.

Eşti din ce în ce mai atrăgătoare cu trecerea anilor, mă gândesc.

Columbia, îşi spune ea.

Nici un cuvânt.

Şi atunci cântecul ăsta, pe care Ariel Horovitz l-a scris pentru soţia lui, Tamar Ghilady (ce simte o femeie când un bărbat îi dedică un cântec intitulat *Dragostea a murit*?) – şi amândoi, în aceeaşi clipă, întindem mâna spre radio ca să schimbăm postul.

Toate cărţile dumneavoastră sunt de fapt scrise în acelaşi stil. V-aţi gândit vreodată să scrieţi ceva complet diferit? *Science-fiction* poate? Sau *fantasy*?

Să zicem că aş scrie despre o altă planetă. Cu doi sori. Şi trei luni. Şi că una din ele ar fi un fel de Siberia a acelei planete. Zona ei de expulzare. Şi să mai presupunem că orice persoană nouă pe care ai întâlni-o pe planeta asta nouă nu ţi-ar fi complet necunoscută, pentru că, cu câteva clipe înainte de întâlnire, ai primi direct în creier toate datele adunate de internet despre

ea. Să mai zicem că ar fi şi un grup clandestin. Un grup de oameni care vor să se deconecteze de internet pentru a nu le fi expuse toate datele. Oameni care cred că o viaţă lipsită de secrete nu merită să fie trăită. Şi să zicem că autorităţile de pe acea planetă i-ar urmări pe aceşti opozanţi. Sau că pe planeta asta a dispărut aparenţa de democraţie şi că un consiliu al reprezentanţilor marilor corporaţii ale internetului ar conduce totul. Şi să presupunem că grupul de opozanţi ar fi condus de o femeie cu un trecut necurat, un păcat obscur. Absolut condamnabil. Care ar fi expus oricui ar întâlni-o. Să zicem că ea s-a săturat de asta. Şi de aici nevoia ei de a ascunde. De a lăsa trecutul în uitare şi de a o lua de la capăt. Poate că s-ar împrieteni cu un hacker care se numeşte Tristan Carmeli. Şi care s-ar îndrăgosti de ea, în ciuda păcatului din trecutul ei, şi poate chiar şi puţin din cauza lui. Iar Tristan Carmeli ar reuşi să o ascundă şi pe ea şi pe toţi din grupul clandestin în adâncimile internetului. Nu în afara lui – unde autorităţile ar căuta cu siguranţă –, ci înăuntru. Într-un fel de ascunziş. *Intra-net*. Ca o bulă de aer în pâine. Şi într-o infimă ascunzătoare dinăuntrul internetului Tristan Carmeli s-ar ascunde şi ar scrie poezii. Despre lumea în care el împreună cu oamenii lui ar vrea să trăiască. Să zicem că poeziile lui ar trebui să fie scurte, mai scurte decât versurile haiku, pentru a le putea ascunde în rândurile unui cod. Una dintre poezii ar putea fi:

Voi aştepta aici
Până când prima frunză
Va cădea

Şi altă poezie ar fi:

O dată
Să călătoreşti
Fără scop

Să zicem că nu ar reuşi până la urmă să se abţină şi ar scrie o poezie mai lungă pentru conducătoarea opozanţilor, poate chiar o povestire, în care se confesează în faţa ei spunând că păcatul ei cel greu, secretul pe care ea se străduieşte să-l ascundă în faţa lumii, lui i se pare frumos. Dar din cauza acestei poezii prea lungi grupul ar fi fost descoperit, şi toţi membrii ar fi

primit pedeapsa cea mai grea: o intrare completă şi plină de linkuri în Wikipedia. Şi exil în luna numărul trei – cea siberiană. Şi să mai zicem că ar mai fi în poveste şi roboţi cu simţul umorului. Şi o pădure ai cărei copaci pot alerga. Şi maşini care se transformă în avioane de război prin apăsarea unui buton. Şi o aplicaţie care îţi permite să vezi pe ecranul telefonului visul din noaptea precedentă, inclusiv interpretări posibile.

Ce contează?

Oricum ar fi ieşit tot o poveste despre o dragoste imposibilă.

Aţi scris vreo carte pe care n-o veţi publica niciodată?

FOTOGRAFIA LUI MAYAN

Auzi? Ţi-am pierdut poza când ne-am mutat. Deşi chiar voiam să o păstrez. O pusesem într-un plastic. Un plastic întreg pentru o poză mică. Nu ştiu cum s-a întâmplat. Încă mai sper să o găsesc, mai sunt două-trei cutii pe care încă nu le-am deschis, dar nu prea sunt şanse. Şi mă doare sufletul, înţelegi? O aveam cu mine tot timpul, ţin să ştii asta. De când mama ta venise la mine cu ea după o conferinţă la Ganei Tikva, povestindu-mi că odată cu tine ajunsese cu avionul din America de Sud şi rucsacul tău. Şi că înăuntru au găsit o carte.

Iată, asta e Mayan, o arătă ea în poză.

Încă înainte de a arăta, am ghicit că eşti tu. Ceva în privire. Dacă aş avea vârsta ta. M-aş plimba prin America de Sud şi ne-am fi întâlnit prin vreun hostel amărât pentru tinerii cu rucsac – m-aş îndrăgosti de tine, Mayan. N-am nici o îndoială. Nu sunt de fapt decât un butoi cu explozibil sufletesc care nu aşteaptă decât un chibrit, iar felul în care stai pe nisip, cu piciorul drept întins uşor în faţă, cu mâna stângă în şold – deşi e doar o poză, pot ghici felul tău de a merge, Mayan, paşii tăi sunt paşi de dans, iar capul îl ţii uşor aplecat spre dreapta când te apropii de oameni, aşa-i?

Ţineam încă poza în mână, chiar şi după ce m-a luat taxiul de la Ganei Tikva. Am privit-o îndelung: patru fete în costum de baie. Una din ele, nu tu, ţine o placă de surf. Îmi plăcea poza, pentru că, spre deosebire de pozele făcute în excursii, nu vedeai nici o punere în scenă. Ca şi cum cineva vă

urmărea şi v-a fotografiat fără să fiţi pregătite. Nici una în afară de tine nu are aerul prea vesel. În fond, toate păreţi cam epuizate. Oamenii nu vorbesc despre asta la întoarcere, dar vagabondajul are ceva epuizant, cu multe momente de singurătate sfâşietoare în timpul excursiilor, nu?

Când am ajuns acasă am sprijinit fotografia de cărţile de pe un raft din biroul meu. E atât de mică, încât a căzut de câteva ori până am înţeles cum să o fixez pe cartea lui Yehuda Amichai *Achziv, Cezareea şi o iubire* – o ştii? – care depăşea puţin celelalte cărţi. Dar, şi după aceea, descopeream din când în când că în lipsa mea curentul dăduse jos poza. Şi o ridicam şi o sprijineam din nou pe Amichai. Cu delicateţe.

Îmi era clar că oamenii care vor intra în birou vor avea ceva de spus despre această fotografie. Un bărbat care are în birou poza a patru fete în bikini – cum să nu comentezi bătându-l pe umăr? Cu toate astea, nu le-am dat explicaţii. Nu am povestit nimănui niciodată ce ascunde această fotografie. Chiar şi un colportor de poveşti ca mine îşi impune limite. Să se ducă dracului cu toţii, îmi spuneam, e ceva ce trebuie să rămână între tine şi mine.

Însă adevărul e – pot să mărturisesc? – că uneori mă uitam la tine înainte de a începe să scriu. Mă ajuta să-mi aprind inspiraţia şi să-mi amintesc că e cineva de partea cealaltă.

La drept vorbind, în ultima vreme a devenit un adevărat ritual. Înainte de a începe să scriu, stau în faţa fotografiei tale. Ca într-un moment de reculegere, dar fără sirene (spune-mi, şi tu ridicai capul ca să te uiţi la capetele aplecate ale celorlalţi în momente de reculegere la şcoală? Bănuiesc că da. Şi în fotografie stai puţin la distanţă faţă de prietenele tale, parcă nu faci parte cu totul, privind dintr-o parte).

În orice caz, acum, când ne-am mutat, fotografia a dispărut. Ca şi cum ar fi un fel de hău ascuns, special între locuinţe, în care cad tocmai lucrurile cele mai importante. Poate că e ceea ce încerc să-ţi spun în scrisoarea asta, Mayan. Că ai devenit o persoană importantă în viaţa mea. Fără să ne fi întâlnit. Fără să fi vorbit. Nici să fi corespondat. S-a întâmplat cumva. Mă simt legat de tine. Am început să mă întreb ce-ai spune despre anumite povestiri. Apoi am început să mă sfătuiesc cu tine înainte de a hotărî ceva fără legătură cu vreo povestire. O singură privire în ochii tăi verzi – şi dintr-

odată mi se clarifică ce am de făcut. Ţi-am povestit – în tăcere – nu sunt nebun, cel puţin n-am fost până nu de mult – despre ce mi se întâmplă, despre faptul că am devenit propriul temnicer. Despre faptul că visez tunele. Că simţi că nu eşti iubit în propria casă. Şi dacă poza ta s-a pierdut – deşi sper că nu –, când am să termin să-ţi scriu am să fiu nevoit să deschid cele trei cutii rămase nedeschise rugându-mă să o găsesc acolo – dar dacă s-a pierdut într-adevăr, mi-e greu să-mi închipui cum voi continua. Adică în primul rând nu văd cum voi continua să scriu. Şi dacă nu scriu, nu am încotro să-mi dirijez amintirile. Ceea ce e periculos, înţelegi? Am o problemă. Nu uit nimic. Mecanismul uitării nu funcţionează la mine. Toate despărţirile. Toate decesele, toate posibilităţile ratate. Totul rămâne blocat în trupul meu. Scrisul e singura cale de a mă elibera. Ca un călător care ajunge la check-in şi descoperă că valiza îi e prea grea – scriu pentru că dacă nu dau jos din când în când o parte din povara amintirilor, n-am să mai pot respira. N-am să mai pot inspira aer. Nici expira.

Nu exagerez. E o problemă de viaţă şi de moarte pentru mine. Întotdeauna a fost.

Uneori îmi imaginez ultima ta călătorie, din La Paz la Coroico. Dacă închid ochii şi mă concentrez, parcă aş fi cu voi în camionetă. Stau lângă tine. Simt în nări mirosul dulceag al transpiraţiei tale de teamă. Porţi pantaloni pescăreşti prinşi în talie cu un şnur şi ţii picioarele lipite unul de altul. Genunchii aproape ni se ating. La curbe, se ating chiar. Şi eu am făcut cândva drumul acela groaznic, ştii? Când mama ta mi s-a adresat după conferinţa de la Ganei Tikva cu fotografia, nu i-am povestit. N-am vrut să o fac să sufere prin faptul că eu am supravieţuit. Dar şi pe mine mă preveniseră despre drumul acela, cu douăzeci de ani înaintea ta. Şi nici eu n-am dat atenţie avertismentelor. Când ai douăzeci de ani, avertismentele sunt ca nişte muşte pe care le alungi cu dosul mâinii. Şi cu toate astea, îmi amintesc că din prima oră a călătoriei am înţeles că sunt cu adevărat în pericol. Drumul era groaznic de strâmt, iar ploaia care nu se mai oprea de trei zile muiase marginile şoselei transformându-le în noroi, şi de fiecare dată când venea o camionetă din faţă, şoferul făcea manevre pentru a intra în marşarier, care erau bazate pe hazard: ca să poată trece camioneta din faţă, a noastră trebuia să dea înapoi cu partea din spate aproape deasupra

râpei, dar nu complet pentru că centrul de greutate s-ar fi putut deplasa prea în spate.

La un moment dat am închis ochii. Nu eram în stare să continui să mă uit la râpa de sub noi fără să ameţesc foarte tare. Oare şi tu ai închis ochii? Şi i-ai deschis când aţi început să vă prăbuşiţi? De fiecare dată când îmi imaginez ultima ta călătorie mă cuprinde în aceeaşi clipă o dorinţă puternică – idioată, dar puternică – de a te salva. Eu am făcut curs de infirmerie. Dacă aş fi ajuns la tine la timp, şi nu după douăzeci şi patru de ore, ca bolivienii aceia incapabili, poate aş fi reuşit. Adică nu ştiu dacă ai mai fi avut o viaţă normală, e vorba totuşi de o cădere de la cinci sute de metri într-o camionetă care se răsturnase de cel puţin şase ori înainte de a se opri pe fundul văii, dar poate, cine ştie, cine poate şti…

Rămăsesem cu ochii închişi până aproape de Coroico. Îi deschideam doar când maşina se zguduia din cauza gropilor.

Şi cei doi nemţi care erau cu mine tăceau. Unul avea o carte, îmi amintesc. O ţinea deschisă, ca şi cum ar fi fost destul de calm pentru a citi, dar nu a dat foaia mult timp.

Dintr-odată s-a făcut foarte frig.

Fiecare s-a înfăşurat în ponchoul lui.

Neamţul cu cartea a închis-o, punând-o sub coapsă.

Mi-au trecut prin minte câte lucruri n-am reuşit încă să fac: să fiu tată. Să public o carte. Să fac un curs de scufundători. Mi-am repetat în gând Haftara[11] pentru *bar-mitzva* de la început până la sfârşit de trei ori. Mi-am pus mâinile sub coapse ca să nu mai tremure. Voiam mult să trăiesc pe atunci. Adică…

11. Haftara – fragment din cărţile profeţilor, care se citeşte în sinagogă de Shabat, de sărbători etc.

Cred că de pe atunci ştiam că viaţa e plină de durere. Sunt sigur că ştiam deja. Însă proporţiile erau altele: dorinţele erau mult mai multe. Durerea mai vagă.

În ultimul an mă trezesc uneori dimineaţa cu o durere atât de puternică în inimă, din cauza distimiei, încât îmi pun întrebarea, întrebarea întrebărilor…

Dar până acum am avut întotdeauna un răspuns clar.

Mă duceam la fotografia ta.

Ai un zâmbet în colţul gurii. Nu tocmai zâmbet. Dar nici râs. Mai mult un fel de înclinare a buzelor ca semn al înclinaţiei sufletului spre bunătate.

Înţelegi? în ultimul an – sau poate mai mult? – e greu de ştiut când a început declinul, sau de ce, poate că boala lui Ari a declanşat, sau poate plecarea lui Shira la Sde Boker – în orice caz, în ultimul an sunt un instrumentist care e ieşit din ritmul partiturii în mijlocul spectacolului, în faţa a sute de oameni. Toţi ceilalţi instrumentişti aşteaptă să-şi revină, în public se aud şoapte, dar nu reuşeşte, pur şi simplu nu poate – dar de fiecare dată când m-am uitat la zâmbetul tău în ultimul an îmi aminteam că nu a fost aşa întotdeauna în ce mă priveşte. Asta înseamnă poate că distimia asta e doar un tunel prin care trebuie să treci. Şi doar atunci ajungi la lumină.

Au mai rămas trei cutii pe care încă nu le-am deschis. Le-am mutat provizoriu în biroul meu, unde sunt aşezate una peste alta ca nişte cuburi la grădiniţă. Amân deschiderea lor de câteva zile. De fiecare dată am alt pretext.

De fapt, toată scrisoarea asta pe care ţi-o scriu e o încercare de a amâna deschiderea lor cu încă vreo câteva ore.

Să las o şansă, fie cât de mică.

Aţi urmat vreodată vreo terapie?

Am hotărât să-i fac o surpriză lui Dikla la Mayana. O dată la două săptămâni pleacă de la lucru devreme, face acolo watsu, tratament shiatsu în apă şi se întoarce acasă alt om. Mai strălucitoare.

Mi-am spus – mergem să mâncăm ceva după tratament. Ar putea fi o ocazie bună.

Am ajuns cu câteva minute înainte de două şi jumătate. E acolo un fel de loc de aşteptare cu perne şi taburete. Şi o briză plăcută. Şi un perete subţire despărţitor între piscină şi cei care aşteaptă.

La început am auzit o muzică dinspre piscină. Numai muzică. Apoi muzica s-a întrerupt şi am auzit-o pe Dikla spunând ceva. Şi pe antrenoarea ei Gaia, răspunzând. După care am auzit ca un şopot când ieşeau din apă. Şi încă un şopot, asemănător, dar altfel. Acum amândouă erau lângă perete şi

am auzit-o pe Dikla spunând „în orice caz până la *bat-mitzva* nu primesc nici o de…“

În mijlocul cuvântului au dat la o parte paravanul şi au ieşit împreună.

Dikla, înaltă cu umeri delicaţi. Gaia, scundă şi lată în umeri. Un gând m-a fulgerat: interesant cum arată ele în apă.

Dikla a terminat cuvântul „-cizie“ înainte de a observa că eu eram acolo pe taburet. Şi a tăcut.

În fracţiunea de secundă dinainte de a adopta reacţia potrivită apariţiei mele am avut timp să sezisez că:

Nu se bucură să mă vadă.

Vorbeau probabil despre mine. Despre noi.

Bună, am spus.

Bună, a spus Dikla, sărutându-mă pe obraz. Nu pe gură.

Am o oră liberă, am spus. Mă gândeam să mergem poate să mâncăm ceva la Goferman.

Au închis, spuse Gaia.

Iar eu trebuie să o duc pe Gaia acasă, spuse Dikla.

Bine, am spus. Şi am făcut un pas înapoi fără să-mi dau seama.

Dar putem servi o cafea la Aroma, lângă casă, spuse Dikla.

OK, am răspuns. Atunci ne vedem acolo. Şi adresându-mă lui Gaia: să ştii că o invidiez pe Dikla. După cum se întoarce de la tine, am impresia că tratamentul în apă e tocmai ce îmi trebuie şi mie.

Sunteţi binevenit, spuse Gaia pe un ton nesigur.

N-am băut cafea la Aroma. Dikla rămăsese blocată într-un ambuteiaj întorcându-se de la Gaia şi trebuia să-l luăm pe Yanai de la grădiniţă.

Însă m-am dus la tratamentul în apă. După o săptămână. Nu la Mayana, ca să nu dau buzna iarăşi în spaţiul lui Dikla (aşa am simţit, că sunt un intrus). În drum spre o conferinţă la Zefat m-am oprit la Amuka. Şi acolo e o piscină pentru balneoterapie. Din afară pare o seră, iar înăuntru – apă, deck din lemn, un mic vestiar şi halate albe.

N-am reţinut numele terapeutei care m-a primit. De vreo cincizeci şi ceva de ani, cu părul lung strâns cu un elastic, ochi blânzi.

Apa era caldă, dar nu exagerat.

M-am sprijinit de peretele piscinei. Am întrebat: cum se face?

Imediat o să vedeţi, a zâmbit ea întrebând: cum vă simţiţi?

Cum mă simt?

Da, cum vă simţiţi?

Atâtea persoane mă întrebaseră cum mă simt în ultimele săptămâni, m-am gândit, dar nimeni nu a întrebat aşa. Cu o curiozitate simplă. Nu iscoditor. Care cere un răspuns sincer.

Am dureri, am spus.

Unde?

În inima din spate.

Inima din spate?

Nu cea care face să circule sângele, cea care se teme să nu piardă.

Unde exact se găseşte inima asta din spate?

În spate, între omoplaţi. Acolo o simt.

E vreo persoană anume pe care… vă temeţi să n-o pierdeţi?

Adevărul e că mă tem să nu pierd câteva… persoane.

O, a spus, şi în loc să mă întrebe despre copilărie şi relaţiile mele cu părinţii, s-a aplecat şi mi-a legat nişte pernuţe în jurul gleznelor, şi-a întins braţele înainte, m-a prins de degete şi cu o mişcare lentă, neîntreruptă, m-a legănat în braţele ei şi m-a tras plutind pe apă. La început cu delicateţe, ca un vaporaş de hârtie, apoi ceva mai repede. Am închis ochii, dar şirul de griji practice nu mă lăsau să mă relaxez: n-am întrebat-o cât durează un tratament. Şi trebuie să ajung la Zefat. Cel puţin douăzeci de minute. Oare aici se poate plăti cu card? Dacă nu, unde dracu’ găsesc un bancomat în gaura asta?

Încet-încet, apa mi-a calmat gândurile. Nu-mi amintesc toate imaginile care mi-au venit în timpul tratamentului de la Amuka, numai două…

Una scurtă, ca o sclipire – Shira mergând prin internatul de la Sde Boker, cu buclele legănându-i-se pe spate, trăgând două valize, câte una în fiecare mână, pe când eu mă întrebam dacă se va întoarce să arunce o ultimă privire.

A doua, ceva mai lungă – Dikla şi cu mine după ce am părăsit festivalul de la Arad pentru că i se părea prea vulgar şi am coborât spre Marea Moartă. Am găsit o plajă neamenajată. Şi am intrat în apă. Nu reuşisem

niciodată până atunci să plutesc pe apa Mării Moarte. Mi se păruse întotdeauna ceva ce se întâmplă doar altora. Dar în seara aceea Dikla şi cu mine am găsit o poziţie: ea şi-a pus picioarele pe umerii mei. Şi eu cu picioarele pe umerii ei. Mâinile împreunate una de alta, iată-ne plutind şi uitându-ne unul la altul şi vorbind. Echilibru foarte instabil. O singură mişcare greşită. Un singur cuvânt greşit. Şi amândoi riscăm să ne pierdem echilibrul.

Au urmat alte imagini. Poate că şi adormisem pentru câteva minute. La un moment dat, terapeuta a apăsat ca la shiatsu între omoplaţi, acolo unde e inima din spate, după care începu să fredoneze un cântec pe care nu m-am străduit să-l identific.

În psihoterapie, ştii că şedinţa urmează să se termine după privirea rapidă a psihologului spre ceas sau după faptul că începe să te pregătească verbal înainte de a vă despărţi.

În balneoterapie, seamănă mai mult cu o muzică: ceva în melodia plutirii îmi dădea un semnal.

Femeia m-a dus înapoi la marginea piscinei, ţinându-mă încă de degete, apoi mi-a eliberat degetele unul după altul lăsându-mi palmele să plutească pe apă.

M-am scufundat. Am ieşit din apă. Am deschis ochii. Am spus: mulţumesc.

Iar ea a spus: cu plăcere.

Apoi a întrebat: ce zodie sunteţi?

I-am spus: Peşti.

A spus, se simte. Adăugând: puteţi merge să faceţi duş. Trebuie să plec, dar vă las ceai şi curmale pe masă.

Am băut ceaiul gândindu-mă că terapia corporală îmi convine mai mult decât psihoterapia. Trupul nu poate minţi.

După conferinţa de la Zefat, am plecat la Haifa, la magazinul acela din cartierul Hadar unde i-am găsit lui Dikla un disc rar al lui David Bowie, care conţine doar partea vocală de la *Ziggy Stardust*, numai vocea lui Bowie, limpede, clară, fără ornamente şi fără adaptări, l-am pus pe scaunul de lângă şofer, atingând din când în când punga, gândindu-mă că până la *bat-mitzva* a lui Noam mai sunt totuşi câteva luni şi poate că nu e totul

pierdut.

Ce întrebare aţi fi vrut să vi se pună şi nu vi s-a pus niciodată?

La ce vă gândiţi în timp ce un actor neamţ citeşte pe o scenă în München un pasaj timp de patruzeci de minute – un pasaj dintr-o carte a dumneavoastră? Ei, hai să fim serioşi. Numai ne prefacem că ascultăm. Trebuie să ne prefacem. Ai public. Nu multe persoane, dar sunt. S-au îmbrăcat frumos. Iar Shoah e mereu pe fundalul oricărui eveniment din Germania, dându-i o aură de respectabilitate. Şi aşa e, în primul minut încă îl mai cauţi pe Hagai Carmeli în public, după care îţi mai rămân încă treizeci şi nouă de minute şi e clar că în cele treizeci şi nouă de minute chiar asculţi un text într-o limbă din care nu înţelegi nici un cuvânt. Aşa că încotro ţi se îndreaptă cu adevărat gândurile? Câte sunt dedicate lui Ari, care e pe moarte în spital? Câte nevestii, care continuă să se îndepărteze de tine? Câte unor femei care nu sunt nevasta ta? Câte fiicei tale care a plecat la internat şi nu vrea să vorbească cu tine? Câte încercări de a ghici cine dintre cei cu părul alb din sală a făcut parte din SS? Câte despre rata de schimb pentru euro? E posibil ca tocmai atunci, pe când gândurile îţi rătăceau libere, corpul fiindu-ţi relaxat, eliberat de orice sarcină, să se fi născut ideea următoarei tale cărţi?

Aţi fi putut scrie în altă limbă decât ebraica?

No way.

Ce rol ar trebui să aibă după părerea dumneavoastră evreii din diaspora în ce priveşte Israelul?

Să vină la întâlnirile cu scriitori israelieni.

Pentru că nimeni altcineva nu mai vine. În afară de militanţii din mişcarea de boicot a Israelului, care se ridică cu toţii deodată şi părăsesc sala, în mod ostentativ, când începi să vorbeşti, lăsându-te singur cu moderatorul şi traducătoarea. Şi două fete de la editură care îşi verifică

minut de minut mesajele pe telefon.

La conferinţele dumneavoastră în străinătate vin şi israelieni. Ce efect are întâlnirea cu ei asupra dumneavoastră?

Intră în sală cu puţină întârziere. Întârzia întotdeauna. Întotdeauna puţin. O aşteptam pe o bancă în grădina publică de lângă casa părinţilor ei pe strada Harofe, făcându-mi speranţe. O recunosc imediat, deşi au trecut nouă ani de când am văzut-o ultima dată, la Săptămâna cărţii, în perioada când avea loc în Parcul Hayarkon. Ne întâlneam acolo, ca din întâmplare; ea se ocupa de difuzare pentru librăria Steimatzki, iar eu scriam dedicaţii, ştiind că la un moment dat va veni să mă vadă şi vom sta într-unul din spaţiile rezervate, aşezaţi pe scaune unul lângă altul, aproape atingându-ne şi vorbind. Adică va vorbi ea. Iar eu mai mult voi asculta. Ca de obicei. Şi când voi simţi în nări adierea parfumului părului ei se va retrezi ceva în mine. Ecoul acelui ceva. Şi după ce ne vom săruta pe obraz înainte ca ea să plece, oameni, adică bărbaţi, mă vor întreba cine e tânăra cu care am stat atât de mult. Eu voi răspunde mândru – prima mea prietenă. Uneori adăugând: patru ani, de la mijlocul clasei a douăsprezecea până după armată.

În timpul uneia din conversaţiile de la Săptămâna cărţii mi-a povestit că se mărită. Nu m-aş fi însurat cu ea, dar eram totuşi gelos. Avea o pată frumoasă din naştere cafenie la stânga de buric şi îmi plăcea să mă opresc acolo cu buzele înainte de a continua mai jos. Ea avea aceeaşi mişcare când îşi aluneca palma sub bucle împrăştiindu-le brusc din stânga spre dreapta. Cânta şi la flaut. Cânta foarte bine, dar nu destul de bine pentru orchestra armatei. Îi mai plăcea să mă tachineze, nu se înţelegea cu maică-sa, pe puţinele prietene pe care le avea în liceu le jignea neintenţionat. Sau intenţionat. Cu comentarii lipsite de tact. Îmi trimitea scrisori parfumate la antrenament şi la cursul de ofiţeri, venea cu maşina de la Haifa la Baad 1[12] unde rămâneam sâmbăta numai ca să se culce cu mine, şi apoi se întorcea, se eliberase din armată cu un an înaintea mea şi lucra la aeroport la controlul de securitate. La patru dimineaţă se dădea cu un parfum spray,

după ce taxiul care trebuia să o ducă la lucru o claxona. Şi-a dat demisia de acolo după două luni pentru că nu se înţelegea cu responsabila de tură. Trebuia să trăiască din ceva. Aşa că a început să facă babysitting. Printre altele şi la sora mea cea mare. Până la incidentul acela.

12. Şcoală de ofiţeri din armata Tsahal.

Nu voise să vină cu mine la festivalul de la Arad, la o săptămână după incident, şi n-a răspuns când am întrebat-o dacă era din cauza lui. Când m-am întors de la Arad mi-a spus hei, fără să-şi ia ochii de la televizor. Şi multe luni de zile nu a vrut să se culce cu mine. Sau se culca cu mine fără chef şi fără orgasm. Începuse să meargă la un club de salsa la Delfinarium fără mine. Se întorcea din ce în ce mai târziu, cu miros de ţigări în haine. Nici nu a încercat să mă oprească când am început să-mi pun hainele în saci de gunoi şi nici nu mi-a spus: nu te duce, te iubesc. N-a venit la bunica mea la Holon să mă roage să mă întorc, nici mesaje prin prieteni n-a trimis, iar când am venit să-mi strâng puţinele lucruri pe care le lăsasem în apartament, a avut grijă să nu fie acasă.

Şi-a anulat nunta cu o săptămână înainte de dată. Nişte cunoştinţe comune care primiseră invitaţie mi-au povestit. Nu am fost surprins. I se potrivea. Apoi am auzit de la aceleaşi cunoştinţe că întâlnise pe altcineva, doctorand în fizică, s-a măritat cu el după o lună şi s-a mutat cu el într-un orăşel din Midwest. Din cauza unei oferte de lucru pe care el o primise. Sau o bursă.

Midwest e departe şi izolat. Cunoştinţele noastre comune n-au păstrat legătura cu ea şi nici eu n-am mai auzit nici cea mai mică bârfă ani de zile. Am încetat aproape complet să mai visez cum alergăm mână în mână, pentru a fugi de ceva, şi a trecut mult timp de când n-am mai scos scrisorile ei din cutia de pantofi în care le păstrez, ca să verific dacă mai rămăsese vreo urmă de parfum.

Şi iat-o în faţa mea. În rândul al treilea spre dreapta. Conferinţa s-a terminat, şi acum se pun întrebări, prea multe întrebări, iar eu răspund – Da, ebraica nu mai e pură, alte limbi pătrund, dar să fie asta ceva rău neapărat? Cineva întreabă – Aţi fi scris dacă nu v-aţi fi născut în Israel? Eu dau un răspuns gata pregătit, aruncând mereu câte o privire spre ea, încercând să

caut o soluţie pentru a mă eschiva de cina kasher, încă o cină kasher, pe care comunitatea evreiască o pregăteşte după fiecare eveniment.

Până la urmă le spun organizatorilor adevărul. „Ascultaţi, am întâlnit aici o prietenă din copilărie şi asta e ultima noapte, n-o să mai avem altă ocazie, sper că nu vă deranjează dacă…“

Dar am rezervat deja locuri la restaurant…

Ea aşteaptă alături, jenată parcă, dar nu prea, rozându-şi unghia de la degetul mic cu o mişcare pe care o cunosc bine şi îşi trece un picior peste altul, stând în picioare într-o poziţie pe care o cunosc bine.

Eu tac. Nu mă dau bătut, îmi e clar că ceea ce fac nu e *politically correct*, dar sunt convins că aşa trebuie să fac.

Se uită la ea, se uită la mine, probabil înţeleg ceva, aşa că renunţă. Îmi amintesc doar că mâine la şapte dimineaţa vor veni să mă ia la aeroport.

Ieşim în stradă şi începem să coborâm spre *downtown*. Mie îmi e puţin frig, dar ei probabil că nu, aşa că nu spun nimic. Mergem ca pe vremuri, ea la stânga, eu la dreapta ei. Şi mă întreb dacă şi ea şi-a dat seama de asta. Ea poartă jeans strâmţi şi o cămaşă încheiată cu nasturi băgată în pantaloni şi îmi amintesc cum cămaşa ei militară intra în pantalonii de uniformă care erau întotdeauna mai mari cu câteva numere. Şi îmi mai amintesc că, deşi ea e vorbăreaţă, are întotdeauna nevoie ca altcineva să înceapă conversaţia.

Arăţi grozav, îi spun.

De unde ştii? mă tachinează ea. E întuneric!

Nu, e adevărat, şi îi zâmbesc.

Tu în schimb ai îmbătrânit, spune ea. Şi mă mângâie scurt – sau poate e o atingere prelungită – depinde cum simţim asta – pe ceafă, adăugând – ce-i cu firele astea albe?

Nu spun nimic, cu un aer vinovat.

Şi de când ai devenit conferenţiar? Pe vremuri erai timid.

Pe dinăuntru sunt tot timid.

Ascunzi asta de minune.

Ţi-a plăcut conferinţa?

Super, cu toate că…

Că ce?

Lasă, de nouă ani nu ne-am văzut şi uite că te sâcâi deja…

Dacă ai început, continuă…

Tu… eşti fals. Nu eşti cu adevărat aici. Parcă ai declama. Chiar şi glumele pe care le spui – se simte că eşti conştient că vor avea efect pentru că au avut deja efect în trecut.

I-auzi…

Dar lumea a apreciat, nu-ţi face griji. Numai eu mi-am dat seama că nu erai cu totul prezent.

Nu am fost cu totul prezent din cauza ta, caraghioaso. Din clipa în care ai intrat, nu doream decât să se termine conferinţa, îmi spun în gând. Fără să spun cu voce tare.

Ajungem la o mică grădină publică, cu un bazin mic la mijloc. Ca o baltă. Mai e şi o bancă şi ne aşezăm. Banca e puţin umedă. Apa din bazin sclipeşte ca nişte ochi.

Ei, ne obişnuim cu tăcerea asta?

Devenim dependenţi, a spus.

Locuieşti aici, aproape? arăt cu mâna spre oraş.

Nu, locuim acum în Cincinnatti. Ne-am mutat nu demult.

Vai, ce întâmplare să fii aici!

Nu, deşteptule, am venit special. Două ore de drum.

După această frază s-a întors şi ea spre mine. Faţă în faţă. Dar şi-a întors privirea imediat.

Mi-a luat mult timp ca să-mi fac curaj să o sărut. Atunci, la Haifa.

Ne plimbam prin Merkaz HaCarmel şi întotdeauna ajungeam cumva la capătul promenadei Panorama, care dădea spre rafinării şi spre golf. Pe de o parte, sărutul era în aer, pe de altă parte ironiile ei mă făceau să-mi pierd siguranţa şi aşa nu grozavă pe atunci. De fiecare dată înainte de întâlnire, luam hotărârea că o voi face de data asta, dar din clipa în care schimbam primele fraze hotăram să amân să mă aplec spre ea până va veni un moment mai potrivit. Până când, într-o noapte, a spus pe tonul ei glacial, dacă nu vrei să terminăm ca doi amici, mai bine mă săruţi…

N-am chef să mă întorc în ţară, recunosc.

Ah, da? spuse ea, îndreptându-şi privirea spre mine. Îşi fardează genele cu mascara albastră. Ca pe vremuri. Riduri fine sub ochi. Nu ca atunci.

Nu mă hotărăsc să-i povestesc că discul lui David Bowie n-a îmbunat-o pe Dikla, care nu mă va primi cu braţele deschise când mă voi întoarce acasă. Şi poate că nici nu-şi va lua privirea de pe televizor. Dar nu vreau să par disperat. Aşa că-i spun: e prima oară când mi se întâmplă, ştii? Călătoriile mele îmi fac plăcere, dar sunt bucuros întotdeauna să mă întorc.

Sigur, spune ea şi îşi întoarce privirea spre întuneric. Ceea ce nu înţeleg e cum trăiţi voi în ţară cu toată tensiunea asta.

Da, spun.

În fiecare vară un război, continuă ea, şi dacă nu vara, atunci de sărbători – e anormal.

E anormal, confirm eu.

Cum poţi să-ţi creşti copiii aşa, fără să iasă marcaţi de asta?

Imposibil.

Uneori mă uit pe Ynet – mi-e de ajuns să văd numele lui Yoram Sirkin printre titluri ca să-mi dau seama cât nu mi-e dor.

Şi totuşi – mă gândesc eu fără să spun – deschizi Ynet.

Tata a murit acum doi ani, spune. A venit la înmormântare.

Îmi amintesc de tatăl ei. Un tip bine făcut. Macaragiu în port. Se întoarce acasă sfârşit, de-abia scoate un cuvânt, nu se amestecă atunci când maică-sa o ceartă în timpul mesei, dar îi aruncă priviri pline de dragoste. Consolatoare. Şi îi dă sarea cu o clipă înainte de a cere. O singură dată în toţi cei patru ani cât am fost prietenul fiicei lui, am stat de vorbă. Ea era la duş când am venit să o iau la film la cinematograful Armon. Mama ei nu era acasă. Fratele mai mare era la armată.

E ceva ce… a spus el fără să-şi termine fraza – şi arătă spre camera de zi. Ne-am aşezat pe canapeaua din piele neagră. La televizor era un meci de fotbal. A tăcut. Parcă îşi căuta cuvintele. Voiam să-i spun: totul e în regulă, nu fiţi îngrijorat, ea ia anticoncepţionale. Dar nu eram sigur că despre asta era vorba.

Să fii atent cu ea, bine? a spus el într-un sfârşit.

Bine.

E… mult mai sensibilă decât… spuse şi tăcu din nou.

Am dat din cap.

Asta e totul. Cea mai scurtă conversaţie de la bărbat la bărbat luase

sfârşit. Se întorsese cu ochii şi tot corpul spre televizor. La fel şi eu. Se transmitea, îmi amintesc, un derby de la Haifa între Hapoel în roşu şi Maccabi în verde. Eu fiind daltonist, nu eram în stare să deosebesc echipele, aşa că mă prefăceam că mă uit, aşteptând de fapt ca fiică-sa să termine odată duşul.

Condoleanţe, îi spun acum.

Ea răspunde mulţumesc, de mult nu mi s-a mai spus aşa ceva. Oamenii încetează să mai spună asta la un moment dat, deşi durerea nu dispare.

Aşa e, o aprob. Şi aproape încep să-i povestesc că Ari e pe moarte. Însă nu vreau să amestec o durere cu alta.

Număram minutele până la sfârşitul zilelor de doliu. Toate gustările alea. Şi conversaţiile care se repetă aceleaşi. Şi albumele cu poze care trec dintr-o mână în alta, doar eu sunt singura – singura care nu vrea să se uite – singura care-şi aminteşte că toate excursiile acelea de familie erau de fapt un coşmar. Şi mama, tu ştii, care nu e în stare să stea lângă mine mai mult de câteva minute fără a spune ceva veninos. Eu nu mă mai simt jignită, dar nici nu mai accept să tac.

Atunci – ea era cea jignită. Venea la mine în miez de noapte. Bătea de două ori la uşa de la intrarea separată. Deschideam, în trening. Făcea un mic pas înăuntru, rugându-mă: îmbrăţişează-mă, şi rămânea să doarmă la mine, iar dimineaţa mergeam de mână la şcoală şi ne sărutam pe hol înainte de a ne îndrepta fiecare spre clasa lui.

În timpul serviciului militar îi trimiteam de la bază cel puţin o scrisoare pe zi. Ca să aibă un motiv să nu răspundă avansurilor celor care îi făceau curte şi se învârteau întotdeauna în jurul ei. Râdeam mereu de soldatul responsabil cu cenzura militară care le deschide şi precis le aşteaptă.

În ultimul an al serviciului meu militar, părinţii mei au plecat în an sabatic la Boston, aşa că ea şi apartamentul ei din strada Hess au devenit casa mea. De Shabat veneam la ea. Mi-am dus la ea puţinele mele haine civile, colecţia de casete şi fularul de suporter al echipei Hapoel Ierusalim.

Până când odată…

Ea era babysitter la sora mea mai mare în Ramat Hen. Iar eu primisem o

permisie specială de douăzeci şi patru de ore în plin coşmar al primei Intifade.

Îmbrăţişează-mă, i-am cerut după ce închisese uşa după mine, iar ea mă îmbrăţişă deschizându-mi în acelaşi timp cureaua de la pantalonii militari, trăgându-mă înăuntru. Am făcut dragoste îndelung pe canapeaua din camera de zi, în timp ce Danielle, fetiţă soră-mii, care avea doi ani şi jumătate, ar fi trebuit să doarmă adânc în camera ei. Dormea întotdeauna după-amiaza. Între ora unu şi trei. Pe ceas. Acum ştiu că vine o zi când copiii mici încetează dintr-odată, fără să ştim când, să doarmă după-amiaza. Fiecare copil are momentul lui. Dar atunci…

Acum ea propune să continuăm să ne plimbăm. E un belvedere pe care vrea să mi-l arate.

Sunt sigur că în momentul în care ne vom scula de pe bancă îşi va da seama că sufăr de lumbago. Şi va comenta cu siguranţă.

Dar nu comentează, ci îşi strecoară degetele între degetele mele.

Încerc să mă calmez: e bine, eşti în Midwest, nimeni nu te cunoaşte aici.

Şi mă gândesc – de când nu m-a atins nimeni cu tandreţe.

Mergem de mână, cu mersul nostru obişnuit, până la acel belvedere, care seamănă puţin cu Kikar Atarim. O terasă betonată fără nici un farmec.

Ne sprijinim de balustradă, ne întoarcem unul spre celălalt şi ne sărutăm. Scurt. Buzele ei sunt destul de uscate.

Îmbrăţişează-mă, spune ea.

O îmbrăţişez.

Atingerea trupului ei mi-e cunoscută şi necunoscută.

Îmi mângâie ceafa pe când eu îi caut ceafa sub bucle şi desenez cercuri cu degetele aşa cum ştiu că îi place.

Ne sărutăm iarăşi, mai lung. Dar ea încă nu se abandonează cu totul.

Hotelul meu… dacă vrei… mă bâlbâi eu. Nici eu nu ştiu ce propun. Ea se îndepărtează puţin – suntem încă cu degetele înlănţuite, dar nu mai suntem lipiţi unul de altul – şi dă din cap – nu.

Dar nu e decât o poveste, îi spun.

Dă din cap mai lent, spunând – chiar dacă, şi mă mângâie pe piept, cu palma, aşa cum ştie că îmi place, cum nimeni altcineva nu m-a mângâiat şi

spune – am avut mare noroc, ştii? dragoste adevărată la o vârstă atât de fragedă. Câţi se bucură de aşa ceva?

Şi continuă – fără a se opri din mângâiere –, dar m-ai rănit atât de tare. Când ai plecat aşa…

Nici tu n-ai observat că Danielle ieşise din casă. Adormiseşi şi tu. Dar ţi-ai lăsat familia să mă acuze numai pe mine.

Încă mai am coşmaruri uneori, ştii? Şi în vis nu apar vecini care o salvează în ultima clipă, numai eu singură alerg spre stradă, dar paşii îmi sunt grei, prea grei, iar maşina o loveşte înainte să…

Tali, eu…

Încerc să spun ceva, dar ea îmi pune un deget pe buze, spunând:

La ce bun acum că îţi pare rău.

Şi adaugă – singura dată când m-am dat jos din pat în jumătatea de an după ce ne-am despărţit a fost când ai venit să-ţi iei lucrurile. De atunci nu mai las pe nimeni să mă rănească aşa.

Îşi ia degetul de pe buzele mele şi palma care mă mângâia de pe pieptul meu spunând – contează cum terminăm o poveste. Să ştii. Nu te întoarce. De data asta eu sunt cea care pleacă, iar tu să nu te întorci.

O ascult.

Nu mă întorc. Strâng braţele în jurul meu pentru că frigul se înteţeşte.

Mă uit la blocurile turn din *downtown* care se cufundă încet în întuneric.

Când se luminează de zi mă îndrept încet pe străzile largi şi pustii spre hotel, plătesc şi plec.

Nu vă temeţi uneori că vi s-au epuizat ideile, că v-a secat inspiraţia?

Mă tem să nu-mi pierd inspiraţia. Mă tem să n-o pierd pe Dikla. Mă tem să nu-mi pierd copiii dacă o pierd pe Dikla. Mă tem să nu-l pierd pe Ari. Mă tem să nu fac un infarct peste trei ani, la vârsta la care tata a avut un infarct. Mă tem că spre deosebire de el, eu nu voi supravieţui. Mă tem ca avionul care mă întoarce din Midwest spre Orientul Apropiat să nu cadă în Mediterana. Mă tem să nu i se întâmple ceva lui Shira la Sde Boker fără ca eu să fiu acolo ca s-o apăr. Mă tem că Shira nu se va mai întoarce de la Sde

Boker. Mă tem de o prăbuşire financiară. Mă tem de o prăbuşire fizică. Mă tem să nu aud o bătaie la uşă, şi de partea cealaltă să nu apară un poliţist cu o bâtă. Mă tem de uşurinţa cu care lucrurile în Israel se deteriorează până la violenţă. Mă tem să nu izbucnească un război. Mă tem să nu fiu mobilizat ca rezervist. Mă tem ca războiul să nu fie un război civil.

Ce aţi făcut în armată?

M-au aşteptat la gara din Phoenix. Sau Minneapolis. Nu-mi mai aduc aminte. Peroanele arată la fel peste tot.

Ea avea părul scurt, nu prea tare, el avea părul lung, dat spre spate, uns cu ulei.

Ea spunea că predă dreptul la un *college* local. El se ocupă de afaceri. Fără amănunte.

Ea conducea. El îi făcea din când în când observaţie. Semnalizează. Mai încet. Fii atentă. Afară fulgi de zăpadă dansau repede în vârtej, iar ea a spus că noaptea va fi probabil furtună.

Vorbeau ebraică cu accentul greu al celor care trăiesc în America de mulţi ani, şi din când în când apărea câte un cuvânt care făcea aluzie la faptul că plecaseră din Israel la sfârşitul anilor şaptezeci, sau cel mai târziu la începutul anilor optzeci. Mi-a spus, de exemplu, că paltonul meu e cool, dar că-mi va fi frig cu el, iar ea şi-a amintit că ultima dată când fusese în Israel se plimbase pe bulevardul Dizengoff – să se „dizengoffeze“ cu soră-sa.

Nu ştiu cum am ajuns să vorbim despre fiul lor. Dar s-a întâmplat destul de repede. Cinci-zece minute după ce pornisem la drum. Mi se pare că atunci am remarcat tensiunea dintre ei. E greu de spus cum. Detalii infime. Poate faptul că nu zâmbeau de loc. Nici măcar când m-au primit la gară. Poate pentru că ea avea buzele strânse. Şi le muşca. Cuvintele păreau că-i sunt smulse de pe buze.

Benjamin al nostru se gândeşte să se înroleze în Tsahal, spuse ea.

De ce spui că „se gândeşte“, *honey*, spuse el. Benji a hotărât deja.

Poate că tu ai hotărât, *honey*, spuse ea.

Sunt tatăl lui, spuse el cu o voce tremurând de o furie reţinută. Am *fucking* dreptul să-mi dau părerea, *honey*. Chiar dacă părerea asta nu e pe

placul cuiva.

Benjamin s-a născut în Israel? am întrebat eu repede, sperând că o întrebare concretă va opri disputa.

Nu, spuse ea. S-a născut după ce am plecat.

Atunci de ce ar vrea în fond să…? am întrebat.

„*Birthright*“[13], răspunde el. Cum spuneţi voi? „Taglit“? a fost pentru zece zile în Israel, unde s-a simţit acasă. Acum vrea *pe bună dreptate* să se înroleze în armată pentru că simte că e parte din identitatea lui.

13. Program al statului Israel prin care tinerii evrei de orice naţionalitate sunt sprijiniţi să viziteze Israelul.

Iar eu – mi se adresează ea uitându-se în oglinda retrovizoare ca şi cum eu aş fi un mediator ce trebuie să tranşeze – sunt îngrijorată. Nu sunt sigură că înţelege ce înseamnă să fii soldat şi cât e de diferit de viaţa lui de aici.

Încetează să-l mai consideri un copil mic, spune el.

Nu e copil mic, dar e încă copilul meu.

E şi copilul meu, *mind you*, spune el. Şi îşi strânse pumnul pe frâna de mână.

Când trebuie să… ia hotărârea finală? am întrebat.

Peste o săptămână e *deadline* pentru trimiterea formularelor. Dar a hotărât deja. Nu înţelegi, omule?

Ce părere ai? Ce i-ai recomanda? mă întrebă ea cu o privire scurtă.

Părerea mea? am repetat eu întrebarea. Încet. Ca să câştig timp. Poate ajungem la motel între timp. Mi-am schimbat locul. Stătusem mai mult în spatele ei, dar m-am aşezat exact la mijloc, între ei. Pe locul pentru care sora mea şi cu mine ne certam în excursiile familiale.

Uite, există şi pentru, şi contra, am tras eu de timp. Pe de o parte…

Oh, *come on*, omule. Bărbatul a lovit cu pumnul în torpedou. Asta e ce nu sufăr nici în cărţile tale. De atâtea puncte de vedere şi voci nu se poate şti ce gândeşti cu adevărat. Cum numiţi voi, boema, asta, postmodernism? Postmodernism *my ass*. Uneori trebuie să alegi. N-ai încotro. Hai. Alege.

E totuşi complicat…

Spune clar ce crezi, *man. Bottom line!*

Mă enerva tipul ăsta. Tonul şi faptul că mi se adresase cu „omule“,

comentariile lui paternaliste aruncate nevesti-sii în timp ce conducea – de ce nu conduci tu, fir-ar să fie de rahat – şi aşa eram epuizat pentru că nu reuşisem să adorm în timpul zborului, şi călătoria asta în Statele Unite se anunţa a fi un eşec profesional usturător. Ca şi precedentele.

Ce cred eu? m-am dezlănţuit. Cred că există şi alte căi de a-ţi asuma identitatea israeliană în afară de armată.

E exact ce spun eu, spuse femeia.

Să nu mă înţelegeţi greşit, am bătut eu în retragere. Nu-mi pare rău că am făcut serviciul militar. E parte din a fi cetăţean al ţării mele. E o obligaţie. Dar a merge la armată din proprie iniţiativă? Ca o „experienţă“? *Sorry*, sunt experienţe mult mai bune pentru dezvoltarea unui tânăr de optsprezece ani decât să tragi cu gloanţe de cauciuc în copii sau să păzeşti la bariere de control.

Stop the car, i-a spus bărbatul femeii.

Nu am unde să opresc aici, i-a răspuns femeia în ebraică.

Stop the fucking car, a urlat apucând frâna de mână. Ca şi cum voia să oprească el însuşi maşina – dacă ea nu vrea.

Bine, Efi, o clipă! a spus ea. A semnalizat. Şi s-a uitat în oglinda retrovizoare. Şi în oglinda laterală.

Eram sigur că mă vor da jos din maşină. Să mă lase în drum. Mi s-a mai întâmplat cândva, cu Ari. Înainte de armată am fost invitaţi la unchii lui de la Eilat şi fără să ştim cum conversaţia din timpul cinei a ajuns la politică, şi a doua zi am fost rugaţi politicos să plecăm.

Cum, cum de nu învăţ din greşeli.

Muşchii de la picioare mi s-au încordat, pregătiţi de mers. Mi-am înfăşurat şi fularul în jurul gâtului. Dar când maşina s-a oprit pe marginea drumului, el a fost acela care a deschis portiera şi a coborât în plin viscol.

Pocnetul uşii trântite a zguduit caroseria.

Femeia şi cu mine rămăseserăm aşezaţi.

Nu-i nimic, a spus ea întorcându-se spre mine cu tot corpul. Se întoarce în câteva minute.

Eşti sigură? Pe viscolul ăsta…

Aşa a învăţat să facă la atelierul de … cum se spune în ebraică… *anger management.* Cu o clipă înainte de a pierde complet controlul trebuie să

încerce să rupă contactul. Pur şi simplu să schimbe contextul. De obicei ajută.

Şi între timp…

Aşteptăm. Doar câteva minute, să ştii. Vrei o gumă de mestecat cu mentă?

Am răspuns da, deşi nu sufăr menta. Mi-a întins cutia spunând – el e un adevărat şoarece de bibliotecă – Efi. Să ştii. În fiecare săptămână primeşte câte un colet cu cărţi din Israel şi le devorează pe toate într-un singur weekend. El a insistat să te ducem până la centrul comunitar evreiesc.

Un fulger a traversat tot cerul dintr-o parte în alta, ca fulgerul de pe învelitoarea discului *Love Over Gold* al lui Dire Straits. Niciodată nu văzusem un astfel de fulger în Israel. A fost urmat de un tunet asurzitor, interminabil.

Nu e cam… periculos acolo afară pentru el? am întrebat din nou.

Nu-ţi face griji, se întoarce el imediat, a spus ea.

Şi când … de fapt… aţi plecat din Israel? am întrebat. Ca să aibă la ce răspunde.

Optzeci şi cinci, a răspuns.

Aha.

După războiul din Liban.

Înţeleg.

Efi a fost în … a fost în clădirea care s-a prăbuşit la Tyr.

Nu ştiam că au fost supravieţuitori în nenorocirea de la Tyr.

Câţiva.

Spune-mi. Are telefon la el? Scuze că insist, dar…

Şi-a lăsat telefonul aici – a arătat spre telefonul pus în adâncitura pentru paharele cu cafea. Dar nu… nu e prima dată când se întâmplă. Până la urmă se întoarce întotdeauna. Încă o gumă?

Nu, mulţumesc.

Când eram în Israel trimitea scrisori la ziare, cerând o comisie de anchetă publică.

Pe ce subiect?

El e sigur că clădirea cartierului general de la Tyr s-a prăbuşit din cauza unei maşini-capcană. A văzut-o cum se apropia.

Dar s-a spus că explozia a fost datorată unor cisterne de gaz, nu?

El pretinde că toată ancheta poliţiei militare a fost o muşamalizare. Mare. Pentru că el a văzut cu ochii lui un Peugeot intrând în incintă. Şi numai după aceea a avut loc explozia.

Ce spui.

În fiecare săptămână trimitea câte o scrisoare la alt ziar.

Wow.

Numai aici a încetat cu nebunia asta.

Auzi… poate mergem să-l căutăm totuşi? A trecut… ceva timp.

S-a uitat la ceas. Apoi în oglinda laterală. Apoi a oftat spunând: mai aşteptăm două-trei minute. Nu vreau să se întoarcă şi să nu ne găsească aici.

Sigur, am spus. Şi m-am uitat la faţa ei reflectată de oglinda retrovizoare. Nimic nu trăda vreun semn de îngrijorare sau de nelinişte. Era doar foarte palidă, asta da. Dar nu o cunoşteam destul ca să-mi dau seama dacă e ceva neobişnuit.

Cred că de-abia aştepţi să ajungi la motel, spuse ea cu o privire practică. Îmi pare rău că întârzii din cauza noastră… Efi trece printr-o perioadă delicată acum, din cauza poveştii cu Benji…

Nu-i nimic, am spus. Nu am nici o grabă. Dar trebuie să spun că ceva… nu-mi e clar. Dacă Efi … adică dacă asta i-a fost experienţa în armată, atunci de ce…

Portiera s-a deschis brusc, şi Efi intră în maşină ud până la oase, cu fulgi de zăpadă lipiţi de părul lui gras. Dinţii îi clănţăneau.

Ea puse în viteză şi porni. La început încet, ca şi cum voia să se asigure că el nu va sări iar afară, apoi cu viteză normală.

Am tăcut tot drumul până la motel.

El părea prea stingherit pentru a vorbi.

Ea voia să păstreze aparenţele, să arate că totul a revenit la normal.

Iar eu mă temeam că orice cuvânt aş spune riscă să reaprindă spiritele. La un moment dat, îmi amintesc că ea a dat drumul la radio pentru ca tăcerea să fie mai puţin jenantă, iar spaţiul s-a umplut – din toate cântecele posibile din lume – de duetul lui Dolly Parton–Kenny Rogers.

Islands in the stream, that is what we are… sail away with me to another world…

A treia oară când Dolly şi Kenny au repetat refrenul, el întinse mâna spre radio şi apăsă pe buton ca să-i facă să tacă.

L-am înţeles.

Am ajuns la parcarea motelului. Ea se întoarse pe jumătate spre mine spunând: Efi şi cu mine vom veni să te luăm la şapte fără un sfert, e bine? Aşteaptă-ne la intrare.

Tonul ei era jovial. American. *À la* Dolly Parton.

Mulţumesc, grozav, i-am împrumutat şi eu tonul.

Efi nu a venit la şapte fără un sfert cu ea. În locul lui a venit Benji-băiatul-mamei aşezat pe bancheta din spate. M-am uitat la el în oglinda retrovizoare. În general, copiii sunt o combinaţie încântătoare a părinţilor lor, dar copilul acesta nu părea al lor şi nici de aici – deloc. Am înţeles de ce se simţea acasă în Israel.

Efi îşi cere scuze că nu poate veni cu noi, a spus ea. Cred că a răcit. Ce iarnă avem anul acesta, aşa-i, Benji?

Oh, *my God, totally*. Cum e în Israel acum? întrebă Benji.

Sunny, am răspuns.

It's never really cold in Israel, right?

Cineva trebuie să-i povestească, mi-am spus. Cineva trebuie să-i povestească măcar ceva – ca să ajungă, spre deosebire de mine, mai pregătit la armată.

De fapt încercasem atunci să mă pregătesc. O săptămână la pregătire premilitară. Conferinţele ofiţerilor la şcoală. Lungi conversaţii cu tata, care luptase în Războiul de Şase Zile, şi cu unchiul Albert, care luptase în războiul de Yom Kippur. Dar aveam impresia că toţi cei care se ocupau de pregătirea mea erau înţeleşi între ei. Nici unul nu mi-a spus cât e de greu, imposibil să te transformi peste noapte din om în soldat. Nici unul nu şi-a pus mâna pe umărul meu, avertizându-mă simplu: în următorii trei ani sufletul îţi va fi în pericol de a fi sacrificat, nu numai trupul tău.

În drum spre centrul comunitar am vorbit despre vreme eu şi Benji. Şi puţin despre cluburile din Tel Aviv. Dar de fiecare dată când voiam să rup tăcerea, mi-l închipuiam strigând: *Stop the car*. Şi ieşind singur în viscolul

de afară, care prin geam părea acum şi mai dezlănţuit decât la prânz. Şi mai periculos.

Maică-sa nu s-a amestecat în conversaţia noastră inertă, îmi arunca doar din când în când câte o privire scurtă oblică în care ghiceam parcă un fel de implorare. În timp ce mesteca gumă cu gust de mentă. Cu maxilarul crispat.

Conferinţa a fost la fel de lamentabilă ca şi precedentele din acest tur iudeo-american. Adică sala nu era complet goală. Microfoanele funcţionau. Am citit extrase din cărţile mele. S-au pus întrebări. Au şi râs la un moment dat – în afară de mama lui Benji, care avea o expresie împietrită. Dar, ca de fiecare dată în America, aveam senzaţia unei lipse de înţelegere profunde între mine şi public. O prăpastie de aşteptări pe care nu reuşeam să o acopăr. Ca şi cum nu mă potriveam modelului de israelian pe care şi-l imaginau ei, sau şi mai rău – Israelul pe care îl descriam în cărţile mele nu se potrivea cu cel pe care ei voiau să şi-l imagineze: Israelul cu portocale, dansuri populare şi Operaţiunea Entebbe[14].

14. Operaţiune contrateroristă a unor comandouri israeliene care a avut loc pe aeroportul Entebbe din Uganda în 1976.

Singurul care mă asculta cu ochii plini de curiozitate, sau chiar aprobând din cap din când în când, sau în semn de încurajare era Benji.

Oricum am pierdut publicul, mă gândeam, aşa că pot cel puţin să fac ceva pentru copil.

Pe pupitru era pusă una din cărţile mele. Am deschis-o, am dat paginile şi m-am oprit la întâmplare.

Era la Nablus – am citit direct din memorie, pentru că niciodată n-am reuşit să descriu cu adevărat noaptea aceea –, ne-au trimis la ora două să ştergem sloganurile de pe ziduri, asta era politica în timpul primei Intifade: toată ziua tineri palestinieni scriau cu spray sloganuri antiisraeliene pe zidurile taberei de refugiaţi, iar noaptea soldaţi din armata Tsahal intrau în case, luau oamenii din paturile lor şi-i obligau să meargă să şteargă sloganurile.

Am bătut la o uşă – mai bine zis, am izbit în uşă – şi ne-a deschis un bătrân neras care se sprijinea într-un baston. În spatele lui ghiceam un univers întreg: canapele, televizor, un bufet, saltele pe care dormea familia.

Alon, comandantul plutonului nostru, i-a ordonat bătrânului în arabă să iasă din casă. Bătrânul a spus ceva, poate a cerut să-şi schimbe hainele. Dar Alon a spus *La*, nu; l-a luat de braţ şi l-a tras la vreo câţiva zeci de metri până la zidul unde fusese scris sloganul.

Noi îl urmăream cu privirea asigurând protejarea zonei, iar când am ajuns la zid, Alon l-a întrebat pe bătrân: cine a făcut asta? Bătrânul răspunse: *mish aref*. Nu ştiu. Din felul cum a vorbit era clar că nu ştia. Şi că trezitul în miez de noapte îl făcuse să fie confuz. Ca şi cum rămăsese blocat în starea dintre veghe şi somn.

Alon a întrebat totuşi din nou, mai agresiv: cine a făcut asta? Iar bătrânul răspunse din nou *mish aref*. Şi aşa de vreo patru cinci ori cel puţin. Alon întreabă, de fiecare dată cu o voce din ce în ce mai ridicată. Iar bătrânul răspunde, cu vocea din ce în ce mai slabă, aproape plângând.

Între timp a mai ieşit cineva din casă, cu o găleată şi o cârpă. Un bărbat mai tânăr. S-a oprit lângă bătrân. Lasă-l pe tata, te rog, i-a spus lui Alon într-o ebraică corectă. Şterg eu. Alon nu i-a dat atenţie şi iar l-a întrebat pe bătrân: cine a făcut asta? Să nu mă minţi că nu ştii! Iar bătrânul a spus, sau mai degrabă a gemut: *mish aref*. Şi atunci, spre uimirea noastră, Alon i-a tras o palmă. Cu putere. Aproape ca un pumn.

Bătrânul, care până atunci rămăsese sprijinit în baston, şi-a pierdut echilibrul şi s-a prăbuşit pe trotuar. Bastonul i-a scăpat din mâini şi s-a rostogolit pe jos, iar trupul lui, căzut, părea deodată foarte mic, ca al unui copil. Fiul a strigat în ebraică: Ce faci? Ce vrei de la el? A făcut un pas înainte. Însă Alon s-a grăbit să-şi îndrepte puşca spre el ţipând la el să înceapă să şteargă, că dacă nu va primi un glonte în cap. Fiul i-a aruncat o privire provocatoare, îndrăzneaţă, dar îşi muşcă buzele, ridică găleata şi înmuie cârpa în ea. După vreun minut, două, se ridică şi tatăl în picioare, cu mare greutate şi se alătură fiului. Au şters sloganul cu mişcări iuţi, speriate, iar când ultima literă dispăruse, Alon le-a făcut semn cu o mişcare a puştii că se puteau întoarce acasă. Bătrânul se execută imediat, dar fiul mai rămase o clipă înadins, sprijinindu-şi mâna de perete, acolo unde fusese scris, şi doar după aceea îl urmă pe taică-său.

Alon i-a escortat cu arma încărcată până ce au dispărut în casă.

Noi i-am urmat cu privirea, continuând să asigurăm protecţia locului.

La fiecare sfârşit de săptămână, în timpul cursului de ofiţeri, are loc o conversaţie-concluzii cu comandantul de pluton. Vorbisem între noi în cort înainte de asta şi hotărâsem că dacă Alon nu pomenea de incidentul cu bătrânul, vom deschide noi discuţia.

Spre sfârşitul conversaţiei, înţelegând că intenţiona să nu pomenească ce se întâmplase, ne-am făcut semn unul altuia din ochi. Dror cel zdravăn de la Marină a vorbit primul, apoi Amit din corpul medical, apoi eu. Cu toţii am spus cam acelaşi lucru. Că nu am înţeles de ce a trebuit să îl pălmuiască pe bătrân. Ne-am exprimat cu prudenţă. Am spus că voiam pur şi simplu să înţelegem. Voiam o explicaţie. Nu avem experienţă în toată povestea asta cu teritoriile. Pe când Alon are experienţă.

Auzind asta, s-a înroşit mai tare decât basca lui şi aveam impresia că-şi va îndrepta puşca spre noi în clipa următoare.

Ne-a tratat drept fâţe.

A spus: explicaţie vreţi?

A spus: să vă povestesc despre Rodner din plutonul meu, căruia i-au aruncat în cap un frigider de pe acoperiş în Jenin şi care e internat la recuperare la Beit Levinstein de un an de zile? Sau poate vreţi să auziţi despre Semama, care are faţa arsă de la un cocteil Molotov aruncat în *command car*?

A spus: e război aici, dacă nu aţi înţeles. Suntem în război.

A spus toate astea – dar n-a mai îndrăznit să se atingă de nici un palestinian în timp ce patrulam pe străduţele din taberele de refugiaţi. Din clipa în care a înţeles că nu se poate baza pe noi, că în timpul raidurilor nu-i vom asigura apărarea zonei a dat înapoi.

Şi a început să ne facă zile amare.

Până la sfârşitul cursului a făcut tot ce a putut pentru a ne face viaţa amară. Nu puteai avea nici o îndoială când îi vedeai privirea pe care ne-o arunca când ne alerga prin bază sub diverse pretexte, când ne obliga să rămânem de Shabat sau căuta motive să ne dea afară de la curs: ne dispreţuia.

Serviciul meu militar se împarte în două: înainte de noaptea aceea la Nablus şi după.

Ceva se destrămase în mine în noaptea aceea, dar şi ceva începuse să

încolţească.

Am închis cartea pentru ca publicul să înţeleagă că am terminat de citit şi că întâlnirea a luat sfârşit.

Am mulţumit în engleză, apoi în ebraică.

S-au auzit câteva aplauze anemice.

Oamenii şi-au pus paltoanele şi, în drum spre ieşire, vorbeau între ei cu voce joasă.

Din zecile de cărţi expuse pentru vânzare pe o masă improvizată, doar două au fost cumpărate.

Una de către Benji.

Mi-a cerut să-i scriu, dacă e posibil, o dedicaţie în ebraică.

Maică-sa s-a apropiat, punându-i delicat o mână pe umăr, iar cu cealaltă mână îmi întinse un stilou în timp ce cu o voce calmă, dar deloc veselă mi-a spus „mulţumesc“. Faţa îi rămăsese inexpresivă. Dar mi s-a părut că urma subţire a unei lacrimi îi traversa acum obrazul. Sau poate că nu era decât un rid.

Am luat stiloul în mână – aşteptând cu el în aer minute îndelungi. Ezitam între câteva dedicaţii fals personale, de fapt generale, de care mă folosesc în asemenea cazuri, dar atunci a început să-mi răsune în minte un cântec al lui Meir Ariel *O noapte liniştită pentru trupele noastre din Canalul Suez*. *Go figure* cum lucrează conştiinţa noastră. Retrospectiv am impresia că e din cauză că primele rânduri sunt „citesc *Insule în derivă*[15] de Ernest Hemingway frumos tradus de Aharon Amir“, iar *Islands in the stream* al lui Dolly Parton şi Kenny Rogers îmi rămăsese fixat în magnetofonul interior. În orice caz, la sfârşitul cântecului lui Meir Ariel sunt câteva versuri în engleză:

15. Titlul original al romanului postum al lui Hemingway este *Island in the Stream.*

Hey nice Jewish boy
What are you doing here?
Hey nice Jewish boy
Nothing for you here, go home.
Hey nice Jewish boy
You go see some nice Jewish girl.

Hey nice Jewish boy
Go home.

Niciodată n-am înţeles pentru cine cânta Meir Ariel versurile astea. Pentru un soldat american, nou imigrant care venise să-l schimbe la pază? Lui însuşi? Şi chiar şi scriindu-le cu litere ebraice, ca dedicaţie, nu eram sigur pentru cine le scriu: pentru Benji? Pentru mine? Pentru amândoi?

L-am văzut acum o săptămână pe copil. În gara Benyamina. Există momentul acela când uşile trenului se deschid, iar cei de pe peron aşteaptă până ce fluxul celor ce coboară se termină.

El a coborât ultimul, în uniformă, cu armă şi ghete militare roşii, cu telefonul mobil lipit de ureche şi vorbind.

Părea că face parte din peisaj.

Aţi făcut vreodată ceva de care vă ruşinaţi?

Pe când eram la cursul de ofiţeri a izbucnit prima Intifadă. Plutonul nostru a fost trimis în teritorii, apoi ne-au adus înapoi la bază, şi iar ne-au trimis, şi iar ne-au readus, tot aşa treizeci şi cinci de zile, fără să plecăm în permisie. Şi cel mai grav – fără să o văd pe Tali Leshem, căreia îi făcusem curte în clasa a unsprezecea şi jumătate din a douăsprezecea, răspunzând la avansurile mele doar cu câteva luni înainte de a mă înrola în armată.

Ceea ce a făcut ca în primul an de armată să fiu ocupat în special cum să găsesc metode şi pretexte pentru a pleca acasă ca să o pot vedea.

Atunci când se întâmpla asta simţeam – ca acum cu Dikla – că Tali avea de gând să mă părăsească.

Ceva în vocea ei suna prea grav (vorbeam de la telefon public, nu erau pe atunci nici WhatsApp, nici SMS).

Scrisorile ei erau din ce în ce mai scurte.

Când am întrebat-o dacă se săturase să aştepte a spus că nu, dar tonul spunea că da, s-a săturat.

Pe scurt, aveam sentimentul că trebuie să o văd înainte de a o pierde.

Dar nu sunt permisii. De treizeci şi cinci de zile. Simt că înnebunesc. Am să dezertez. Nu-mi mai pasă de nimic.

Şi tocmai atunci, într-o joi, vine ordin de la comandant că trei soldaţi din companie au voie să plece acasă în weekend. Soldatul de serviciu va trebui să tragă la sorţi cine va fi fericitul care va pleca.

Soldat de serviciu era Dror, din armata permanentă, de la Marină, care avea patul deasupra mea în cameră. Era mai în vârstă decât noi cu câţiva ani. Un tip pe care puteai conta.

A aşteptat să ne urcăm în camionul care trebuia să ne ducă pe terenul de antrenamente, s-a aşezat pe locul cel mai apropiat de şofer cu faţa spre noi şi ne-a cerut să ne scriem fiecare numele pe o bucată de hârtie pe care să i-o dăm. Apoi a pus toate hârtiile în caschetă şi a amestecat încet.

Nu câştigasem niciodată la nici o tragere. Soră-mea îmi cumpărase ani de zile bilete de loto, şi singura dată când am câştigat a fost un bilet gratis.

Nu-mi făceam iluzii în ce priveşte tragerea asta la sorţi. De fapt, aveam senzaţia unei înfrângeri anunţate.

Dar iată că Dror scoate prima hârtie şi citeşte numele meu.

Sunt fericit. Ce fericit, sunt în al nouălea cer. Un sentiment de eliberare şi uşurare cum n-am avut de multe ori în viaţă.

Când am coborât din maşină, Dror se apropie şi merge lângă mine, iar la un moment dat, fiind mai departe de ceilalţi, îmi spune: „Ei, eşti mulţumit?“

Răspund: Sigur.

Perfect, e datorită mie.

Simt că devin palid: Cum adică datorită ţie?

Când am împăturit hârtiile, pe a ta am îndoit-o în aşa fel ca să fie mai mare decât restul. Ca să o găsesc uşor.

Dar de ce?

Te-am auzit vorbind cu Szabo despre prietena ta. M-am gândit că tu ai cel mai mult nevoie de Shabatul ăsta dintre toţi.

Mulţumesc, i-am spus. Dar în suflet începeam să simt o apăsare. Pentru că, după regulamentul de la Baad 1, a comis un act inacceptabil şi m-a luat şi pe mine complice fără voia mea.

La Baad 1 trei lucruri contează în ochii comandanţilor: Loialitatea. Loialitatea. Loialitatea.

Şi nu doar la Baad 1. Pe tata niciodată nu l-am auzit minţind sau prefăcându-se.

Toată povestea asta contrazice principiile mele.

Ce să fac?

În noaptea dintre joi şi vineri toţi m-au tachinat pentru norocul meu. După stingere, Szabo a venit la mine în pat întrebându-mă dacă pot lua o scrisoare pentru maică-sa, care e internată în spital. Fratele lui va veni să o ia de la mine. I-am spus sigur, amice. Nu am închis un ochi toată noaptea. Să dau în vileag toată manipularea compromiţându-l şi pe Dror, sau să plec acasă în locul prietenilor mei? Adică sunt complice la înşelătorie?

Vineri dimineaţă m-am sculat, m-am îmbrăcat şi am plecat acasă.

Îmi dorisem atât de mult să plec.

Dar ajungând la Haifa, toată tensiunea m-a doborât. Toată ziua de Shabat n-am ieşit din pat decât ca să mănânc. Am mâncat puţin şi m-am grăbit să mă întorc în pat imediat. Părinţii au înţeles că se întâmplase ceva, dar n-au îndrăznit să mă întrebe ce anume. Tali Leshem a venit să mă vadă. I-am povestit despre tragerea la sorţi, dar nu a înţeles ce e aşa *big deal*. La ei la Resurse Umane a trişa era ceva obişnuit – face parte din echipamentul obligatoriu – a spus. Apoi am făcut dragoste, dar ea nu a terminat şi s-a grăbit să facă duş. După care s-a grăbit să se întoarcă acasă la părinţi. Fără să mă sărute la plecare. La sfârşitul Shabatului a telefonat, dar vocea îi era rece şi nu a propus să ne întâlnim.

Duminică m-am întors la Baad. Dror era singur în cameră. În uniforma lui imaculată de la marină.

Îmi venea să-i torn în cap sticla de Kinley pe care o aveam în mână.

Ei, cum a fost Shabatul? m-a bătut el pe umăr.

Shabat, am răspuns.

Cum adică „Shabat“? Te-ai întâlnit cu prietena ta? Te-ai liniştit?

Sigur, am răspuns.

Şi un mulţumesc lui Dror-care-ţi-a-aranjat totul? Mi-a atins umărul cu pumnul.

Mulţumesc, amice, şi-am atins tâmpla cu cele patru degete în semn de salut – n-am să uit niciodată.

Visaţi la personajele pe care le creaţi?

Imediat ajung şi la asta. Deocamdată mă mai gândesc la întrebarea anterioară. Sunt şi alte lucruri de care mă ruşinez şi care îmi vin acum în minte, iar povestea cu Dror mi se pare acum deodată că are rolul de a ascunde alte poveşti, şi mai sumbre…

Îl lăsasem pe Oren din Hedera bolnav în Peru. Într-un orăşel respingător pe malul lacului Titicaca. Am uitat numele. Poate am să caut pe Google mai târziu. În orice caz, avea febră mare, 39.9, de asta îmi amintesc perfect. 39.9. Poate că dacă ar fi trecut de 40 am fi rămas. Nu e sigur. Aveam un plan de călătorie şi voiam să-l respectăm. Bolivia. Apoi Brazilia. În Israel stabilisem cu Ari că dacă va întâlni o fată – nu una pentru o noapte – una care să-i placă cu adevărat, orice opţiune era de luat în consideraţie, totul era posibil, *no hard feelings*, dar acest Oren era doar un băiat. Israelian. Din Hedera. Avea un zâmbet plăcut şi ochi mari veseli. Îl întâlnisem la Cuzco, la una din petrecerile de la „Mama Africa“ şi ne-am împrietenit imediat. Adică, el povestea fără să se oprească glume răsuflate de genul „un creştin, un musulman şi un evreu se urcă în avion“, şi nu era zi în care să nu se tocmească furtunos, aproape violent, cu negustorii ambulanţi, dar trioul nostru – Ari, eu şi el – era reuşit împreună. Oren ne insufla energii înnoite când Ari şi cu mine aveam nevoie. Iar când ne-a întrebat dacă ni se poate alătura până la lacul Titicaca, ne-am uitat unul la altul şi am răspuns în cor: sigur, cu plăcere.

Când reconstitui evenimentele, nu mi se pare să fi remarcat semne care să-i anunţe boala. Din contra, părea un tip solid. Plin de energie.

La o oră după ce autobuzul a pornit la drum, a vomat pentru prima dată. Într-o pungă. Apoi a devenit foarte palid, iar după încă o jumătate de oră a vomat încă o dată. Şi a continuat să vomite la fiecare jumătate de oră. De fiecare dată îşi cerea scuze.

Ce scuze, am răspuns. Şi i-am făcut rost de alte pungi de la ceilalţi călători. Şi i-am turnat ceai dintr-un termos pe care îl cumpărasem de la un negustor ambulant dintr-una din staţii. Şi i-am spus: încearcă să stai cu ochii închişi, dormi puţin.

Când într-un târziu, a adormit, Ari l-a învelit cu ponchoul lui, i-a pus o mână pe frunte spunând „vai, e fierbinte“.

După nouă ore de drum, autobuzul a ajuns la destinaţie. Ari s-a suit pe

acoperiş să dea jos rucsacurile noastre. Între timp eu îl sprijineam pe Oren, care era gata să se prăbuşească, şi îi spuneam „nu fi îngrijorat, ajungem imediat la hostel şi ai să te poţi odihni în cameră“.

Când am ajuns la hostel, am aflat că nu era nici o cameră pentru trei persoane. Ne-am luat un aer decepţionat, dar de fapt ne-am simţit uşuraţi. Nu aveam chef să ne molipsim. Ari i-a cărat rucsacul în camera lui şi am stabilit să ne întâlnim a doua zi, la micul dejun şi să-i aducem de la farmacie ceva care să-i calmeze stomacul. N-a coborât la micul dejun aşa că am bătut la uşa lui întrebându-l dacă vrea room-service, dar a răspuns că era epuizat şi că poate ni se va alătura mai târziu. Am ieşit să căutăm o farmacie în oraşul acela pe care ghidul *Lonely Planet* îl descrie ca turistic şi pitoresc, dar în realitate ne aducea aminte de Rafah: ruine în loc de case. Canale de scurgere pe străzi. Nemulţumire în ochii locuitorilor.

Ne-am uitat unul la altul, spunând în acelaşi timp „am fost aici“ – codul nostru în timpul excursiei anunţând că a venit momentul să părăsim imediat locuri sau oameni – şi am pornit spre port ca să verificăm când pleacă feribotul spre Isla del Sol în Bolivia. Am aflat că în afara sezonului pleacă doar de două ori pe săptămână, şi spre norocul nostru urma să plece unul a doua zi. La şapte dimineaţa. Lângă port am descoperit şi unica farmacie din oraş. Dar era închisă. După anunţul atârnat pe uşă avea să se deschidă doar a doua zi la ora opt. Nici unul dintre noi nu a vorbit despre Oren pe drumul înapoi spre hostel, dar era clar că amândoi ne gândeam la el, iar când am ajuns în camera lui, Ari a spus „hai să-i aducem măcar un ceai şi pâine prăjită“. Am coborât în holul amărât unde Ari a făcut un ceai, iar eu m-am dus la restaurantul de vizavi şi am comandat *tostada con nada*. Am urcat înapoi la etajul nostru cu ceaiul şi pâinea şi am bătut la uşă. La început nu a răspuns. Ari a spus – am impresia că a murit, iar eu am spus – nu e de glumă. Dar am râs şi eu. Am bătut mai tare, şi atunci am auzit o voce slabă: e deschis. Am intrat şi l-am găsit pe Oren în pat uitându-se la un meci de fotbal la televizorul minuscul cu o antenă pusă pe dulăpiorul din faţa patului. Era foarte palid. Ochii îi străluceau. Parcă plângea. Cine joacă cu cine, a întrebat Ari aşezându-se la o distanţă sigură de el. *Ana aref* spuse Oren. Hapoel Cuzco cu Beitar Lima. Cum te simţi? am întrebat aşezându-mă şi eu. „KO“, răspunse Oren. „Mi-am luat temperatura. 39.9.“

Nasol, spuse Ari.

Aţi găsit o farmacie? întrebă Oren.

Este una, dar va fi deschisă doar mâine.

Ce noroc că sunteţi cu mine.

Ne-am uitat unul la altul fără să spunem nimic.

Atunci Ari a spus: adevărul e că deocamdată nu pierzi nimic, băiete. Oribil oraş.

Da? a zis Oren. Dar în *Lonely Planet*…

În *Lonely Planet* mai scrie că feribotul spre Bolivia pleacă din port de două ori pe zi.

Dar de fapt?

De două ori pe săptămână. Duminica şi joia.

Ce zi e azi? Sunt complet ameţit.

Miercuri.

Aha. Scuzaţi-mă o clipă, trebuie să merg la toaletă.

Când s-a întors n-am mai adus vorba despre feribot.

Ne-am uitat la Hapoel Cuzco jucând cu Beitar Lima. Cred că niciodată n-am mai văzut un meci cu atâtea cartonaşe roşii. Cel puţin şapte. La fiecare câteva minute, un jucător era scos din joc de către arbitru, şi de fiecare dată începea prin a refuza să părăsească terenul, dar coechipierii îl împingeau afară pentru ca meciul să fie reluat.

Luaţi feribotul de mâine, spuse Oren când meciul se termină.

O să vedem cum te simţi, am spus.

Oren spuse: ascultaţi un banc: un straight, un gay şi un trans se urcă în tren…

Ari şi cu mine ne-am uitat unul la altul cu aerul „începe iar“.

Dar Oren s-a oprit la mijloc spunând „mă întorc imediat“ şi a alergat iar la toaletă.

Când s-a întors, Ari a scos un pachet de cărţi şi am jucat Yaniv[16] pe pat până când Oren a spus că e epuizat, dar că noi putem continua să jucăm fără el.

16. Joc de cărţi originar din Nepal, foarte popular printre tinerii israelieni.

Ari a strâns cărţile, iar eu am netezit cearşaful şifonat din cauză că ne aşezasem.

Eram în picioare lângă uşă.

Oren a tuşit slab spunând: plecaţi mâine, băieţi. Nu mă aşteptaţi.

De data asta nu am spus nimic.

Ari spuse: suntem în camera 4, dacă ai nevoie de ceva.

Aveam un ceas deşteptător enorm cumpărat în Piaţa Hoţilor din Quito. Care suna de te trezea din morţi. L-am pus la şase dimineaţă.

Soarele încă nu răsărise când ne-am sculat. Ne-am organizat în tăcere. O tăcere absolută, ca şi cum Oren ar fi fost în cameră cu noi şi ne temeam să nu-l trezim. Până ce ne-am urcat pe feribot nu am vorbit despre el. Doar când ne-am îndepărtat de mal, şi zorii au făcut să sclipească apa, Ari a întrebat: Crezi că ar fi trebuit să rămânem cu el? Dar înainte ca eu să apuc să răspund, şi-a răspuns singur: Dar ce-am fi rezolvat? Am fi rămas blocaţi în Rafah până duminică? Doar suntem în excursie, nu la pedeapsă.

Feribotul a rămas blocat în larg. Avarie la unul din motoare. Am aşteptat jumătate de zi până a venit alt feribot pentru a ne transborda. La Isla del Sol, Ari a alunecat pe treptele care duceau din port spre hostel şi şi-a scrântit un picior. Dar numai după o săptămână, când am descoperit că ni se furaseră rucsacurile cu tot ce aveam de pe acoperişul autobuzului care ne-a dus la La Paz, Ari a declarat pentru prima dată „blestemul lui Oren din Hedera“. Ar fi trebuit să rămânem cu Oren acela, a spus. 39.9 nu-i glumă.

Blestemul lui Oren din Hedera ne-a urmărit în săptămânile care au venit: ieşisem la un trek prin munţi, dar am fost nevoiţi să ne întoarcem din cauza viscolului. Când am ajuns înapoi am aflat că toate locurile la hostelul recomandat erau ocupate şi am fost nevoiţi să ne ducem la altul. Oribil. Fără apă caldă. La un moment dat am avut impresia că norocul ni s-a întors pentru că tocmai în hostelul acela mizerabil Ari a întâlnit-o pe Clara din Canada, singura fată care fusese pe placul lui în America de Sud. Însă avea prieten.

Când ne-am întors la La Paz, Ari m-a dus cu forţa la Piaţa Vrăjitoarelor. Pentru a anula blestemul.

Ne-am plimbat printre tarabe până am găsit o bătrână care părea că

înţelege engleza. I-am spus povestea noastră, iar ea a dat din cap spunând *very bad*, *very bad*. Ne-a dat două sticle cu un lichid gălbui, spunând să le bem pe nerăsuflate la miezul nopţii. Ceea ce am făcut. O oră mai târziu am descoperit că licoarea galbenă provoca o erecţie îngrozitoare, jenantă, care a durat până dimineaţă, iar după două zile cineva mi-a smuls în plină stradă borseta cu patru sute de dolari lichizi.

Ari a decretat:trebuie să-l găsim pe Oren din Hedera.

Şi repede, am adăugat eu.

S-a aşternut o lungă tăcere, pentru nu aveam nici cea mai mică idee de unde să-l luăm. Pe atunci nu exista Facebook. Nici telefoane mobile. Nimic.

La Uyuni, orăşel considerat a fi poarta deşertului de sare *salar* al Boliviei, am întâlnit un grup de israelieni care căutau două persoane să completeze un grup. Nu pentru rugăciune. Pentru o excursie cu o furgonetă de zece locuri. În timpul călătoriei prin deşertul de sare, au început să vorbească despre un medicament împotriva malariei, Lariam, şi despre visurile morbide pe care le provoacă celui care îl ia. Deşi, a adăugat o fată, efectul groaznic al medicamentului e mai puţin sinistru decât întreruperea lui. Săptămâna trecută, de exemplu, consulatul a transportat cu avionul un turist israelian din Peru în Israel după ce se îmbolnăvise de malarie. Da? ne-am exprimat uimirea, Ari şi cu mine în acelaşi timp. Cam zgomotos. Da, a continuat, cei cu care plecase în excursie l-au lăsat şi şi-au continuat drumul ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Cel care stătea lângă fată a spus: precis călătorea cu nemţi, israelienii n-ar fi părăsit niciodată răniţi pe câmpul de luptă. Niciodată, a repetat Ari ca un ecou, uitându-se la mine. Şi şi-a lăsat privirea în jos.

În schimb, în Brazilia, pe plaja de la Fortaleza, am întâlnit o olandeză lată în umeri a cărei faţă s-a înroşit în clipa când am spus că suntem din Israel. „*Israeli man, bad news*“, a spus. Fără a da amănunte. Numai seara, după câteva beri, a acceptat să ne povestească cum cu o săptămână în urmă, la Rio de Janeiro, întâlnise un tânăr israelian care se numea Oren. Care povestea fără încetare glume nesărate, dar cum ea era *extremely* solitară şi nu mai făcuse sex de jumătate de an, îl invitase în camera ei. *But*, în mijlocul treburilor, din senin, i-a dat o palmă. *What the fuck*, ne-a întrebat olandeza, de parcă noi am fi plesnit-o.

Ce tâmpit, am spus. Iar Ari a adăugat „din punct de vedere legal, e agresiune“. Iar olandeza a spus că el a spus că are o traumă din timpul serviciului militar. Şi nu se poate controla. *Bullshit*, a spus ea, bătând cu palma în tejgheaua de la bar. *Fucking bullshit.*

Şi… cum arăta tipul acela? întrebă Ari. Olandeza era cât pe ce să-i arunce sticla în cap. *Come on, man*, asta te interesează? După tot ce v-am povestit, asta e important? Cum arăta? Dacă ne spui cum arată, s-a încăpăţânat Ari, o să-i plătim cu aceeaşi monedă când îl întâlnim. „Chiar o să faceţi asta?“ Olandeza îi aruncă o privire plină de speranţă. Ari dădu din cap. Atunci ne-a descris un tânăr care semăna destul de bine cu Oren al nostru: un început de chelie, ca a unui cvadragenar. Zâmbet de copil. Ochi veseli. Se tocmeşte cu vânzătorii de stradă ca un apucat.

Aş fi vrut să pot spune că la întoarcerea în ţară ne-am dus la Hedera să-l căutăm pe Oren. Sau că ne-am dus măcar la arhiva ziarelor de la Beit Ariela să verificăm dacă în perioada când eram în America de Sud s-a anunţat că un turist israelian a fost transportat de urgenţă cu avionul din Peru în Israel pentru că era bolnav de malarie. Însă adevărul e că nu ne-am mai preocupat de povestea asta. Aşa cum l-am lăsat şi pe Oren fără să ne preocupăm de el.

El nu apare în albumele excursiei. Şi nici în scrisorile trimise în timpul excursiei. Mi-a fost ruşine să-i povestesc lui Dikla despre el la întoarcere sau să scriu despre el când am scris despre America de Sud.

De-a lungul anilor, ruşinea s-a risipit. Asta e soarta ruşinii – să dispară. N-a rămas decât blestemul. Şi eu, şi Ari încă mai punem pe seama lui orice necaz care ni se întâmplă unuia dintre noi:

S-a stricat motorul la Shaar Hagai? Blestemul lui Oren din Hedera.

Hapoel a pierdut meciul? Blestemul lui Oren din Hedera.

Ari suferă de cancer la pancreas? Blestemul lui Oren din Hedera (aşa mi-a spus când mi-a comunicat la telefon rezultatele analizelor. Am tăcut, neştiind cum să reacţionez în asemenea situaţie. El a spus „blestemul lui Oren din Hedera loveşte din nou, băiete“).

Se întâmplă să vă visaţi personajele?

O clipă, mai e ceva ce trebuie să mărturisesc. Dar pur şi simplu nu pot să

scriu asta. Aşa, la persoana întâi. Are şi sinceritatea limitele ei. Chiar şi în interviul ăsta. Aşa că am să fac ce fac de obicei.

HĂRŢUIRE

Nu o recunoaşte decât după câteva secunde. Şi nici atunci nu e sigur că ea l-a recunoscut. Dacă l-a recunoscut de la început după nume sau numai când a intrat în sală. Sau când s-a aşezat. Nici un semn pe faţa ei. Nu roşeşte. Nu se bâlbâie. Continuă să-i pună întrebări şi bate textul pe tastatură în timp ce el răspunde.

Îi fusese subordonată. El era locotenent. O mică unitate de la Telecomunicaţii. Patru barăci de la baza din Tsrifin. Legate între ele printr-o alee cu dale. O maşină automată stricată pentru băuturi, pauze de prânz lungi; lucrau noaptea până târziu când era vreo alertă.

Într-una din nopţi i s-a părut că în privirea ei e o sclipire de invitaţie. Poate că era într-adevăr o invitaţie. Nu contează…

Acum privirea ei e concentrată.

Întreabă: Scrie aici că studiaţi pentru M.A. Încă nu aţi terminat?

El răspunde: Am predat teza. Acum aştept doar validarea oficială.

Întreabă: Unde locuiţi? Ce semnificaţie are prefixul 04?

El răspunde: Benyamina. Trenul face mai puţin de jumătate de oră de aici.

Ea dă din cap încet. Ca şi cum răspunsurile nu sunt satisfăcătoare.

El începuse să o ducă acasă la Beit Hanan în fiecare vineri. Sub pretext că e în drumul lui, dar amândoi ştiau că nu e adevărat. Pe drum vorbeau pe un ton complet diferit de cel din timpul săptămânii la unitate. Ea i-a mărturisit că scrie poezii şi nuvele, dar nu crede că-şi doreşte să devină scriitoare. Meserie prea egocentrică. El i-a povestit că, de când murise maică-sa, nu mai pregăteau mese de Shabat, iar taică-său devenise dependent, de-a dreptul dependent de Coca-Cola. Drumul era scurt, prea scurt, iar când ajungeau acasă, ea mai întârzia puţin în maşină, ca şi cum aştepta să se întâmple ceva, după care îl atingea uşor pe braţ, spunând aşteaptă puţin, şi dispărea pentru a reveni cu o pungă plină cu portocale

roşii din grădina lor. Pentru drum.

Are tot păr lung. Chiar dacă se întrevăd câteva fire argintii. Dar şi-a pierdut obiceiul de a-şi înfăşura pe deget şuviţe de păr când stă şi se gândeşte.

Vârsta dumneavoastră, spune ea, sunteţi conştient că e un handicap? Majoritatea angajaţilor din comerţ au în jur de treizeci de ani. De fapt, trebuie să vă previn că aproape că nu angajăm persoane de peste cincizeci de ani. Nu se prea întâmplă.

Vocea ei melodioasă – se gândea el – a rămas neschimbată.

Vârsta mea are şi avantaje, încearcă el …

Ea îşi îndreaptă ochelarii, atingându-i cu degetul la mijloc, fără să ceară amănunte.

În plus, sunt tânăr din punct de vedere spiritual, spune el.

Ea nu zâmbeşte.

Ea avea nouăsprezece ani, iar el douăzeci şi unu. Diferenţă doar de doi ani. Dar el era comandant de secţie, pe când ea doar simplu soldat. În unitatea lor nu era ieşire la apel, aşa că ea nu trebuia să-l salute, însă ierarhia se făcea simţită în detaliile mărunte. Cine ia masa în sala de mese a ofiţerilor şi cine nu. Cine are calculator şi cine nu. Cine participă la şedinţe înainte de operaţiuni şi cine doar pregăteşte documentele, şi coordonează, şi mătură biroul cu gesturi de balerină la sfârşitul zilei.

Acum ea bate ceva pe tastatură. Completează probabil vreun formular standard. E logic să nu-l recunoască? E adevărat că a chelit. Şi are burtă. Şi poartă ochelari de un an de zile. Iar numele lui, Eli, nu e tocmai un nume rar. Iar numele de familie, el şi Nirit hotărâseră, când s-au căsătorit, să-l contopească din Gunther al lui şi Oren al ei rezultând Goren. Şi totuşi cum e posibil ca ea să nu-şi amintească de nimic pe când el o priveşte cum bate răspunsurile cu degetele ei lungi şi îşi aduce aminte de tot. Toată scena i se fixează clar în faţa ochilor.

Într-una din vineri când au pornit la drum i-a spus că trebuie să treacă pe la apartamentul lui din Holon închiriat cu mai multe persoane. Uitase să ia plasele cu rufe murdare, a spus el. Şi i-ar fi de ajutor dacă ar urca şi ea,

pentru că avea multe. Intrând în apartament, el a şi întrebat cât zahăr să-i pună în cafea. Ea a spus nu, mulţumesc. El a întrebat dacă e „nu, mulţumesc“ referitor la zahăr, sau la cafea. Ea a răspuns la amândouă. Şi rămase în picioare. De ce stai în picioare, simte-te ca acasă, a spus el atingând-o pentru prima dată, punându-i o mână pe umăr şi împingând-o uşor spre canapeaua albastră pe când îşi spunea: aşa cum mi-am închipuit, se întâmplă exact cum mi-am închipuit. Şi se duse la bucătărie, unde şi-a făcut cafea de două ori, pentru că de emoţie pusese două linguriţe de sare în prima.

Când s-a întors s-a aşezat foarte aproape de ea, cu piciorul aproape atingând piciorul ei, şi pe când sorbea din cafea întrebă: Eşti sigură că nu vrei şi tu? Ea dădu din cap refuzând, iar el se aplecă să pună ceaşca pe măsuţa cumpărată la Daliat el Carmel şi, cu inima bătându-i tare, se sprijini cu un cot pe braţul canapelei, întinzând mâna spre ea. Şi prinse între două degete o şuviţă de păr.

Care e situaţia familială? întrebă dintr-odată. Am uitat să întreb.

Căsătorit şi fericit, plus trei fete minunate, spune el.

Ce vârstă au fetele? întreabă ea.

Doisprezece, paisprezece şi optsprezece. Cea mare se înrolează în armată duminică.

Unde? O sclipire de interes în ochi. Sau i se pare?

La Telecomunicaţii, a spus zâmbind. Şi gândindu-se că dacă acum i se va mişca vreun muşchi al feţii, chiar şi cel mai mic, e un semn.

Dar faţa i-a rămas impasibilă. Corpul împietrit. Doar degetele continuă să scrie. Ce-o fi având de scris atâta?

Şi atunci rămăsese împietrită. Şi totuşi, el continua să-i răsucească şuviţa blondă, iar şi iar, neputând să se despartă de fantasma pe care şi-o ţesuse timp de luni şi luni de zile, apoi continuă şi coborî cu degetul, ca în fantasma lui, de-a lungul gâtului, spre claviculele ei fine, dând puţin la o parte gulerul din dacron ca să poată continua în jos şi nu se opri decât după un lung moment. Întrebă dacă îi face plăcere. Ea dădu din cap încet, dar clar: la dreapta, apoi la stânga. El atinse încă o ultimă dată şuviţa de păr şi îşi retrase mâna. Atât. Nu se lipise de ea cu forţa. Nu o sărutase pe gură.

Nu-i smulsese uniforma. Dimpotrivă, se dăduse înapoi şi continuă să-şi bea cafeaua care se răcise, ea îşi aranjanse gulerul şi au rămas aşezaţi unul lângă altul tăcuţi încă vreo câteva minute, în timp ce el simţise cum, pe lângă decepţia amară şi dorinţa de a-i cere iertare în genunchi, se năştea şi un fel de furie. Ce-i cu toate atingerile uşoare, aparent întâmplătoare, din timpul săptămânii la birou? Şi când se apleca peste masă ca să-i arate nişte documente, cu părul atingându-i faţa. Şi dansul cu mătura la sfârşit de zi care parcă voia să-i accentueze şoldurile strâmte? Şi clipele dinainte de a coborî din maşină la Beit Hanan, în care era sigur că voia să spună: sărută-mă.

Acum îi cere iertare – poate să adauge ceva?

Ea îşi îndreaptă din nou ochelarii pe nas, spunând: ascult.

El spune: Am să fiu cât se poate de sincer: când am părăsit postul precedent nu mi-am închipuit că va fi atât de greu să găsesc de lucru în domeniu. Aţi văzut CV-ul meu. Sunteţi de acord că nu e tocmai… fără importanţă. Şi cu toate astea, de jumătate de an merg de la un interviu la altul, şi de fiecare dată sunt lăsat să simt că din cauza vârstei nu mai sunt… actual. Astea-s prostii. În marketing, vârsta nu contează deloc, ci foamea. Numai foamea contează. Nu crezi, Rotem?

Buzele ei au tremurat uşor când el i-a pronunţat numele. Şi pentru prima dată se gândeşte că toată atitudinea ei în timpul interviului n-a fost decât o mare înşelătorie. Însă ea îşi stăpâneşte imediat tremurul şi continuă să însemneze. Şi adaugă cu o voce lipsită de orice sentiment:

Nu prea contează ce cred eu. Există o echipă întreagă care decide.

Dar ai un cuvânt de spus, nu? insistă el.

Am un cuvânt de spus, confirmă ea.

Atunci poate ai vrea să transmiţi mesajul – o roagă cu o voce care i se pare cam ridicată, prea imploratoare – că sunt pregătit să muncesc din greu. Că, dacă îmi daţi posibilitatea, veţi vedea rezultatele.

Promit să transmit mesajul, spune cu un zâmbet abia văzut. Imperceptibil. Asemănător mai degrabă, se gândeşte el, cu o schismă zeflemitoare. Ea se uită la ceas. Mai precis ridică mâna cu ceasul ca să fie evident că se uită la el.

El înţelege aluzia şi întreabă: „Şi acum – *don’t call us, we’ll call you*?“

Veţi primi un e-mail, precizează ea şi se ridică în picioare. Într-o săptămână, maximum două.

Se ridică şi el, iar ea îl conduce până la uşă. Chiar înainte de a ieşi, se gândeşte poate să spună totuşi ceva despre ce s-a întâmplat cândva. Dar nu e încă sigur că ea a făcut legătura şi se teme să nu-şi saboteze şansa – oricât de mică – de a fi angajat. Aşa că doar se uită prin ochelari drept în ochii ei de după ochelari spunând: Mulţumesc pentru… timpul tău.

Ce-ar fi putut să-i spună? îşi dă el dreptate în lift. Că regretă? Că îşi cere scuze? De fapt, ce se întâmplase? O confuzie. Nimic altceva. Nişte semne interpretate greşit. Avea doar douăzeci şi unu de ani. Aproape că nu avusese nici o prietenă înainte şi nici ea nu luase treaba în serios. Încă nu înţelegea absolut nimic. Şi chiar astăzi, poţi să crezi, dacă Nirit îl părăseşte, Doamne fereşte, iar el va trebui să o ia de la capăt, se va simţi iar pierdut în astfel de probleme. Confuz şi descumpănit. Se va clătina şi va cădea.

Ieşind din parcare, şi-a amintit de ultimul drum spre Beit Hanan.

După ce tăcuseră un timp, ea a cerut cu o voce slabă să o ducă acasă. El a întrebat: Pot să-mi termin cafeaua? Ea a aprobat din cap şi s-a îndepărtat de el. Cu o mişcare discretă, se mişcă cu încă câţiva centimetri la stânga. El îşi bău cafeaua încet, intenţionat, gândindu-se: Ce greşeală. Poate depune plângere împotriva mea.

Tot drumul spre Beit Hanan n-au schimbat un cuvânt. Ea stătea lipită de geam, el strângea volanul ca pe un colac de salvare. Pe şoseaua paralelă cu marea era un ambuteiaj îndrăcit, iar piciorul îl durea de câte ori apăsa pe ambreiaj. La radio, Dan Kaner traducea cântece de dragoste, „Mary Jane, oh, Doamne, fără tine, e mai bună moartea decât viaţa,… oh, Carol, te iubesc, deşi eşti crudă cu mine, tu eşti destinul meu, fericirea mea, îţi împărtăşesc gândurile“. Puţin după Netanya a avut impresia că ea plânge, dar când întoarse capul văzu că-şi sufla nasul: mai sunt batiste în torpedou dacă ai nevoie, i-a spus, dar ea a spus nu, mulţumesc.

Când ajunseră în sfârşit la Beit Hanan, ea se grăbi să deschidă portiera, îşi scoase dintr-o mişcare rucsacul de pe bancheta din spate, îl atârnă pe umăr cu o singură curea în loc de două şi porni spre casa părinţilor fără să se mai întoarcă cu portocale din grădină.

Duminică, la unitate, amândoi s-au purtat ca şi cum nu se întâmplase

nimic. El nu a pedepsit-o după incident. Nu i-a dat misiuni imposibile, nu a oprit-o înainte de permisie, nu i-a aruncat observaţii cinice în prezenţa altor soldaţi. Dimpotrivă, era prudent. Se gândea de două ori înainte de a-i cere să facă ceva pentru el, având grijă să ia un ton de rugăminte, nu de ordin. Însă drumul la Beit Hanan s-a întrerupt. Nici el nu a mai propus, nici ea nu a cerut. Când treceau unul pe lângă celălalt pe aleile dintre barăci, îşi lăsa privirea în jos. Şi ea la fel. Uneori ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu ştia ce.

După câteva săptămâni, spre surprinderea lui, ea ceru să fie transferată la un alt centru. Nu avea nici o idee despre motivul pe care îl invocase faţă de comandantul unităţii. Nimeni nu a comentat cu el nici de bine, nici de rău. Nimeni nu l-a chemat să dea explicaţii, nu i s-a făcut proces, nici confruntare de versiuni între ei doi. Într-o bună dimineaţă, ea dispăruse pur şi simplu.

Imposibil să nu mă fi recunoscut, ajunse el la o concluzie târzie. Precis m-a recunoscut. Dar nu a vrut să-mi arate că m-a recunoscut. Ceea ce înseamnă că, deşi sunt potrivit pentru post, cel mai potrivit, nu am nici o şansă să primesc de la compania asta vreun e-mail într-o săptămână, maximum două. Nici o şansă să primesc vreun e-mail atâta timp cât ea conduce Resursele Umane la ei.

La sfârşitul Shabatului, noaptea târziu, aterizează în căsuţa lui poştală un e-mail. De la adresa ei personală, nu cea a companiei.

Titlu: Pentru Eli de la Rotem – personal.

Imediat după ce citi primele cuvinte „sigur că te-am recunoscut“, închide ecranul de la laptop şi începe prin casă „turul pantofilor“. Adună toţi pantofii împrăştiaţi şi duce fiecare pereche în camera proprietarului. Fiica cea mare încă mai vorbeşte le telefon cu o prietenă, şi el îi aminteşte că mâine e ziua cea mare şi să nu se culce prea târziu, iar ea îi răspunde „bine, tati“ continuând să vorbească. După care se duce la poşeta nevesti-sii, scoate un pachet de ţigări şi o brichetă, se întoarce în birou şi deschide ecranul.

A doua zi îşi conduce fiica la centrul de recrutare. Fraze din e-mailul lui Rotem încă îi mai răsunau în cap. Versiunea ei era foarte diferită de ce îşi închipuia el.

Sunt cinci acum în maşină şi e mare gălăgie. Cu ocazia evenimentului, viitoarea recrută are dreptul să aleagă muzica pe timpul călătoriei, şi ea alege cântece ale lui Enrique Iglesias înregistrate pe telefonul ei. Nirit are lacrimi în ochi, iar fetele râd de ea şi de emoţia ei la orice prostie. Când ajung la centru, iată că fetele pregătiseră pentru sora mai mare o pungă cu cadouri care să-i fie de folos ca să treacă de prima noapte, şi acum i-o înmânează în timp ce toate trei plâng şi se îmbrăţişează, pe când el şi Nirit privesc fericiţi. Chiar înainte ca fata să urce în autobuz, el reuşeşte în sfârşit să o ia la o parte timp de câteva secunde. Ai grijă de tine, îi spune punându-i o mână pe umăr. Mă înrolez la Transmisiuni, tată, râde ea, ce mi se poate întâmpla? O să-mi cadă în cap vreun dosar cu instrucţiuni? Hai, serios – o îmbrăţişează deodată, prea tare –, ai grijă de tine, fetiţo. OK, tăticule, se retrage ea cu greu din îmbrăţişare şi spune zâmbind – cu condiţia ca şi tu!

După o săptămână, primeşte scrisoarea oficială. De la adresa oficială.

Domnului Eli Goren.

Vă mulţumim că ne-aţi contactat.

Din păcate, după ce am studiat CV-ul dumneavoastră şi datele care au reieşit din interviul personal, profilul dumneavoastră nu corespunde nevoilor noastre.

Vă urăm succes în continuarea activităţii.

Cu stimă,

Rotem Ashkenazi, director de Resurse Umane

Vi se întâmplă să vă visaţi personajele?

Cândva le visam.

Astăzi visez că activiştii mişcării de boicotare a Israelului se ridică cu toţii în timpul lecturii mele, urcă unul după altul pe scenă şi mă linşează cu nişte stilouri, pe când eu încerc cu disperare să-i conving că am fost întotdeauna împotriva ocupaţiei şi că esenţa operelor mele e o încercare de a da posibilitatea de exprimare celuilalt.

Sunteţi de acord cu ideea de „două state pentru două popoare“?

Refuz să răspund la această întrebare. Am scris cărţi, vreau să vorbesc despre cărţile mele. Dar nu sunt nici naiv, ştiu cum se întâmplă. Sunt convins că există toate şansele ca titlul acestui interviu să fie extras din răspunsul meu la această întrebare, şi nu din răspunsurile la alte întrebări care privesc cărţile pe care le-am scris. Nu înţeleg de ce scriitorii trebuie să fie întrebaţi ce părere au despre subiecte politice. Chiar şi după o noapte nedormită pentru că nevasta li s-a întors târziu, foarte târziu, îngrijorător de târziu, pentru că se întâlnise cu o prietenă, chiar şi când, în ultimul timp, au mai multe semne de întrebare decât semne de mirare în legătură cu problemele zilei sau în general. Ce să facem, nu toţi suntem Amos Oz. Nu suntem toţi întotdeauna pregătiţi să dăm un răspuns bine formulat la orice întrebare. Ceea ce nu înseamnă că nu voi răspunde de fapt la această întrebare în felul meu. E clar că voi răspunde. Pentru că e drept că nu am chef să răspund, dar şi mai puţin am chef să se creadă că evit să răspund.

Vi s-a întâmplat să fiţi confruntat cu critici în străinătate pentru că sunteţi israelian?

Tata m-a prevenit. Nu pot spune că nu. Îi scrisesem din Singapore că mă plimbam toată ziua însoţit de o persoană din partea festivalului, iar el mi-a răspuns: Din experienţa mea, s-ar putea să fie un agent al poliţiei lor secrete.

I-am răspuns: Da’ de unde. E un tip fin. Pieptănat cu cărare într-o parte. Scrie poezii pentru sertar.

Iar el mi-a răspuns: Se poate ca tot ce-ţi spune despre el însuşi să fie adevărat. Dar se poate şi invers.

Tata a lucrat în Singapore în anii optzeci. Consilier universitar pe probleme de selecţionare a studenţilor, dar a fost îndepărtat ruşinos pentru că, într-o conversaţie neoficială, îl susţinuse pe singurul opozant din stat.

În orice caz, îţi recomand să-ţi cântăreşti cuvintele, insistase el în ultimul mesaj.

Dar eu…

Mă îmbătasem cu complimentele primite acolo ca israelian.

În general sunt obligat să mă retrag în faţa acuzaţiilor. Să recunosc nedreptăţile. Să privesc cu tristeţe militanţii BDS care părăsesc sala în mod ostentativ când începe conferinţa mea. Dar deodată…

Start-up nation. Jewish innovation. Nobel Prize sensation.

Şi mâncarea. Atâtea gusturi noi. Au acolo pieţe mici cu tejghele unde se vinde un singur fel de mâncare, dar ce fel! Şi alcoolurile. Ţi se serveşte o băutură numită „Singapore sling“ – după câteva pahare eşti de-a dreptul…

Probabil că după Singapore sling am vorbit cu însoţitorul meu despre democraţie. Până atunci fusesem prudent, chiar şi când el însuşi critica regimul (preţurile maşinilor, tot repeta: preţurile maşinilor), dar după al patrulea pahar i-am spus: Nu există nici o *start-up nation* fără democraţie. Orice profesor care vrea să încurajeze creativitatea şi originalitatea elevilor săi ştie că prima regulă e să creeze în clasă o ambianţă de deschidere spirituală, de toleranţă şi atenţie. Şi cel mai important lucru: fără nici o teamă.

Înţelegeţi, i-am ţinut o predică…

(ce hybris)

Puteţi trimite delegaţii în Israel şi puteţi aduce specialişti israelieni drept consilieri, bravo vouă, dar atât timp cât nu aveţi decât un singur partid şi un singur ziar, nu veţi putea niciodată fi cu adevărat originali. Înţelegeţi? Pentru creativitate trebuie libertate.

În aceeaşi noapte, mai exact la patru şi jumătate dimineaţa…

Uşa camerei mele de la hotel s-a deschis şi au dat buzna doi chinezi înarmaţi cu un revolver mare.

Erau politicoşi într-o formă cât se poate de presantă. Aparent, veniseră ca să mă conducă la aeroport.

Dar, domnilor, am protestat eu, zborul meu e peste două zile! (Cât de serios poate să arate un protestatar în pijama?)

Zborul dumneavoastră a fost devansat, a spus cel mai înalt dintre ei, care era şi el de fapt cu un cap mai scund decât mine. Dar el purta revolver, iar eu o aveam pe Shira de şase ani şi pe Noam de doi ani care mă aşteptau acasă.

Aşa că am făcut ce mi-au spus ei.

Faceţi-vă bagajele, au spus. Şi mi le-am făcut.

(Îmi amintesc că am aruncat toate hainele în valiză de-a valma şi am simţit că mă dispreţuiau din cauza asta).

Verificaţi că nu a rămas nimic, mi-au spus. Şi am verificat.

(Îmi amintesc că la duş, în locul pentru săpun, era o periuţă de dinţi. Am luat-o.)

Daţi-mi vă rog, paşaportul dumneavoastră, au spus. Şi li l-am dat.

(Îmi amintesc că sudoarea mi se scurgea pe ceafă, şi picăturile îmi umeziseră cămaşa).

Am traversat holul hotelului – eu ţinând valiza, iar ei de o parte şi de alta. Recepţionerul îşi ţinea capul aplecat în tastatura calculatorului. Portarul deschisese uşa cu mult înainte ca noi să trecem.

Îmi aduc aminte de drum. Tăcerea din maşină. În general eu deschid discuţia. Întotdeauna eu. De data asta era clar că nu e nici o şansă. Automobilul Hyundai aparent banal zbura pe străzile metropolei. Am trecut pe lângă grădinile botanice tropicale şi blocurile turn cu acoperişurile unite printr-o punte ca a unui vapor. Turnurile acelea uimitoare fuseseră proiectate de un arhitect israelian. Safdie. Toţi cei pe care i-am întâlnit la Singapore mi-au vorbit despre nava aeriană a lui Safdie ca un exemplu în plus al creativităţii poporului evreu.

În afară de agenţii secreţi care nu au spus nimic.

Au rămas tăcuţi şi în timp ce mă conduceau pe culoarul care ocoleşte

check-in-ul. Şi rândul pentru controlul de securitate. Prima şi ultima dată când au deschis gura a fost la controlul paşapoartelor. Cel înalt mi-a întins paşaportul. Cel scund a scos o foaie împăturită din buzunarul cămăşii, a deschis-o şi a citit: „Republica Singapore vă mulţumeşte pentru vizita şi contribuţia dumneavoastră la îmbogăţirea culturii noastre şi pentru înnoirea modurilor de gândire. De asemenea, dorim să vă atragem atenţia că orice vizită ulterioară a dumneavoastră sau a unui membru al familiei dumneavoastră în ţara noastră nu e dorită şi vor fi luate măsurile de rigoare.“

(Era prima dată când s-a făcut aluzie la faptul că autorităţile făceau legătura între mine şi tatăl meu. Că de fapt fusesem reperat chiar din prima clipă şi că eram filat. Dar nu m-am gândit la acest lucru decât după un timp. În clipa aceea nu-mi doream decât să urc în avion. Niciodată nu-mi dorisem atât de mult să iau avionul.)

La trei ore după îmbarcare încă îmi bătea inima cu putere. Ultima dată când îmi bătuse inima aşa fusese când Shira se lovise la cap de colţul mesei şi îşi pierduse cunoştinţa pentru câteva minute.

În avion erau mulţi vorbitori de ebraică, dar nu am împărţit cu nimeni experienţa expulzării mele. Cred că pierdusem pentru un timp încrederea în oameni.

Însoţitorul acela, din partea festivalului, era atât de deschis. Aparent.

Îmi arătase şi poeziile lui. Poezii despre o decepţie în dragoste. Despre o fată care îl părăsise pentru cel mai bun prieten al lui.

Şi încă vreo câteva poezii, mai originale, în care vorbea la telefon cu tatăl lui mort.

Nu am reţinut versurile, dar îmi amintesc de ideea lor: în fiecare an, la aniversarea fiului, tatăl telefonează de dincolo de moarte ca să-l felicite, ca să afle veşti despre el. Fiecare conversaţie e un poem aparte care dezvăluie schimbările din viaţa fiului în ultimul an. Şi cum, odată cu trecerea timpului, fiul semăna din ce în ce mai mult cu tatăl. Aproape imperceptibil.

Înţelegeţi, îmi explicase însoţitorul meu, pe când stăteam aplecaţi deasupra caietului cu poezii, în cultura noastră, linia care desparte viaţa de moarte e mai vagă. Uneori nici nu există.

La dracu’, mă gândeam în avion, ce uşor a fost să mă păcălească.

Am luat două somnifere şi am dormit până la aterizare.

Primul om cu care am vorbit (mă revăd în sala de primire a călătorilor lângă magazinul cu cadouri cu telefonul lipit de ureche) a fost tata.

Te-am prevenit, a spus.

E adevărat.

Atunci de ce i-ai provocat?

N-am crezut că-i provoc, tată. Tipul acela, însoţitorul meu, cel cu cărare într-o parte, scrie poezii.

Mi-ai zis.

N-am bănuit nici o clipă că…

Ăştia sunt oamenii pe care îi aleg ei pentru astfel de roluri, oameni care îţi inspiră încredere.

Bine, esenţialul e că sunt aici, nu, tată?

Aşa e.

Ştii, deodată apreciez libertatea de expresie pe care o avem aici în ţară.

Da.

Faptul că poţi critica în mod liber, fără frică.

Deocamdată.

De ce „deocamdată“?

Lasă. Să vin să te iau, băiete?

Nu, nici o problemă, iau un taxi.

Sun-o pe mama după ce te organizezi. Dar nu-i povesti incidentul. Şi aşa are inima slabă.

Incidentul din Singapore a avut loc cu ani în urmă şi hotărâsem că nu voi scrie niciodată despre el şi nici nu voi povesti nimic. Rămăsese undeva în afara vieţii mele ca o „fermă a singuraticilor“.

Dar nu numai oamenii se schimbă cu anii, ci şi ţările. Am stat de vorbă acum câteva ore cu profesoara de literatură de la liceul Itzhak Rabin din Nes Tziona. Mi-a telefonat. A început cu complimente. Mi-a spus că elevii sunt emoţionaţi în aşteptarea întâlnirii cu mine de a doua zi. Că elevii au pregătit întrebări pe care mi le va printa. Apoi, după ce mi-a explicat unde e cel mai bine să parchez, a adăugat cu un vizibil efort – am numai o rugăminte. Mai bine zis, e rugămintea directoarei pe care v-o transmit – dacă e posibil, vă rog să mă iertaţi, să nu discutaţi despre subiecte

controversate. Din punct de vedere politic, mă refer. E preferabil pentru noi toţi să rămâneţi în spaţiul literar. Familia, dragostea, peisajele copilăriei. Ştiţi dumneavoastră. Iar criticile să le lăsaţi pentru circumstanţe mai potrivite. E o perioadă destul de delicată, înţelegeţi? Tocmai am solicitat să ne fie suplimentat bugetul de către Ministerul Educaţiei. Şi e probabil ca inspectorul, care e prieten cu ministrul Sirkin, să vină la evenimentul dumneavoastră şi n-am vrea să supărăm pe nimeni tocmai acum. Mă înţelegeţi, nu?

Tata mă prevenise. Nu pot nega.

Am fost studenta tatălui dumneavoastră. Ce face el acum? Vreţi să-i transmiteţi salutări de la Hanita Brodetski? Sper că-şi aduce aminte de mine.

Tata continuă să coboare la plaja Dado de fiecare Shabat la şase dimineaţa, dragă Hanita. Îi place să înoate în apa rece ca gheaţa. Mie nu-mi place deloc să înot în apa rece dar când venim la Haifa pentru Shabat, cobor cu el pe malul mării pentru că îmi place să stau cu el la Kadarim după ce înoată.

Când avea patruzeci şi nouă de ani a avut un infarct, dar a supravieţuit şi acum continuă să joace baschet o dată pe săptămână, joia. Sunt totuşi îngrijorat când îl văd printre valuri şi îl urmăresc cu privirea tot timpul, ca să fiu sigur că nu mai face vreun infarct în mijlocul mării. Când nu-l văd mai mult de un minut, intru în panică; odată, acum câţiva ani, am alarmat toată plaja şi salvatorii de teamă că s-a înecat, dar până la urmă am aflat că pur şi simplu înotase spre altă plajă.

Astăzi marea e invadată de meduze, aşa că nu se mai îndepărtează. Iar eu pot să mă aşez pe scaunul pliant pe care îl ţine mereu în portbagaj – parte din echipamentul lui de plajă – şi să-i urmăresc tubul de respirat sub apă în linişte. Nu ştiu de ce înoată în Mediterana cu tub şi mască, plaja Dado nu e chiar Ras Burqa, dar am învăţat să accept şi asta, aşa cum am învăţat să accept şi să îndrăgesc şi alte ciudăţenii de-ale lui: faptul că îşi ţine în parcare o motocicletă pe care nu o foloseşte. Faptul că zile întregi de Shabat joacă şah cu el însuşi. Faptul că refuză să înveţe cum să folosească

programul Word şi îşi scrie toate articolele cu un stilou. Faptul că staţiunea lui preferată e Tiberiada.

Ani de zile am avut un sentiment de ostilitate faţă de tata. Mi-am cultivat încet, dar sigur un fel de pornire împotriva lui. Şi am turnat toată *„a-marmara-ciunea“* asta în personaje paterne din cărţile mele. Dar, după ce am devenit eu însumi tată, cea mai mare parte din comportamentele lui care mă revoltau mi s-au părut deodată de înţeles: nu răspunde uneori când i se vorbeşte? E omeneşte: mintea îi e ocupată cu grijile de întreţinere a familiei. Pleacă în străinătate pe perioade lungi? Sigur. Fiecare are nevoie să se aerisească. Impune un standard de cinste prea ridicat pentru a fi respectat? Mai bine decât un tată escroc. Nu e capabil să se bucure de „aici şi acum“ şi se simte obligat să se îngrijească de viitor în permanenţă – de viitorul lui şi al celor din jurul lui? Bine, astea mă fac să-mi pierd minţile oricum.

Şi tot timpul, cei care îl cunosc, care i-au fost studenţi, care au lucrat cu el, cu care a fost împreună în armată – nu numai tu, Hanita – mi se adresează după conferinţe ca să-mi spună: Semănaţi grozav cu tatăl dumneavoastră, ştiţi? Eu le răspund: Mulţumesc. Sau: E un compliment. Şi cu toate astea am o reticenţă. O reticenţă interioară, imaterială. Nu concretă. Fiecare om vrea să creadă că are libertatea de a hotârî. Şi atunci sunt întrebat ce mai face, şi pot să simt din ton respectul şi simpatia pe care oamenii i le poartă. Răspund e foarte bine, mulţumesc, dar îmi spun: Ce noroc să am un astfel de tată.

Tata iese din apă acum. Corpul lui arată aşa cum va arăta al meu peste treizeci de ani. Doar cicatricea operaţiei încă mai arde pe piept, ca şi cum ieri a fost dus de urgenţă la Rambam. Se şterge cu prosopul. Îşi pune ochelarii. Şi lentilele de soare peste ei. Îmi dă portmoneul lui spunând: Comanzi ca de obicei?

Când se întoarce de la duş, pe masă aşteaptă două cafele espresso scurte. Două ape minerale. O farfurie cu brânză labneh. O farfurie cu humus. Una cu murături. Şi una cu felii de ceapă.

Gustă cafeaua şi întreabă: Ce veşti ai de la Shirale?

Nimic, vreau să-i spun. De când a plecat nu vorbeşte cu mine, numai cu Dikla. Dar în loc de asta spun: Totul e bine. Se simte bine la Sde Boker.

El ar vrea să spună: Ce fel de părinţi sunteţi dacă fiica voastră a fugit de

voi? Ce i-aţi făcut? Dar spune: Grozav. Ce bine.

Ia încă o înghiţitură din cafea întrebând: Ce face Arie?

Nu ştiu de ce spune întotdeauna Arie în loc de Ari, dar nu-l mai corectez. Odată, când nu aveam prea multe lucruri, mă ajutaseră amândoi să mă mut, iar după ce despachetasem ultima cutie în noul apartament, tata ne-a invitat la restaurantul de la Tsomet Hapil, care s-a închis de atunci, şi a comandat pentru Ari încă un steak şi încă nişte frigărui şi l-a bătut pe umăr spunând mănâncă, mănâncă, meriţi, eşti prieten bun.

Nu grozav, răspund. Adică doctorii nu sunt… optimişti.

E o boală cruntă, oftează tata.

Da, spun eu.

Îl vizitezi din când în când la spital, nu? vrea să se asigure tata.

Bineînţeles, în momentul ăsta e acasă, aşa că mă duc acolo.

E important pentru că… spune şi se opreşte după „pentru că“. Şi rupe o bucată de *pita* pe care o înmoaie în humus. Gest ciudat. De obicei humusul e pentru mine, iar labneh pentru el. Mai adaugă zahăr în cafea, alt gest suspect. Şi numai atunci continuă: Aveam un prieten, nu ştiu dacă ţi-am povestit despre el…

Miki, îmi spun eu. Şi mă gândesc: Bunicul a povestit, bunica a povestit, mama a povestit despre cel mai bun prieten care murise în Războiul de Yom Kippur – numai tu nu, niciodată.

Miki, fusesem colegi de clasă în liceu. El … a murit la Ferma Chinezească[17]. De Shabat, înainte de moartea lui venisem acasă… el locuia pe o stradă paralelă cu a mea. Stabilisem să mă duc în vizită la el pe seară.

17. Bătălie din Războiul de Yom Kippur, desfășurată în apropierea unei stațiuni agricole de cercetare a Egiptului, ale cărei utilaje proveneau din Japonia și erau inscripționate cu caractere japoneze, confundate de soldații israelieni cu caracterele chinezești.

Da.

Dar nu m-am dus.

Da.

Dacă cumva bunica ţi-a povestit despre asta, probabil că ţi-a spus că am adormit.

N-ai adormit?

Mi-a fost lene, înţelegi?

Da, tată.

Asta e. Să te duci la Arie. Încă un espresso?

Nu, tată, mulţumesc. Şi aşa nu reuşesc să dorm noaptea.

Îl cheamă pe chelner şi comandă încă o cafea. Nici asta nu e ceva obişnuit, mă gândesc. Se interesează de situaţia chelnerului. Cum e cu studiile. E fiul proprietarului restaurantului, şi de când am început să venim aici, el e cel care ne serveşte. Acum îi povesteşte tatei despre o problemă birocratică la universitate, iar tata îi dă sfaturi. Îi dă şi un număr de telefon, pentru cazul în care ar avea nevoie. Întotdeauna e gata să ajute tata. Niciodată nu s-a purtat urât.

Şi de ce nu poţi dormi, fiule? întreabă după ce chelnerul a plecat. Mama mi-a povestit că unul din motivele pentru care se îndrăgostise de el era neobişnuita lui putere de a relua o conversaţie exact, dar exact de la locul unde fusese întreruptă.

Aşa, nu ştiu, am somnul uşor, ştii.

Ca mama ta.

Trebuie să ştii ce să iei de la cine. De la tine daltonismul, de la ea…

Dar… spune-mi ceva, totul e în regulă cu Dikla?

Da, sigur, de ce? Fiindcă nu vine cu noi la Haifa? O cunoşti pe Dikla, e mereu ocupată.

Aşa e, spune – dar vocea îi trădează o urmă de îndoială. O uşoară urmă. Dar îndoială. Ştiu că bănuieşte că ceva rău se întâmplă între mine şi Dikla. Cât poţi să ascunzi de părinţi, care mai sunt şi psihologi peste toate, şi îmi dau seama că acum s-a întors cu tot corpul spre mare ca să-mi lase spaţiu prin care să pot intra şi să încep să povestesc ce s-a întâmplat, îl bănuiesc că povestind despre Miki a făcut o mişcare ca la şah, al cărei scop era să mă conducă pregătit spre clipa asta şi mai ştiu că dacă îi voi mărturisi că am probleme – ieri i-am povestit lui Dikla că nu s-a întâmplat nimic în Columbia, că de fapt inventasem infidelitatea pentru că simţeam că se îndepărtează de mine şi voiam să o scutur un pic, dar m-a privit lung, spunând: Nu eşti normal, să ştii, deloc normal – dacă am să-i spun toate astea, am să pot profita de înţelepciunea lui, de experienţa lui de viaţă şi de generozitatea, judecata cumpănită şi alte lucruri datorită cărora ochii celor care mi se adresează după conferinţe – şi ochii tăi, Hanita? – strălucesc

când vorbesc despre el, şi ştiu că va reacţiona cu prudenţă şi discreţie la orice detaliu intim pe care i l-aş destăinui, bârfa e departe de el, şi mai ştiu că posibilităţile sunt restrânse aici, pentru că, deşi tata e psiholog, nu e un om al tăcerilor prelungite, nici un om care insistă, şi peste o clipă îşi va întoarce privirea de la mare, îi va cere chelnerului plata şi va adăuga: Mama precis ne aşteaptă, hai să ne întoarcem – ştiu toate astea, dar tac.

De ce, de la o anumită vârstă, nu suntem în stare să împărtăşim părinţilor nimic important, Hanita? Pentru că „omul îşi părăseşte tatăl şi mama şi formează unul cu femeia lui“? Sau poate doar pentru că nu vrem să-i neliniştim şi să-i panicăm? Sau poate că vrem noi ca ei să păstreze imaginea unei persoane puternice şi reuşite care să se reflecte în ochii lor când ne privesc? Sau poate că numai eu tac în prezenţa tatălui meu, Hanita, şi în timp ce îţi scriu, milioane de oameni în lume împărtăşesc cu părinţii lor fără nici o ezitare tot ce au pe inimă?

În drum spre Carmel, am vorbit despre *bat-mitzva* a lui Noam şi despre filme. Tatii îi place să vadă filme şi să le disece ca şi cum ar fi cel puţin Uri Klein. Singurele filme care îl entuziasmează cu adevărat sunt filmele de acţiune. Tocmai pentru că nu au pretenţia de a fi de calitate.

La urmă, l-am întrebat despre tine, Hanita. Nu-şi amintea de tine, dar să nu te simţi jignită. Mama e răspunzătoare cu memoria lungă la noi în familie, şi într-adevăr când am ajuns acasă am întrebat-o, iar ea a răspuns imediat – Hanita Brodetsky, sigur! Şi i-a amintit că ai făcut cu el cursul de statistică şi de prietenul tău şi chiar cum te îmbrăcai, pe scurt părinţii mei îţi transmit şi ei salutări.

Când va fi adaptată pentru cinema cartea dumneavoastră? În timpul lecturii mi-am imaginat filmul.

Ce carte! a spus dând din cap ca şi cum nu-i venea să creadă. Ce carte!

Mulţumesc, mulţumesc.

Am început să o citesc în Duty Free şi nu am lăsat-o din mână tot zborul.

Mulţumesc, sincer vă mulţumesc.

Cum am terminat-o, i-am spus nevesti-mii: Ăsta e un film.

Da?

Ea n-a auzit, adormise.

Şi nevastă-mea doarme în timpul zborului.

Scrisul dumneavoastră e atât de… vizual. Iar dialogurile? O plăcere.

Mă bucur că gândiţi astfel.

Între noi fie vorba, s-ar putea turna un film chiar de mâine.

Grozav.

E doar o mică problemă.

Da?

Acţiunea ar trebui transferată poate la Ierusalim.

Ierusalim?

Pentru subvenţia specială din Fundaţia Ierusalim pentru filmele făcute în oraş.

Dar…

Iar eroina – aveţi ceva împotrivă ca ea să fie nemţoaică în loc de israeliancă?

De ce?

Ar lăsa posibilitatea unei coproducţii cu societatea germană care a colaborat cu noi pentru *Amintiri de dragoste din Sobibor.*

Dar…

Apropo, care a fost selecţionat la Festivalul de la Cannes.

Minunat, dar…

Aveţi un costum şi cravată?

Da, de ce?

O să aveţi nevoie de ele ca să mergeţi pe covorul roşu la Cannes peste doi ani.

Dar…

Am impresia că vă deranjează ceva.

Adevărul e că mă deranjează. Cum poate eroina să fie nemţoaică dacă întâlneşte eroul când amândoi îşi fac serviciul militar la marină?

Totul se rezolvă.

Cum adică?

Pentru ce există scenarişti, dacă nu ca să rezolve lucruri din astea?

Nu văd cum scenariul…

Uite un exemplu: Germania furnizează Israelului submarine, aşa e?

Să zicem.

Atunci într-o zi el stă pe chei, iar submarinul ei apare din mare. Ca Bo Derek.

Nu spuneaţi că va fi la Ierusalim?

Ei şi, nici o problemă. Ea vine pentru Zidul Plângerii. El e soldat de pază acolo.

Dar…

Şi atunci vom putea primi o subvenţie şi de la Fundaţia Ajutoarelor.

Fundaţia Ajutoarelor?

Ei susţin filmele cu conţinut evreiesc.

Dar…

Sper că nu vă deranjează că am şi contactat agenţii lui Gal Gadot.

În ce problemă?

Cum „în ce problemă“? Pentru rolul principal. Le-am trimis cartea. Vă daţi seama ce importanţă comercială are participarea ei?

Dar… eroina e… o adolescentă mărunţică şi timidă.

Eroina a fost mărunţică şi timidă. În carte.

Şi în film?

Ea va fi Gal Gadot.

Nu ştiu.

Ce e de ştiut aici?

Am senzaţia că legătura între carte şi film se dizolvă.

Vreţi să beţi ceva?

Nu, mulţumesc.

Scuzaţi-mă că v-o spun aşa, pe şleau, dar dumneavoastră ar trebui să o lăsaţi mai moale.

Mai moale?

E o altă artă, cinematografia. Are legile ei.

E drept, dar…

Am lucrat cândva cu un scriitor din ăsta, fidel originalului. Nu vreţi să ştiţi cum s-a terminat.

Atunci ce propuneţi, de fapt?

Mergeţi acasă, la noapte gândiţi-vă, iar mâine veniţi să semnaţi

contractul.

Nu sunt sigur că…

Ah, da, şi mai e ceva.

Ce?

Titlul.

Care e problema cu titlul?

Aţi cumpăra bilet la un film care se cheamă *Osmoză*?

Ce nu-i în regulă cu „*Osmoză*“?

Jumătate din public nu ştie ce înseamnă. Iar celor care ştiu, li se va părea înspăimântător.

Atunci ce propuneţi?

Nu eu propun, ci focus grupul.

Focus grupul?

Ce-i cu dumneavoastră?

În ziua de azi, nici un film nu e scos pe piaţă fără a fi verificat titlul mai întâi de un grup de consumatori.

OK.

„Operaţiunea dragoste“.

Poftim?

E titlul care a fost ales. Firma care organizează pentru noi focus grupuri a spus că nu e nici un dubiu. De mult n-au mai avut un caz atât de unanim.

Dar care e legătura între nume şi…

E vorba de dragoste în carte?

Este.

Operaţiune militară este?

Operaţiune militară ratată.

Nu contează.

Tiruri ale forţelor noastre asupra alor noştri? Este aici… o aluzie politică.

Tiruri în cadrul operaţiunii, sau nu?

În cadrul unei operaţiuni.

Mă bucur că sunteţi mulţumit de nume.

Dar…

E important să simţiţi că faceţi parte din acest proces.

Eu…

Şi în interviurile dinainte de a ieşi filmul e important să spuneţi că aveţi multă admiraţie.

Multă admiraţie?

Că, deşi filmul nu e o carte, e un alt fel de artă, cu regulile ei, dar totuşi.

Totuşi ce?

Realizatorii au reuşit să păstreze… spiritul lucrurilor.

Ascultaţi…

Că v-aţi surprins râzând, plângând, îndrăgostit de Gal Gadot.

Dar cum pot şti ce am să simt? Nu am văzut nimic deocamdată!

Nu contează ce veţi simţi. Din partea mea, puteţi detesta filmul. Contează ce veţi spune în interviuri.

Dar…

Dacă scriitorul nu participă la relaţiile publice, acest lucru va transmite criticilor că nu e mulţumit de adaptare. Şi, dacă e ceva ce criticii ştiu foarte bine să adulmece, acesta e sângele. Nu v-aţi dori ca dimineaţa când deschideţi ziarul să descoperiţi că ne-au desfiinţat, aşa-i?

Aşa-i.

La urma urmei, succesul nostru e succesul dumneavoastră. Asta încerc să vă explic.

Înţeleg.

Flexibilitate e numele jocului.

OK.

Sunteţi sigur că nu vreţi să beţi ceva?

Nu, mulţumesc.

Cafea? Ceai? Apă? Păreţi cam palid.

Poate apă.

Cartea dumneavoastră e cu adevărat formidabilă, să ştiţi.

Mulţumesc.

Începusem să o citesc în Duty Free şi n-am lăsat-o din mână tot zborul.

Mulţumesc, sincer vă mulţumesc.

Cum am terminat-o i-am spus nevesti-mii: Va fi un film!

Credeţi că – scriitor fiind – aveţi obligaţia de a vă angaja politic?

Îl întâlnesc pe Michael Orbach, cunoştinţa mea din America. E mai în vârstă decât mine cu aproape douăzeci de ani, dar are mai puţin păr alb decât mine, şi mersul lui, când ne plimbăm pe promenada dinspre Jaffa, e mai alert. Ne-am cunoscut într-o altă viaţă, pe când eram redactor la o agenţie de publicitate. Michael ne-a ţinut un curs-atelier despre publicitate socială, sau cum îşi numea el atelierul, *Meaningful Advertising, şi* în timpul conferinţelor vedeam cum mi se luminează mintea. Am înţeles că poţi lucra în publicitate fără să-ţi fie ruşine. Poţi scrie sloganuri, spoturi radio şi scenarii în scopuri onorabile. Pentru clienţi onorabili. Poţi să te serveşti de tehnici publicitare pentru a încuraja oamenii să provoace schimbări importante în viaţa lor, în loc să-i convingi să cumpere produse de care nu au nevoie.

M-am adresat lui după conferinţă. I-am spus, domnule Orbach, vorbele dumneavoastră au fost atât de *inspiring* pentru mine.

Şi am adăugat: Aş dori să particip, să cooperăm. Poate ca reprezentant al *Meaningful Advertising* în Israel. Ce părere aveţi?

Mi-a cerut să-i trimit CV-ul.

I-am trimis. Iar el a răspuns politicos că în clipa de faţă nu caută noi angajaţi, dar şi-a notat propunerea mea.

Am răspuns că ştiam că în limba americană asta înseamnă „nu“. Şi l-am întrebat dacă putem totuşi coresponda prin e-mail, pentru că, lucrând într-o agenţie de publicitate, simţeam cum cuvintele mele îşi pierdeau sensul pe zi ce trece.

Am început să ne scriem. Să facem schimb de idei. De păreri. Mai precis, eu îi ceream părerea în diverse probleme, iar el mă lumina.

Din când în când menţionam iarăşi posibilitatea să lucrez cu el. Zilele petrecute în agenţia de publicitate deveneau din ce în ce mai mohorâte în perioada aceea. În vederea alegerilor municipale se înfiinţase în cadrul agenţiei o filială specializată în campanii politice şi am fost anunţat că fusesem cooptat pentru trei luni. Am organizat campanii pentru candidaţi în toată ţara. Afişe, spoturi radio, programe electorale.

Unul dintre candidaţi era Yoram Sirkin. Renumitul Yoram Sirkin.

Îmi amintesc de prima noastră întâlnire. Ironia sorţii face că nu eu eram prevăzut să particip la şedinţa aceea. Aveam un *deadline* pentru un *jingle* la

o altă campanie, aşa că fusesem scutit de şedinţă, însă deodată m-au chemat înăuntru. „Acesta e *copywriter*ul nostru, m-a prezentat patronul când am intrat, apoi făcu un gest spre cealaltă parte a mesei, spunându-mi iată-l pe Yoram Sirkin, viitorul nostru primar. Acolo stăteau trei bărbaţi, cam de aceeaşi vârstă toţi. Nici unul nu avea o aparenţă carismatică de primar, aşa că nu ştiam la care să mă uit mai bine, dar îmi spuneam cu siguranţă nu e cel din stânga, pentru că în momentul când patronul a pronunţat viitorul primar, cel din stânga şi-a întors privirea într-o parte jenat. De fapt, toată prezenţa lui trăda un fel de jenă. Avea umerii căzuţi, la fel şi cămaşa şi ochelarii.

Cel din stânga a luat cuvântul primul. Avea o voce uşor nazală, iar pauzele pe care le făcea între un cuvânt şi altul nu erau… naturale: „Am cerut să intraţi… în sală pentru că… îmi era… important… înainte ca să… începem să lucrăm, să-ţi spun că vreau ca limbajul pentru campania noastră… să se adreseze… tuturor. Fără toate jocurile inteligente… preferate de agenţii publicitari. Înţelegeţi la ce… mă refer?

Perfect. Ce părere aveţi să ne adresăm inimii lor? Am întrebat.

În încăpere s-a aşternut o tăcere care putea prezice ori bine, ori rău, ori tone de dispreţ, ori…

Mi-a plăcut, spuse Yoram Sirkin, atingându-şi uşor rama ochelarilor. Cei doi însoţitori ai lui au dat din cap.

Problema într-o campanie politică – am continuat ca şi cum eram specialist în materie – e să trezeşti sentimentele alegătorilor. Să găseşti butoanele necesare şi să le apeşi. Neîncetat.

Cum aţi spus că vă numiţi? întrebă Sirkin. Dar, înainte de a apuca să răspund, s-a întors spre patron spunându-i: „Vreau ca acest copil să fie…. cu noi la fiecare şedinţă de acum înainte. Îmi place… cum gândeşte.“

Scopul oficial al şedinţelor care au urmat era să studiem programul candidatului nostru, să clarificăm ce era important de pus în evidenţă, care e credoul lui şi care îi este planul de acţiune – dacă va fi ales. Dar aproape la fiecare întrebare de-a noastră, Yoram Sirkin răspundea printr-o întrebare: Cum credeţi că va fi primit? Părea că în afară de dorinţa de neînfrânt de a fi ales nu mai avea şi altă dorinţă bine conturată. Aşa că am răspuns prudent că ar fi mai bine să aşteptăm rezultatele grupurilor de dezbatere, şi până le

vom primi, tot ce am spune despre preferinţele alegătorilor nu ar fi decât presupuneri.

Yoram Sirkin dădea din cap, şi atunci, pentru prima dată, a făcut gestul care va deveni după ani de zile celebru în emisiunea satirică „Ţara minunilor“. Frecându-şi mâinile una de alta ca la obiceiul ritual de spălare a mâinilor înainte de masă.

Din răspunsurile grupurilor de dezbatere a rezultat că majoritatea cetăţenilor sunt destul de mulţumiţi de oraşul lor, şi teama cea mai mare e că noul primar va schimba ordinea existentă.

Dacă aşa stau lucrurile, am spus în şedinţa următoare, hai să mergem până la capăt. Să cerem alegătorilor să voteze pentru candidatul nostru, pentru că sigur el e cel care nu va schimba nimic.

Mi-a plăcut, a spus Yoram Sirkin.

Afişele pe care le-am pus pe străzi conţineau o fotografie mare a lui, bine retuşată de Photoshop – fără ochelari, iar privirea lui care se eschiva devenise o privire pătrunzătoare şi directă –, completată de o frază compusă de mine: *Sirkin. Singurul care va avea grijă de oraşul nostru.*

În acelaşi timp i-am găsit lui Sirkin o *coach* de discursuri în public. Nu ne-am făcut iluzii că va deveni peste noapte un vorbitor carismatic, dar am rugat-o să se ocupe de… pauze. Statistici în întrega lume arată că cei care câştigă alegerile sunt cei care ştiu să facă pauze în locurile în care trebuie.

La începutul campaniei, sondajele arătau 4-5 % susţinători ai lui Sirkin. Dar el era fidel mesajelor pe care i le pregătiserăm noi şi le repeta ca un papagal în colivie: Ne iubim oraşul exact aşa cum este. Fiecare schimbare presupune un risc. Riscul e mai mare decât şansa. Dacă nu e nevoie, de ce să corectăm? Dacă e corect, de ce să stricăm?

Între timp, candidatul care era în fruntea sondajelor, general de brigadă în rezervă, a fost acuzat de hărţuire sexuală şi a ieşit din joc.

Pe al treilea candidat l-am lichidat printr-o campanie defăimătoare, care a strecurat în mintea alegătorilor ideea neverosimilă că era în legătură cu „rechini“ imobiliari, drept care va favoriza construcţii care vor schimba imaginea oraşului şi vor face să scadă preţul apartamentelor.

De la o săptămână la alta, Sirkin urca în sondaje. Încă puţin. Şi încă puţin. Ceea ce în limbaj specializat se numeşte „a acumula elan“. În acelaşi

timp, şi spre surprinderea noastră, limbajul lui corporal s-a schimbat. Dintr-odată, mersul îi era rapid şi plin de energie, dintr-odată gesturi hotărâte, dintr-odată bate cu pumnul în masă: Aduceţi-mi religioşii ortodocşi!

Ei au ajuns într-adevăr la birou şi au făcut un pact de susţinere la urne în schimbul subvenţiilor viitoare.

Şi aşa, în noaptea alegerilor, în prezenţa unui public restrâns care era format în special din membrii familiei lui, am sărbătorit alegerea lui Yoram Sirkin ca primar fără să ne închipuim că era doar primul pas în ascensiunea lui politică meteorică.

Filiala a fost desfiinţată imediat după alegerile municipale.

Dar, la o lună după alegeri, am primit un telefon de la noul primar.

Ascultă, copile, a spus, am de ţinut un discurs la o reuniune pedagogică orăşenească.

OK.

Mă gândeam, poate vei putea… să-mi scrii aşa… câteva puncte. Câteva fraze-cheie.

Dar… am înţeles că biroul nostru nu se mai ocupă de dumneavoastră.

Spune-mi, băiete, de ce să profite ei de pe urma mea… şi a ta. Tratează cu mine direct. Consilierul meu.

Am să mă gândesc, Yoram, bine?

Bine. Dar reuniunea pedagogică… mâine. Nu te gândi prea… mult.

Am ştiut întotdeauna că meseria de *copywriter* e goală de conţinut. Numai după ce drumul meu şi drumul lui Yoram Sirkin s-au întâlnit am înţeles că e o meserie coruptă. Şi că eu însumi sunt corupt după atâţia ani în meserie.

Dar nu ştiam să fac nimic altceva.

Speram că unchiul Michael din America mă va salva din capcana asta. Îi aşteptam e-mailurile aşa cum copiii aşteaptă artificiile de Ziua Independenţei. Dar, de fiecare dată, răspunsul lui era acelaşi: „Sigur, în momentul când voi avea un post de propus, am să ţi-l propun. Hai să ne întâlnim şi să discutăm data viitoare când voi fi în Israel.“

Ne-am întâlnit cu ocazia seminarelor pentru care venea în Israel. Porneam de-a lungul promenadei începând cu hotelul David

Intercontinental până la portul Marina şi înapoi spre Jaffa. Acelaşi traseu întotdeauna. Şi întotdeauna el era cel care vorbea. Adică – îmi ţinea conferinţe. Despre greşelile făcute în ultima campanie electorală a Partidului Muncii. Despre faptul că stânga israeliană nu trebuie să joace pe terenul temerilor ci să transfere jocul pe terenul speranţei. Despre visul lui Herzel de a înfiinţa un stat pentru evrei, iar acum, când există, sionismul trebuie reformulat, conţinutul trebuie readaptat timpului, pentru a nu rămâne lipsit de sens, un gol care riscă să fie umplut de elemente de dreapta mesianice.

De la o profeţie politică la alta, îmi dădea şi sfaturi în alte domenii: Creează-ţi o familie cât mai repede, *kidow*. Căsătoria nu e o închisoare, aşa cum se crede în mod greşit, ci e libertatea de a înceta să cauţi iubirea. Dar trebuie să alegi bine, *son*, iar criteriul e flexibilitatea. O soţie care ştie să fie flexibilă e cheia fericirii, iar copiii – copiii sunt lucrul cel mai creativ pe care îl faci în viaţă, copiii îţi vor îmbogăţi creativitatea, n-o vor distruge, *trust me*.

L-am *trust*-at. Simţeam că învăţ multe de la el.

Deşi nu mi-era clar ce primeşte el în schimb de la mine.

Într-una din plimbările acelea, mi-a povestit, pe acelaşi ton arogant şi atotştiutor care îl caracteriza, că-şi închisese biroul de la New York şi i-a concediat pe toţi angajaţii. *Meaningful Advertising*, se pare, nu e tocmai rentabil. Intrase în mari datorii. Aşa că acum lucrează singur, ţine seminarii pentru a-şi plăti datoriile. Fiecare trebuie să-şi asume răspunderea pentru eşecurile proprii, a spus, altfel nu are nici o şansă să reuşească.

Nu vedea nici o contradicţie între falimentul lui şi faptul că mai continua să dea sfaturi altora. Era ceva ridicol şi impresionant în acelaşi timp.

După câteva luni am părăsit agenţia publicitară şi am început să scriu. Chiria mi-o plăteam din discursurile pe care i le scriam lui Yoram Sirkin. Nu mai aveam nevoie de unchiul din America şi, oricum, el nu-mi mai putea deschide nici un orizont. Cu toate acestea, poate din obişnuinţă, sau poate pentru că suntem amândoi oameni sociabili, care de fapt au un sentiment de singurătate cronică, am continuat să ne întâlnim din când în când şi să ne plimbăm pe Promenadă.

Acum ne îndreptăm din nou spre Jaffa. Tocmai a terminat seminarul

destinat directorilor asociaţiilor de apărare a drepturilor omului în Israel şi e surescitat. Nu contează cât de căcăcioase sunt guvernele voastre, oamenii au fost întotdeauna optimişti. Din cauza asta îmi plăcea să vin aici. Titlul imnului vostru e „speranţa“, ceva care nu a lipsit niciodată aici: speranţa. Dar astăzi – astăzi am ţinut un seminar unor oameni disperaţi. Ce vi s-a întâmplat?

Vedeţi, încep eu…

Dar el mă întrerupe.

Am citit ultima ta carte, apropo. Traducerea e excelentă. Iar personajele sânt parcă vii. Dar, iartă-mă că-ţi spun, mă gândesc tot timpul, cum poţi scrie o astfel de poveste de dragoste, naivă, care ar fi putut exista oriunde în lume şi să fii orb la faptul că statul în care trăieşti comite asemenea fapte în teritoriile ocupate? Cum poţi să fii preocupat de el şi ea în timp ce femei nasc la bariera de control?

Uite, încerc eu…

Dar el mă întrerupe.

Ştii care e problema? Că oameni ca tine se îndreaptă spre artă în loc de politică. Iar oameni ca – *what's his name?* Sirking? – sunt miniştri în guvern şi candidaţi legitimi la conducerea ţării. Înţelegi? Guvernul vostru vă lasă să scrieţi cărţi, să faceţi filme. Ce-i pasă? Să defilaţi pe covorul roşu la Cannes. Să câştigaţi la *fucking* Sundance. Să vindeţi „TV *pilots*“ la HBO. Totul e bine atât timp cât nu îl împiedicaţi să înfiinţeze colonii şi să distrugă realizările sionismului, aşa-i?

Dar…

Un tip ca tine, cu moştenirea ta familială, ar trebui să se întrebe în fiecare clipă dacă întreprinde lucrul cel mai important pe care îl poate face. Să scrii încă un bestseller? *Come on. You can do better.*

Am răspuns la asta. Dar între mine şi Dikla tensiunea e atât de mare acasă în ultimele săptămâni, că nu mai am putere să intru în conflict cu încă cineva acum. Şi el – am impresia că sub zelul lui obişnuit de predicator mai e de data asta încă ceva. Mai personal.

Puţin după ce trecem de Manta Ray, îşi dă drumul. Ca un val care urcă din mare.

Nevastă-sa îl părăsise.

De-a lungul anilor îşi doriseră amândoi să ajungă la clipa asta, când copiii vor pleca la universitate, iar ei vor avea timp să-şi îndeplinească visurile amânate din cauza datoriei ca părinţi, dar iată că nevastă-sa vrea să-şi îndeplinească visuri amânate. Dar nu cu el.

Dau din cap, înţelegând. E prima dată când îmi povesteşte ceva din viaţa lui. Mă întreb dacă să-i pun o mână pe umăr. Dar nu îndrăznesc. Mă întreb şi dacă să-i povestesc că Dikla nu se mai îmbracă în faţa mea în ultima săptămână, şi pune la îndoială orice îi spun, lucruri fără importanţă, ca de exemplu dacă am transferat un acont pentru sala pentru *bat-mitzva*, dacă încep atelierul de creaţie joi seară la Beit Shemesh, dacă…

Cu puţin înainte de a ajunge la Jaffa, se prăbuşeşte definitiv.

Pe o bancă.

Mă aşez lângă el.

Surferii intră în mare cu plăcile lor.

Alţii ies din mare cu plăcile lor.

S-a stârnit vântul.

S-a întâmplat atât de repede, spune cu uimire.

Într-o seară – „trebuie să stăm de vorbă“. Urmează mărturisirea. Formulată perfect. De parcă ar fi şlefuit-o săptămâni întregi. Îţi mulţumesc pentru anii frumoşi, dar cred că e mai bine să ne despărţim înainte ca totul să devină de-a dreptul urât, i-a spus. În ziua următoare şi-a luat lucrurile şi s-a dus să locuiască într-un apartament închiriat. De fapt, închiriase apartamentul înainte de a vorbi cu mine. *Would you believe it?*

Un american de şaizeci şi ceva de ani îmi dă ocazia de a spune ceva inteligent, consolator. Care să-i deschidă ochii. Însă experienţa mea de viaţă e atât de redusă faţă de a lui, încât simt că singurul lucru pe care pot să i-l ofer e să-l ascult.

Sunt complet pierdut, spune. A fost o poveste pe care mi-am povestit-o despre viaţa mea – şi iată că nu era adevărată. Şi nu am nici o *fucking* idee încotro să o iau.

Un ghicitor în cărţi se instalează lângă noi, la locul lui obişnuit. Cei interesaţi se strâng în jurul cutiei lui, dar vântul dezlănţuit îi zboară cele trei cărţi de joc – dintre care doar una e „valetul“ –, şi cu toţii fug să le prindă.

Poate mergem la Doctor Shakshuka? propun eu până la urmă.

Prietenul meu american râde. E *crazy* după *shakshuka*.

Atât timp cât cineva îşi păstrează simţul umorului şi pofta de mâncare – are şanse să se salveze, mă gândesc.

Pornim spre Piaţa Orologiului, vântul se potoleşte puţin şi îmi dau seama că are spatele puţin încovoiat, iar mersul îi e lent. De obicei îmi era greu să ţin pasul cu el, dar acum trebuie să merg mai încet pentru a fi în pas cu el. Chiar înainte de a intra la Doctor Shakshuka, se opreşte, îşi îndreaptă spatele şi îmi pune o mână pe umăr. Pe jumătate patern, pe jumătate sprijinindu-se ca să nu cadă. Gândeşte-te la ce ţi-am spus despre politică, spune. Dacă oameni ca tine vor continua să stea deoparte, nu veţi avea ţară în care să staţi deoparte.

La întoarcerea de la întâlnirea cu unchiul din America, văd un panou publicitar. Conducând pe autostrada Ayalon, nu am decât o secundă pentru a arunca o privire. Reuşesc să văd imaginea lui Yoram Sirkin şi să citesc sloganul: *Sirkin. Singurul care ne va apăra statul.*

Ce nu ştie lumea despre dumneavoastră?

Nu numai lumea. Nici Dikla nu ştie că relaţiile cu Yoram Sirkin au continuat ani de zile şi, pe ascuns, chiar până în ziua de azi. Îmi tremură degetele când scriu asta şi nu sunt sigur că voi avea curajul să apăs pe *save* după rândurile astea, dar ăsta e adevărul: am fost acolo. În toate etapele ascensiunii lui Sirkin. Eu am fost cel ce i-a scris discursul care l-a introdus în conştiinţa publicului, discursul pe care l-a ţinut după ce căzuse o rachetă pe o clădire din oraşul lui. Fraza „apărarea cea mai bună împotriva rachetelor Qasam e unitatea poporului“ – e a mea. Când, după război, a luat hotărârea de a se prezenta la primare pe ţară, deşi a recurs la serviciile unei agenţii publicitare, pentru faţadă, a continuat să mă plătească pentru sloganuri în secret. Nu credeam că datorită acelor sloganuri va fi ales într-o poziţie eligibilă pe listă. Nu credeam că toţi oamenii pot fi minţiţi tot timpul. Şi desigur nu credeam că în timpul primului lui mandat în Knesset se va vorbi deja despre el ca un candidat la funcţia de ministru.

Acesta a fost şi momentul în care am încercat să mă retrag. Fixasem o întrevedere cu el. Într-o cafenea amărâtă din Kiriat Ono. L-am rugat să vină

singur. A spus – ai nevoie de bani, copile? Asta-i problema? Dacă ai nevoie de bani, spune-mi.

Nu-i vorba de asta, am spus. (Banii n-au fost niciodată problema, ci să influenţez, să-mi aud cuvintele pe care le scrisesem răsunând în spaţiul public, beţia puterii de a influenţa şi răsunetul.)

Chiar şi în cafeneaua aceea amărâtă din Kiriat Ono, intrarea lui Yoram Sirkin a provocat o mică agitaţie. Barmanul a ţinut să-i strângă mâna. Chelneriţa a vrut un *selfie* cu el. Şi chiar şi vânzătorul cel beat de la chioşcul de alături. M-am uitat la el cum se preta la toate astea. În ultimii ani îl văzusem doar la televizor. Comunicam doar prin e-mailuri codificate. Constat că sunt lucruri care nu se văd la televizor. Avea burtă, iar costumul îi dădea mai multă autoritate. Ochelarii nu-i mai purta, poate făcuse vreo operaţie cu laser. Ceea ce-i permitea să te privească drept în ochi. Mersul îi era alert, plin de energie, faţa bronzată respira sănătate. Parcă fusese fardat pentru o filmare.

Până la urmă s-a întâmplat, mă gândeam în timp se se apropia de masa mea. Yoram Sirkin intrase în rolul pe care i-l creasem. Ficţiunea se fixase în realitate. Marioneta îşi rupsese firele. Papagalul îşi desfăcuse aripile, a ieşit din colivie şi şi-a luat zborul.

Ce faci, băiete? s-a aşezat, făcând semn chelnerului. Ce-i nou în lumea literară? O lume pe cale de dispariţie, crede-mă.

Ascultă, Yoram, am trecut eu la subiect. Vreau să întrerup.

Să întrerupi ce?

Să lucrez pentru dumneata. Să scriu pentru dumneata.

OK. Pot să întreb de ce?

Nu mai merge. Noi doi nu mai vedem lucrurile la fel, ca ideologie, ştii, în ultimul timp…

Dar reuşim, copile.

Îţi reuşeşte, Yoram. Poate chiar prea bine.

Adică golemul se ridică împotriva creatorului.

Ceva în genul ăsta.

Ai impresia că sunt un golem?

Nu, Yoram, deloc.

Chelner! îşi ridicase vocea deodată.

Chelnerul veni imediat cu un aer de scuză şi luă comanda.

După ce plecă, Yoram spuse: „Ascultă-mă bine.“ Îşi frecă mâinile ca şi cum şi le spăla. Tonul îi era calm. Şi tocmai de aceea – stresant.

Yoram Sirkin nu obligă pe nimeni să lucreze cu el. Dar ia în consideraţie că, dacă mă laşi baltă acum, când am mai multă nevoie de tine, vei plăti.

Voi plăti?

Tot ce ai scris a rămas la mine, copile. Un simplu forward şi eşti terminat.

Vreau să înţeleg. Mă ameninţi?

Dimpotrivă. Am grijă de tine. Cum crezi că vor reacţiona în anturajul tău când vor afla că lucrezi pentru câmpul advers? Şi încă cu *pedigri*ul tău? Ce vor scrie în suplimentul acela cultural al vostru, cum se cheamă, *Galeria*? Îmi şi închipui titlul…

Nu-i nevoie.

Consiliul preşedinţilor are loc săptămâna viitoare, copile. La New York.

Nu ştiu, Yoram. Lasă-mă să mă gândesc.

Am nevoie de introducere şi concluzie la discurs. Oricum nimeni nu ascultă cuprinsul.

În engleză?

Sigur că în engleză. Obama va fi prezent. Bill Clinton. Henri Kissinger. Şi… umilul dumneavoastră servitor.

A învăţat unde să facă pauze, m-am gândit.

Chelner! a ridicat din nou vocea şi din nou şi-a frecat mâinile. Când chelnerul s-a apropiat, i-a întins telefonul mobil întrebând dacă ne poate fotografia. „Ca amintire.“

Nu mi-am dat seama decât în clipa când flash-ul a fulgerat: fotografia noastră. Împreună. La o cafenea. O va transmite la toate media. O fotografie valorează cât o mie de cuvinte.

I-am scris discursul pentru consiliul preşedinţilor. Discurs care i-a făcut pe comentatorii politici să înceapă să vorbească despre el ca un posibil candidat la conducerea partidului.

Ne-am uitat împreună la transmisia în direct a discursului de la consiliul preşedinţilor, Dikla şi cu mine. Era pe vremea când ea încă îşi întindea picioarele pe mine când ne uitam la televizor.

Sirkin se ţinea de marginile pupitrului, şi din când în când, într-o

sincronizare uimitor de perfectă, îşi ridica în aer mâna dreaptă pentru a sublinia câte un argument.

Nu cred nici un cuvânt din ce spune, comentează Dikla, dar e un bun orator.

Care ştie să-şi şantajeze scribii, mi-am spus în gând.

Ai creat un monstru, a spus Dikla.

Şi continui să îl hrănesc, m-am gândit fără să spun.

Spune-mi, întreabă ea, era chiar aşa de nul când i-aţi susţinut atunci candidatura la primărie? E greu de crezut că cineva se poate schimba într-atât, de la o extremă la alta.

Era nul într-adevăr, am spus. Dar au trecut zece ani şi… s-a transformat complet.

Acum va spune precis ceva despre Ierusalim, a spus Dikla. Într-un fel sau altul ajunge întotdeauna la asta.

A ghicit exact, m-am gândit fără a deschide gura.

Sirkin a pronunţat ultima frază pe care i-o scrisesem despre capitala Israelului, a cărei legătură cu poporul evreu nu trebuie întreruptă, pauză, legătură de fraţi siamezi, pauză. A lovit pupitrul cu pumnul pentru a sublinia. Ca răspuns, evreii americani s-au ridicat în picioare ovaţionând.

Ce curios, spuse Dikla, retrăgându-şi picioarele sub ea.

Ce anume?

Comparaţia asta cu fraţii siamezi – apare în una din cărţile tale, nu?

Da?

Oare nemernicul ăsta nu-ţi fură imagini?

Nu cred.

Dă-l în judecată.

Nu ştiu, Diki. Să aşteptăm să vedem dacă se mai întâmplă. Altfel nu am *case*.

I-aş fi putut mărturisi în clipa aceea.

Au mai fost momente din acelea care ar fi permis o confesiune. Le-am ratat pe toate.

În ultimii ani nu a fost o dimineaţă să nu mă scol hotărât să termin cu asta. Să dau totul în vileag.

Dar nu mai ştiu cum.

Aţi fi putut trăi şi scrie în altă ţară?

În drum spre Arad, în floarea vârstei – eram în juriul unui concurs local de nuvele. Nu mi se plăteşte, dar sunt legat de acest oraş, şi în ultima vreme, cu cât mă îndepărtez de casă, mă doare mai puţin inima din spate. Colinele sunt uimitor de verzi, iar drumul e mai scurt decât îmi aduceam aminte. Cândva avea loc aici un festival. În fiecare an veneam la unchii mei cu o zi înainte şi plecam cu o zi după, cu autobuzul de cinci dimineaţă, acelea erau zilele cele mai vesele. După trei nopţi de muzică şi saci de dormit, tot corpul îmi vibra în ritmul chitarelor bas, în gât aveam o senzaţie de aproape fericire şi totul părea posibil. M-am dus la festivalul acela timp de zece ani fără întrerupere (la sensul giratoriu facem la dreapta), o dată cu o amică de care eram îndrăgostit în secret (în secret şi faţă de mine), o dată cu Hagai Carmeli, care dispăruse şi atunci, în plin festival, o dată cu Dikla, pentru care festivalul era prea-prea. Aici am ascultat pentru prima dată formaţia Habrera Hativit şi sunetul tobei exaltate a lui Shlomo Bar, aici am aflat că „Berta (care) îşi ţinea promisiunile“ nu era femeie, ci bărbat, că vapoare de tristeţe se scufundă într-o imensă mare de speranţe infime şi vin. Aici am sărit în piscină în mijlocul concertului, am adormit în mijlocul concertului, am sărutat în mijlocul concertului. Aici am pornit-o în sandalele mele rupte, după concert, spre casa unchilor mei, în timp ce întunericul se transforma încet-încet în lumină.

În primul an când nu m-am dus s-a întâmplat nenorocirea: la început s-au auzit doi băieţi şi o fată strigând. Apoi n-au mai putut respira, sufocaţi. În noaptea aceea, festivalul a fost întrerupt, şi de atunci nu a mai avut loc (iată sala Oron, aici fetele de la *Black Hebrews*[18] îşi împleteau părul, iar, mai departe, pe stânga, trebuie să mă aştepte bibliotecara-şefă).

18. Grup de israelieni afro-americani, care se consideră urmaşii unui trib ebraic prierdut.

Mă străduiesc cât pot să nu consider ceea ce s-a întâmplat la festivalul de la Arad o metaforă. Să nu văd un semn în faptul că a avut loc cu trei luni înainte de asasinarea lui Rabin. Să nu mă gândesc că aviditatea şi violenţa care au dus la nenorocirea de la Arad sunt cele care ne împing acum în groapa care ne înghite. Nisipuri mişcătoare.

Nu înseamnă că nu am altă ţară. Am. Şi eu, şi toată generaţia mea avem, de fapt, câteva ţări. Dar în nici una din ţările acelea nu voi călători ca să fiu în juriul unui concurs de nuvele dintr-un oraş îndepărtat, călătorie în timpul căreia să fiu inundat de voci şi imagini şi cuvinte, iar „atunci“ şi „acum“ să se unească în aşa fel încât să-mi dea lacrimile, ceea ce bibliotecara-şefă din oraşul îndepărtat va remarca, dar se va abţine cu delicateţe să pună vreo întrebare. Îmi va oferi doar un pahar cu limonadă rece. Pentru că drumul până la Arad te face întotdeauna să te simţi însetat.

Cum e posibil să trăieşti şi să scrii într-un loc unde nu ai amintiri? De care nu-ţi pasă? Care te înfurie uneori, de-ţi vine să te dai cu capul de pereţi şi cu degetele de tastatură?

Ce reprezintă Israelul pentru dumneavoastră?

Nu aveau mobilă, doar saltele. Agentul imobilier şoptea ceva despre împrumut. Nevasta părea amabilă. Nu erau decât saltele, mobilă nu era. Copiii păreau flămânzi. Admiraţi peisajul, spunea agentul. Acum cinci ani. Căutam un apartament între Tel Aviv şi Ierusalim, de preferinţă cu balcon. Nu am scos un cuvânt în timpul vizitei. Agentul a şoptit că împrumutul înghiţise totul. Femeia se străduia să păstreze fasonul. Peisajul era minunat.

Care e amintirea dumneavoastră cea mai îndepărtată?

În timpul războiului de Yom Kippur.

Sigur că nu ştiam că acesta e războiul de Yom Kippur.

Aveam doi ani şi jumătate.

Ştiu bine, oamenii nu au amintiri de la vârsta asta.

Dar eu îmi amintesc de o casă plină de femei. Prietene cu mama, probabil. Veniseră să ajute. Iar eu sunt în centrul atenţiei, în salon, jucându-mă cu ele cu nişte cuburi. Urmează *cut* după care una dintre femei mă ia de mână până în camera mamei, iar mama scoate un fluieraş şi îmi cântă ceva până când începe să plângă dintr-odată, şi din nou una dintre femei mă ia de mână şi mă duce în salon. Şi iar cuburi. Atât. Aici se termină amintirea. Orice voi adăuga va fi minciună, sau, şi mai rău, interpretare.

Ce simţiţi ştiind că una din cărţile dumneavoastră e în programa de bacalaureat?

Vă trimit un taxi, a spus responsabila cu literatura.

Perfect, am spus.

Notaţi numărul şoferului nostru, a spus. Îl cheamă Mordechai. Telefonaţi-i mâine dimineaţă şi explicaţi-i de unde să vă ia.

Am notat numărul pe o bucată de hârtie, şi a doua zi am telefonat.

Mi-a răspuns o voce masculină – Alo. Cu un accent arăbesc pronunţat. O fi vreo greşeală, mi-am spus. Am întrerupt şi am format din nou numărul. Aceeaşi voce. De data asta am încercat totuşi: Bună ziua, pot să vorbesc cu Mordechai?

O tăcere prea lungă a urmat, după care: Mordechai vorbeşte.

Bună ziua, am spus ezitând. Dumneata mă vei lua la prânz la Ierusalim. Să-ţi explic cum se ajunge la mine?

Da, da, a spus vocea. Prea repede. Ca şi cum ar fi simţit ezitarea mea şi vrea să mă convingă că el e într-adevăr Mordechai.

Notezi? am verificat eu. Iar el a aruncat iar cuvintele: Da, da.

I-am explicat în detaliu, iar el a spus că vine, n-am de ce să fiu îngrijorat.

Vorbea o ebraică corectă, dar accentul – complet arăbesc. Iar zilele – zile cu atentate.

Am terminat conversaţia şi am început să mă pregătesc de plecare. Am ales cărţile din care aveam să citesc şi am însemnat extrasele cu semnele mele obişnuite – cărţile de vizită de la Cafe Zarathustra, o cafenea pentru intelectuali pe care Hagai Carmeli a încercat să o deschidă în Ierusalim. Dar a închis după o lună. În timp ce puneam semne mi-am conturat în minte un scenariu plauzibil şi incredibil în acelaşi timp, prin care îmi explicam conversaţia cu „Mordechai“: numărul care-mi fusese dat era greşit. Ajunsesem din greşeală la un activist Hamas important, care, după câteva clipe de ezitare, a prins ocazia care i se arătase şi a hotărât să intre în joc: să pretindă că el e Mordechai, să vină să mă ia şi să mă ducă dincolo de Linia Verde[19].

19. Delimitare între Israel şi teritoriile palestiniene stabilită prin armistiţiu în 1949.

Bănuielile mi se păreau exagerate, dar, ca să fiu sigur, am telefonat totuşi responsabilei cu literatura ca să verific că-mi dăduse numărul bun de telefon. Nu răspundea.

Neavând încotro, mi-am pus cămaşa mea cea frumoasă în uscătorul de rufe ca să se „calce“ singură şi l-am aşteptat pe Mordechai. Am să hotărăsc după cum arată, am încercat eu să mă calmez. Dacă arată ca un terorist, nu urc în taxi. Şi gata.

Însă aspectul lui m-a încurcat şi mai mult.

Când am ieşit din clădire, el stătea aşezat pe capacul motorului fumând. Nu avea barbă de musulman extremist, dar arăta ca un arab. Nu era un Mordechai, nicidecum. Dar strângerea de mână a fost amabilă, şi privirea nu-mi prevestea nici un rău.

Mergem? întrebă el.

Mergem, am spus urcând pe bancheta din spate.

Am trecut de sensurile giratorii spre ieşirea din oraş în tăcere. Aşteptam să-l sune cineva ca să aud numele Mordechai pronunţat de altcineva. Dar aparatul lui era mut. Nici o voce. Nimeni nu întreba „cine e liber pe Herzel“. Poate că Mordechai nu lucrează cu nici o staţie de taxiuri? Dar, dacă e aşa, pentru ce are nevoie de aparat radio? Şi de ce nu vorbeşte cu mine? De când tac şoferii de taxi?

Am început să mă gândesc ce se va întâmpla cu operele pe care încă nu le-am publicat. Oare cineva îşi va bate capul să le publice după ce am să mor? Doar au potenţial comercial. Artiştii sunt apreciaţi mai mult după ce au murit. Li se organizează omagii. Sunt invitaţi cântăreţi. Poate chiar Ehud Banai va accepta să cânte *Oraşul-refugiu*. Sau *Îmi continui drumul*. Dar, o clipă, cine va alege nuvelele care vor fi incluse în carte şi care nu? Şi ce se întâmplă cu nuvelele jenante, cele care sunt îngropate adânc în hard disc sub nume codificate în mod sofisticat, cele a căror publicare i-ar putea răni pe cei dragi, sau în cel mai bun caz să-i uimească? Oare trebuie să se ţină cont de aceste scrupule şi după ce voi fi ucis cu sânge rece de un comando Hamas, iar cadavrul meu va fi tăiat în bucăţi care vor fi ascunse în pungi negre de nailon şi aruncate în mare la Gaza?

Mordechai o ia pe şoseaua 443. Nu avea nici un motiv să o ia pe 443. Dacă şcoala la care mergeam era în cartierul Ramot sau Colina franceză, era

logic. O scurtătură. Dar şcoala e în centrul Ierusalimului, aşa că singurul motiv de a o lua pe 443 e că e mai uşor să o ia spre Ramallah.

Preferi să mergi pe aici? am întrebat îngrijorat.

Da, a răspuns Mordechai. La ora asta sunt ambuteiaje la Grădinile Saharof. Aşa, le vom ocoli, *yaani*, rapid.

A pronunţat Saharof ca Bary. Şi din câte îmi aminteam eu din perioada petrecută la Ierusalim, nu sunt ambuteiaje în zona Grădinilor Saharov după zece dimineaţa.

Aparatul lui rămânea mut.

Pe colinele din ambele părţi ale şoselei se văd minarete. Sătucuri. Zona B? Zona C? Nu-mi e clar. O parte din şosea se găseşte de fapt dincolo de Linia Verde.

Spune-mi, am încercat altfel, eşti din Ierusalim?

Da, a răspuns Mordechai laconic.

De unde din Ierusalim mai exact? am chestionat.

Acolo, lângă Colina Franceză, răspunde Mordechai accelerând puţin.

Ce e acolo, Ramot Eshkol? Pisgat Zeev?

Nu, răspunde Mordechai, apăsând pe accelerator. Chiar lângă Colina Franceză. O localitate. Mică.

Localitate? Singura localitate de lângă Colina Franceză e Issawya. Am avut o prietenă care locuia în căminele de pe Muntele Scopus, când dormeam la ea, muezinul din sat ne acompania cu arabescurile lui vocale în timp ce făceam dragoste. De ce Mordechai nu a spus că e din Issawya? Dacă nu avea nimic de ascuns, asta ar fi trebuit să spună. Înseamnă că are, probabil. Probabil că va coti spre o potecă laterală, unde îl aşteaptă ceilalţi din comando. Dacă am să mor acum, m-am gândit deodată, înseamnă că sigur n-am să mă mai culc cu fata aia de la cămin. Niciodată. Nu că altfel aş fi avut vreo şansă. Au trecut ani, şi ea are deja pa altcineva, şi eu la fel. Dar ce dracu’ fatalitatea asta a morţii.

Simţeam dintr-odată o dorinţă puternică de a trăi.

Opreşte aici, i-am cerut.

Cum? Mordechai se făcea cu nu aude.

Opreşte aici, te rog. Trebuie să urinez.

Mi-a aruncat un zâmbet discret, cu ochii lui blânzi plini de ironie.

Nici o problemă, a spus trăgând pe marginea drumului. Şi a oprit.

Am coborât din maşină şi m-am îndepărtat spre un mic tufiş de dincolo de marginea drumului. M-am uitat în dreapta şi în stânga. Dacă ar fi să fug, acum e momentul. Fugind, aş putea ajunge până la intersecţia cea mai apropiată, acolo unde stau soldaţii. Ar însemna să las în maşină portmoneul şi agenda cu lista întâlnirilor şi câteva stilouri Pilot, dar ce importanţă au toate faţă de viaţa mea? Pe de altă parte, mă gândeam în timp ce voiam să par că urinez, dacă Mordechai avea intenţia să mă răpească, n-ar fi oprit lăsându-mi posibilitatea să fug. O altă ipoteză e că tocmai aşa vrea să-mi câştige încrederea, pentru ca apoi, când va intra pe drumul lateral, să nu mă îndoiesc că e o scurtătură?

M-am încheiat la pantaloni şi m-am îndreptat spre taxi. Mai ales datorită ochilor lui Mordechai, care păreau prea buni, prea amuzaţi ca să fie ochii unui asasin. Prostii, nu există ochi de asasin, mi-am făcut eu autocritica în timp ce-mi fixam centura de siguranţă. Şi chiar dacă ar exista, câţi ai văzut tu ca să-i poţi identifica?

Spune-mi, Mordechai, am încercat iar să-l fac să vorbească, după ce am pornit la drum, clienţii au uneori cereri ciudate, nu?

Da, a zâmbit el. Fără să adauge nimic altceva.

Care a fost rugămintea cea mai nostimă din partea unui călător? Am întrebat, cu aerul unui animator de talk-show.

Ah, a râs Mordechai jenat, atingându-şi chelia, ca un religios care-şi aranjează kipa.

Ei, povesteşte, l-am încurajat.

Rugăminte, nu ştiu. Dar s-a întâmplat odată ceva când eram în drum spre Tiberiada.

Se formase un rând lung de maşini în faţa unei bariere improvizate de gărzile de frontieră, şi Mordechai încetini. Dacă el e un activist Hamas cunoscut, mi-a sclipit deodată o idee, soldaţii îl vor recunoaşte.

Ce s-a întâmplat în timpul călătoriei spre Tiberiada? am întrebat.

Bărbatul pe care l-am luat, a spus Mordechai, când m-am dus să-l iau era cu o femeie tânără, care l-a suit în taxi şi mi-a dat o hârtie cu adresa la care trebuia să ajungă la Tiberiada, spunându-mi „tata e bătrân, ai răbdare cu el, bine?“. N-am înţeles la ce se referea, dar i-am spus: Sigur, nici o problemă.

Şi am pornit la drum. Şi mergem aşa, eu şi bătrânul. Purta ochelari cu ramă neagră groasă ca pe vremuri şi purta un sacou maro gros, deşi era vară. La început am călătorit în tăcere, nu vorbea nimeni, doar radioul. Dar după un timp, când am început să coborâm spre Marea Moartă, mă întreabă: Am ajuns la Tiberiada? Îi spun: Încă nu. După câteva minute mă întreabă din nou: Am ajuns la Tiberiada? Îi spun: Nu, în curând. Şi tot aşa, tot drumul. La fiecare cinci minute mă întreabă dacă am ajuns la Tiberiada, iar eu îi răspund răbdător, aşa cum îi promisesem fiicei lui, că nu.

Rezerviştii de la gărzile de frontieră s-au aplecat ca să se uite în maşină şi i-au făcut semn lui Mordechai cu capul să continue drumul.

Într-un târziu, a continuat Mordechai, după două ore şi jumătate, am ajuns la Tiberiada. Şi atunci? Cum am intrat în oraş şi vedem Kineretul, începe să întrebe: Când ne întoarcem la Ierusalim? Când ne întoarcem la Ierusalim? În curând, i-am spus, în curând şi am continuat până la adresa pe care mi-o dăduse fiică-sa. L-am ajutat să coboare din taxi şi l-am condus până la uşa familiei la care trebuia să ajungă. Adevărul e că mă temeam să nu se încurce singur pe drum.

Frumos din partea dumitale, am spus.

Orice om trebuie să se poarte omeneşte, a spus Mordechai.

Aparatul lui radio a sunat. În sfârşit.

De la şcoală întreabă când ajunge scriitorul, a spus o voce feminină răguşită.

Am trecut de barieră, a răspuns Mordechai. Într-un sfert de oră sunt la poartă.

M-am instalat comod pe banchetă. Povestea cu Tiberiada şi telefonul au avut efect. Încă nu înţelegeam de ce îşi spunea Mordechai, dar nu mă mai temeam pentru viaţa mea, însă teama asta a fost înlocuită de teama de public, care mă apucă întotdeauna înainte de astfel de întâlniri, care fusese înlocuită în timpul călătoriei de o frică şi mai mare.

Am scos din geantă însemnările pregătite pentru a discuta. Am trecut cu ochii peste ele de mai multe ori cu o privire oarbă până ce am oprit în faţa porţii şcolii.

Când să vă aştept? a întrebat Mordechai.

Peste vreo oră şi jumătate, am spus. Dar să ai mobilul deschis, dacă se

termină mai devreme să te pot anunţa.

Nu întâmplător mi-am lăsat posibilitatea de a termina mai devreme.

Cu o săptămână înainte, fusesem scos de un paznic din liceul din Ramle în mijlocul întrebărilor. Începusem, ca de obicei, prin a le povesti despre copilăria mea, în care era vorba de mutarea dintr-o casă în alta şi pronunţasem fraza care întotdeauna crea o legătură între mine şi ei, un click care se poate auzi: „O dată la doi-trei ani aveam rolul copilului cel nou-venit în clasă.“ Şi explicam cum cartea mea, pe care ei o studiază pentru bacalaureat, s-a născut dintr-o experienţă personală, cât se poate de personală: experienţa unui bărbat adult, care va fi tată în curând, dorind să-şi clarifice dacă există în lume un loc care se numeşte casă – şi vedeam cum ochii lor se deschid a uimire: „Atunci tot ce profesoara de literatură ne-a dictat în legătură cu cartea – că e un microcosmos al societăţii israeliene din zilele de după asasinarea lui Rabin – sunt doar prostii?“

Şi am trecut la întrebări.

Prima întrebare era generală. Despre rimele din carte. Întrebare la care se poate răspunde cu plăcere.

Dar a doua întrebare a fost: „Spuneţi-ne, îi iubiţi pe arabi?“

Aşa, mi-a aruncat în faţă.

Cel care pusese întrebarea era un băiat cu ochelari. Oamenii care poartă ochelari mi se par întotdeauna mai vulnerabili.

S-a făcut linişte în clasă.

I-am răspuns că motivul pentru care am dat voce unui personaj arab în carte e că am simţit că era imposibil să scrii o carte care se desfăşoară la Castel[20] şi vorbeşte despre noţiunea de casă fără a auzi vocile celor pentru care locul acesta a fost cândva casa lor.

20. Sat arăbesc situat pe colinele din apropierea Ierusalimului, distrus în timpul războiului din 1948.

Deci îi iubiţi pe arabi, a tras el concluzia.

Nu e ce am spus eu, am insistat eu. Am spus că era important pentru mine, că este important să ascultăm vocea muncitorului palestinian din carte, care era copil când a fost alungat din satul lui.

Au fugit, m-a corectat băiatul cu ochelari. N-au fost alungaţi.

E subiect de discuţie, am spus. În orice caz, am simţit empatie faţă de povestea asta, pentru că şi eu, copil fiind, am fost obligat să părăsesc destule case în care aş fi vrut să rămân.

Ţi-am spus că-i iubeşte pe arabi? Băiatul cu ochelari i-a spus altui băiat din marginea sălii şi mi-a explicat: Am pus pariu. Acum îmi datorează o masă la Burger Ranch.

Du-te dracului, n-ai demonstrat nimic, a strigat celălalt ridicându-se şi apropiindu-se. Îl împinse.

Au început să se bată. Mai întâi cei doi, apoi li s-au alăturat prietenii lor. Fetele ţipau. Profesorii au încercat să-i despartă, pe când paznicul mi-a pus o mână pe umăr spunând: „Domnule scriitor, am impresia că e mai bine să vă conduc afară.“

De data asta, la întâlnirea la şcoala din Ierusalim, m-am hotărât să nu mă complic – şi să renunţ la partea cu întrebări. Totuşi o mână s-a ridicat când am terminat de povestit despre copilăria mea cu valize.

O mână feminină, graţioasă. A unei fete despre care puteam să jur că e solistă la ceremoniile comemorative ale şcolii.

Am spus: Da, ai vrut să întrebi ceva?

Voiam să spun că cel mai mult mi-au plăcut în cartea dumneavoastră spaţiile albe.

Spaţiile albe? Mi-am derulat în minte cartea, încercând să înţeleg la ce făcea aluzie.

E minunat, după părerea mea, a continuat ea, că într-o carte cu atât de multe voci, aţi lăsat loc şi tăcerii.

Ah, chiar? am spus cât se poate de lent, sperând că poate timpul pe care îl voi câştiga mă va lumina.

Silvia, profesoara noastră, ne-a dat ca temă să găsim un titlu nou cărţii, a spus fata, şi eu am găsit „Cinci voci şi o tăcere“. Vă place?

Foarte mult. Spune-mi, pot să mă uit puţin în cartea ta?

E cartea dumneavoastră! a replicat ea, şi toată clasa a râs.

Mi-a întins cartea învelită în plastic ca la toate bibliotecile, am deschis-o, şi aproape imediat le-am remarcat: spaţii albe. În fiecare loc unde apărea vocea muncitorului palestinian în original, era un spaţiu alb. La început erau puţine spaţii albe, apoi mai multe, apoi spre sfârşitul cărţii, când

palestinianul a intrat la puşcărie, nu mai era nevoie de ele.

Fără să-mi dau seama, în timp se studiam spaţiile albe, s-a apropiat de mine responsabila cu literatura şi, aplecându-se, mi-a şoptit la ureche: N-am avut încotro. În atmosfera de acum din oraş, cu toate atentatele, nu puteam risca alunecarea discuţiei despre carte spre politică. Şi ar fi fost păcat să renunţăm la celelalte calităţi ale cărţii, înţelegeţi?

Cred că am dat uşor din cap, gest pe care îl regret până în ziua de azi.

Atunci fata cu mâna fină a întrebat dacă poate să mai pună o întrebare.

Am aprobat. Deşi simţeam că cel mai bine ar fi fost să mă ridic şi să plec.

A întrebat despre rime.

Am spus că rimele apar în locurile care fuseseră cele mai dureroase în timp ce scriam.

Au urmat alte întrebări de care nu-mi mai amintesc. Şi aplauze. Da, aplauze, la care mi-am aplecat capul cu falsă modestie.

Taxiul era parcat dublând alte maşini în faţa porţii. Pe avarii. Mi-am luat rămas-bun de la Silvia, care mi-a mulţumit pentru întâlnirea care trezeşte inspiraţie, şi m-am instalat pe locul de lângă şofer.

Mordechai a pornit motorul.

Cum a fost? a întrebat.

Aşa şi-aşa, am răspuns.

Aha!

Am trecut de un mic ambuteiaj de la ieşirea din oraş şi am început să coborâm spre Shaar Hagai. De data asta, Mordechai a ales autostrada numărul unu, care nu e mărginită de sate arăbeşti. Doar de blindate ruginite.

Îmi datorezi încă o poveste, i-am spus întorcându-mă spre el.

Ce-ţi datorez? Ce poveste?

De ce te cheamă Mordechai, am spus. E numele dumitale adevărat?

Ah, Mordechai şi-a întins tot corpul, până şi chelia i s-a întins – e o poveste lungă.

Avem timp, i-am amintit.

Şi a început să depene.

Numele meu adevărat e Mustafa. Dar toată lumea îmi spune Mordechai. Am să vă explic de ce. La Ierusalim, pe plăcuţele de înregistrare ale taxiurilor, există un prefix special pentru *palestinienii* care vin din estul

oraşului. Adică, dacă eşti din estul oraşului şi ai un taxi, eşti obligat să ai acest prefix. Şase şase şase. Acum, care e problema? Un evreu care vede şaseşaseşase nu vrea să urce în taxi. Şi nici staţiile de taxi ale evreilor nu vor să angajeze şoferi cu prefixul ăsta, ca să nu fie vreo problemă cu clienţii. Acum eu – asta a fost acum vreo douăzeci de ani – am cumpărat autorizaţia pentru taxi de la un evreu care a plecat şi s-a făcut ziarist. Poate îl cunoaşteţi? Gadi Ghidor. Nu-l cunoaşteţi? E cunoscut, apare des la televizor. Am cumpărat de la el licenţa şi m-am dus la staţia de taxiuri de la Armon Hanatziv, le-am spus că vreau să mă angajez, am număr de înmatriculare al evreilor. Patronul staţiei era pe atunci domnul Shlomo. Îmi e prieten foarte bun până în ziua de azi. Ce mi-a spus? Pari un băiat bun, vreau să lucrezi la noi. Dar, hai să hotărâm, ca să nu fie probleme să ţi se spună Mordechai. Am acceptat. *Yaani*, nu-mi pasă. Aşa a început. La început îmi spunea Mordechai doar prin staţia lor de radio internă. Apoi şi în altă staţie de taxiuri cu care începusem să lucrez. Apoi prietenii mei din sat, în glumă. Iar astăzi toată lumea mă ştie de Mordechai. Chiar şi nevastă-mea şi copiii mă strigă Mordechai.

Copiii dumitale te strigă Mordechai? m-am mirat eu.

Da, sigur, Mordechai, răspunse pe un ton tranşant. Asta au auzit de când erau mici, asta e ce ştiu ei.

Dar mama dumitale?

Mordechai a izbucnit în râs: Mama e mama – ea nu vrea să audă nimic în afară de Mustafa. Când mergem la ea în vizită, trebuie să o previn pe nevastă-mea să nu pronunţe din greşeală Mordechai, ca să nu înceapă să strige s-o audă tot satul, care Mordechai, cine e Mordechai, nu am nici un fiu pe care îl cheamă Mordechai, iar când e furioasă mama, face spume la gură, îşi pierde controlul, e o întreagă poveste, cum se spune. Mordechai-Mustafa râdea în hohote puternice. Şi-o închipuia probabil pe maică-sa sughiţând, înecându-se, şi asta îl făcea să se cutremure de râs.

Fapt curios – deşi râdea, aş fi vrut să-i pun o mână consolatoare pe umăr.

Dar mi-am ţinut mâna ascunsă sub coapsă.

Până am ajuns în regiunea Dan, am discutat despre probleme de politică consensuale (atentate, nu e bine, ocupaţie, nu e bine, de-ar veni pacea. Suntem amândoi atenţi la cuvinte).

Din când în când tăceam, lăsând muzica să umple spaţiul.

Când am ajuns la mine acasă l-am întrebat pe Mordechai-Mustafa cum aş putea lua legătura cu el dacă voi mai avea nevoie de taxi până la Ierusalim. Şi-a scos cartea de vizită, pe care era scris în engleză MORDECHAY QAUASMEE şi mi-a spus: Sună chiar să mă suni. Şi dacă ai vreo călătorie prin centrul ţării.

I-am strâns mâna cu putere. Apoi m-am îndreptat spre uşa de la intrare, şi din mers am scos cheile din buzunarul lateral al genţii. Am pus cheia în broască şi am învârtit. Uşa nu s-a deschis. Am verificat dacă era cheia cea bună şi am încercat încă o dată.

Dinăuntru se auzeau voci necunoscute. Străine.

Una din cărţile dumneavoastră a fost tradusă în arabă. Ce reacţii, dacă au existat, aţi primit în lumea arabă?

Îl întâlnesc pe Jamal, o cunoştinţă de-a mea palestiniană, la Manchester. Avem cam aceeaşi vârstă. Om de afaceri, întotdeauna îmbrăcat în costum, îi place să bea, e pasionat de fotbal. Şi, deşi n-am vorbit niciodată în mod explicit despre asta, bănuiesc că şi el are tendinţa de a aspira la lucruri nerealizabile. Prietenia noastră a început când mi s-a adresat după un eveniment cu puţin public în oraş, prietenie care s-a strâns, cu circumspecţie, în ultimii ani. O dată el mă vizitează, o dată eu îl vizitez. O dată mergem la un meci al lui Manchester City, o dată cu Bnei Sakhnin. Astăzi probabil că are destulă încredere în mine ca să-mi povestească despre părinţii lui, care fuseseră alungaţi din Jaffa, apoi din Liban, apoi din Tunisia, apoi din Iordania.

La fiecare expulzare, simt că mă încordez şi mai tare pe scaun.

Nu spun nimic, simţind, ca să fiu cât mai precis, un amestec de vină şi refuz de a simţi vreo vină. În jurul nostru, în restaurantul italienesc cel mai bun din Manchester, chelnerii se agită, aduc farfurii, iau alte farfurii, pe când el continuă să-mi descrie suferinţele familiei lui. Un văr din Gaza fusese omorât în ultimul război. Un avion aruncase o bombă de o tonă pe casa lui. În afară de el, mai fuseseră omorâţi în acel bombardament încă trei femei şi şapte copii. Unul din ei bebeluş, a spus, pe când eu dau din cap, gândindu-mă că e de neînţeles cum am reuşit să amânăm conversaţia asta până acum.

Mă străduiesc să dau din cap într-un gest de empatie, dar nu accept să-mi plec capul complet.

Nu există buni şi răi în povestea asta, după mine, doar puternici şi slabi.

Când am primit desertul, mi-a destăinuit – cum de n-a făcut-o până acum? – că tatăl lui era sculptor, unul dintre puţinii sculptori palestinieni, şi că în timpul marii expulzări din Liban spre Tunisia, în 1982, a fost obligat să-şi abandoneze toate sculpturile. Nu i s-a permis să ia nici măcar o sculptură. Ca artist, poţi să-ţi închipui durerea lui. Umilirea.

Yes, spun eu. Acesta e primul cuvânt pe care îl pronunţ în ultima jumătate de oră.

Vorbim în englezeşte, deşi bănuiesc că Jamal ştie şi ebraică, şi tot în engleza lui perfectă cere şi nota de plată.

Dă-mi voie să plătesc eu, îi propun, dar el răspunde „nici într-un caz, *habibi*, eşti invitatul meu“.

Da, protestez eu, dar şi în Jaffa ultima dată, tot tu ai plătit.

Zâmbeşte: „Şi acolo ai fost oaspetele meu“

Zâmbesc şi eu – un zâmbet mecanic.

Până ce înţeleg ce voia să spună.

Apoi m-a condus la hotel, dar tăcem, contrar obiceiului.

Este o placă despărţitoare între scaunul şoferului şi cel de alături.

Străzile în Manchester sunt pustii ca nişte străzi mărginaşe, doar maşina noastră opreşte la semafor.

Responsabilitatea învingătorului e să asculte povestea celui învins, îmi spun.

Însă ceva în mine se şi revoltă împotriva poveştii auzite. Ca să fiu mai exact, împotriva a ceea ce nu a fost spus.

A oprit lângă hotel. Îi mulţumesc pentru invitaţia la restaurant şi întreb când va ajunge iarăşi în regiunea mea. Spun „regiunea mea“ ca să nu fiu obligat să aleg între Israel şi Palestina. Spune că nu ştie, nu are nimic concret la orizont. Dar *inshallah*.

Mai vorbim, îi spun.

Mai vorbim, repetă după mine.

Şi, contrar obiceiului, nu ne despărţim cu aceeaşi îmbrăţişare curajoasă.

După câteva săptămâni sună telefonul la miezul nopţii.

Pipăi pe întuneric. Mă tem, sunt aproape sigur, că s-a întâmplat ceva cu Shira la Sde Boker.

Se trezeşte şi Dikla între timp şi se freacă la ochi.

La telefon e Amichai, care se prezintă ca fiind ofiţer de securitate la aeroportul Ben Gurion. Are voce de ofiţer de securitate.

Cu câteva ore înainte, spune el, au reţinut la controlul de rutină un om de

afaceri palestinian care a sosit de la Londra şi „lucrurile au ieşit de sub control“. Nu-mi precizează ce „lucruri“ şi în ce măsură „au ieşit“, dar pot să-mi închipui.

Spune că în timpul interogării, bărbatul a menţionat de mai multe ori numele meu. Pretinde că îmi e prieten şi că scopul călătoriei e să mă întâlnească.

Îmi amintesc că într-una din conversaţiile noastre, Jamal mi-a povestit despre tracasările pe care trebuie să le îndure de fiecare dată când ajunge în Israel la controlul de securitate. Şi mi-am mai amintit că i-am spus într-adevăr că, dacă îi vor face probleme iarăşi, poate să menţioneze numele meu.

Dikla s-a trezit complet şi-mi aruncă o privire interogativă.

Amichai verifică dacă îl cunosc într-adevăr pe Jamal Canafani.

Confirm, iar Amichai mă roagă să vin la aeroport pentru a „înlătura câteva dubii“ pe care le mai au.

Întreb dacă se poate prin telefon, dar Amichai răspunde tăios „nu“.

Îi spun „o clipă“ şi rezum conversaţia pentru Dikla. Ea îl cunoaşte pe Jamal. Într-una din întâlnirile la Jaffa, unde am fost să mâncăm un humus, venise şi ea, după care remarcase – de obicei nu face astfel de comentarii – că e un bărbat care îi rămâne în suflet. Nu-mi spune ce să fac acum, dar înţeleg din privirea ei ce crede că trebuie să fac.

După ce s-a terminat totul la aeroport, îl conduc pe Jamal la hotel. Aş fi vrut să-l întreb care era adevăratul motiv al vizitei în Israel, dar mă tem să nu sune ca încă o verificare.

Mă întreabă ce fac copiii mei.

Iar eu îl întreb ce fac copiii lui.

Îi povestesc că fiică-mea cea mare e fericită la internatul în care s-a mutat, dar eu sunt totuşi permanent îngrijorat.

El îmi povesteşte că fiica lui cea mare va veni anul acesta la Ramallah pentru o săptămână în cadrul proiectului „Întoarcere“ a palestinienilor din diaspora. „Ca *Birthright* al vostru.“

Nu-mi povesteşte ce s-a întâmplat exact în încăperea laterală în care l-au dus agenţii de securitate.

Nici eu nu-i povestesc că pe drum, la intersecţia Ganot, aproape că am

făcut cale întoarsă pentru că dintr-odată am avut îndoieli şi bănuieli. Şi că motivul principal pentru care nu m-am întors până la urmă nu e prietenia noastră, ci faptul că Dikla mă va dispreţui dacă o voi face.

Opresc lângă hotelul lui.

Se întoarce spre mine, cu ochii aprinşi, strălucitori şi îmi spune „mulţumesc“. În ebraică, pentru prima oară.

Îl întreb dacă vrea să ne întâlnim a doua zi în Jaffa, după ce termin seminarul.

Inshallah, spune. Din ton înţeleg că are alte planuri.

Vorbim, zic eu.

Vorbim, repetă el.

Ne despărţim cu o îmbrăţişare curajoasă.

Coboară din maşină şi îl urmăresc prin oglinda retrovizoare laterală, mă asigur că se îndreaptă cu valiza spre hotel, că uşile se deschid într-adevăr, şi el dispare înăuntru.

Dacă paradisul ar exista, ce aţi vrea să vă spună Dumnezeu la porţile lui?

Nimeni, dar nimeni să nu-mi mai pună întrebări din arsenalul lui Bernard Pivot.

Că Ari încă nu e acolo. Că în ultima clipă s-a găsit un medicament-minune pentru boala lui şi că va trăi încă mult după mine.

În ultima lună, din cauza analgezicelor, trece de la stări de confuzie totală la stări de luciditate perfectă.

Ieri am fost la el şi mi-a spus dintr-odată: Îţi aminteşti cum te-ai supărat pentru că n-am venit la voi după ce s-a născut Shira?

Sigur că-mi amintesc, mi-am spus. Cum pot uita singura noastră ceartă adevărată? După naştere, toată lumea a venit să ne felicite. Să ne dea un cupon pentru magazinul Shilav. Numai el n-a venit. Am aşteptat o săptămână. Am aşteptat o lună. După patru luni, mă simţeam jignit până în adâncul sufletului şi am început să nu mai răspund la apelurile lui. „Dimpotrivă“, a spus Dikla, „sună-l tu. Spune-i în faţă că nu e frumos că nu se deranjează să vină. Fiecare are dreptul la proces. Mai ales prietenii buni.“

La două ore după conversaţie, Ari s-a înfiinţat. Cu plase cu cadouri care în majoritate nu se potriveau unui bebeluş, un buchet de flori extravagant şi un vas cu chili con carne pentru cină. S-a oferit imediat să o ţină în braţe pe Shira ca să ne elibereze mâinile şi să putem mânca, iar în timp ce Dikla şi cu mine ne-am aşezat lângă măsuţa din bucătărie, el o legăna în braţele lui mari cântându-i: *la linda manita, que tiene el bebe, que linda, que linda, que preciosa es*; ne-a povestit că era cântecul pe care mama lui îl cânta fraţilor lui, ia te uită, până acum două minute nici nu-şi închipuia că şi-l aduce aminte. Shira, care nu lăsa străinii să se apropie de ea, în general urlând de ţi se rupea inima când trecea în braţe străine, se liniştise complet în braţele lui, iar când am terminat de mâncat mi-a dat-o înapoi, a făcut un pas înapoi, m-a măsurat cu privirea şi a spus: Ţi se potriveşte de minute să fii tată, iar lui Dikla i-a spus: „E ceea ce întotdeauna şi-a dorit, ştii?“ Odată, în America de Sud, călătorind cu autobuzul din Bolivia în Brazilia, îl întrebasem, din plictiseală, care erau visurile lui. Şi ce-a răspuns? Nici scriitor, nici cărţi. Să fie tătic.

În curând o să vină şi rândul tău.

Ari a ricanat amar, spunând: Nu văd să se întâmple curând.

Dikla a spus că se duce să se odihnească puţin, lăsându-ne pe amândoi în salon, aşa că ne-am aşezat pe canapea, am deschis televizorul şi ne-am uitat la un meci de fotbal, dar când se băga vreun gol nu strigam: „este!“ ca să n-o trezim pe Shira, care adormise liniştită pe pieptul meu, iar când meciul s-a terminat, l-am condus pe Ari la uşă şi doar atunci, cu o clipă înainte de a pleca, mi-a spus: „Ascultă, nu ştiu de ce n-am venit până acum. Ceva mă bloca, băiete. Nu ştiu de ce. În concluzie, am fost un prieten de rahat. Şi te rog să mă ierţi.“

Acum îmi dau seama, mi-a spus ieri la el în apartament.

Ce?

Înţeleg ce m-a oprit atunci.

Când?

După ce s-a născut Shira a ta.

Las-o baltă, băiete. A fost demult.

Ascultă, există oameni care prevăd ce se va întâmpla în viitor, aşa-i? Din aceia care citesc în cafea?

Da.

Eu, de fiecare dată când am încercat să mă imaginez ca tată, imaginaţia mi-a secat. Ca un calculator care s-a blocat, şi imaginea nu apare. Am impresia că aşa cum memoria noastră conţine o bancă de imagini din trecut, ea conţine şi imagini din viitor. Şi dacă ceva nu trebuie să ţi se întâmple, atunci acea imagine nu există.

Poate, adică e posibil.

Însă eu am fost sub efectul unor droguri puternice în ultima săptămână. Aşa că s-ar putea să… delirez.

Sigur că e posibil. Dar, băiete, să sperăm că ai să te însănătoşeşti. Înţelegi. Şi ai să cunoşti o fată…

E clar. Şi Hapoel va câştiga campionatul.

Şi poate că printre imaginile viitoare ale ei vor apărea şi imagini ale unor copii.

Gemeni.

Şi poate că va fi de-ajuns.

Trei.

Şi va fi pace.

Şi Kineretul se va revărsa.

Iar Neghevul va înflori.

Şi în spitale se va servi mâncare gourmet.

Ţi-e foame? Să-ţi aduc ceva de jos?

Nu. Du-te acasă. Şi îmbrăţişeaz-o tare pe Dikla.

OK.

Columbia, neColumbia – ea e dragostea vieţii tale. Şi mama copiilor tăi.

Aşa e.

După câteva minute a adormit. Poate că – îmi spuneam în drum spre casă, ca Yakov Shabtai, ale cărui cărţi evocau sfârşitul apropiat cu ani înainte de a face un infarct, Ari simţise adânc în inima lui că se va îmbolnăvi în plină tinereţe şi nu va apuca să fie tată. Şi din cauza asta i-a fost imposibil să vină să ne viziteze când s-a născut Shira.

Poate că acesta e şi motivul pentru care nu rămăsese cu nici una din fetele cu care avusese legătură, chiar şi cele care erau de-a dreptul, de-a dreptul minunate. Ghicise poate că nu avea rost. Că nu va aduce decât

durere. Şi că e mai bine „să mănânci şi să bei, pentru că mâine…“[21].

21. „Să mănânci şi să bei, pentru că mâine…“ Isaia, 59.

Sau poate că nu, mă gândeam. Poate că încerc aici să-l scuz (poate că ăştia sunt adevăraţii noştri prieteni: cei pe care suntem gata să-i iertăm).

Când am intrat în casă, Dikla lucra la calculator. M-am apropiat de ea şi am făcut ce mi-a spus Ari. M-am aplecat şi am îmbrăţişat-o strâns. M-a îmbrăţişat şi ea, moale. Şi m-a bătut uşor pe spate, cu o mână.

De ce mă baţi pe spate? m-am enervat eu.

Ce?

Ce suntem noi, amici?

Care-i problema?

Cândva mă îmbrăţişai altfel.

Aşa îmbrăţişez eu acum. În plus, mă deranjezi de la lucru.

Chiar te rog să mă scuzi…

Poate te duci să scrii?

N-am mai scris de doi ani, Dikla.

Atunci du-te şi mai răspunde la interviul acela, hai.

Scrieţi la calculator, sau într-un caiet?

Cu o pană. Cu cerneală şi călimară. Iar când un mănunchi de foi e luat de vânt – n-am nici o altă versiune. Le adun una câte una de pe trotuar şi plătesc asta cu hernie de disc. Nu poţi sta pe scaun când ai hernie de disc, atunci scriu în picioare, ca Agnon, în faţa ferestrei deschise, timp de câteva săptămâni, până mă îmbolnăvesc de tuberculoză. Arzând de febră, fără voce, întins pe malul mării Kineret, îi dictez lui Dikla cărţile mele cu mişcări ale pleoapelor. Îi trimit semnale morse, iar ea scrie. Sau scrie ce-i vine ei. Ascult melodia ticăitului pe tastatura laptopului şi ajung la concluzia că ea scrie într-adevăr ce-i vine. Pe scurt, n-are chef să fie scribul cuiva. Nici măcar în imaginaţie. De fapt, la puţinele ocazii când mi s-a alăturat, a râs întotdeauna de „nevasta scriitorului“, creatură care pare că are ca scop al existenţei ei e să-i permită soţului să se elibereze pentru a se consacra scrisului.

Încerc să-mi schimb poziţia de agonizant ca să o scrutez mai bine, dar nu reuşesc să văd decât un singur cuvânt: mincinos.

Calculator, sau caiet? N-aş fi îndrăznit să scriu fără tasta *undo*, fără posibilitatea de a mă răzgândi, care mă scuteşte de frica cea mai mare: de a greşi.

Ce bine dacă am putea face *undo* în viaţa reală.

Responsabila cu literatura de la şcoala din Ierusalim îmi povesteşte că mi-au cenzurat monologurile muncitorului palestinian din cartea mea – şi în loc să dau docil din cap, închei întâlnirea cu elevii pe loc, în semn de protest.

Sau sunt în Subte, metroul din Buenos Aires, şi îl zăresc pe Hagai Carmeli – cu părul lui ca rugina şi coate ieşind în evidenţă – păşind spre scara rulantă, şi în loc să o aştept pe Carolina, ataşata culturală de la ambasadă, să aştept să-şi scoată din geantă pass-ul, sar peste barieră, îi dau la o parte pe paznici, încep să alerg nebuneşte şi reuşesc să urc în trenul în care urcase el, înainte de a se îndepărta de peron dispărând împreună cu el în tunelul întunecat.

Sau văd numele lui Yoram Sirkin pe ecranul telefonului meu. La o lună după alegerile municipale. Nu răspund. Pur şi simplu îl ignor.

Sau Dikla. În noaptea în care mă întorc din Columbia, ea e în patul nostru, ghemuită sub plapumă, iar eu o trezesc cu săruturi, dar în loc să-i spun povestea, trag cu grijă marginea plăpumii, şi cu mâna sub cămaşa ei îmi îndrept un deget spre punctul unde se termină şira spinării şi întâlneşte fesele, desenând cu delicateţe cercuri până se întoarce spre mine, gura îi are un miros excitant, facem sex, şi nici după aceea nu-i povestesc, ci o întreb ce mai face, deoarece curajul de a asculta e mai mare decât cel de a inventa poveşti, iar ea îmi povesteşte mici incidente din ultima săptămână petrecută fără mine, reuşite şi eşecuri, ori la lucru, ori cu copiii, fără să mă întrebe cum a fost în Columbia, aşa că nu trebuie să răspund.

Mai era şi copilul acela din tabără. Din vara dintre clasa a cincea şi a şasea. Parcă îl chema Dan, nu sunt sigur. Avea părul pieptănat într-o parte şi purta un șort care îi rămăsese mic.

Coboram la aceeaşi staţie, la colţul străzii Aba Hushi cu Givat Downes, şi stăteam de vorbă tot timpul până ajungeam acasă la el. Însă în tabără nu-i

dădusem nici o atenţie. Doar dacă schimbam câte un cuvânt. În pauze, aveam grijă să mă aşez departe de el, iar când a început să fie exclus – m-am alăturat şi eu celorlalţi.

Singura lui crimă era că nu ştia să joace fotbal. Deşi încerca. Dorea să participe. În aşa fel, că făcuse ca echipa noastră să piardă în faţa celorlalte echipe.

Şi atunci s-a luat hotărârea – nu-mi amintesc cine propusese, toate figurile mi s-au şters complet din memorie în afară de a lui – să nu mai vorbim cu el. Deloc. Ca să-l facem să părăsească tabăra. Şi în acest fel să ne îmbunătăţim şansele de a câştiga campionatul.

A durat patru zile. La început nu-i răspundeam când ni se adresa. Atunci nu ni s-a mai adresat.

Îmi amintesc de privirea lui. De umilirea adâncă care i se citea în privire.

Îmi amintesc că antrenorii nu se amestecaseră. Deşi era clar că era vorba de un caz de hărţuire.

Îmi amintesc cum stătea izolat de toţi, în pauze, cu cornul lui şi laptele cu cacao, şi cu cărarea lui într-o parte. Se uita la mine. Numai la mine. Timp de patru zile.

Tabăra a luat sfârşit, şi ultimul autobuz ne-a lăsat pe amândoi la colţul Aba Hushi cu Ghivat Downes.

Am trecut în tăcere pe lângă casa cu buldogul înspăimântător care sărea pe gard arătându-şi colţii şi niciodată n-am avut curajul să trec pe lângă el fără ca Dan să fie lângă mine. Am trecut pe lângă consulatul Danemarcei, cu drapelul pe faţadă, şi am ajuns acasă la el – casa cea mai frumoasă de pe stradă.

Au fost câteva secunde – poate mai puţin, fracţiuni de secundă – înainte ca el să deschidă poarta de fier, în care aş fi putut să-mi cer iertare. Pentru că nu m-am amestecat. Că nu am oprit totul. Doar unul singur era de-ajuns pentru a rupe tăcerea.

N-am spus nimic. Nu i-am spus nici măcar la revedere. Nici el. S-a întors deschizând poarta, a intrat şi a închis-o după el.

Mi-am continuat drumul până la strada Einstein, iar când am ajuns acasă am izbucnit în lacrimi.

Îmi amintesc de mama, speriată, neînţelegând ce mi se întâmplase.

Încercând să mă facă să vorbesc.

Iar eu spuneam că nu mai vreau să merg în tabăra aceea la anul.

Iar ea întreba: „Dar ce s-a întâmplat?“

Îmi muşcam buzele. Îmi era ruşine să povestesc.

Aş fi dat *undo* la tot comportamentul meu cu Dan. Sau poate *cut-and-paste*. Să tai şi să lipesc şi să-l întâlnesc din nou după ani, într-o situaţie în care el să fie cel puternic, să zicem consilierul matrimonial despre care Dikla primise recomandări de la prietenele ei. Are părul tot cu cărare într-o parte, dar nu mai poartă pantaloni scurţi. Mergem la el pentru a încerca să ne salvăm, când intrăm în încăpere îmi dau seama cum, pentru o fracţiune de secundă, înainte ca un văl profesional să-i acopere ochii, i s-a aprins în ochi o scânteie de uimire care se aprinde în ochii bărbaţilor când o văd pe Dikla pentru prima dată. Combinaţia între silueta ei zveltă şi pletele castanii şi privirea ei îndrăzneaţă. Serioasă.

Mie Dan nu-mi aruncă decât o privire fugară, părând că nu mă recunoaşte.

Însă în continuare susţine fără nici o reticenţă argumentele lui Dikla împotriva mea, pe când la argumentele mele reacţionează cu un zâmbet cât se poate de fin şi ridicând o sprânceană cu subînţeles.

Vă programaţi cărţile?

Oare ne programăm visele?

Aveţi vreun vis care se repetă?

Am un coşmar care se repetă.

Un hacker îmi pătrunde în computer şi îmi fură versiunile iniţiale, proaste ale cărţilor mele. Şi toate discursurile pe care i le-am scris lui Yoram Sirkin. După care el îmi telefonează dintr-o pivniţă ce pare luată din filmele lui Tarantino şi îmi cere să plătesc pentru a le răscumpăra.

Are o voce de adolescent cu coşuri, dar accept.

Şi atunci dublează suma.

Accept şi asta.

Dar, la întâlnirea fixată în zona staţiilor de service din spatele teatrului Tmuna, nu apare.

Eu aştept acolo cu un plic doldora de dolari, ca un idiot, şi înţeleg că între timp a trimis toate documentele pentru a fi difuzate de NATO, şi goliciunea mea e dezvăluită în ochii tuturor.

Există ceea ce se numeşte „gelozia scriitorilor“? Vă face mai înţelepţi?

Nu sunt gelos pe scriitori. Sunt gelos pe Boaz Barzilai. E tovarăşul de viaţă al uneia din prietenele lui Dikla. De fiecare dată când vin la noi sau când mergem noi la ei, la un moment dat, el şi Dikla se instalează într-un colţ, mai bine zis, într-un unghi anume, şi încep să discute. Companiile unde ei lucrează aparţin mai mult sau mai puţin aceluiaşi domeniu, protecţia datelor, aşa că discuţia începe întotdeauna din acelaşi loc, dar nu conversaţia e importantă – mă aşez destul de departe ca să nu par că-i spionez, dar destul de aproape ca să-i spionez –, problema e figura ei în timp ce vorbeşte cu el, înadins nu spun ochii ei, nu e vorba doar de ochi, e mimica întreagă, cu sprâncenele şi buzele şi obrajii traversaţi de un zâmbet uşor, şi din nou buzele şi ochii se luminează, şi un deget îndepărtează o şuviţă de păr fără să fie nevoie cu adevărat, apoi iarăşi buzele şi gâtul, adică baza gâtului care întâlneşte începutul decolteului, peste care îşi deschide degetele lungi, apoi iarăşi buzele şi obrajii străbătuţi de un zâmbet şi mai larg, şi toată mimica asta cu elementele ei puse în scenă îmi e bine cunoscută, pentru că odată, nu tocmai de mult, îmi era destinată.

Îi veţi încuraja pe copiii dumneavoastră să vă urmeze calea şi să scrie şi ei?

Nu, dar dacă vreunul din ei va deveni scriitor, acela va fi Yanai. Copilul ăsta s-a născut imaginativ. Când era mic de tot şi pretindea că noaptea intrau monştri în camera lui, puneam pe seama vârstei lui fragede şi dormeam cu rândul pe o saltea lângă patul lui ca să-l „apărăm“ de ei, iar când, la vârsta de cinci ani, i-a povestit educatoarei că are un frate geamăn pe care părinţii

lui îl ascund în adăpostul subteran, am râs cu toţii spunând nu-i nimic, va trece cu vârsta.

N-a trecut. Cu cât creşte, invenţiile lui se înmulţesc, la fel şi convingerea lui interioară când ni le povesteşte nouă sau celor care veneau la noi acasă: Superman vizitase grădiniţa lui. Şi a luat câţiva dintre copii cu care a zburat deasupra norilor. Ronaldo a ieşit din televizor ca să joace fotbal cu el, iar el, fiul meu, a învins. Astăzi Dumnezeu a făcut să ningă numai peste grădiniţa lui. Şi toţi copiii au făcut un om de zăpadă. De ce educatoarea n-a fotografiat scena ca să o trimită părinţilor? Pentru că oamenilor de zăpadă nu le place să fie fotografiaţi. Iar el nu e fratele cel mic din familie. Da' de unde. În afară de fratele geamăn din pivniţă mai are şi o surioară enervantă, pe care o cheamă Tali. (Tali tocmai?) Iar el nu intră în clasa întâi anul viitor, ci direct în clasa a doua. Pentru că e talentat la aritmetică.

Dikla e de părere că toate minciunile astea sunt simpatice.

Eu încep să fiu puţin îngrijorat de numărul lor. Şi aştept să văd dacă vor scădea când va începe să meargă la şcoală. În orice caz, trebuie să ţinem cont de faptul că acest copil, tocmai el, cel mic, va scrie într-o zi povestea a tot ce se petrece acasă la noi în ultimul timp.

Prima frază va fi:

Aproape fiecare copil se teme la un moment sau altul că a fost adoptat. Eu m-am temut toată copilăria mea că părinţii mei se vor despărţi. Într-o toamnă, după ce sora mea a plecat la internat, am fost sigur că se va întâmpla.

Protagonistul povestirii va fi:

Un copil mai inteligent decât vârsta lui. Dar totuşi foarte naiv.

Stilul: thriller-emoţional. Axel Wolf îl întâlneşte pe Janusz Korczak.

Cu alte cuvinte, copilul mai inteligent decât vârsta lui şi foarte naiv îi va urmări pe părinţi, căutând semne.

Va înscrie toate semnele într-un tabel.

Într-o coloană va nota semne bune ca:

Astăzi tata a făcut-o pe mama să râdă.

După cină, îndreptându-se spre chiuvetă, el i-a pus o mână pe umăr. Iar ea nu a dat-o jos.

Nu s-au certat până când ne-am dus la culcare.

De Shabatul viitor ne vor lua la plimbare la pădure. Am auzit-o pe mama vorbind cu o prietenă. Asta înseamnă că cel puţin până de Shabat vor fi împreună.

Pe altă coloană vor fi semnele rele:

Tata a dormit în studioul pe care l-a avut cândva. În loc să doarmă acasă.

Nu mai rămân pe balcon să stea de vorbă după ce cred ei că noi am adormit.

Mama merge la cinema cu prietena ei Gaia, în loc să meargă cu tata.

Când mă duc la ei în pat de Shabat, dimineaţa este întotdeauna loc între ei unde pot să mă aşez, iar în ultimul timp spaţiul e atât de mare, că aproape că pot să întind braţele când sunt între ei.

Pe drum, când ne-am întors din pădure, am auzit la radio cântecul lor. Începe cu cuvântul „uneori“, iar cântăreţul are un nume caraghios: Johnny Shuali. Cunosc cântecul pentru că întotdeauna când îl auzim pe drum, tata dă mai tare spunând „iată, cântecul meu şi al mamei“, dar de data asta n-a dat mai tare şi n-a spus.

Cu cât înaintează povestirea, se înmulţesc semnele cele rele. Şi scad cele bune.

Dar cel mai tare mi se va strânge inima când voi citi (îmi va da să citesc cu o săptămână înainte de publicare şi îmi va atrage atenţia să nu mă caut pe mine. Ştii cum e, tată, îmi va spune, niciodată nu corespunde) că băiatul din poveste va fi convins că el e răspunzător de criza dintre părinţi. Şi va începe să se comporte exemplar. Va începe să-şi facă lecţiile în ziua în care le primeşte. Se va strădui să-şi îmbunătăţească situaţia la engleză, deşi nu-i e uşor. Pentru că ştie cât de important e pentru mama lui. Şi-l va îmbrăţişa strâns pe tata dimineaţa la despărţire în faţa şcolii, ca să-şi amintească de îmbrăţişare şi să nu-i vină să părăsească casa. Iar la un sfârşit de săptămână, când Noam, soră-sa, va fi plecată în excursie cu pionierii, le va propune părinţilor să rămână singur acasă, fără babysitter, ca ei să poată ieşi, poate, la film? Şi se va abţine din a face scene când îi vor spune că încă nu are vârsta, ştiind că scenele lui întotdeauna stârnesc divergenţe între mama, care spune că în primul rând trebuie pus la punct când se poartă aşa, şi tata, care spune că mai întâi trebui înţeles de unde vine, şi va citi în secret pe internet ce scriu specialiştii despre relaţiile lor şi va înţelege de la ei că cea mai

importantă e comunicarea deschisă în cuplu şi că totul începe şi se sfârşeşte cu încrederea, iar vineri după cina familială va propune să se joace de-a „căderile“: fiecare închide ochii, se lasă să cadă pe spate şi va fi prins în braţe de cel care stă în spate, şi va cere ca nu numai copiii să cadă în braţele părinţilor sau unul în braţele celuilalt, ci şi mama să cadă în braţele tatei, cerându-i să se lase să cadă încă o dată, şi încă o dată, după primele dăţi când îşi lăsase piciorul în spate din neîncredere, şi va aplauda când mama va reuşi în sfârşit şi chiar va rămâne în braţele tatei puţin mai mult decât trebuie, ca şi cum s-ar odihni o clipă din efortul de a fi supărată pe el…

Însă semnele rele nu vor face decât să se agraveze. Şi într-o noapte, când tata va fi la lucru, iar mama va fi sigură că el a adormit, o va auzi spunându-i prietenei ei, Gaia, „aştept până după *bat-mitzva* a lui Noam, nu vreau să li se frângă inima copiilor“, iar a doua zi va căuta numărul de telefon al clubului şi va cere să vorbească cu Coral, responsabila cu evenimentul, îi va explica situaţia, toate semnele şi consecinţele, implorând-o să amâne *bat-mitzva* doar cu câteva săptămâni, poate că până atunci mama şi tata se vor împăca – întotdeauna se împacă până la urmă – şi nu va accepta explicaţia lui Coral că sala e foarte solicitată şi rezervările se încheie cu jumătate de an înainte, şi nu poţi schimba aşa în ultima clipă, şi cu toată bunăvoinţa e vorba de nerespectarea contractului…

Cu câteva ore înainte de *bat-mitzva* va înceta să mai fie un copil model şi va mânca douăzeci de caise, una după alta, şi va bea jumătate de sticlă de oţet şi va voma pe podeaua bucătăriei, dezamăgit că părinţii nu anulează evenimentul – n-aveau nici măcar intenţia –, ci îl cheamă pe Ariel babysitter, băiatul vecinilor, ca să stea cu el.

Ultima frază a povestirii va fi: cu timpul aveam să învăţ că despărţirea e o forţă a naturii. Ca o cădere. Dar în toamna aceea am crezut din tot sufletul că voi reuşi să o opresc.

Titlul va fi: *Copil-model.*

Cum împăcaţi viaţa de familie cu scrisul?

Am scris prima mea carte când eram distrus după o despărţire. Şi celibatar.

Mă gândeam: Când dragostea îmi va surâde, n-am să mai pot scrie.

A doua carte am scris-o când Dikla era însărcinată.

Mă gândeam: Când voi avea copii n-am să mai pot scrie.

A treia carte am scris-o când Dikla a rămas iarăşi însărcinată.

Mi-am spus: Cu o singură fetiţă e bine, dar cu două, nici o şansă să mai pot scrie.

Acum am trei copii. Casă. Familie.

Şi îmi spun: Dacă totul se prăbuşeşte acum, cui îi mai pasă de scris?

Aveam eu şi Dikla un mic ritual. După ce ultimul dintre copii adormea, ne aşezam pe balcon. Fără telefoane. Şi beam vin roşu. Fiecare un pahar. Ea îl termina repede pe al ei. Eu pe al meu încet. Iar între o înghiţitură şi alta vorbeam despre orice în afară de copii: un cântec pe care ea l-a auzit la radio şi i-a plăcut. O jignire adusă ei sau mie. Locuri unde am fi vrut să călătorim. Hainele potrivite sezonului. Probleme de etică. Textele s-au schimbat de-a lungul anilor, dar nu şi ritmul: ca un fel de jazz. Neaşteptat. Pline de salturi de la un subiect la altul. Aveam un ritm Dikla şi cu mine.

Acum o aştept pe balcon. Dar ea mă evită.

Trează? (Îi trimit un SMS. Deşi suntem amândoi acasă.)

Da.

Bărbaţii din familia mea mor tineri.

Nu-i de râs.

Vii la mine în noaptea asta?

Nu.

Din cauza Columbiei? Ţi-am spus doar…

Nu din cauza Columbiei.

Atunci ce s-a întâmplat de fapt?

Nu asta e viaţa pe care am vrut să o trăiesc.

Vrei să vii pe balcon şi să stăm de vorbă?

Nu.

Şi deodată, ieri – am făcut dragoste. După săptămâni de zile.

În miezul nopţii, parcă din somn, corpul ei a devenit mângâietor. Iar mâinile au început să mă dezbrace.

Şi gura ei caldă.

Şi limba.

Dar la sfârşit nu mi s-a ghemuit la piept.

A făcut duş, apoi s-a întors şi s-a înfăşurat în plapumă, deşi era vară, cu spatele la mine.

Am rămas treaz încă mult timp, iar când am adormit, în zori, am avut un vis fulgerător cu o singură scenă (sau nu mi-am amintit decât de o singură scenă): Urc treptele pieţei Atarim, dar în loc să urc, cobor.

Mă gândesc la asemănarea ciudată dintre începuturile şi sfârşiturile iubirii.

Din prima clipă când Ari ne-a făcut cunoştinţă, la clubul kibbutzlui Cabri, am simţit că tot ce avea să se întâmple între Dikla şi mine e inevitabil, pentru că atracţia care ne magnetiza era mai puternică decât noi. Chiar şi acum, de fapt, simt acelaşi lucru: orice am face, forţa asta nouă, care ne îndepărtează, e mai puternică decât noi. Şi că e doar o chestiune de timp până ce…

Nu ne-am certat deloc în ultimele săptămâni. Poate pentru că în miezul oricărei certe e o speranţă că ceva se va schimba.

Ieri am trecut unul pe lângă altul în casă, repede, şi umărul meu s-a lovit de al ei – ca doi străini pe stradă.

Deodată ea îmi pare mai în vârstă. Iar eu apar în ochii ei bătrân.

Ca şi cum fiecare şi-a păstrat tinereţea pentru celălalt, dar dintr-odată i-a dat drumul.

Ce prostii. „A păstrat tinereţea“. „Dintr-odată i-a dat drumul.“ Mă refugiez în fraze frumoase pentru că nu am curajul să recunosc adevărul.

Adevărul e mult mai concret.

Telefonul mobil. Deodată e nevoie de un cod pentru a-i citi mesajele.

Abonament dublu la cinematecă. Nu l-am reînnoit.

Pastile de melatonină. Iniţial cumpărate pentru a rezista la jet lag la întoarcerea din Columbia. Acum stau lângă pat. Împotriva insomniilor.

Programul festivalului de documentare – primăvara 2014. Încă un mod de a lupta cu insomniile. Sinopsis preferat:

Grafittiul pe zidul Berlinului cu Erich Honecker liderul Germaniei de Est, care îl sărută pe Brejnev, a devenit simbolul protestului împotriva

regimului comunist. Dar cine l-a pictat? Filmul încearcă să caute artistul şi povestea din spatele acestui sărut. Rezultatele sunt surprinzătoare, ca să nu spunem scandaloase, suscitând întrebarea: Cine hotărăşte semnificaţia unei opere de artă, cel care a creat-o, sau cel care o receptează?

CARTEA LUI AXEL WOLF. Încă o carte de Axel Wolf. A patra pe care o citeşte ea în ultimele luni. Deschisă pe noptiera ei. De pe copertă, Axel se uită la mine noapte de noapte cu dispreţ, de parcă ar fi bărbatul cel nou din viaţa ei.

AERUL CONDIŢIONAT DIN LIVING. Trebuie reparat. Costă destul de mult. Poate ar trebui să aşteptăm până ce situaţia se clarifică. (Amândoi ne gândim fără să spunem. Nici unul nu telefonează la tehnician.)

CAPSATORUL FĂRĂ AGRAFE. (Şi noi suntem la fel.)

ALBUMUL CU POZE DE LA NUNTĂ. Pus pe unul din rafturi în living ca o piatră pe care nimeni n-o întoarce, până în ziua când Noam a fost solicitată să aducă poze de familie pentru proiectul de *bat-mitzva*. Frunzăreşte albumul până când alege o poză dinainte de sosirea oaspeţilor (sau poate după ce au plecat?). În poză, Dikla şi cu mine stăm la masa prietenilor. Într-un colţ se vede o parte din bretonul roşcat al lui Hagai Carmeli. Dar noi stăm cu spatele la el, aplecaţi unul spre celălalt, cufundaţi într-o discuţie, se simte apropierea dintre noi. Ne arată poza. Mai întâi lui Dikla, apoi mie. Şi dintr-odată am o bănuială: că nu e nici un proiect al clasei şi fetiţa asta inteligentă nu a vrut decât să ne amintească pur şi simplu cine suntem noi.

FACTURI/CHITANŢE. Dikla mi le dă în fiecare lună ca să le transmit consilierului fiscal. De obicei le transmit mai departe în mod automat. Luna asta, pentru prima dată, le verific cu atenţie, căutând dovezi ale unei aventuri secrete. Dau peste o chitanţă pentru un curs de mediere familială şi o alta pentru un curs de engleză comercială. De când o ştiu, ea învaţă mereu ceva. Îşi caută câte o provocare. Găsesc o chitanţă de la trei şedinţe de watsu la Mayana. Doar acolo reuşeşte să renunţe la ambiţiile ei pentru scurt timp. O altă chitanţă de la acupunctură şi o sumă lunară pe care o donează asociaţiei ERAN[22], pentru că odată, fiind de pază timp mai îndelungat într-un avanpost din Arava, fusese gata să înnebunească, iar unul din membrii asociaţiei stătuse de vorbă cu ea toată noaptea, salvând-o astfel. Mai găsesc

o chitanţă de la o donaţie la Shahal – maică-sa murise de un stop cardiac – şi trei chitanţe diferite de la un magazin de discuri. Ea singură întreţine muribunda industrie mondială de discuri.

22. ERAN – asociație de voluntari care oferă printr-o linie telefonică gratuită suport psihologic-emoțional.

Nu găsesc nici o dovadă a vreunei aventuri şi, în mod ciudat, mă simt mai mult dezamăgit decât liniştit.

MASĂ FRUMOASĂ PENTRU BALCON. Cumpărată de la magazinul *Fantezie marocană* din Hatzor Haglilit. Cine o va lua, dacă ne despărţim, mama, sau tata?

GHETELE MILITARE. Odată, când m-am întors ca rezervist de la Gaza, ea se uita la *O Brother, where art thou?* a fraţilor Cohen şi de-abia şi-a ridicat privirea spre mine. M-am gândit, m-am temut, că se întâmplă ca atunci, când m-am întors de la festivalul de la Arad, şi Tali Leshem nu s-a uitat la mine, iar după două zile am părăsit apartamentul nostru. Greşeam. Nu poţi trage concluzii despre o dragoste din altă dragoste. *O Brother, where art thou*? E într-adevăr un film de la care nu-ţi poţi lua ochii. De atunci Dikla şi cu mine am mai avut zece ani buni.

PAPUCI. În filme, oamenii se uită întotdeauna la copiii lor în timp ce dorm. Când copiii mei dorm, eu mă uit la papucii lor: îi strâng după ce au adormit, îi ridic de pe covorul din living, din baie, de la toaletă şi îi aranjez în camerele lor. Perechi. Şi mă uit la ei. Şi îmi amintesc ce risc să pierd.

COVORUL DIN LIVING. Am făcut dragoste pe el odată, întorcându-ne de la filmul *Soare înşelător*. Sau poate îmi închipui? Dikla e responsabilă cu amintirile noastre conjugale, dar acum nu pot să o întreb.

COVORUL DE PERETE. L-am primit cadou de la mătuşa mea Noa. Cu puţin înainte de moartea ei. Înrămat. Fâşii de pânză rectangulare, cu aspect sever, în nuanţe închise, puse una peste alta. Ca un pansament peste pansament peste pansament. Sau şipcile de la parchet. Rostul lor era să obtureze, sau să întemniţeze. Iar sub fâşiile dese se simte o împotrivire, o mişcare de revoltă: pânză înflorită a cărei formă, înainte de a fi ascunsă, mi s-a părut întotdeauna cea a unui dansator. Iar mai recent – cea a unui demon.

ALARMĂ. Instalată cu ocazia uneia din călătoriile mele; de atunci Dikla nu se mai teme să doarmă singură. În ultima vreme o pune în funcţiune şi când sunt în ţară şi mă întorc noaptea şi trebuie să o închid eu când intru, dar uneori îmi amintesc prea târziu. Şi atunci alarma începe să urle. Formez repede ziua nunţii noastre – 18301 – care o întrerupe, dar sună telefonul, centralista îmi cere să spun codul. Ca să se asigure că nu sunt vreun hoţ. Mă simt ca un hoţ dar îi spun codul, la care ea îmi spune noapte bună pe un ton tandru, iar după ce închide, regret că nu am încercat să fac conversaţie cu ea. Cândva, înainte de-a avea alarmă, Dikla nu reuşea să adoarmă fără mine. În timpul zilei, era întotdeauna independentă, rebelă, aventuroasă. În timpul zilei, îmi dădea uneori senzaţia că sunt inutil, un bărbat de care nu avea nevoie. Dar noaptea avea nevoie de mine. Mă aştepta în pat, trează, până mă întorceam de la atelierele de *creative writing*. Nu conta ora. Nu reuşeam să facem multe. O îmbrăţişare. Câteva fraze. Nu-i trebuia mai mult. Nu-mi trebuia mai mult. Dar acum casa e cufundată în tăcere, iar ea doarme apărată de alarmă. Eu trec prin camere strângând papucii copiilor, şi apoi citesc programul Festivalului Documentarelor Tel Aviv 2014, până mă las cuprins de somn.

ALT SINOPSIS AL PROGRAMULUI FESTIVALULUI. *Pentru cei 65 de locuitori ai insulei Maladu din Oceanul Indian, încălzirea globală nu e o problemă teoretică. Dacă nu se va întâmpla ceva neprevăzut, mica lor insulă va dispărea în curând, acoperită de apa mării. În colibele lor de paie, locuitorii din Maladu se pregătesc să părăsească locul unde au trăit toată viaţa lor. Dar în nopţile cu lună plină se adună şi se roagă zeilor lor, cu speranţa că în ultima clipă se va schimba ceva în cursul lucrurilor.*

CAFEA DECAFEINIZATĂ. (Ca şi noi.)

PLANOR CU TELECOMANDĂ. Cumpărat pentru Yanai. O groază de bani. L-am luat în parc, şi la primul zbor s-a prins în coroana unui copac. Un lucrător de la primărie cu o scară a reuşit să-l dea jos, înapoindu-l copilului, dar aripile erau rupte.

ECRANUL DE AFIŞAJ PERMANENT AL LUI DIKLA. O poză dintr-o excursie de familie în Pădurea Neagră. Cu trei ani în urmă. Cel care a fotografiat, un neamţ pe care l-am întâlnit, ne-a certat: Zâmbiţi, de ce nu zâmbiţi? După aceea ne-am suit în Opelul închiriat şi, în timpul călătoriei

până la camping, toţi copiii adormiseră, chiar şi Noam, care nu dormea niciodată, şi se făcuse un fel de linişte ca aceea de după un mare efort, iar Dikla îşi puse mâna pe coapsa mea, iar eu mi-am pus mâna pe mâna ei, aruncându-i o privire, dar ea spuse uită-te la drum, iar eu am răspuns: E greu, eşti prea frumoasă. Ea spuse am înţeles ce-i cu excursiile familiale, le-am descifrat. Am rugat-o să-mi spună şi mie. Ea spuse: Nu trebuie să te aştepţi să te simţi bine tot timpul, e de-ajuns să culegi momentele frumoase, momente de graţie.

FULARUL ROŞU AL ECHIPEI DE BASCHET HAPOEL IERUSALIM. Agăţat pe perete în birou. M-a însoţit în toate apartamentele în care am locuit de când am părăsit casa părintească. Singurul element constant din viaţa mea. Pe fular: emblema echipei şi fraza: „Suntem plini de dragoste, şi ea va învinge“[23]. L-am cumpărat odată cu Ari după un meci. Am plătit pe din două şi am hotărât să-l păstrăm în comun, un an la mine, un an la el. Până la urmă a rămas la mine tot timpul. În ultima vreme, Dikla a încetat să-mi atragă atenţia că fularul urâţeşte camera. Şi în una din vizitele mele la Ari, la Tel Haşomer, mi-a povestit, spre surprinderea mea, că ea tocmai plecase cu câteva minute înainte ca eu să ajung şi a râs de noi, spunând că suntem cuplul cel mai nepotrivit pe care îl cunoştea. Şi mi-a mai spus: „Ştii, pare tristă nevastă-ta. Vrei să-mi spui că abia ce am înţeles de ce te-ai însurat cu ea, şi vă şi despărţiţi? Din cauza poveştii aceleia cu Columbia?“ Nici într-un caz, *amigo*. Înţelegi că, dacă a venit să mă vadă, înseamnă că nu a renunţat la tine, aşa-i?

23. Vers dintr-un cântec al lui Arik Einstein, devenit imnul echipei Hapoel.

MEGAFON. Alb. Cu semnăturile celor care au lucrat cu ea în asociaţia condusă de ea. Amintire din perioada manifestaţiilor. Ea e în frunte, strigă prin megafon lozinci pe care le-am compus împreună în noaptea dinainte în bucătărie. Îmi explică care e mesajul pe care vrea să-l transmită, iar eu îl concentrez şi transcriu în rime. Ea e mulţumită de mine. Eu sunt mândru de ea. Chiar dacă eu nu am entuziasmul ei social, mă alătur manifestanţilor a doua zi, şi în timpul mărşăluirii în mijlocul mulţimii îmi spun: Femeia asta înaltă, care e în frunte, cu megafonul? Eu mă culc cu ea.

STICKER. De la campania care trebuia să contribuie la alegerea ei în

fruntea mişcării ce nu reprezintă un partid, dar e evident politică, din conducerea căreia făcea parte. „Dikla, cu ea“ era scris pe stickerul lipit pe calculatorul care fusese al ei, dar acum a trecut la Noam. Îi lipsiseră doar cinci voturi. Mai târziu s-a adeverit că fusese încheiat un *deal* pe la spate, care să împiedice alegerea ei. Vechea gardă a mişcării intrase în panică din cauza poziţiei ei provocatoare şi intransigente. Din cauza independenţei ei extreme. Şi a avut grijă să nu fie aleasă. A fost foarte dezamăgită atât de trădarea celor pe care îi considera prieteni, cât şi de eşec. Şi atunci s-a născut Noam, după care i s-a făcut o propunere pe care nu o putea refuza în sectorul privat.

N-o să recunoască, dar gândul „ce s-ar fi întâmplat dacă“ o urmăreşte până în ziua de azi.

FOTOGRAFIA LUI BARACK OBAMA. Din timpul campaniei lui din 2008. Prinsă pe panoul de plută de deasupra biroului ei. În noaptea alegerilor din Statele Unite, s-a uitat la CNN până dimineaţă, iar în timpul discursului de victorie al lui de la Chicago i-au dat lacrimile. Nu ştiu de ce, a spus, nu va fi preşedintele meu, şi după cele prin care am trecut, ar trebui să fiu imună la politicieni, dar el are ceva… nu ştiu. Când vorbeşte, se simte cât e de uman… sub cuvinte. Şi în plus, să nu te simţi jignit, dar e bărbatul cel mai frumos pe care l-am văzut vreodată.

ROCHIA MARO. De ani de zile n-a mai îmbrăcat-o. Dar uneori când ea nu e acasă îi deschid dulapul şi trec în revistă rochiile până ajung la ea, o ating şi îmi aduc aminte.

UMERAŞE. Avea întotdeauna câteva goale în dulapul ei pe care le puteam fura. În ultima vreme nu mai sunt, pentru că îşi cumpără multe haine noi. Stil mai sobru. Pantaloni clasici şi bluze cu nasturi. Cu toate astea, nu pot să nu observ că descheie un nasture în plus.

TERMOMETRU. Cândva eram bolnavi amândoi în acelaşi timp. N-o aveam decât pe Shira. Mama venea să o ia şi rămâneam singuri. Într-un maldăr de batiste de hârtie. Tuşind. Arzând de febră. Pregătindu-ne unul altuia ceai cu lămâie. Povestindu-ne visuri ciudate. Râzând. Tuşind în continuare. Fericiţi.

CAIETUL CU VISURI. Ea e nebună după poeta Aghi Mishol[24]. Îi cumpăr fiecare carte nouă care apare. Frunzăresc cartea la librărie până

găsesc o poezie pe care să i-o scriu ca dedicaţie şi numai după aceea rog să mi-o împacheteze pentru cadou. Acum câţiva ani i-am cumpărat *Caietul cu visuri* şi de atunci, sub influenţa cărţii, a început să-şi imortalizeze visurile într-un caiet produs de Daftar, care se găseşte mereu lângă patul nostru. N-am voie să mă uit în caiet. Mi-a spus clar: Visurile mele nu te privesc. I-am respectat cerinţa. Nu m-am uitat niciodată în caiet. Până ieri.

24. Poetă israeliană contemporană.

Am citit repede ca să nu mă prindă, deşi nu era acasă şi nu trebuia să vină decât după-amiază. Iată ce scria aproximativ. Am citit o dată şi am închis imediat, fără nici o dorinţă de a-l redeschide, aşa că îmi amintesc mai mult acţiunea decât formularea):

Sunt la un hotel. Nu în Israel. Cineva bate la uşă. O voce masculină spune „Room-service“. Deschid, deşi nu-mi amintesc să fi comandat ceva şi deşi sunt doar în sutien şi chiloţi. Barak Obama intră în cameră şi pune pe masă o tavă cu o farfurie acoperită cu un capac în formă de clopot şi iese înainte ca eu să am timp să-i dau un bacşiş. Mi-e foame. Nu ştiam că mi-e foame înainte ca Obama să apară cu tava, dar acum mor de foame. Dau la o parte capacul şi descopăr în farfurie un fluture enorm, pe aripile căruia sunt scrise fraze pe care nu reuşesc să le descifrez. Fluturele îşi deschide aripile şi încearcă să iasă din cameră, dar se loveşte mereu de geam. Deschid geamul şi văd cu tristeţe şi uşurare cum cina mea îşi ia zborul.

BOXE. Enorme. În living. Ea le-a cumpărat. Sâmbăta pune discuri şi dansează cu copiii. În ultimele săptămâni dă sunetul la maximum.

SCRISOARE PE MASA DIN BUCĂTĂRIE. Îmi lăsa şi pleca. Dacă n-aveam copii (mamele şi taţii nu pot să plece pur şi simplu. Tendinţa asta clară, teatrală nu le stă în obicei în general. De aceea sunt condamnaţi la un lent proces de agonie).

Iată ce era scris în scrisoarea aceea pe care mi-ar fi scris-o înainte de a pleca, dacă nu am fi avut copii.

Regret că ţi-am spus într-una din primele noastre întâlniri că aş fi vrut să mă mărit cu un scriitor. Se pare că nu e grozav. Când un scriitor nu scrie, e pierdut şi neliniştit, iar când scrie, e preocupat doar de el însuşi şi

neliniştit. Ca să nu mai vorbim de faptul că tot ce se întâmplă e material pentru el. Totul e imediat exploatat. Ţi-ai scrântit un picior? Şi eroina îşi va scrânti. V-aţi certat urât vineri dimineaţă din cauza banilor? Şi cuplul din carte se va certa pentru bani. Dar n-are nici o legătură. Nici una. Îţi dă să citeşti manuscrisul şi vezi acolo totul, inclusiv detalii intime din viaţa fiicei mai mari, pe care el se convinge că le-a camuflat, iar tu trebuie să dai impresia că nu sunt transparente. Şi să laşi să creadă că de-a lungul anilor şi-a pierdut uşurinţa de a sta de vorbă pur şi simplu, întotdeauna trebuie să povestească o acţiune cu început, cuprins şi final, chiar şi atunci când recunoaşte o infidelitate ipotetică în Columbia, descrierea fiind atât de vie şi plină de imaginaţie, că imediat îţi trezeşte bănuiala că e vorba de realismul magic sud-american, menit să-ţi atragă atenţia şi să-ţi trezească gelozia. Dar obţine contrariul. Şi egocentrismul exacerbat. Dacă opera va avea succes. Şi prăbuşirea totală. Dacă Doamne fereşte nu are succes. Şi interviurile. Gafele care lasă să se întrevadă mai mult decât crede el. Şi privirile pline de milă ale colegilor după interviuri. Şi femeile care i se adresează în cafenele de parcă n-ai fi prezentă. Şi care clipesc des. Spunând că au fost impresionate de carte. Şi dreptul de a nu te asculta când staţi la o cafenea vineri dimineaţă, pentru că el tocmai ezită încotro să conducă intriga cărţii. Şi-i dă insomnii. Şi dreptul de a face o anchetă despre fetele care fac striptease. Pentru că există şi ele în povestea lui. Şi să plece pe o săptămână în Argentina, pentru că, ce să-i faci, scena principală din carte se petrece în Argentina. Şi fără a fi în Argentina nu poţi scrie despre Argentina, nu-i aşa?

Adevărul, domnule scriitor? Nu mă deranjează călătoriile tale. Terminalele şi hotelurile sunt, în cele din urmă, locuri destul de triste. Aşa că nu te invidiez. Uneori, ca să fiu sinceră, mă şi bucur că am ocazia să fiu fără tine. În special de când ai început cu distimia aceea, ale cărei efecte secundare includ şi faptul că devii din ce în ce mai închis în tine însuţi. Problema cea mai gravă e că tu continui să-ţi spui că eşti un partener minunat şi un tată excepţional şi un om ireproşabil. Dar să ştii un lucru: un partener minunat simte când partenera lui a ajuns la limită. Şi n-o împinge dincolo de ea. Şi un tată minunat nu-şi însuşeşte experienţe intime ale fiicei mai mari pentru nevoile cărţii. Şi o persoană cu principii nu continuă să

scrie pe ascuns discursuri pentru Yoram Sirkin.

*E clar că ştiu. Chiar crezi că poţi ascunde ceva de femeia care trăieşte cu tine de douăzeci de ani? Pe cuvânt că nu înţeleg de ce continui. Pentru bani? Putere? Sau îţi invidiezi personajele şi cauţi „*action*“ şi în viaţa ta? Spune-mi, scriitorii n-ar trebui să se concentreze asupra scrisului? Să stea acasă toată ziua şi să scrie, la prânz să aducă copiii de la grădiniţă ca Garp din* Lumea văzută de Garp*? Iar când nevestele lor se întorc – târziu! – de la serviciul lor important şi interesant, să le primeşti cu cina şi cu poveşti adunate pentru ele – doar pentru ele! – din multele ore petrecute cu copiii?*

Acesta e scenariul pe care-l aveam în minte când ţi-am spus că voiam să mă mărit cu un scriitor. Dar tu aveai probabil în minte alt scenariu. Sau ai schimbat scenariul. Sau l-ai adaptat. Nu ştiu. Personajele sunt domeniul tău.

Asta nu înseamnă că nu te mai iubesc, înţelege bine. Sub scriitorul deprimat şi egocentrist care ai devenit se ascunde încă bărbatul sensibil şi însetat de viaţă de care m-am îndrăgostit – pur şi simplu nu-mi mai place să trăiesc cu tine, asta-i problema.

Prea multă singurătate. Prea apăsătoare.

Şi acum trebuie să mă îndepărtez de tine, ca să-mi aduc aminte cine sunt eu.

Dacă vrei, poţi numi asta o călătorie de studii.

RUGINĂ. Pe unul din picioarele mesei drăguţe de pe balcon cumpărate de la Fantezie marocană, la Hatzor Haglilit (şi noi suntem la fel, sau greşesc? Poate din cauza lui Ari şi a orelor lungi de veghe lângă patul lui şi a tendinţei mele nestăpânite de a lega diverse detalii la un nivel mai profund, mi se pare doar că totul în viaţa mea şi în jurul meu, casă, ţară, rugineşte, se distruge, îşi anunţă sfârşitul, când de fapt…).

Poate ar fi mai bine să mă opresc aici. Şi aşa am mers prea departe.

Să fie clar: nu întâmplător Dikla lucrează la o societate de protecţie a informaţiei. La Maalot – mi-a explicat cândva –, dacă fumezi cu o prietenă în spatele băcăniei lui Ben-Naim, părinţii vor afla într-o jumătate de oră. De aceea, de când a părăsit oraşul, îşi apără intimitatea cu mare stricteţe.

Niciodată n-a acceptat, de exemplu, să primim fotografi în casă. Dar iată

că eu fac să intre aparatul de fotografiat al cuvintelor.

Ea susţine întotdeauna: Cartea e importantă. Nu tu.

Apoi: Nu trebuie să satisfaci voyeurismul lor. Lasă-i să rămână curioşi. Păstrează un secret.

Şi încă: Nici copiii, nici eu nu suntem vinovaţi că ţi-ai ales meseria asta.

Înainte de fiecare interviu, cădem de acord ce am voie să spun şi ce nu.

S-ar îngrozi citind ce scriu aici.

S-ar îngrozi, deşi adevăratul motiv al crizei conjugale îl disimulez cu grijă în spatele fabulaţiilor.

S-ar îngrozi, deşi aproape că nu vorbesc despre copii deocamdată, în interviul ăsta (de fapt, copiii mei sunt toată lumea mea. Şi mă agit printre ei ca un barman al dragostei. Tot timpul meu le aparţine. Fericirea mea e în mâinile lor. Probabil nu întâmplător distimia mea s-a agravat după ce Shira, fiica mea cea mare, preferata mea, a plecat de acasă, instalându-se la internatul de la Sde Boker).

Trebuie, sunt obligat să nu mai răspund la întrebarea asta. E prea riscant. Risc să descriu drumurile mele ridicole noaptea la Sde Boker. Cum mă ascundeam după tufişuri, ca să observ o fată de şaisprezece ani fără ştirea ei.

La drept vorbind, trebuie să încetez tot interviul ăsta.

Însă nu sunt în stare. Nu am altceva de care să mă agăţ în momentul de faţă.

S-ar părea că iubirile din cărţile dumneavoastră sunt întotdeauna ratate sau îşi prezic sfârşitul încă de la început. De ce? Credeţi că veţi scrie vreodată un roman de dragoste cu happy-end?

Mai târziu am aflat că ea mă urmărise de după Casa Sionismului American până la parcare. Se ascunsese după stâlpii cu afişe şi după maşini. Păstra aceeaşi distanţă, cum văzuse prin filme. Când era gata să deschid portiera, s-a apropiat în viteză dintr-o parte şi m-a întrebat răspicat: Poţi să mă iei şi pe mine cu maşina?

Nu o recunoscusem. Conferinţele de la Taglit sunt pentru grupuri numeroase. Câte două sute de persoane de fiecare dată. De patru ori pe zi. Cum să reţii figuri, chiar şi frumoase?

Unde? am întrebat.

În oraşul unde ai spus în timpul conferinţei că locuieşti?

Da?

Acolo am nevoie.

Stai o clipă. Aparţii grupului Taglit?

Nu aparţin nimănui.

OK… dar din câte ştiu nu aveţi voie să circulaţi neînsoţite.

So?

Poţi să o încurci.

Vreau să o încurc.

Ţin conferinţe petru grupuri din Taglit de câţiva ani. Plătesc bine, dar nu e vorba de asta. Vârsta americanilor ăstora – optsprezece până la douăzeci şi ceva contează – îmi place să mă adresez celor de vârsta asta. Se poate comunica cu ei. Toate porţile sunt încă deschise în faţa lor. Probabil că ăsta e motivul pentru care sunt aduşi în Israel tocmai în această perioadă din viaţa lor. Li se vinde timp de zece zile un Israel imaginar. Echitabil. Impresionant. Sunt duşi să viziteze Massada şi mormântul lui Ben Gurion de la Sde Boker şi la puburi din Tel Aviv. Apoi – în ultima zi – îi întâlnesc şi îi rog să scrie despre momentul în care au resimţit un conflict între ceea ce ghizii lor le-au povestit despre Israel şi ce au văzut ei pe stradă cu ochii lor.

Nu sunt naiv. Ştiu că direcţiunea m-a invitat la sfârşitul şederii lor aici ca o voce provocatoare, disidentă, ceea ce face tot parte din campania lor. Dar am şi eu scopurile mele.

Trebuie să ajungi într-un loc anume? am întrebat când ne-am apropiat de intrarea în oraş. Ea a scos un ruj din poşetă şi şi-a întins buzele în faţa oglinzii.

Not really.

OK, atunci de ce tocmai… ?

Caut *somebody.*

Poţi… să-mi dai ceva mai multe detalii? Să am pe ce să mă bazez?

Încă nu m-am hotărât dacă pot să am încredere în tine.

OK, atunci ascultă, apropo, cum te cheamă?

Rachel.

Ascultă, Rachel, într-o clipă ajungem în oraş şi nu am nici cea mai mică idee încotro o luăm. Ştii cumva adresa persoanei pe care o cauţi?

Nu.

Atunci…

Just... mai mergi puţin.

Bine, dar înţelegi că şansele de a-l găsi aşa, întâmplător, sunt destul de mici, aşa că poate totuşi…

Mergi înainte, inima îmi spune că-l vom găsi.

Am luat-o aiurea pe străzi. Eu conduc în timp ce ea se joacă cu firele rupte din jeansul ei de parcă ar fi nişte corzi, fredonează un cântec necunoscut, căutând din ochi pe acel *somebody.* Ca să nu mă simt complet idiot, m-am angajat după câteva minute pe străzile care unesc, încrucişându-se, cele două axe principale ale oraşului. Ultima dată când am condus aşa a fost cu un an în urmă, când Luna, căţeaua noastră, se pierduse. Avea şaisprezece ani, ceea ce înseamnă mai bine de o sută de ani pentru câini şi nu mai ieşea singură fără zgardă aşa cum ieşea când era tânără. Nu mai auzea bine, şi ochii o lăsaseră, aşa că ne temeam că dacă nu e supravegheată riscă să fie călcată de o maşină – însă dorinţa ei de spaţii largi depăşea orice interdicţie şi a profitat de un moment de neatenţie când am deschis uşa curierului cu pizza şi a fugit. Atunci am căutat-o pe străzi în lung şi-n lat cu fiica mea cea mică, cea care mi-a moştenit sensibilitatea, am fluierat aşa cum era Luna obişnuită, cu privirile aţintite prin geamurile deschise.

De ce ai oprit?

Rachel, n-am toată ziua la dispoziţie şi … cred că îmi vei fi de ajutor dacă îmi dai totuşi ceva mai multe detalii despre *somebody* al tău. Ca să ai încă o pereche de ochi care să caute.

Poartă o bască militară de culoare maro.

Ah… Deci căutăm o fată soldat?

Da.

Cu bască maro.

Da.

A trupelor Golani?

Da, Golani.

OK, unde v-aţi întâlnit?

În primul rând promite-mi că nu ne incluzi în vreuna din cărţile tale.

Cum? De ce…

Ai spus în conferinţă că eşti un *story hunter* şi nu mi-ar conveni să vânezi acum povestea mea. Şi cu atât mai mult să vânezi povestea lui Adi.

OK, promit că nu veţi apărea în nici una din povestirile mele.

Mergi înainte.

Uite merg înainte.

Ne-am întâlnit la Masada.

Pe Poteca Şarpelui?

Nu. Sus. În vârful muntelui. Tata s-a sinucis, înţelegi? Şi când ghidul a început… *to glorify* faptul că toţi s-au sinucis acolo ca să nu cadă în mâinile romanilor, nu m-am putut abţine.

Îmi închipui…

Atunci am ridicat mâna şi am întrebat dacă erau şi femei şi copii printre cei care s-au sinucis. A răspuns da. Şi atunci am spus *well, excuse me, it was* a *stupid* hotărâre *and it's a horrible* poveste.

Wow!

Ce *wow*? *It s a horrible* poveste and *it's a fucking chovinistic myth*. Nu crezi?

Cum a reacţionat ghidul?

Toţi s-au năpustit asupra mea. Nu numai el. Mi-au aruncat în faţa toată propaganda *Birthright.* Dintr-odată.

Şi… o clipă, fata aceea … Adi… era şi ea acolo?

Ea însoţea alt grup. Dar era lângă noi şi a auzit totul. După care s-a apropiat de mine şi mi-a pus o mână pe umăr, întrebându-mă dacă mă simţeam bine. Şi mi-a dat să beau din sticla ei cu apă. A fost prima dată când cineva a fost amabil cu mine în toate zilele acelea, toţi acolo sunt nişte copii, iar eu termin în curând M.A. în *Gender studies*. Suntem *worlds apart*, înţelegi?

Sigur.

Pe urmă a cerut să fie transferată în grupul nostru şi am petrecut următoarele două zile împreună. Eram nedespărţite. I-am povestit despre tata şi trebuie să ştii că nu vorbesc cu nimeni despre el – iar ea mi-a povestit cum e să fii în armată cu adevărat. A petrecut trei luni în *territories*. *And she freaked out* la ce i s-a întâmplat acolo. Dar nu avea cu cine vorbi despre asta până m-a întâlnit pe mine.

Se pare că…

I'm such a tâmpită, înţelegi? Avea nişte ochi mari şi un corp enorm. *Exactly* pe gustul meu. În ultima zi, când ne-am despărţit, s-a uitat la mine, iar eu m-am uitat la ea şi am ştiut că şi ea care ştie că şi eu – dar nici una dintre noi n-a avut curajul… *you know, to make the move*. Şi fiecare s-a dus spre autobuzul ei. Şi în timpul conferinţei ai spus dintr-odată că locuieşti … aici, în *suburb* al ei şi mi-am spus *maybe it's* a semn… *do you believe* în semne?

Centralista de la municipalitate ne-a cerut semne de identificare. Îmi amintesc de tonul ei. Practic, cu urme de nerăbdare. Ton de sfârşit de serviciu. Am spus: Trup mic, blana bej. Labe albe. O dungă albă pe frunte. Coada lungă albă. Blana zbârlită. Şi am întrebat-o pe Noam dacă vrea să mai adauge ceva. A spus da, e foarte inteligentă căţeaua noastră, întotdeauna când sunt tristă, ea simte fără să spun nimic şi vine să stea lângă mine.

Bine, a spus centralista. Am să iau legătura cu adăpostul municipalităţii şi am să întreb dacă cineva le-a adus vreo căţea cu semnalmentele pe care le-aţi descris.

Îmi aduc aminte de minutele lungi care s-au scurs până a revenit la noi. Şi cum fiică-mea îşi rodea unghiile până la carne. Pe când eu mă abţineam să nu-i fac observaţie.

Auzi, n-am trecut deja pe lângă clădirea asta oribilă?

Posibil. Mergem de o oră. Şi ăsta e un oraş destul de mic.

„Oraş lipsit de libido."

Cum?

Aşa spunea Adi despre oraşul vostru.

I-auzi! Dar numele de familie al lui Adi ţi-l aminteşti întâmplător?

Nu.

Dar… alte lucruri ţi-a mai povestit despre ea?

Ce, de exemplu?

Nu ştiu. Ce-i place să facă, de exemplu. Să joace tenis? Baschet? Cumpără haine de mâna a doua. Îi place humusul? Orice amănunt ne-ar putea ajuta.

Îi place să citească, mi se pare.

Mai spune.

OK, asta e bine! I-am povestit că mergem la o întâlnire cu un scriitor israelian. Adică pe tine. Atunci a spus că ţi-a citit toate cărţile.

Grozav.

No offense, dar a spus că prima era cea mai bună şi că de atunci eşti în declin.

I-auzi!

Hey, man, eu nu am nici o idee, n-am citit nici una. Eu citesc mai mult scriitori scandinavi. Mă dau în vânt după *sick mind* a lor. Ai citit Axel Wolf?

Din păcate da.

Lasă. Ce ţi-am spus înainte… te ajută?

Am putea trece pe la toate librăriile din oraş, dar asta ne va lua mult timp. Nu trebuie să te întorci la grupul tău? Nu aveţi avion mâine?

So?

Şi atunci când o căutam pe Luna eram gata să renunţăm. Îmi amintesc că i-am spus fiică-mii: S-a întunecat deja, ce şanse mai avem s-o găsim acum? Dar fata asta care, spre deosebire de sora ei mai mare şi de fratele mai mic, nu cere aproape nimic pentru ea, a propus să mai încercăm încă puţin. Încă o dată. Şi şi-a lăsat genele în jos parcă gata să plângă. Atunci am respirat adânc şi am pornit înapoi spre casă, dar foarte lent. Cu viteza bicicletelor. Şi atunci – am văzut-o. Adică mai întâi am auzit-o: Un scheunat. Cunoscut. Înduioşător.

Am descoperit-o după monumentul victimelor din al doilea război cu Libanul. Îşi lingea blana. Când ne-a zărit, scheunatul s-a transformat într-un lătrat scurt de bucurie. A încercat să fugă spre noi, dar nu a reuşit să se ridice şi a căzut din nou pe pământ. Numai atunci am văzut rana mare,

sângerândă, de pe trup, puţin deasupra piciorului stâng.

O clipă!

Ce e?

Mi-am mai amintit de ceva care îi place lui Adi. Pe lângă a citi cărţi.

Ce anume?

Îngheţata! Tot timpul îmi repeta că are chef de îngheţată.

OK… Îngheţata e cam general, a spus ce fel de îngheţată?

Da, îngheţată din aceea moale. Care se vinde la McDonald’s pe un dolar?

Îngheţată americană?

Da, mi-a spus într-adevăr că aici se numeşte aşa. N-am înţeles, ce e american în îngheţata asta?

Adevărul e că…

De ce ai încetinit iarăşi?

Ca să te bucuri de oraşul meu. Când trecem repede ratăm farmecul care îi e specific.

Cut the crap. De ce înaintezi încet?

Pentru că mi-a venit o idee. Şi mă gândesc. Încet.

Ce? Spune.

Nu-ţi face iluzii. E destul de… *long shot*.

Come on, hai, zi odată.

E numai un singur centru comercial în oraş unde e şi o librărie, şi McDonald’s.

Am aşezat-o pe Luna pe bancheta din spate a maşinii. Continua să-şi lingă rănile care sângerau pe huse. Fiică-mea se aşezase lângă ea, mângâindu-i capul şi vorbindu-i pe un ton matern. Ne-am dus la veterinarul care lucra toată noaptea în cartierul în care locuisem cândva. Luna fusese fericită când locuisem acolo, într-o casă veche, asimetrică şi nu tocmai legală la marginea oraşului, lângă câmp. Luna avea locurile ei: sărituri peste gradul scund de piatră – era liberă să alerge în orice direcţie şi să latre la lună. Dacă mă gândesc bine, numai când ne-am mutat în casa nouă, înghesuită între alte case, fără spaţii largi, a început declinul ei. Ca şi cum bătrâneţea a lovit-o dintr-odată.

Veterinarul nu era la clinică. În locul lui era de gardă o femeie.

De obicei, când o duceam pe Luna la veterinar era pentru vaccinuri şi lătra, încercând să fugă. De data asta nu avea măcar putere să se opună.

Am aşezat-o pe masa unde urma să fie examinată cu rana în sus.

Ea a spus *Wow*, întrebând: Aţi văzut maşina care a lovit-o?

Am recunoscut că nu.

A palpat uşor zona de lângă rană, iar Luna a scheunat. Vocea fiică-mii s-a frânt în mijlocul întrebării: Puteţi… să o pansaţi?

Pot, spuse pe un ton care nu prevestea nimic bun.

How do I look? întrebă Rachel.

De câteva minute se privea în oglindă, tot căutând în trusa mică de machiaj, şi la un moment dat a scos şi o perie de păr. S-a pieptănat.

Sorry, Rachel, conduc. Nu pot să mă uit.

Atunci uită-te când ajungem la semafor. *Please*.

M-am uitat când am ajuns la semafor.

Părul lung negru avea o şuviţă blondă. Cercel într-o sprânceană. Ochi negri mari. Nas evreiesc. Buze subţiri acoperite de un ruj roşu aprins. Obraji roşii de emoţie.

Eşti frumoasă, Rachel, am spus eu adevărul. Dar…

Crezi că Adi se va bucura să mă vadă?

Rachel, *listen*, de ani de zile îmi caut un prieten care a dispărut, în toată lumea, şansa ca tocmai…

Inima îmi spune că ea va fi acolo, a tranşat ea.

„Inima îmi spune“, am repetat în gând pe un ton cinic. Gândindu-mă: Americanii ăştia. Au impresia că viaţa e Hollywood.

Am sunat-o pe Dikla şi i-am spus să vină. Ştiam că în ce o priveşte pe Luna nu am dreptul să decid singur. În fond, la început era câinele ei. Într-una din perioadele de ruptură între noi ea o găsise rătăcind, şi când ne-am împăcat a spus: Nu vin înapoi să locuiesc cu tine fără căţea.

Până la Luna, nu suferisem câinii. Dimpotrivă. Primul câine pe care l-am cunoscut a fost buldogul cel nebun de pe strada Givat Downes, care sărea pe garduri arătându-şi colţii oricui trecea pe acolo. Odată, pe o alee de sub casa de pe strada Einstein, m-a muşcat, mai bine zis mi-a sfâşiat o bucată de carne de pe spate, un câine-cercetaş de la armată care venise în weekend şi

a crezut că sunt terorist. După ani încă mă mai treceau fiorii prin ceafă când vreun câine lătra lângă mine. Însă Luna era mică şi paşnică şi nu se repezea la nimeni arătându-şi colţii. Dimpotrivă, în prima noapte s-a suit în pat şi şi-a pus capul pe pieptul meu. Încet. Ca şi cum ar fi cerut voie. Şi aşa sufletele noastre s-au legat. Şi apoi de sufletele copiilor.

Dikla ajunse şi ascultă explicaţia amănunţită a veterinarei – aceeaşi pe care o primisem şi noi. Îi cunoşteam bine gestul lent al capului de aprobare, gestul cu care care primeşte vestea amară. Exact aşa dăduse din cap când fusese anunţată că şi după noua numărătoare a voturilor nu câştigase conducerea mişcării.

Uite-o, *man*!

Imposibil. Unde?

Uite!

Într-adevăr, pe trotuarul din faţa lui McDonald’s – o fată în uniformă. Cu o cupă de îngheţată americană în mână. Şi cu cascheta Golani prinsă în epolet.

Eşti sigură că…

Da, opreşte odată.

Am oprit odată. Rachel a ţâşnit din maşină, uitând de poşetă. Am urmărit prin geam ce se întâmpla. Stătea cu spatele spre mine, aşa că nu i-am văzut faţa, însă o vedeam pe soldată. Prima ei reacţie a fost de autoapărare. Aproape a dat înapoi. Pusese chiar mâna pe patul puştii. I-a luat o fracţiune de secundă să înţeleagă cine se apropia de ea. Să o recunoască. Apoi – un moment minunat de recunoaştere. Faţa i s-a luminat de o strălucire nouă, iar corpul ei masiv, care fusese mai înainte aplecat, s-a îndreptat. A urmat o scurtă îmbrăţişare. Fata soldat încă mai ţinea în mână îngheţata, aşa că a îmbrăţişat-o pe Rachel doar cu un singur braţ. Apoi s-au îndepărtat puţin una de alta, şi Rachel a spus ceva. Nu auzeam nici un cuvânt dar vedem mişcarea mâinilor jenată, dar şi emoţionată şi am mai observat impresia pe care o aveau asupra fetei. Ochii care exprimau emoţie şi buzele întredeschise, a uimire. Îngheţata căzuse răsturnată pe trotuar. S-au îmbrăţişat din nou. O îmbrăţişare atât de intimă şi caldă, că am încercat să-mi întorc privirea. Dar n-am reuşit.

După o vreme s-au dezlipit una de alta, şi mână în mână au venit spre maşina mea.

Mi-am spus: Ce imagine delicată – două femei mână în mână.

Dar înainte de a înţelege ce se întâmplă, Rachel s-a aplecat pe geam într-o mişcare bruscă şi mă sărută pe obraz.

Mulţumesc pentru tot ce-ai făcut pentru mine, mi-a spus făcându-mi semn să-i dau geanta. Am să-ţi citesc toate cărţile! Şi pe cele proaste! Promit!

La o clipă după ce fetele au dispărut în librărie, telefonul mi-a sunat.

Era Ron de la Taglit.

Am vrut să vă mulţumesc pentru conferinţă. Am primit feedback bun.

Grozav. Şi mie mi-a făcut plăcere.

Vorbim mai mult săptămâna viitoare, a spus. Acum nu pot să continui conversaţia, adevărul e că avem o problemă aici, una din fete a dispărut. Iar zborul lor e mâine dimineaţă.

I-auzi!

O fată cam problematică, destul de labilă. Cu o istorie familială… ne temem să..

Sigur.

Căutăm în tot Tel Avivul. Şi poliţia e implicată. Nu ne putem permite să i se întâmple nici cel mai mic incident!

Nu m-am grăbit să ajung după aceea acasă. Ştiam ce mă aşteaptă. Sau mai bine zis ce nu mă aşteaptă.

Am continuat un timp în sus şi în jos prin oraş cu geamul deschis.

Fluierând ca pentru Luna. În vânt.

Dacă aţi putea retrăi vreun moment din viaţă, ce moment aţi alege?

Ne-am dat întâlnire pe plaja Beit Yanai. Ea avea deja un alt prieten, şi eu aveam o prietenă. Nu ne văzusem de aproape un an de zile după ce ne despărţisem. Deodată am găsit un mesaj pe mesageria telefonică: Vrei să ne întâlnim? cu vocea ei de copil.

Dimineaţă m-am dus să mă tund. Deşi nu credeam că am vreo şansă. Mă

aştepta pe o stâncă, purtând rochia maro pe care ştia că eu o găseam irezistibilă. Am sărutat-o pe obraz. Am mirosit crema ei de corp. Nici n-am băgat de seamă că ţinea o lesă până nu mi-a spus. Faceţi cunoştinţă. Ea e Luna. Încântat, Luna. M-am aplecat şi am mângâiat-o pe cap. Credeam că nu-ţi plac câinii, spuse ea. Nu-mi plac câinii, am spus. Facem o plimbare pe plajă, spuse scoţându-şi pantofii. Picioarele ei… M-am descălţat şi eu. Am mers pe linia apei până nu am mai văzut lume. Luna mergea lângă noi lătrând din când în când la valuri.

Locuieşti tot în Ghivataim? întrebă ea.

Mai pregăteşti *shakshuka* cu brânză feta?

A râs. Cu acea uşoară aspiraţie nazală când râdea din toată inima.

Hai să ne aşezăm puţin, spuse scoţând din geantă un prosop mare.

Ne-am aşezat. Aproape unul de altul. Umerii ni se atingeau. Luna se învârtea în jurul nostru, agitată. Am tăcut câteva minute, privind apusul soarelui. Apoi Dikla şi-a pus capul pe umărul meu. I-am simţit mai întâi părul mătăsos. Apoi obrazul. I-am îmbrăţişat umărul gol şi am strâns-o lângă mine.

Nu mai am putere, mi-a şoptit în ureche.

De ce? am întrebat.

Să lupt cu asta.

Am oftat şi mi-am lăsat obrazul pe capul ei de parcă aş fi spus: Nici eu. Luna a sărit deodată pe mine începând să-mi lingă faţa. M-am speriat. M-am dat înapoi. Limba ei umedă. Ghearele ascuţite. Am încercat să o dau la o parte cu delicateţe. Dikla râdea. Poate că tu nu iubeşti câinii, dar Luna te iubeşte! Ce onoare, am spus. Ce onoare? De când spui „ce onoare“? Se schimbă oamenii, am spus.

S-a întunecat, au apărut primele stele. Dikla s-a întins pe spate pe prosop. Luna s-a aşezat lângă ea. Se liniştise deodată. M-am întins şi eu. Cotul meu îl atinge pe al ei, cu faţa spre stele. După un minut ne-am întors unul spre celălalt, simultan, ca şi cum acelaşi metronom bătea în amândoi. Faţa ei e atât de aproape. Gura ei, larg deschisă. Nu pot să te sărut, am un prieten, a spus ea. Nu pot să te sărut, am spus eu, am o prietenă. Ne-am sărutat. Un sărut delicat. Ezitând. Am început să-i dau jos rochia, dar mi-a prins mâna spunând: Nu. M-am oprit. Degetele ni s-au împletit. Încă mai respiram

repede.

E un semn, poate, am spus eu.

Ce semn? a întrebat.

Eram sigur că ştie, dar vrea să spun eu cu voce tare. Am spus: Dacă nu reuşim să ne uităm unul pe celălalt atâta timp, poate că e un semn.

Poate, spuse ea, cu teamă în voce.

Luna a trecut peste ea şi s-a strecurat între noi.

Nu te teme, nu muşcă, poţi să o mângâi.

Avea o dungă albă lungă pe frunte. Am mângâiat-o prudent pe dungă.

Îi place să fie mângâiată pe dunga asta, mă încurajă Dikla.

Unde ai găsit-o?

Lângă biroul de înmatriculare din Holon. Fusese părăsită acolo.

E drăguţă, am recunoscut.

Şi tu eşti, spuse Dikla aruncându-mi o privire languroasă.

Ne-am sărutat din nou. De data asta, un sărut lung, lacom. Un sărut preliminar – pe care am fost obligaţi să-l întrerupem pentru că Luna arunca cu nisip cu labele din spate.

Uneori vrea să i se dea atenţie, s-a scuzat Dikla, trăgând de lesă.

Am încercat să-mi recapăt suflul, să-mi liniştesc inima înfometată.

Ai nisip pe gene, spuse Dikla. Închide ochii o clipă.

I-am închis. Ea se apropie şi îmi suflă uşor pe faţă. O dată. Şi încă o dată.

Mi-a trecut un fior prin şira spinării.

Trebuie să mă întorc, a spus ea într-un târziu.

Şi eu.

S-a ridicat. M-am ridicat şi eu. Ne-am scuturat nisipul de pe haine şi am pornit sub lumina lunii spre parcare. Pe drum m-am lăudat că-mi apare prima carte. Peste o lună. Grozav, a spus ea, sunt mândră de tine. Întotdeauna am vrut să mă mărit cu un scriitor. Îmi amintesc, am spus. Mi-a povestit despre noul ei loc de muncă cu mult entuziasm. Cu gesturi dramatice ale mâinilor. Mă gândeam: Şi-a găsit în sfârşit o vocaţie, iar eu mi-am găsit scrisul. Poate acum când fiecare e mai împăcat cu sine însuşi, o să încetăm să ne certăm. Mă gândeam: Nu spune acum nimic. În nici un caz. Nu v-aţi văzut un an întreg, o s-o sperie. Lasă să se aşeze lucrurile puţin.

Am spus: Septembrie îţi convine?

Convine pentru ce? s-a oprit ea dintr-odată. Eram aproape de maşini.

Pentru nuntă, am spus. Cipru. Doar noi doi. După o lună, petrecerea cu familia şi prietenii.

Spui asta numai pentru că eşti excitat, zâmbi ea uşor amuzată.

Spun asta pentru că te iubesc.

Şi eu te iubesc, spuse ea cu un ton grav. Dar… eşti sigur că e de-ajuns?

După o săptămână s-a mutat la mine la Ghivataim, aducând-o cu ea şi pe Luna. Asta era condiţia.

În septembrie acelaşi an ne-am căsătorit. În Cipru.

După doi ani s-a născut Shira.

*

De la Luna ne-a rămas doar o fotografie înrămată în living. O fotografie din satul artiştilor Ein Hod – Luna legată cu lesa de o sculptură din piatră reprezentând un leu. De coada leului din piatră. Coada ei e zburlită ca o coamă.

Eu deschisesem uşa curierului cu pizza. Tot eu uitasem să închid, ducându-mă să aduc portofelul, astfel că Luna s-a putut strecura spre străzile periculoase. Dikla nu se întorsese de la lucru, copiii erau în camerele lor. Nu am avut martori. După veterinară, după injecţie, după ce Noam s-a dus să se culce, când Dikla m-a întrebat: Dar cum s-a întâmplat? Cum a fugit Luna? am aranjat detaliile sub forma unei poveşti din care apăream într-o lumină mai favorabilă. Curierul intrase şi înainte de a avea timp să închid uşa… pur şi simplu… s-a strecurat prin spatele lui şi a luat-o la fugă.

Dikla n-a mai pus nici o întrebare. Nu a spus nimic. Mi-a aruncat numai o privire lungă care spunea: Amândoi ştim că Luna nu e chiar aşa de iute ca să poată face aşa ceva. Şi încă: Știu că mă minţi. Şi mă simt jenată în locul tău. Dar să lăsăm asta deocamdată.

De la cine sau de unde vă vine inspiraţia?

Pe drum, întorcându-ne de la Kiriat Shmona, Robbie Wiliams cântă că vrea să simtă iubire adevărată. Telefonul şoferului de taxi sună, se scuză. E fiica lui. Trebuie să răspundă.

Robbie Williams continuă să cânte mai în surdină că vrea să simtă iubire adevărată, în timp ce fiica şoferului spune „nu mă simt bine“.

Nu te obligă nimeni să mergi la şcoală, o linişteşte taică-său.

Mă duc totuşi, tăticule.

Hotărăşte singură, scumpo. Îmi spun: Poate că dacă i-aş fi spus lui Shira mai des „hotărăşte singură, scumpo“, nu ne-ar fi părăsit.

Începe să plouă. Picăturile se scurg oblic pe parbriz. După intersecţia Koah, s-a construit un hotel nou lângă care e ancorat de sol un aerostat. Robbie Williams cântă că-şi doreşte să cunoască o iubire adevărată. Să simtă casa în care trăieşte.

Copiii dumneavoastră vă citesc cărţile?

Ani de zile am avut în minte o scenă cu Shira în excursia de după serviciul militar în America de Sud. A terminat toate cărţile luate de acasă, şi după două săptămâni în care nu a vorbit ebraică – pentru că după câte o cunosc, înadins şi-a planificat excursia în aşa fel încât să se abată de la „itinerarul humusului“ – se urcă în autobuz. Mi-am închipuit-o întotdeauna păşind pe intervalul dintre scaune cu picioarele ei ca nişte chibrituri în ghete rigide pentru excursii, în căutarea unui loc liber. Rucsacul ei cel mare îl pusese pe acoperişul autobuzului, aşa că nu are decât o geantă mică mov – culoarea ei preferată – pe umăr. Şi chitara bineînţeles în spate. Îşi lasă înadins buclele – şaten deschis încă? Sau poate şaten închis? – să-i cadă pe faţă, ca de fiecare dată când se simte jenată şi se scuză într-o spaniolă de începători când chitara loveşte umărul vreunei călătoare. Se aşază, cu capul pe spate, cu ochii închişi. În urechi are căşti mici albe. Ce ascultă? Salsa. La începutul excursiei ura asta, apoi a devenit dependentă. Genunchiul drept îi urcă şi coboară în ritmul muzicii, încă din copilărie genunchiul ăsta avea un *beat* al lui, când cântecul nesfârşit se termina, genunchiul se opreşte, şi în

liniştea care se aşterne aude deodată ebraică. Deschide ochii. Pe bancheta din spate, o bandă de israelieni. E destul de reticentă din cauza zgomotului pe care îl fac, dar n-are încotro, li se adresează pentru că are nevoie urgent de o carte. După tergiversări, unul dintre ei acceptă să schimbe cu ea o carte. O scoate din geantă, şi ea îşi dă seama că e cartea scrisă de taică-său. De când era mică se simţea jenată când lumea făcea legătura. Şi cu cât creştea şi devenea mai rebelă, jena se transforma în respingere. Nu le spune nimic, dar îşi spune că ultimul lucru pe care ar vrea să-l citească e o carte a tatălui ei, însă alternativa ar fi să rămână fără lectură. Şi cine ştie când va mai avea asemenea ocazie. Aşa că ia cartea, îi dă tipului una din ale ei şi se întoarce la locul ei. Nu-i place să citească în timpul călătoriilor, îi vine să vomite, încă din copilărie era aşa, deci doar noaptea în hostel, în treningul ei ros pe care i-l cumpărasem în Dizengoff Center cu ani în urmă, deschide cartea. Am sperat întotdeauna că cea pe care o va citi la hostel va fi prima mea carte. E cea mai inocentă. Mi-o închipuiam cum termină prima pagină, îşi umezeşte degetul cu limba, gestul maică-sii, şi dă foaia. Şi încă una. Şi continuă să citească, puţin confuză, pagină după pagină. Sau pune cartea alături – lipsită de interes. Mi-am construit în minte mai multe versiuni detaliate pentru scena asta. Dar uneori realitatea anticipează imaginaţia. Deci Shira, aşa cum o ştiu, avea planurile ei.

Şi eu păcătuiesc scriind şi ce mi se pare cel mai greu e să dezvolt acţiunea. Aveţi vreun sfat să-mi daţi?

Spune-i copilului tău sau împrumută copilul cuiva şi spune-i poveşti înainte de culcare. Eu fac asta de mai bine de un deceniu. Şi dacă am avansat cât de puţin în înlănţuirea acţiunilor – e datorită copiilor mei. Dintotdeauna, dacă povestea pe care o inventam nu li se părea destul de interesantă, nu mai ascultau. Privirile le zburau în altă parte. Se foiau fără stare. Şi uneori îmi spun chiar în faţă: Tată, e plictisitor. Sau şi mai penibil: Tată, lasă, citeşte mai bine dintr-o carte de Meir Shalev. Aşa că nu am avut încotro şi încet-încet, de la un eşec la altul, am învăţat cum să inventez intrigi. Cum să „mişc“ poveşti în aşa fel ca următorul pas să fie

imprevizibil.

Zilele astea doar Yanai încă îmi mai cere „o poveste din cap“. După duş îl înfăşor în două prosoape şi îl duc în pat. „Yanai într-o lipie“, spunem noi.

Îmi croiesc drum cu grijă printre piesele de lego împrăştiate pe podea în camera lui, îl aşez pe pat aşa cum e, în prosoape, şi scot pijamaua cu Superman din dulap.

Vrea să mai rămână puţin înfăşurat în prosoape. Accept. Şi îl frec prin prosoape ca să-i fie cald. Şi le scot uşor de pe el, încet, şi îl ajut să îmbrace pijamaua. Apoi se culcă, iar eu îl învelesc cu plapuma şi simt mirosul minunat al capului. Şi mă aşez pe taburetul cel mare de lângă patul lui.

Ştie că acum începe povestea şi se uită la mine.

Ochii lui sunt o copie perfectă a ochilor mamei lui, mari, căprui, cu gene lungi frumoase.

Dar privirea lui e atât de diferită. Fără nici o urmă de dezamăgire. Fără urme de supărare. Strălucind de dragoste pură.

Încep să povestesc. Se întoarce spre mine, cu urechile ciulite, iar pe faţă i se reflectă emoţia la fiecare întâmplare din poveste.

Astea sunt momentele cele mai bune din toată ziua. Fără distimie. Fără Ari care e pe moarte. Nici o privire a lui Dikla nu se eschivează. Doar Yanai şi cu mine şi poveşti despre copilul curajos Ylai (are nevoie de schimbarea de nume ca să creadă că totul e posibil: pasărea care poartă în cioc un copil care nu poate coborî dintr-un copac; un copil pe care l-a înţepat noaptea ţânţarul confuziei, iar dimineaţa, în loc să meargă la şcoală, s-a dus la mama lui la serviciu, dar şi pe ea o înţepase acelaşi ţânţar şi se dusese la şcoală).

După ce ies din cameră, intră Dikla.

Adică mai aşteaptă câteva secunde ca să nu ne frecăm unul de altul din greşeală pe hol, şi doar atunci intră şi se întinde lângă el. Părul i s-a răsfirat pe plapumă. Picioarele ei lungi depăşesc puţin marginea patului. Îl sărută. Îl îmbrăţişează. Adoarme de multe ori.

Dacă adoarme, intru din nou şi îi privesc îmbrăţişaţi. Seamănă atât de mult, că îmi vine să râd. Şi Yanai are picioare lungi. Şi o dungă rebelă pe buza superioară. Şi părul închis la culoare şi pielea albă-albă.

Cred că Yanai e prea mic ca să-şi dea seama că amândoi ne consolăm cu el în ultima vreme, fiecare în felul lui. Sau poate mă înşel.

Ieri, în drum spre şcoală, a povestit că Gai din clasa lui e fericit pentru că are două case. A mamei şi a tatii. Şi în fiecare există câte un sertar plin cu dulciuri numai pentru el.

Pentru că părinţii lui s-au despărţit, îi explică Noam pe un ton de soră mai mare, ce mare fericire?

Ba da, e fericire! se încăpăţânează Yanai. Pe tonul fratelui mai mic care vrea să arate că are şi el păreri.

Nu am spus nimic.

Noam a coborât la şcoala ei şi am continuat până la şcoala lui. „Pup şi pleacă“ sau „hai în braţe“? l-am lăsat să aleagă ca în fiecare dimineaţă. „Hai în braţe“, a răspuns. M-am bucurat. Asta înseamnă că avem mai mult timp împreună.

Am parcat departe. Am coborât din maşină şi am mers mână în mână. Când am ajuns la poartă, l-am îmbrăţişat. Prea tare. Mă striveşti, a spus. L-am eliberat. Când a plecat, l-am urmărit cu privirea, şi numai când a dispărut din raza mea vizuală m-am îndepărtat de poartă şi m-am îndreptat spre maşină. Pe drum i-am telefonat lui Oranit de la grădiniţa de după amiază şi am rugat să nu-l ia astăzi.

L-am aşteptat la poartă iarăşi la unu fără un sfert. A apărut.

Ce faci aici?

(Ce puteam răspunde? „Mama ta e din ce în ce mai rece cu mine şi dacă va continua aşa vom ajunge să ne vedem – tu şi cu mine – doar de două ori pe săptămână, ceea ce pe mine mă va distruge, aşa că dacă depinde de mine aş vrea să fiu cu tine şi cu Noam cât mai mult?)

M-am gândit să ne distrăm astăzi, am răspuns. Ce zici?

În romanele dumneavoastră amintiţi nu de puţine ori de fotografii. Sunteţi pasionat de arta fotografiei?

Nu suport fotografiile. Nu vreau să fotografiez. Nu vreau să fiu fotografiat. Ca vrăjitoarele din Piaţa Vrăjitoarelor din Bolivia – când sunt fotografiat simt că mi s-a furat o parte din suflet.

Mai mult – dorinţa asta de a imortaliza, de a îngheţa o fracţiune din timp îmi e complet străină. Şi contrazice viziunea daoistă conform căreia încerc

să trăiesc de când am citit *Dao De Jing* la vârsta de douăzeci şi trei de ani în America de Sud. Totul e trecător, totul e în mişcare, viaţa e un flux puternic pe care, în loc să încercăm să-l oprim, mai bine ar fi să ne lăsăm duşi de el. Sau citându-l pe Lao Tse: „Acolo unde *dao* acţionează, oamenii spun: A avut loc de la sine.“

Şi când scriu, mă străduiesc să urmez această cale. Apropo, anul ăsta îmi propusesem să scriu romanul anului. În loc de asta, scriu răspunsurile la acest interviu, pe baza „culegerii de întrebări ale internauţilor noştri“ transmise de editorul unui site. Era de aşteptat să dau răspunsuri gata pregătite, dar am început să răspund cu adevărat. Trebuia să fie un interviu simplu, şi încet-încet – probabil că nu sunt în stare altfel – se transformă în povestire. În principiu trebuia să-i las pe Dikla, copiii şi distimia în afara acestei povestiri. Dar uite că toţi au intrat. Din când în când, în miez de noapte, mă duc la Ari, la secţia de oncologie, ca să mă binecuvânteze. Dacă nu doarme, ne uităm împreună la reluări ale Ligii Campionilor şi vorbim despre una şi alta. Dacă doarme, îi aranjez cuvertura, îi umplu paharul cu apă şi ascult cum respiră. Stând la capul lui îmi confirm nu ştiu de ce că trebuie să continui să scriu textul acesta, deşi nu am nici cea mai mică idee – chiar nici o idee – despre ce se va întâmpla în continuare.

Aţi accepta să participaţi la întâlniri dincolo de Linia Verde?

Nu am ezitat să mă întâlnesc cu cititori din colonia Maale Meir. Dacă în cărţile mele încerc să nu accept că nu e decât un singur adevăr şi să mă opun oricărui narator care se pretinde omniscient, cum aş putea refuza ocazia de a cunoaşte oameni care gândesc şi trăiesc atât de diferit de mine?

Cu atât mai mult cu cât m-au rugat atât de frumos. Adică ea m-a rugat. Iris. Bibliotecara. Ne plac mult cărţile dumneavoastră aici, mi-a scris ea. Adăugând: Şi mie îmi plac mult. A mai adăugat şi un smiley.

E aproape imposibil să nu răspunzi cu dragoste când eşti iubit.

Aşa că am stabilit o dată. Am cerut doar să fiu aşteptat de o maşină blindată la barajul militar. În fond, se anunţă o nouă Intifada.

Blindată, nu pot promite, a scris ea. Dar Fiatul meu e protejat împotriva

pietrelor, e de-ajuns?

Eram deja prins în plasa acceptului meu de principiu şi mă jenam să-i spun că ceea ce era destul de sigur pentru ea nu e destul de sigur pentru mine. Aşa că am răspuns, da, sigur.

*

Vă aşteptaţi să vedeţi o religioasă ortodoxă, nu-i aşa? a spus ea când m-am suit în maşină.

Ca să fiu sincer… da, am mărturisit eu.

Cu o pălărie oribilă şi o privire de nebun. Şi accent american aproape şters, dar totuşi sesizabil.

Aproximativ.

Încântată, Iris, a spus întinzându-mi mâna. Cu un zâmbet care în clipa aceea mi se păruse din greşeală visător.

Nu…?

Nu-mi interzic atingerea fizică a unui bărbat? Mâna ei rămăsese în mâna mea.

Ba da, dar numai după prima strângere de mână!

Avea un ton amuzat, dar strângerea de mână era moale, aproape melancolică.

*

Tot drumul de la baraj până la Maale Meir a fost o comemorare a luptelor.

Vedeţi monumentul din dreapta? a spus Iris, arătând cu mâna. Familia Arazi. Cocteil Molotov. Maşina le-a luat foc, tatăl, mama şi trei copiii au murit.

Şi monumentul luminat de două reflectoare? În memoria lui Aharon Goldschmidt, responsabilul cu securitatea localităţii Elisha III. Două gloanţe în piept. A murit înainte de venirea ambulanţei.

Şi imediat uite aici pe colină, după viraj, poţi vedea caravanele Maahaz Lior. Prietenii lui Lior de la *yeshiva*[25] l-au creat după ce el a fost călcat de o maşină în intersecţia Tapuah. Un copil – avea douăzeci de ani.

25. Şcoală religioasă.

Cu fiecare minut ce trecea mă făceam din ce în ce mai mic pe scaun. Încercam să-mi reduc faţa expusă pentru cazul în care cineva ar vrea să tragă tocmai în maşina lui Iris. Fără să-mi dau seama, mi-am împreunat şi mâinile după cap ca să-l apăr. Încercam prin geam să descopăr figuri care stăteau la pândă în întuneric.

Nu e greu să trăieşti aşa cu frică permanentă? am întrebat într-un târziu. Şi spre ruşinea mea am simţit că vocea îmi tremura puţin.

Depinde de perioadă, a spus Iris cu o voce răspicată. Acum, nu e cine ştie ce. Dar iată, aproape am ajuns, a adăugat. Apropo, la vreo cincizeci de metri pe stânga, se vede monumentul în amintirea lui Boaz.

Să nu-mi spuneţi – am încercat eu să contribui la destinderea atmosferei – pietrele au lovit parbrizul. A pierdut controlul asupra maşinii. Patruzeci şi cinci de ani.

Aproximativ, a zâmbit Iris – acelaşi zâmbet care încă mi se părea visător. A fost înjunghiat în piept. La intrarea în localitate. Treizeci şi patru de ani. Avea trei băieţi. Şi pe mine.

Am oprit cu un scrâşnet de cauciucuri.

Adică maşina a continuat să înainteze, dar în mine ceva s-a oprit brusc.

Wow, n-am ştiut. Îmi pare rău că…

Nu-i nimic.

Nu, am fost de-a dreptul grosolan.

Liniştiţi-vă. Nu ştiaţi.

Oricum, condoleanţe. A fost cu siguranţă… pentru dumneavoastră… cât timp a trecut de când…

Doi ani, spuse. Şi-a trecut degeţelul de-a lungul sprâncenei drepte. Iar după un timp, adăugă: Dar parcă s-a întâmplat în dimineaţa asta.

Poate ne oprim o clipă lângă monument? Am propus într-o încercare de a mă face iertat. Şi povestiţi-mi puţin despre Boaz.

Cu altă ocazie, spuse continuând drumul cu zâmbetul pe care îl considerasem greşit visător, dar se adeverise pur şi simplu trist.

Suntem aşteptaţi în bibliotecă.

Jumătate din locuitori sunt aici, a spus Iris intrând.

Am remarcat că majoritatea celor prezenţi erau de fapt prezente. Stăteau una lângă alta pe scaune de plastic, foarte înghesuite în spaţiul strâmt dintre tejgheaua bibliotecarei şi rafturi.

Două dintre ele, probabil asistentele lui Iris, s-au sculat şi m-au primit cu căldură, întrebându-mă dacă vreau să beau ceva. Ceai? Cafea?

Numai apă, vă rog, am spus. Am scos cărţile din geantă, m-am îndreptat spre scena-lipsă şi le-am aranjat pe masă. Lângă vaza cu flori. Eterna vază cu flori.

Iris a deschis microfonul şi m-a prezentat. A amintit că bunicul meu fusese prim-ministru. A enumerat titlurile cărţilor mele. A spus că apreciază faptul că am venit într-o perioadă când chiar şi rudele lor ezită să vină în vizită.

Şi se întoarse spre mine, spunând: Am vorbit destul. Am venit doar să vă ascultăm pe dumneavoastră.

*

Întâlnirea a avut loc într-o ambianţă calmă. La început cel puţin.

Alesesem înadins extrase care nu erau politice în mod explicit, şi cu toate astea, conţineau măcar un moment de identificare neaşteptată cu celălalt: un bărbat înţelege dintr-odată de ce nevasta lui nu e fericită cu el. Tatăl unui copilaş iartă retrospectiv defectele tatălui său.

Când s-a trecut la întrebări, am fost întrebat cu multă prudenţă despre procesul scrierii. La ce ore scrieţi? Ce se întâmplă dacă nu aveţi despre ce scrie? Care e rolul redactoarei dumneavoastră?

Întrebări neutre, la care se poate răspunde cu umor aparent spontan, dar de fapt plănuit şi sincronizat cu grijă.

Şi atunci Iris a ridicat mâna.

Observasem mâna ridicată şi luat de valul de râsete care o precedaseră, am spus publicului: Ca în concursul pe teme biblice? Unde e o „întrebare a primului ministru“? Iată acum „întrebarea directoarei bibliotecii“!

Fără a confunda, a spus Iris cu modestie. Aproape murmurând. Trebuie să vă întreb ceva: cum de… aţi acceptat să veniţi la noi?

Cum adică de ce? De ce nu?

Nici unul dintre scriitorii ceilalţi… de stânga nu a acceptat să vină. În

fiecare an încerc să-i invit. Şi să nu-mi spuneţi că nu sunteţi de stânga. Am văzut pe Google. V-am citit articolele. E destul de clar de ce parte sunteţi.

Am reflectat înainte de a răspunde.

Am luat o înghiţitură de apă.

Mi-am cântărit cuvintele.

Curiozitate, am spus în cele din urmă. Sunt curios să vă cunosc. Ca toate coloniile în general. Faptul că aţi ales să locuiţi în locul acesta… are influenţă asupra viitorului statului nostru. Are influenţă asupra vieţii mele. Personal, cred că aceste colonii sunt o piedică în calea păcii. Sincer? Cred că distrugeţi orice şansă ca eu şi copiii mei să ducem vreodată o viaţă normală aici. Dar toate astea, le gândesc de departe. Ultima dată când am trecut de Linia Verde a fost în armată. Eram curios să vin şi să văd cu ochii mei. În general, curiozitatea mea învinge orice forţă care i se opune. Inclusiv ideologia.

Ce puteţi vedea într-o oră şi jumătate? A răsunat un protest din ultimul rând.

Mai bine decât nimic, se auzi o altă voce din colţul opus al sălii.

Să rămână aici de Shabat şi atunci mai vorbim, a spus o femeie care stătea chiar în faţa mea, dar mi se adresa la persoana a treia.

De ce la noi? s-a auzit o voce bărbătească, să petreacă Shabatul la vecinii noştri din Ain-Tur. Şi să-şi aducă şi copiii. Mai vedem noi dacă va continua să vorbească despre pace după primirea pe care o să v-o organizeze acolo.

Murmure de aprobare s-au ridicat din public.

Am mai luat o înghiţitură de apă din pahar. Care era aproape gol. L-am aplecat disperat ca să iau ultimele picături. Adevărul e că am înghiţit aer.

M-am agăţat de ultima mea carte. E acolo un fragment pe care întotdeauna îl citesc la sfârşitul întâlnirilor, pentru ca oamenii să plece acasă cu un sentiment plăcut de consolare. Dar de fapt ce consolare? Am lăsat cartea din mână gândindu-mă dacă să le povestesc despre tatăl lui Jamal. Despre clipa aceea, ultima, înainte de plecarea din Beirut, când taică-său se oprise pe prag privind la statuile la care muncise toată viaţa pentru a se despărţi de ele. Din privire. Poate se apropiase de una din ele trecându-şi mâna pe marmura rece. O mângâiase. Sau poate nu, poate nu avusese timp.

Dar nu eram sigur că asta e povestea potrivită pentru acest public. Şi de

fapt între mine şi public era nevoie de o poveste. Atunci ce? Şi în fond ce fac eu aici? Sunt scriitor. Ar trebui să scriu cărţi, în care după ultima pagină urmează întotdeauna câteva pagini albe, unde fiecare cititor are dreptul să mă contrazică în imaginaţia lui.

Acolo trebuie să mă întâlnesc cu cititorii mei. În imaginaţie. Faţă în faţă. Nu singur în faţa publicului.

Bun – Iris mi-a venit în ajutor, pe când lumea începuse să se agite pe scaunele din plastic – timpul s-a terminat. Vreau să vă mulţumesc din inimă că aţi venit. Curiozitatea nu e doar de partea dumneavoastră, vedeţi după numărul persoanelor care au venit să vă asculte şi după numărul întrebărilor. Sper că nu e ultima dată când vă vedem aici. Şi că după exemplul dumneavoastră vor veni şi alţii.

*

Publicul s-a împrăştiat repede. Mi-am pus cărţile în geantă. Am luat o ultimă înghiţitură din paharul cu aer.

Nimeni nu a venit să-mi pună vreo întrebare personală. Sau să-mi ceară autograf.

Doar Iris s-a apropiat, spunând că a fost captivant.

Apreciez faptul că nu a spus „minunat“. Cei care spun „a fost minunat“ ascund în general alte gânduri.

Vă duc înapoi la barajul militar? Întrebare-hotărâre.

Dar în aceeaşi clipă se auzi sunetul unui mesaj telefonic pe mobilul ei.

Privi lung.

Şi spuse: Vai.

Ce s-a întâmplat?

Şoseaua e blocată. Alertă precisă privind un grup de terorişti pe aici în zonă.

Ce facem?

Aşteptăm.

Cât timp poate să dureze?

Cel puţin patru-cinci ore.

Aşa de mult?

Da, îmi pare rău, dar se pare că va trebui să petreceţi noaptea aici.

Aha. Sunt camere de închiriat pe aici?

Ca-me-re? Nu mai avea zâmbetul cel trist, ci un zâmbet larg, ce se transformă într-o clipă în râs adevărat.

Iris râdea în hohote – spectacolul era impresionant. În obraji îi apărură gropiţe mari, şi tot corpul ei svelt era zguduit la culme de râs.

OK – am simţit cum mă înroşesc pe gât ca de fiecare dată când îmi scapă câte o prostie – înţeleg că nu sunt camere de închiriat, deci unde…

Vă invit acasă la mine.

Da? Şi n-o să aveţi probleme aici? Sunt totuşi… bărbat.

Am remarcat.

*

Camere – repetă ea în drum spre maşină, ţinându-se de burtă cu o mână – excepţional! De mult n-am mai râs aşa.

*

Pe când locuiam pe strada Hatijbi din Haifa, vizavi de noi locuia o familie în care tatăl fusese omorât în primul război din Liban. Fiul îmi era prieten şi ne jucam de-a hoţii şi poliţiştii, şi tot alergam pe la ei prin casă.

Îmi amintesc că după moartea tatălui în catastrofa de la Tyr, sufrageria lor se transformase într-un sanctuar: lumânări aprinse tot timpul. Poze de-ale lui color şi alb-negru, cu familia, sau singur pe fiecare etajeră, alături de ecusoane de onoare de la unităţile pe care le comandase. Şi o poezie-omagiu mărită şi înrămată. Nu puteai intra în casa prietenului aceluia fără să te îndoliezi.

*

Am studiat sufrageria lui Iris pe când se dusese să aducă aşternut din dormitor.

Nici lumânări, nici poze. Nici ecusoane.

Un hamac, de la un perete la altul. Un pick-up. Cu un şir lung de discuri alături. Se vedea coperta ultimului disc cu poza unei scrumiere cu mucuri de ţigară – l-am recunoscut imediat: *Aşteptându-l pe Mesia* al lui Shalom Hanoch. Pe jos erau perne mari pe care te puteai aşeza, iar pe pereţi nişte picturi exaltate, de amator. Câteva destul de senzuale. Poate ale ei?

*

S-a întors şi a întins un cearşaf de o persoană, pentru copii, pe canapea. A mai pus o cuvertură şi o pernă. Pe pernă a pus un trening bărbătesc. Şi un tricou de sfârşit de antrenament pentru soldaţii din Golani.

Am mulţumit. M-a străbătut un fior ca înainte de a comite o greşeală. Cafea? a propus ea. Sau nu beţi „decât apă“?

*

S-a întors din bucătărie cu două ceşti de cafea aburind. Şi a spus pe tonul unei comandante de pluton: După mine. Am urcat treptele care duceau spre etajul al doilea al casei. Pentru o clipă m-am temut că mă conduce spre dormitorul ei, dar a continuat să urce depăşind şi al doilea etaj până am ajuns la o scăriţă. Care ducea la un fel de deschidere în acoperiş peste care era o placă de fier.

Hai, spuse ridicând placa, de aici se vede Azrieli.

*

Între panourile solare de pe acoperiş erau două şezlonguri cu dungi albe şi roşii. Ne-am aşezat şi am privit luminile din regiunea Gush Dan.

Am sorbit din cafea în tăcere. Vorbisem atât de mult în timpul întâlnirii cu cititorii, că mi se terminaseră cuvintele.

Când e linişte, observăm multe lucruri. Aşa am observat că aburul care se ridica din ceaşca mea se amestecă cu aburul din ceaşca ei.

Şi că emană un uşor parfum de cremă de corp, pe care îl aduce vântul. Şi că blugii ei se termină puţin mai sus de linia şosetelor. Şi că toate casele sunt luminate complet. De parcă nimeni nu avea intenţia să se culce niciodată aici.

*

Acolo l-am cunoscut pe Boaz, a spus ea după câteva clipe, arătând cu mâna spre turnurile Tel Avivului.

La Azrieli? m-am mirat eu.

Nu departe. Studiam literatura şi pedagogia literaturii la colegiul Hakibbutzim. Era o petrecere de Ziua Independenţei la una din fetele din an. A intrat. Ochii ni s-au întâlnit. Nu şi-a luat privirea de la mine. Mi-am

spus „poartă kipa“, fii liniştită. Şi s-a apropiat şi a început să-mi vorbească, fără nici o frază de introducere sofisticată, pur şi simplu a început conversaţia. Mi-am spus, Iris, termină cu emoţiile astea, nu va ieşi nimic din asta, are kipa. Şi apoi mi-a propus să mă conducă acasă; atunci mi-am spus, dacă ar fi vreo şansă să iasă ceva, ar trebui să o fac pe inaccesibila, dar oricum nu sunt şanse, aşa că poate să mă ducă acasă, să urce să bea o cafea, să mă sărute cât se poate de delicat, cum nu mi s-a mai întâmplat, şi să se culce cu mine ca şi cum ar fi deţinut informaţii secrete despre ce îmi face mie bine şi va rămâne să doarmă, ţinându-mă în braţe toată noaptea, protector, puternic, apoi va pregăti micul dejun, nu contează, poartă kipa.

Vorbea foarte repede, fără să respire între un cuvânt şi altul, între o frază şi alta. Ca şi cum în inima ei e o serie lungă de lucruri care aşteptau de mult ocazia să iasă la lumină.

Şi asta-i tot? De atunci nu v-aţi mai despărţit?

Cum să nu. Ne-am despărţit şi ne-am împăcat timp de patru ani. Fiecare dintre noi a încercat să impună celuilalt felul lui de viaţă, şi desigur că nu a reuşit, aşa că ne despărţeam şi încercam să ieşim cu alţii şi bineînţeles că nici asta n-a reuşit, şi în cele din urmă i-am spus, ascultă, am să ţi-o spun pe limba religioşilor tăi ca să înţelegi, noi suntem perechea predestinată, tu eşti un oarecare, şi eu sunt o oarecare. Sigur că ne putem consuma toată viaţa încercând să scăpăm de asta sau ne putem împăca cu soarta. Pentru început, te anunţ că sunt gata să locuiesc cu tine unde vei vrea. Cu condiţia ca în casă eu să pot trăi aşa cum vreau.

Wow.

Cum spuneaţi mai înainte? Curiozitatea învinge în ce vă priveşte orice forţă care i se opune, inclusiv ideologia? La noi dragostea a învins tot ce i-a stat în cale.

Inclusiv ideologia.

Ahh.

Şi aşa v-aţi trezit la Maale Meir?

De fapt voiam să închiriem un apartament în Ierusalim. Dar era prea scump. Înţelegeţi? Şi aşa am devenit „colonişti“. Mai sunt aici şi alţii ca noi, fiecare cu povestea lui. Aţi dorit să vedeţi cum stau lucrurile mai de aproape? Nici o problemă. Numai să luaţi în consideraţie că de aproape

sesizăm micile detalii. După care e mai greu să generalizaţi. În articolele din *Yediot*, de exemplu.

Adică, n-am nici o şansă, vreţi să spuneţi, nu? Mi-am complicat viaţa din cauza curiozităţii mele.

Exact!

Doar un singur lucru nu înţeleg, am adăugat după o scurtă tăcere.

Puteţi întreba orice, a spus Iris.

*

Am mai luat o gură de cafea care mi-a fript limba. Ştiam ce voiam să întreb, dar nu ştiam cum să formulez întrebarea în aşa fel ca să nu o jignesc. Era ceva foarte viu în felul ei de a-l descrie pe soţul ei care murise.

Vă spun eu ce vreţi să ştiţi, a spus ea.

Ce vreau să ştiu?

Ce mă reţine aici acum, când Boaz nu mai e? De ce nu-mi iau copiii şi mă duc de aici? Aşa e? Am să vă explic. Câte zile de doliu trebuie respectate, după părerea dumneavoastră?

Îmm… şapte zile, nu?

Ei, la Maale Meir durează trei sute şaizeci şi cinci de zile. Un an întreg eşti înconjurat de afecţiunea tuturor.

Foarte frumos.

În cazul meu a fost nu doar frumos, a fost chiar capital.

De ce?

În primele două luni, corpul meu a reacţionat ca şi cum era încă una din despărţirile mele de Boaz. Pe care corpul meu ştia să o înfrunte. Dar mai târziu, la vreo trei luni, a avut loc căderea. Dimineaţa nu eram capabilă să mă dau jos din pat. Şi durează până ce medicamentele antidepresive încep să-şi facă efectul. Între timp cineva trebuia să aibă grijă de copii. Oamenii aici au făcut de gardă douăzeci şi patru de ore pe zi. Şi nu-i interesa faptul că eu nu-mi acopeream capul. Luau copiii la ei după şcoală. Îmi aduceau doctori. Îmi făceau cumpărăturile. Reflexologie. Este aici o femeie care practica watsu într-o cadă enormă în curtea ei. Fiecare a făcut ce-a putut, înţelegeţi? S-a stabilit o legătură eternă între mine şi cei de aici în acest an.

Îmi închipui.

Nu, nu puteţi. Pentru că nu ştiţi ce înseamnă o comunitate. Se vede şi din cărţile pe care le-aţi scris. Toate personajele sunt singure tot timpul. Şi dacă aţi creat aceste personaje, probabil că sunteţi şi dumneavoastră un însingurat. Dar imaginaţi-vă că nu mai există însingurare în viaţa dumneavoastră. Că nu vi se permite să vă simţiţi singur niciodată. Că în jurul dumneavoastră există o cuirasă caldă şi încurajatoare permanentă. Vă daţi seama câtă forţă vi se oferă?

*

Am mai rămas puţin pe acoperiş până când şi luminile Tel Avivului au început să se împuţineze. Şi cafeaua s-a răcit. Iar briza răcoroasă a devenit rece.

Intrăm? a întrebat ea.

Am dat din cap şi am urmat-o.

Când am trecut pe lângă dormitorul ei, a încetinit ca şi cum ezita să mă invite înăuntru sau nu, şi îşi scutură capul ca pentru a alunga un gând şi continuă să coboare pe scări.

Am coborât după ea. Am ajuns în sufragerie.

Rămăsesem unul în faţa celuilalt. Ca înainte de o despărţire. Sau ca înainte de o îmbrăţişare.

Mi-am încrucişat mâinile la spate. Ca un elev cuminte. Sau precum cineva care se teme că mâinile se vor mişca singure.

Aveţi copii? a întrebat ea.

Două fete, am răspuns. Şi am adăugat numele şi vârsta lor.

Trei băieţi, a spus ea. Cu numele şi vârsta.

Şi astea sunt ale dumneavoastră? Am arătat spre tablouri.

Da, şi să nu-mi spuneţi că sunt frumoase. În primul rând pentru că nu sunt. În al doilea rând nu mă interesează dacă plac cuiva. Am început să le pictez pentru mine. După luna de doliu. Vi se… întâmplă uneori? Să scrieţi aşa, pentru dumneavoastră?

Din ce în ce mai rar.

Merită.

Am dat din cap.

A făcut un pas înapoi.

Despărţire, deci – mi-am spus – nu îmbrăţişare. E mai bine aşa. Mă sprijineam de canapea cu mâna pe spetează.

Mai vreţi încă o cuvertură?

Nu, mulţumesc, am spus.

Perfect – şi întinse deodată o mână (chiar pe neaşteptate, fără nici un semn premergător) şi m-a mângâiat pe obraz încet şi cu delicateţe, ca pe un copil. Degetele atinseră uşor şi bărbia.

Şi dintr-odată şi-a retras mâna spunând: Am să vă trezesc la şase şi mergem la barieră. Până atunci sigur se va anula alerta.

*

Am încercat să dorm în pantaloni şi cămaşă. Dar, după vreo oră în care m-am tot răsucit fără să-mi găsesc poziţia, am renunţat. Mi-am scos hainele mele pe întuneric şi mi-am pus treningul şi tricoul lui Boaz, descoperind că mi se potriveau şi erau foarte comode. Dar tot n-am reuşit să adorm. Atingerea mâinii lui Iris încă o mai simţeam pe obraz. Şi tot felul de fragmente de amintiri au început să-mi plutească prin minte în căutarea febrilă a unui sens.

Deodată am auzit paşi. Paşi uşori, micuţi.

Nu am făcut nici o mişcare. Am rămas cu ochii închişi. Mă temeam că, dacă voi face vreo mişcare bruscă sau prea entuziastă ea s-ar putea speria şi se va retrage.

Paşii se apropiau.

Respiram rar înadins. Ca în somn. Mi-am păstrat acelaşi ritm al respiraţiilor şi atunci când am simţit că o mână se sprijinea pe partea de saltea liberă pentru a susţine un trup care se întinse de-a lungul coapsei mele.

Dar trupul care m-a îmbrăţişat după o clipă nu era al lui Iris. Era mai mic. Cu braţe mai mici.

Am rămas cu faţa la perete. Braţele mici m-au strâns şi mai tare.

Un timp am stat aşa îmbrăţişaţi, eu şi copilul, până ce nu m-am mai putut abţine şi m-am întors încet ca să-l pot vedea. Copilul s-a mişcat puţin, dar nu s-a trezit, iar acum puteam să-i văd faţa. Nu semăna cu Iris. Probabil

trăsăturile erau ale tatălui: un nas proeminent. Gene lungi. Buze lăsate puţin în jos cu o expresie jignită.

Braţele mici s-au întins din nou spre mine. Nu voia să renunţe la îmbrăţişare.

I-am făcut mai mult loc pe canapea. L-am întors uşor; acum îl puteam îmbrăţişa de la spate, să-l ţin strâns lângă mine.

Mă gândeam că niciodată nu ţinusem în braţe un fiu.

Mi-am spus: E o senzaţie diferită, greu de explicat. Mai musculoasă? Nu tocmai. Nici mai puţin de abandon. Poate o fi ecoul unei amintiri din copilăria ta.

*

Am adormit îmbrăţişaţi.

*

M-a trezit o atingere uşoară pe umăr. Iris era lângă capetele noastre, privindu-ne cu ochi strălucitori. A şoptit: Alerta a fost anulată.

Mă temeam să nu trezesc copilul făcând o mişcare. Şi să descopere că a dormit cu duşmanul.

I-am spus în şoaptă: Nu vreau să-l trezesc.

A răspuns: Atunci rămâi tot Shabatul.

Şi după o tăcere scurtă, cât se poate de scurtă, în care a aşteptat poate reacţia mea la invitaţie, a zâmbit trist ca de obicei, ajutându-mă în şoaptă, făcându-mi semn cu mâna cum să mă mişc, atentă să nu mă atingă: Mai întâi trageţi braţele. Apoi îndepărtaţi-vă corpul. Da, exact aşa. Atenţie când treceţi piciorul peste el.

Nimrod – nu Yanai – plănuisem că va fi numele fiului meu, dacă voi avea unul. Şi fiindcă scrisul este şi, sau poate în primul rând, o compensare a ceea ce nu s-a întâmplat, sau încă nu s-a întâmplat, le-am dat copiilor din cărţile mele numele Nimrod.

Şi iată Nimrod-cel-adevărat a dormit în braţele mele. O noapte întreagă.

Cu regret m-am despărţit de copil. Încet. Ca să mai prelungesc clipa. Genele i-au tremurat uşor, gata să se deschidă, dar după câteva secunde

tremurul s-a oprit, şi copilul şi-a continuat somnul.

Soarele se ridicase deasupra colinelor Samariei. Iris a încetinit şi şi-a pus ochelarii de soare în timp ce conducea.

Ce poveste. Aparent, Nimrod a reacţionat cel mai bine la moartea lui Boaz. Pe când fraţii lui nu se opreau din lamentaţii. El se alinta în braţele mele. Era singurul care se juca cu PlayStation în camera lui cu prietenii. Ca şi cum îl atingea mai puţin. La început am crezut că, fiind mai mic, a petrecut mai puţin ani în apropierea lui Boaz, dar după un timp, au apărut tot felul de comportamente.

De exemplu?

Se bătea la şcoală, adică el îi bătea pe ceilalţi. Pe de altă parte, devenise deodată mai religios. Mă certa pentru orice mică abatere de Shabat. Şi-a exprimat nemulţumirea că i-am dat numele Nimrod… nume mai puţin obişnuit la religioşi. Un timp a reînceput să facă pipi noaptea în pat. Apoi a început să circule prin casă ca un somnambul.

Cu adevărat, cu braţele întinse înainte?

Nu, asta e numai în filme. În realitate, ei merg cu braţele pe lângă corp şi cu ochii închişi.

Wow.

Probabil…. că aşa a ajuns la dumneavoastră la canapea.

*

Amintirea atingerii lui mi-a rămas imprimată ca după o noapte de dragoste. În drum spre barieră mai simţeam vibraţii plăcute în corp. În pântecele lipit de spatele lui. În braţul care îl ţinuse îmbrăţişat.

*

Interesant dacă îşi va aminti ceva la sculare, am gândit eu cu voce tare.

În general, spuse Iris, uită tot ce s-a întâmplat noaptea. Odată a mâncat jumătate din supa care era într-o oală în frigider. Aşa, direct din oală. Ca dintr-o ploscă. Iar dimineaţă nu şi-a adus aminte de nimic. Dar, dacă va spune ceva, am să vă anunţ. Am e-mailul dumneavoastră, nu?

*

Nimeni nu va îndrăzni să accepte în public. Nici măcar eu. Acum degetele mi se înroşesc pe claviatură în timp ce scriu. Dar când victimele unui atentat locuiesc dincolo de Linia Verde, îi afectează mai puţin pe cei care locuiesc dincoace de Linia Verde. Ascultăm ştirile, reperăm după nume dacă victimele fac parte din tribul nostru sau nu, şi nu o dată, îndepărtează durerea şi nelinişteа: „Au ales să trăiască acolo şi să-şi pună în pericol viaţa lor şi a copiilor lor? Să plătească.“

N-am primit de la Iris nici un e-mail. Şi nici n-am trimis.

Dar, după noaptea petrecută la Maale Meir, Linia Verde a încetat să fie pentru mine o line despărţitoare a indiferenţei.

Din contră, după mulţi ani ciuleam urechile când auzeam orice ştire despre vreun cocteil Molotov. Maşină răsturnată pentru că fusese atacată cu pietre, intrarea teroriştilor în vreo colonie. Schimbasem de la postul de radio 88 la radio Tsahal, pândind ştirile. Iar când numele erau publicate a doua zi în ziar verificam cu inima bătând. Mai ales să nu fie Nimrod-să nu fie Nimrod-să nu fie Nimrod.

Poate şi pentru că după felul în care ea mi-l descrisese, mi se părea în pericol.

*

„Patru adolescenţi au intrat într-un sat palestinian, probabil ca să scrie cu spray sloganuri provocatoare pe zidul moscheii. Conform informaţiilor care ajung la noi, au fost aşteptaţi de un grup de oameni mascaţi cu cagule, iar acum au fost prinşi în interiorul moscheii. Tsahal acţionează în acel sat. Situaţia nu e clară pentru moment, dar se poate afirma că sunt victime.“

M-am aşezat în faţa televizorului, urmărind transmisiunile.

Dikla spuse: Uite cum înnebunesc ei toată armata, coloniştii ăştia.

Apoi adăugă: Să le fie învăţătură de minte.

N-am răspuns. N-am contrazis-o. Nu am pretins că dragostea învinge orice obstacol, inclusiv ideologia. Sau că dragostea e ideologie. Am urmărit la televizor în continuare toată noaptea, aşteptând numele.

Aveam o presimţire. Ca mamele înainte ca reprezentanţii armatei să le bată la uşă.

Spre dimineaţă a sosit şi vestea: corespondentul militar anunţă că tinerii

au fost salvaţi şi sunt în viaţă. Unul dintre ei, Nimrod Salay, e rănit destul de grav. E internat la spitalul Tel Hashomer.

*

Am aşteptat momentul potrivit. Nu voiam să mă oprească cineva din spital pretinzând că nu e oră de vizită. Nu voiam ca Iris sau altcineva din familie să mă recunoască. Am stat lângă patul lui Ari în secţia de oncologie jucând jocul nostru obişnuit de când devenise mai puţin conştient: el închide ochii, moţăie un timp, iar când îi deschide întreabă dacă Roni l-a vizitat în timp ce el dormea. Îi confirm – da, sigur că da – iar el zâmbeşte mulţumit, închide din nou ochii şi îi deschide după un timp şi întreabă dacă Lihi l-a vizitat pe când dormea. Îi răspund da, sigur. Şi continuăm aşa pe când ne vizitează toate fetele care l-au părăsit de când s-a îmbolnăvit.

După ce Ari a adormit de-a binelea, am cutreierat ore întregi prin celelalte secţii ale spitalului. Am explicat că sunt un membru al unei familii care aşteaptă şi încercam să descopăr pista care să mă conducă fără a fi descoperit şi cu minimum de uşi care nu se deschid decât dinăuntru spre camera unde e internat Nimrod.

La patru dimineaţă am ajuns la destinaţie.

În cameră, Iris dormea adânc într-un scaun.

Părul ei avea fire albe. Fruntea îi era plină de riduri. Oricum, trecuseră ani. Peste ea şi peste mine.

M-am apropiat de pat. O lumină palidă emana dinspre aparate şi lumina faţa lui Nimrod. Tuleiele de pe obraji. Buzele lăsate puţin în jos cu aceeaşi expresie jignită.

M-am aşezat pe pat cu atenţie şi l-am îmbrăţişat de la spate, ca atunci. Trupul lui s-a lăsat îmbrăţişat, s-a curbat ca şi cum îşi amintea. Genele lui lungi au tremurat uşor, gata să se deschidă. Dar nu s-a trezit.

I-am ascultat respiraţiile ca să mă asigur că nu se întrerup, aşteptând să se lumineze de ziuă, privind pe fereastră. Şi m-am dat jos din pat şi am pornit-o spre casă. Conduceam pe străzile pustii, schimbând canalele radio cu speranţa că vreunul din ele va transmite ultimele ştiri. Sau măcar *Aşteptându-l pe Messia*.

Messia nu a venit. Nici n-a telefonat.[26] Am aşteptat acasă în living vreo

ştire, din când în când ridicându-mă să patrulez prin camere. În zori, razele soarelui au pătruns prin jaluzelele din camerele copiilor luminându-le chipurile delicate şi paznicii visurilor din somnul lor. Şi mobilele din camerele lor vopsite în roz şi azuriu.

26. Vers dintr-unul din cântecele lui Shalom Hanoch, unul din primii cântăreţi rock din Israel.

Bunicul dumneavoastră, Levi Eshkol, a fost al doilea preşedinte al Israelului. Ce sentiment vă dă faptul că purtaţi numele lui?

Nu preşedinte, prim-ministru.

Bunicul dumneavoastră, Levi Eshkol, a fost al doilea prim-ministru al statului Israel. Ce amintiri păstraţi despre el?

Nu al doilea. Al treilea. A murit înainte ca eu să mă nasc.

Bunicul dumneavoastră, Levi Eshkol, a fost al treilea prim-ministru al statului Israel. Ce moştenire v-a lăsat?

Cuburi de zahăr.

La comemorarea naţională de la Muntele Hertzel, familia stătea aliniată în primul rând în faţa mormântului de marmură neagră, iar după El Male Rahamim pronunţat de cantorul principal al armatei, care mă umplea întotdeauna de o tristeţe profundă, vagă, fără legătură cu bunicul meu care murise înainte de a mă naşte eu, şi pentru care nu eram în stare, oricât mă străduiam, să resimt doliul – politicienii puneau câte o pietricică pe mormânt, după care veneau la rând să strângă mâna tuturor membrilor familiei. Îmi amintesc de strângerea moale de mână a lui Shimon Peres, de Gad Yakobi, care era un bărbat frumos, iar printre ultimii, de un bărbat cu părul rar care se numea Shalhevet Freier. În continuare, toţi – adică toţi

membrii partidului Mapai[27]* – şi prietenii familiei, şi Shalhevet Freier au pornit spre casa bunicii vitregi Miriam de pe strada Ramban, toţi rămânând în picioare în micul salon cu câte un pahar de Kinley în mână, analizând situaţia din ţară ca şi cum ea, ţara, era proprietatea lor personală, deşi în anii despre care vorbesc Begin era deja prim-ministru.

27. Cel mai important partid din timpul primelor decenii de existenţă a statului Israel.

Noi, copiii, toţi veri, ne retrăgeam într-o cameră liniştită în care se găseau clasoare groase pe care nu aveam voie să le deschidem şi jucam „Ţări, oraşe, munţi, ape… “ pe biroul care fusese cândva biroul lui. La litera L era clar ce va scrie fiecare la capitolul „personalităţi“, aşa că eu am preferat să scriu Lincoln sau Leonardo da Vinci, ca să primesc mai multe puncte şi la fiecare câteva ture, ceilalţi veri, toţi mai mari decât mine, mă trimiteau în misiune pe frontul din spate al salonului: să şterpelesc cuburi de zahăr din zaharniţa de argint şi să le aduc în camera copiilor. Îmi amintesc de gustul cubului de zahăr: la început tare, ca o bomboană, iar după ce muşcam de câteva ori, se topea pe limbă fărâmiţându-se. Îmi amintesc că Doron, vărul cel mai mare, ne-a învăţat cum să bem ceai ţinând între dinţi cubul de zahăr în timp ce lichidul fierbinte trece prin el. Şi îmi mai amintesc că o dată am fost prins asupra faptului de Shalhevet Freier. Mi-a prins mâna care se îndrepta spre zaharniţă şi a spus cu accentul lui nemţesc greu: Nu sunt bomboane, copile. Eram probabil foarte speriat, aşa că mi-a eliberat mâna imediat şi mi-a întins o cutie cu ciocolată amăruie Splendid, spunând: Ia asta în loc. Nu-mi plăcea ciocolata amăruie, dar am luat-o. Am înţeles din tonul lui Shalhevet Freier că nu trebuie să-l contrazic.

A murit acum câţiva ani, iar în elogiul funebru de lângă fotografia lui dintr-un ziar se menţiona că fusese directorul general al Comisiei pentru Energie Atomică. Şi aşa, cu o oarecare întârziere, am înţeles de unde provenea puterea lui de a te face să-ţi schimbi părerea.

Cu anii, cuburile de zahăr au dispărut. Ca licuricii. Din când în când, în special în Centrul Carmel, în special în cafenele frecventate de clientelă yeke[28], încă se mai pun zaharniţe cu cuburi de zahăr în mijlocul mesei, din care îmi iau câteva, le sug cât se poate de încet, ca să nu se sfărâme imediat, şi mă gândesc la bunicul pe care nu l-am cunoscut, cu părere de rău că nu l-

am cunoscut, şi care ştia, din câte mi s-a povestit, să facă compromis după compromis până ce obţinea ce voia. Care avea un umor evreiesc cald şi inteligent. Care era îndrăgit de adepţii lui, dar şi de adversari. Care nu făcea parte din Partidul Conservator, dintre cei care se mulţumeau cu o singură dragoste în viaţă. Care se bâlbâia în momentul cel mai nepotrivit. Căruia i se datora victoria în Războiul de Şase Zile, dar nu primise nici o recunoaştere. Care a murit înainte de a înţelege în ce măsură această victorie va crea probleme. Care, deşi cea mai mare parte a timpului nu şi-o petrecea acasă, a reuşit să-i insufle mamei mele, nu se ştie cum, un puternic sentiment de paternitate. Şi cu cât înaintez în vârstă, îi semăn fizic din ce în ce mai mult, aşa încât în ultimii ani mă abţin din a privi pozele lui, care îmi par din ce în ce mai premonitorii.

28. Evrei ashkenazi vorbitori de limbă germană.

Moştenirea politică a bunicului dumneavoastră vă influenţează în ceea ce creaţi?

Am avut o bunică adevărată. Nu celebră. Din partea tatei. Locuia la Holon.

Era aproape-supravieţuitoare-a-Holocaustului. Adică a imigrat în Israel singură din Polonia cu puţin înainte de izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Când eu aveam cincisprezece ani, bunicul a murit, aşa că nu mai rămăsese cine să se certe cu ea în idiş.

Avea două-trei prietene apropiate, dar cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea în faţa televizorului, sau mergând la dispensar, sau făcând mâncare.

Se lua prânzul la unsprezece şi jumătate. Cina la şase. Iar în frigider era un raft întreg cu medicamente.

La douăzeci şi trei de ani, m-am despărţit definitiv de Tali Leshem.

Eu fiind cel care a părăsit apartamentul în care locuiam împreună, era clar că eu trebuia să-mi caut un alt apartament.

Era unsprezece noaptea şi nu aveam unde să mă duc cu cei doi saci de

gunoi în care îmi îngrămădisem hainele.

Am prins ultimul autobuz spre Holon. Am bătut la uşa ei, pe care încă rămăsese scris numele bunicului. Mi-a deschis îngrozită. Ce s-a întâmplat, *sheine punim*[29]?

29. În idiş: faţă drăguţă.

I-am povestit.

Mi-a pregătit un ceai cu trei linguriţe de zahăr, punând în ceaşcă o linguriţă cu coadă lungă ca să amestec. În timp ce beam ceaiul, ea a desfăcut canapeaua din camera mică de lângă duş, pe care a întins un cearşaf cu desen înflorit. Deşi era foarte scundă, braţele i se lungeau în mod miraculos în timp ce întindea cearşaful. Remarcasem asta chiar de mic copil.

Când ne-am întors în bucătărie n-a spus nici un cuvânt despre Tali. Nici despre despărţire. Nici nu a amintit ce se întâmplase cu Tali ca babysitter la soră-mea. M-a întrebat numai dacă voiam o felie de prăjitură. Când am refuzat cu o mişcare a capului, s-a aşezat în faţa mea fără să spună nimic până am terminat ceaiul.

Dimineaţă m-a trezit prea devreme, de teamă să nu întârzii la lucru.

Am stat la ea trei luni. Cea mai lungă vizită a unui nepot la bunica lui în istoria familiei.

Am mâncat mult compot, mult morcov dulce şi multă supă de roşii făcută din praf din plicuri Vita, în care mai adăuga orez adevărat fiert.

De fiecare dată când lăudam vreun fel de mâncare, se mira că nu dau atenţie şi celorlalte feluri.

De fiecare dată când lăsam lumina aprinsă în casă, ea o stingea în urma mea.

De fiecare dată când voiam să mă uit la fotbal la televizor, renunţa la programul pe care ar fi vrut ea să-l vadă.

Numai locuind cu ea mi-am dat seama ce femeie tristă era. O tristeţe profundă, grea, ca încă un organ în corpul ei. O tristeţe care se transforma într-un fel sau altul în grijă pentru ceilalţi.

Numai locuind la ea am putut vedea pe faţa ei adolescenta care-şi părăsise părinţii şi surorile ca să se instaleze în Israel fără să ştie că e ultima

dată când îi mai vede.

Numai locuind la ea am înţeles că de fapt fusese foarte legată de bunicul Itzhak şi că, de când murise el, începuse pentru ea o numărătoare inversă interioară.

Acum doi ani am fost la Varşovia în interes de serviciu.

Luasem de la tata adresa unde locuise bunica în tinereţe şi le-am rugat pe gazdele mele să mă conducă în cartierul Praga. Pe drum am trecut pe lângă copacii desfrunziţi şi blocuri enorme care mi-au amintit de filmele lui Kieslowski, iar inima mi se strângea la gândul că se închide un cerc.

Nu ştiam că Varşovia fusese complet distrusă în Al Doilea Război Mondial, că nu mai rămăsese nici o clădire în picioare în cartierul Praga în urma bombardamentelor Aliaţilor. Că e atât de frig în oraşul ăsta, că nici mănuşile nu ajută şi că nu-ţi mai simţi degetele când cobori din maşină. Am cutreierat un timp pe străzile cartierului, încercând în zadar să cer ajutorul rarilor trecători, dar adresa pe care o aveam notată pe o bucată de hârtie nu mai exista, iar un bărbat care purta pe cap o pălărie şi pe care pentru o fracţiune de secundă l-am bănuit că era Hagai Carmeli – susţinea că strada pe care o căutam era în alt cartier, care nu mai exista. Începuse să cadă grindină. Ca nişte pietre. Degetul cel mic îmi era îngheţat în mănuşă.

Atunci m-am hotărât să închid cercul altfel: să-i trimit bunicii o carte poştală din Varşovia.

Îi trimisesem de peste tot unde fusesem în lume.

N-a înţeles niciodată de ce trebuia să călătoresc atâta – când evreii au deja ţara lor! –, dar era bucuroasă să primească veşti de la mine.

Am descoperit un magazin mic de suveniruri lângă ghetou care încă mai vindea cărţi poştale ca pe vremuri şi am ales una cu imaginea palatului regal restaurat. I-am scris bunicii că în holul hotelului meu se servea cremşnit cu ceai. Şi că ieri la restaurant, primul fel era supă de găină cu *kreplah*[30]. Şi că deşi nu am găsit casa ei, totul aici la Varşovia îmi aminteşte de ea. Chiar şi grija excesivă a gazdelor mele.

30. Colţunaşi tradiţionali fierţi în supă.

I-am trimis cartea poştală la vechea ei adresă. Strada Arlozorov 164. Deşi nu ştiu cine locuieşte acum acolo.

De fiecare dată când sunt întrebat despre bunicul meu cel celebru, prefer să povestesc despre bunica mea, odihnească-se în pace, dar nimeni nu mă ascultă.

Ce artişti sau opere de artă v-au influenţat în tinereţe?

La o sută de metri de bunica, pe strada Arlozorov, locuia mătuşa mea Noa Eshkol. Coregrafă, ea inventase „notaţia mişcărilor“. Un fel de guru cu trupa adeptelor ei, care erau gata să sărute pământul pe care dansa. O femeie care prefera să fie mereu contra. Contra premiilor. Contra clişeelor. Contra falsificării. Contra vopsirii părului. În loc de copii şi nepoţi, a avut pisici şi câini. Oaspeţilor le servea bere în loc de tratаţie, iar la etajul superior al casei era un spaţiu mare nemobilat unde ne puteam face de cap pe când adulţii discutau jos despre politică. Îi plăcea să discute în contradictoriu mătuşii Noa. Exprimându-şi părerile neconformiste şi supărătoare. Acum, când scriu, văd dintr-odată o linie frântă întreruptă pe care n-o observasem înainte, între ea şi Shira, fiica mea cea mare. Primul meu disc, *Hotter than July,* al lui Stevie Wonder, mi-l cumpărase mătuşa Noa. La ea am fumat şi prima ţigară. La nunta mea n-a venit, pentru că nu-i plac petrecerile, dar când m-am dus în vizită la ea împreună cu Dikla după câteva săptămâni, a fost foarte emoţionată şi nu se mai oprea din laude la adresa lui Dikla. După două minute a început să o mângâie pe cap, admirându-i părul mătăsos. Dar când Dikla a încercat să-i împărtăşească câte ceva de la nunta noastră, a oprit-o spunând: Să ştii că e uimitoare diferenţa dintre felul cum vorbeşti, pe ton măsurat şi echilibrat ca un metronom, şi gesturile pe care le faci cu mâinile, care au o coregrafie a lor… plină de pasiune… ştii să dansezi? În liceu dansam într-o trupă, dar acum doar la petreceri, recunoscu Dikla, pe când mătuşa Noa dădea lent din cap, ca şi cum cântărea posibilitatea de a o invita să facă parte din trupa ei, care se desfiinţase cu ani în urmă, apoi ne-a condus în studioul ei de la etajul al treilea pentru a ne arăta carpete de perete noi şi ne-a spus alegeţi-vă una, cadou de la mine, şi pe când eu rămăsesem mut de uimire – în familie era ştiut că mătuşa Noa nu dă şi nu vinde covoraşele ei nimănui – Dikla s-a

învârtit tăcută câteva minute printre opere înainte de a o alege pe cea cu rana ascunsă, iar mătuşa a spus ai gust. Apoi am coborât în bucătărie, şi am scos dopurile sticlelor de bere unele după altele şi am mai stat de vorbă – adică mai mult Dikla şi mătuşa Noa au vorbit, din când în când mătuşa Noa oprindu-se pentru a-i face câte un compliment lui Dikla pentru părerile ei originale sau felul excepţional de a se exprima, sau potrivirea dintre culoarea fustei şi culoarea ciorapilor, iar când Dikla s-a dus la toaletă, mătuşa Noa şi-a aprins o ţigară uitându-se lung la mine şi a oftat spunând – vai, ce dureros va fi. Ce va fi fi dureros? am întrebat. Trăgând din ţigară, mătuşa Noa a spus – când va pleca ea. Dar remarcând că mă înroşisem la faţă expiră fumul şi adăugă: N-am spus că nu merită, copile. E specială într-adevăr nevasta ta. O frumoasă combinaţie între orgoliu şi fineţe cum nu vedem în fiecare zi.

Îi plăceau lucrurile frumoase mătuşii Noa. Şi pentru că nu prea ieşea din casă – De ce, în fond? De ce se temea atât? – cerea ca lucrurile frumoase să-i fie aduse.

Vizita la bunica şi vizita la mătuşa Noa se împleteau în copilăria mea în acelaşi Shabat. Din Polonia până la boemă în cinci minute. Ieşeam din casa bunicii cu braţele încărcate de pungi mari cu haine la mâna a doua şi porneam în susul străzii spre casa mătuşii Noa, care apoi tăia din pânza lor fâşii care urmau să fie ţesute în carpetele ei colorate. Începuse să ţească carpetele acelea în timpul Războiului de Yom Kippur, pentru că nu mai era în stare să danseze când cunoştinţe de-ale ei mureau în fiecare zi, şi de atunci a continuat şi a ţesut mai bine de o mie de carpete. Bucăţi de pânză primea nu numai de la noi: din fabrici, de la croitorii din toată ţara; le proiecta pe suluri mari de pânză, după care le punea pe dansatoarele-admiratoarele ei să facă munca neagră a cusutului. Rezultatul încântător era expus pe pereţii studioului ei ca într-o galerie de artă, şi după ce mă săturam să mă dezlănţui printre pereţi pe muzica lui Stevie Wonder, mă proţăpeam în faţa carpetelor încercând să le înţeleg sensul. După care renunţam la încercarea de a le înţelege şi încercam să le dansez.

Mătuşa Noa nu acceptase să-şi expună carpetele într-o galerie adevărată. Şi nici să fie intervievată. Şi nici să primească vreun semn de recunoaştere din parte universităţii Tel Aviv. Şi nici să moară.

A suferit fizic foarte mult în ultimii ei ani de viaţă – dintr-o femeie slabă a devenit în faţa ochilor noştri scheletică, o tuse chinuitoare o împiedica să-şi termine frazele, şi aproape toate „credincioasele“ ei au părăsit-o, dar cu toate astea ea se agăţase de viaţă cu unghiile ca să apuce să termine încă o carpetă. Încă un dans.

După ce a murit, tata a strâns material pentru cel ce va dori să scrie biografia ei. Printre documente am descoperit scrisori de dragoste pe care ea le trimisese în tinereţe din Londra unui oarecare Robert, care locuia în Israel. Citindu-le, mă gândeam că există o genă pe care cei care o au sunt mai înclinaţi spre nostalgie decât restul oamenilor. Şi că gena asta e ereditară.

Editorii cărora ne-am adresat au pretins că numele ei nu era destul de cunoscut publicului larg pentru a se vinde, aşa că am fost respinşi. De aceea scriu eu despre ea acum aici. Ca să rămână o amintire despre mătuşa Noa, care a încurajat mulţi oameni să fie ceea ce vor să fie. Şi pe mine.

Sunteţi implicat în concepţia coperţilor cărţilor dumneavoastră?

Aleg una din opţiunile propuse, ca să nu zic că îi înnebunesc pe graficieni până găsesc ce îmi place. Dar în cazul puţin probabil în care acest interviu va deveni vreodată carte, nu voi avea nevoie să aleg. Şi n-am să bat la cap pe nimeni. Pe copertă va apărea imaginea carpetei mătuşii mele Noa Eshkol, cea din livingul nostru. Bucăţi de ţesătură peste bucăţi de ţesătură peste bucăţi de ţesătură. Iar dedesubt o rană.

Pe prima pagină interioară, în loc de avertismentul obişnuit, va fi un avertisment inversat:

Acţiunea cărţii, personajele şi numele menţionate sunt luate chiar din viaţa autorului. Orice asemănare între acţiunea cărţii şi evenimente care au avut loc în realitate, ca şi între personajele şi numele amintite şi persoane reale în viaţă sau moarte, nu e deloc întâmplătoare. Cu toate acestea, autorul fiind un povestitor compulsiv, orice afirmaţie pe care o face trebuie luată cu circumspecţie, inclusiv aceasta.

Pe pagina cu dedicaţii va apărea doar Pentru Dikla.

(Poate că asta va fi un cadou din dragoste sau poate un monument funerar. E prea devreme ca să ştim. Ieri şi-a luat o geantă nu prea mare şi a plecat în sud, într-un *ashram*[31] din deşert. Spunând că are nevoie de timp de gândire. Nu a spus cât.)

31. Ashram – loc de meditaţie inspirat de religia hindu.

În romanele dumneavoastră sunt multe vise. Care e rolul viselor în viaţa dumneavoastră?

Visele mele sunt jenant de simple. Uneori când mă trezesc şi-mi aduc aminte cât de grosolan şi de transparent a fost vreun vis de-al meu, îmi spun: de la tine mă aşteptam la mai mult.

Însă visele lui Dikla…

A uitat să-şi caietul când a plecat în *ashram.*

L-a lăsat pe noptiera ei de lângă pat.

Cineva mai puternic ar fi rezistat poate tentaţiei.

Mama îmi telefonează. E clar că în vis se poate găsi o soluţie tehnologică pentru a stabili o legătură telefonică directă între lumea de dincolo şi lumea noastră, aşa că astfel de conversaţii sunt obişnuite. Îmi spune – sunt mândră de tine, Dikla. Iar eu o întreb – de ce nu mi-ai spus asta mai demult? Ăsta e avantajul de a muri, răspunde ea, ai perspectivă. De ce eşti mândră de mine? insist eu. Aud doar cum suspină, şi conversaţia se întrerupe şi nu se aude decât ceasul care sună din ce în ce mai tare.

Nimeni nu vine la bat-mitzva a lui Noam. Care nu ştiu de ce are loc în sala de gimnastică de la Maalot. Suntem în sală şi aşteptăm, dar nu apare nimeni. DJ-ul pune cântece pentru dans, deşi nu e nimeni care să danseze. Yanai sparge baloanele cu un ac, eu anulez comanda de pizza. Noam e atât de uimită, că nici măcar nu plânge. Ieşim din sala goală în parcarea imensă, unde nu sunt decât două trăsuri, el se duce la o trăsură, iar noi la cealaltă. Când pornim la drum Shira spune: Nu puteaţi să vă abţineţi?

Sunt în Columbia într-un oraş care se numeşte Cartagina, căutând-o pe fată. Merg după mirosul care mă conduce spre club, e clar că e acolo, iar în

clipa în care am s-o văd am s-o întreb – da sau nu – ficţiune sau realitate, însă muzica în club e bună. Aud un cântec al lui Enrique Iglesias – Duela corazon, *inimă care suferă, aşa că în loc să o caut încep să dansez şi sunt conştientă că e doar vis şi îmi pare rău că nu e decât vis, pentru că mă simt bine bine bine şi atunci cut. Şi sunt într-un deşert, poate în Columbia sau poate în Israel, şi soarele e puternic, iar umbra mea nu seamănă deloc cu mine, ca şi cum ar fi umbra altcuiva.*

Mi se acordă premiul Man Booker în categoria soţie-de-scriitor şi refuz să-l primesc. Mă strigă de pe scenă în engleză, iar eu mă ridic şi răspund în ebraică, nu, mulţumesc şi doar când mă aşez înapoi văd că bărbatul care stă lângă mine nu e cel cu care sunt căsătorită, ci Eran, directorul-adjunct de la marketing.

Îi fac lui Shira care e bebeluş watsu, dar nu la Mayana, ci într-o piscină din Beit Zait unde n-am fost niciodată. O legăn în braţe şi o fac să plutească aşa cum Gaia mă făcea să plutesc şi îi cânt Honesty *a lui Billy Joel fără cuvinte, doar melodia, dar atunci deodată apare o gaură în piscină ca în piscinele din plastic, iar apa se scurge afară încet-încet până ce rămânem aşezate pe fundul piscinei goale pline de monezi de un şekel pe care lumea le aruncase punându-şi o dorinţă.*

Am uitat să-mi vopsesc părul, şi toate pisicile din cartier vin să le dau mâncare.

Sunt în ghereta nenorocită din Arava. Dar am vârsta de acum. Fără uniformă. E întuneric, şacalii urlă şi iar mă cuprinde frica îngrozitoare că nu am pe nimeni şi sunt singură. Complet singură pe lume. Inima îmi bate repede de frica de singurătate. Încerc să-mi spun că sunt deja mamă şi am copiii, dar nu ajută, bătăile inimii se accelerează şi telefonez la ERAN ca atunci şi mi-e ruşine că după douăzeci de ani m-am întors exact în acelaşi loc dar în loc de ERAN îmi răspunde Eran, adjunctul de la marketing, cel cu umerii largi şi în timp ce visez mă întreb ce sens are faptul că-l visez pentru a doua oară.

Suntem în biroul primarului-adjunct din Lefkara, în Cipru, unde ne-am

căsătorit, de data asta am venit ca să ne despărţim, dar a apărut o problemă: braţul meu drept e grefat pe braţul lui stâng. Primarul-adjunct se uită cu lupa şi se scuză că aşa ceva nu se poate opera.

M-am dus să-l vizitez pe Ari la Ihilov, mă tot învârt printre camere cu un buchet de flori, dar în toate camerele de la oncologie sunt doar femei chele care seamănă cu mama mea, deşi mama a murit de infarct. La recepţie întreb unde e Ari, dar sora verifică pe calculator şi-mi spune că Ari e internat de fapt la Tel Hashomer. Cum de nu ştii unde e internat cel mai bun prieten al soţului tău, mă mustră ea luându-mi florile din mână ca şi cum aş fi picat la un examen, şi acum nu mai e nimic de făcut. Mă duc la Tel Hashomer, am chiar numărul camerei, doisprezece, dar când intru îl văd pe soţul meu în pat, cu perfuzie, cu ochii închişi, iar Ari care stă lângă el îmi spune: Îmi pare rău, ai ajuns prea târziu. Plâng în vis, foarte tare, fără să înţeleg cum mi-au ascuns adevărul în tot acest timp.

Este vreun personaj biblic la care ţineţi în mod deosebit?

Din când în când îmi caut o gaură în care să mă ascund de lume pentru un timp. Ca Iosif. Fiul făcut la bătrâneţe de patriarhul Iacob, pe care fraţii lui îl urăsc şi cu care nu vorbesc. Pentru început se retrage din realitatea prea dură în vise, iar când nu mai reuşeşte să viseze se retrage într-un puţ. Ştiu că nu e interpretarea acceptată a acelor evenimente, dar asta e doar pentru că lumea nu dă atenţie altui abis creat între versetul „Atunci a zis Iuda către fraţii săi: Ce vom folosi de vom ucide pe fratele nostru şi vom ascunde sângele lui? Haidem să-l vindem ismaeliţilor… “ şi versetul imediat următor „Iar când au trecut negustorii madianiţi pe acolo, fraţii au tras şi au scos pe Iosif din puţ şi l-au vândut pe el ismaeliţilor cu douăzeci de arginţi. Şi aceştia au dus pe Iosif în Egipt“.[32] Cum poate fi interpretat faptul că Iuda îşi convinge fraţii să-l vândă pe Iosif, însă cel care îl vinde de fapt – conform versetului următor – câştigând douăzeci de arginţi! – sunt de fapt madianiţii? Nu e decât o explicaţie plauzibilă: în intervalul dintre cele două versete, Iosif a refuzat să iasă din puţ. Nu s-a agăţat de frânghia aruncată de fraţii lui în puţ. Aşa că nu l-au putut scoate la suprafaţă. Cu

simţurile lui ascuţite, a înţeles Iosif că numai în întunecimea puţului va putea visa nestingherit, fără ca fraţii lui să-l ia în râs ca fiind „stăpânul viselor“ şi ca nimeni să nu-l blameze pentru conţinutul lor.

32. Facerea, 37, 26–28.

Timp de şapte zile şi şapte nopţi a visat Iosif monezi de aur şi numeroase divinităţi şi un spic cu care o mână frumoasă necunoscută să-l mângâie încet pe clavicule, vise pe care Biblia nu a îndrăznit, nu putea îndrăzni, să le consemneze în naraţiunea oficială. În acelaşi timp au trecut pe lângă acel puţ unde se ascundea el canaaniţi, iebusiţi şi hitiţi. Însă Iosif, deşi era foarte flămând, nu li s-a adresat. Cu nici un chip. Încă nu-i era destul de dor de viaţa adevărată şi de suferinţa pe care o aduce.

În ultimul lui vis, în ultima noapte, Benyamin, fratele lui mai mic fusese devorat de un animal sălbatic, iar Iosif s-a dus să plângă la mormânt…

Şi numai când s-a trezit din acest vis, numai după ce şi-a şters lacrimile adevărate de pe obraji…

I-a strigat pe madianiţii care treceau pe lângă puţ. A prins frânghia pe care i-au aruncat-o. S-a căţărat cu ajutorul ei afară la lumina orbitoare. Şi s-a întors, cu inima bătându-i puternic, să-şi îndeplinească rolul din Biblie.

Cărţile sunt uneori – şi pentru cititori şi pentru scriitori – o gaură în care să se ascundă.

Chiar şi interviul acest e o astfel de gaură.

Pentru a nu şti ce se întâmplă afară.

Dikla mi-a telefonat după Shabat de la *ashram* spunând: Mai am nevoie de încă puţin timp singură. Avea vocea schimbată. Un fel de politeţe în voce. Sigur, am spus. Sigur. Apoi a cerut să vorbească cu copiii: după care mi-a trimis un SMS cu diverse sarcini legate de *bat-mitzva* care trebuiau îndeplinite în săptămâna următoare. Eram la curent cu toate, dar i-am răspuns totuşi: Am primit. Se va face. Petrecere frumoasă. Te iubesc. N-a mai răspuns. Şi nici în zilele următoare n-a mai răspuns la telefon. Pe site-ul ashramului am citit că săptămâna asta are loc un festival tantra, şi participanţii sunt invitaţi să participe la workshopuri numite „eliberarea zeiţei interioare“, „dansul inimii“ şi „până la următorul deliciu“. Asta nu m-a liniştit, dar ce puteam face. Duceam copiii la cercurile lor. Îi aduceam de

la cercuri. Îi duceam la aniversări. Îi aduceam de la aniversări. Mi-am luat răspunderea şi i-am hrănit, i-am învelit, i-am dezvelit, iar după ce se culcau mă uitam un timp la poza lui Maayan sau la televizor până adormeam. Niciodată nu adormeam la televizor când Dikla era acasă.

În timpul celei de-a treia nopţi fără ea mi-am amintit de momentul în care copilul din *Ai toată viaţa înainte* îl întreabă pe bătrânul Hamil: Poţi trăi fără dragoste? Dar n-am reuşit să-mi amintesc ce a răspuns Hamil.

În a patra noapte fără Dikla mi-a venit ideea că poate săptămâna asta e un experiment prin care ea vrea să verifice cum e, în teorie, să trăieşti singur. În a cincea noapte am ajuns la concluzia că nu se va mai întoarce. Există poveşti de genul ăsta. Mamele din acele poveşti, cele care într-o bună zi pleacă, lasă în urmă un soţ cu inima frântă, copii marcaţi pe viaţă – mamele acelea sunt întotdeauna înalte şi drăguţe, ca Dikla. Şi e întotdeauna un bărbat la mijloc.

N-o să facă ea asta, am încercat eu să mă calmez, nu e genul, dar în acelaşi timp mi-am adus aminte de secvenţe neînsemnate din viaţa noastră comună când ceva ţâşnea din ea dintr-odată, fără nici un semn prevestitor, iar eu priveam uimit cum femeia aceea rafinată îl pocnea pe un şofer care o blocase pe Ibn Gvirol. Sau se ridică în mijlocul premierei la festivalul de cinema de la Ierusalim şi îi strigă lui Lars von Trier că e bolnav mintal, sau opreşte maşina în mijlocul şoselei Ghea şi coboară din ea pentru că am îndrăznit să o critic pe soră-sa; sau părăseşte şoseaua, în Creta, spre o livadă cu măslini, opreşte maşina şi începe să mă pipăie între picioare.

În a şasea noapte fără Dikla îmi închipuiam deja cum arată bărbatul cu care se distrează în *ashram*. Văduv, bineînţeles. Ochii i se umezesc întotdeauna când vorbeşte despre văduvi. Nevasta văduvului aceluia a murit de boală acum mai puţin de un an, iar el a rămas singur cu cei doi băieţi. Vacanţa asta în *ashram* e prima pe care el şi-o permite. A adus şi o chitară. Ca să cânte noaptea lângă focul de tabără. Dacă va fi vreunul. Cu chitara şi şalvarii şi cu *dreadlocks*, seamănă puţin cu Mosh Ben Ari, dacă te gândeşti bine. Mosh Ben Ari cu o privire melancolică. O combinaţie în faţa căreia Dikla nu va rezista mult timp. Pe când eu pregătesc sendvişuri, ei stau de vorbă acolo în tihnă. Ea şi văduvul cel melancolic Mosh. Pe când eu fac lecţii împreună cu Noam, ea precis îl invită să continue conversaţia în

coliba ei de chirpici. Sau poate că el o invită să continue masajul picioarelor în coliba lui. Sau poate se zbenguie în vreun jacuzzi. Pe jumătate goi. Sau nu pe jumătate. Ea se străduieşte să nu se uite, dar se adevereşte că fiecare bărbat are atuurile lui, iar el se străduieşte să se uite şi descoperă secretul cunoscut numai de mine, şi anume că Dikla e şi mai frumoasă fără haine decât cu haine, şi atunci, după ce el se apleacă uşor spre ea şi ea se apleacă şi ea uşor, au depăşit punctul de neîntoarcere, ea hotărăşte să nu se întoarcă. Iar când se va întoarce după câteva luni sau ani, el va fi cu ea, ţinând-o de mână, iar când eu încerc să protestez, el îşi scutură *dreadlocks* dintr-o parte în alta, ca şi cum eu l-aş fi dezamăgit personal, punându-şi mâna cea liberă pe umărul meu şi spunând aşa e, bătrâne, uneori suntem puşi la pământ.

Cum s-a născut ideea ultimului roman?

Curierul de la Ministerul Transporturilor mi-a spus: Semnează aici, aici şi aici. După ce am semnat m-a anunţat că am adunat prea multe puncte, şi în consecinţă carnetul de conducere îmi e suspendat din clipa asta. A doua zi m-am dus la biroul de înregistrare. Am încercat să discut. Să implor. Să propun diverse tertipuri.

Nimic n-a ajutat.

Carnet suspendat. Pe trei luni.

În primele zile mă învârteam prin casă cu nasul în pământ. Cine duce copiii la şcoală? La cercurile lor? Şi, în general, ce mă fac? Atunci, neavând încotro, m-am întors la transportul în comun. Şi după o săptămână de călătorit cu trenuri şi autobuze am înţeles că mi s-a întâmplat o minune. Nici mai mult, nici mai puţin. Israelienii în spaţiul public, cum să spun mai delicat, nu sunt chiar britanici din spaţiul public. Nu citesc o carte sau ziarul de seară. Vorbesc la telefonul mobil. Cât îi ţine gura. Iar eu stau; ascult. Şi de la un minut la altul, de la o conversaţie la alta, îmi dau seama că am descoperit o mină de aur.

În cele trei luni fără carnet de conducere, am auzit:

Bărbaţi părăsiţi în direct. Certuri pe moşteniri. Manevre financiare a căror dezvăluire riscă să-i bage la puşcărie pe cei în cauză. Secrete militare – când începe operaţiunea, care e scopul ei şi ce unităţi vor participa.

Când tocmai mă gândeam că am auzit totul, a venit culmea culmilor.

Ea a urcat la Benyamina. La vreun minut după ce a urcat, a început să vorbească. Se aşezase în spatele meu şi intenţionat n-am întors capul ca să nu creadă că o ascult. Avea o voce delicată şi inocentă. Asemănătoare cu vocea lui Ofra Haza.

La capătul celălalt al firului, am înţeles din discuţie, era sora ei.

Am dedus detaliile următoarele:

Urmează să se mărite peste două zile.

S-a hotărât să anuleze nunta.

Mirele nu e la curent.

Ea nu-i povesteşte decât surorii ei (şi întregului vagon).

Şi urmează partea cea mai interesantă, care a inclus conversaţia în panteon. De la Hedera tot drumul spre nord n-au vorbit decât despre rochie. Era foarte îngrijorată şi cerea sfaturi. Ce dracu' facem cu rochia de nuntă? O vindem? O închiriem? O păstrăm şi o refacem ca să semene cu o rochie de seară?

A coborât la Acco. N-am avut timp să văd cum arată, şi poate că e mai bine aşa, am loc pentru imaginaţie. Doar ăsta e secretul momentelor care dau naştere cărţilor: trebuie să conţină ceva criptat. O prăpastie pe care să doreşti să o acoperi prin scris. E de dorit să-ţi trezească vreo rană personală. Ca între tine şi acel moment să unească vreun tunel invizibil, ca acele tuneluri pe care le sapi în nisip şi prin care o mână se întâlneşte cu cealaltă…

În dimineaţa căsătoriei cu Dikla, în oraşul Lefkara din Cipru, m-am trezit descoperind că ea nu era în pat.

Pe pernă lăsase o hârtie: Am ieşit să mă plimb puţin.

Ceremonia din biroul primarului-adjunct era fixată la ora unu.

La douăsprezece şi jumătate Dikla încă nu se întorsese.

Pe atunci nu erau telefoane mobile. Am suportat patru ore de aşteptare trecând prin stări de nepăsare, teamă, îngrijorare – conştiinţă lucidă, care se bazau pe semne nenumărate dinainte de călătorie şi preziceau că are să anuleze totul.

Îmi era atât de clar, că nici nu m-am îmbrăcat cu costumul de mire. Rămăsesem în trening. Din când în când mă duceam la fereastră ca să văd

în caz că… Dar nu vedeam decât renumitele dantelărese din Lefkara aşezate în pragul magazinelor lor şi brodând. Brodând şi brodând.

La douăsprezece şi treizeci şi unu de minute, Dikla a intrat în cameră. Şi cu ea a intrat şi o boare străină.

M-a sărutat pe gură.

Ce s-a întâmplat? am întrebat. Am încercat să-mi păstrez calmul vocii.

Am avut nevoie să meditez puţin, mi-a răspuns cu o privire serioasă.

La ce?

În ultimele săptămâni am simţit că mă las dusă de un fel de curent puternic fără să mă pot opri ca să mă gândesc dacă asta e ce vreau cu adevărat.

OK. Şi ce-ai hotărât?

Că da.

Ah, bravo.

Eşti supărat.

Foarte. Dar n-avem timp de asta. Peste o jumătate de oră e ceremonia. Vrei să te schimbi în rochie?

Sigur. Dar tu? Rămâi în trening? De fapt, îţi stă bine.

Apoi am mers la biroul primarului-adjunct şi ne-am citit unul altuia urări pregătite dinainte şi ne-am sărutat şi ne-am plimbat prin Lefkara, unde am cumpărat câteva broderii ca să le facem plăcere celebrelor femei care brodau şi care păreau puţin cam deprimate, am băut mult vin roşu şi am făcut iar şi iar dragoste pe patul mare şi alb al hotelului, ne-am întors în ţară şi am organizat o petrecere şi pentru familie, şi prieteni, iar cele patru ore ale dispariţiei ei au fost măturate adânc-adânc sub conştiinţa noastră conjugală, cu tot cu parfumul acela străin cu care se întorsese şi nu au mai fost amintite niciodată. Numai în zilele pe care le-a petrecut în *ashram* în deşert mi-au revenit sclipind în minte tot felul de imagini fulgerătoare şi jenante din Cipru. Cum stăteam lângă fereastră, în camera hotelului, murmurând întoarce-te, întoarce-te, te rog, întoarce-te.

S-a întors ieri. Şi-a scos rucsacul şi l-a sprijinit de perete.

M-am ridicat de pe canapea ca să o îmbrăţişez, să-mi descarc dorul de o săptămână întreagă, dar atitudinea ei spunea „lasă-mă o clipă să mă

obişnuiesc din nou cu tine“[33].

33. Vers dintr-un cântec al lui Shmulik Kraus, cântăreţ pop-rock.

Atunci m-am dus în bucătărie.

Vrei să bei ceva? Pun apă la încălzit.

Îmi pregătesc eu, a spus. Stăteam în bucătărie aproape unul de altul. Fără să ne atingem. Fără să ne uităm unul în ochii celuilalt. Dintr-o privire am observat că avea faţa destinsă ca atunci când se întoarce de la hidroterapie de la Gaia şi că e bronzată şi îi stă bine. Dar ştiam că nu era momentul potrivit pentru complimente.

Ne-am luat ceştile cu ceai şi ne-am dus în living. În salonul nostru e o canapea lungă pe care pot sta câteva persoane, iar perpendicular e şi o canapea cu un singur loc, pe care s-a aşezat ea ţinându-şi ceaşca în căuşul palmelor fără să bea. Nu mi-a rămas decât posibilitatea de a mă aşeza pe canapeaua cea lungă, singur.

Cum a fost la festivalul tantra, am întrebat, adăugând şi un zâmbet forţat ca unul care adaugă un smiley la mesaj.

N-am fost la festivalul tantra.

Dar pe site scria…

Aşa mă cunoşti tu pe mine? Am fost acolo în weekend şi duminică, dar când locul a început să se aglomereze cu tot felul de libidinoşi cu *dreadlocks* am plecat.

Nu mai spune!

Ha-ha!

Deci unde…?

Am fost la Shira.

La Shira?

A dat din cap.

La Sde Boker?!

Da. I-am telefonat şi am întrebat dacă pot să vin.

Şi a fost de acord??

Pe loc. Una din colegele ei de cameră plecase la părinţi la Metula, iar instructorii mi-au dat voie în mod excepţional să dorm în patul ei. Unde te duci?

Aaa… aduc nişte fursecuri. Vrei?

Nu, mulţumesc.

De fapt, nu fursecuri voiam. Dar ca Efi, cel instruit în anger management din Minneapolis, am preferat să scurtez şi să mă îndepărtez de situaţie înainte de a spune lucruri pe care le voi regreta. El a ieşit din maşină în plin viscol, iar eu m-am dus în bucătărie. Pretinzând că vreau să caut fursecuri. Am deschis şi am închis un dulap, un sertar, şi încă un dulap, deşi ştiam precis unde era cutia, încercând între timp să mă obişnuiesc cu ideea:

Nu un văduv întâlnise Dikla în deşert, ci pe fiica noastră cea mare.

Cu toate astea, trădare.

Când fiica asta a mea a învăţat să vorbească, îmi spunea de cinci ori pe zi: Te iubesc. Şi desena inimi roşii pe hârtii mici pe care mi le lăsa pe tastatura calculatorului. Când a învăţat să scrie, desena o inimă străpunsă de o săgeată: la un capăt al săgeţii scria „Shirush“ iar la celălalt capăt „tata“. Ani de zile a fost între noi o înţelegere tacită care uneori o ofensa pe Dikla, care era exclusă, iar acum…

Când m-am întors de la bucătărie, mă simţeam de parcă aş fi fost două persoane. Unul care stătea cu spatele drept şi continua să vorbească cu Dikla, iar celălalt din ce în ce mai gârbov.

Atunci, chiar ai rămas cu Shira trei zile? Am întrebat în timp ce puneam farfuria cu fursecuri pe masă.

Cu ea şi cu Nadav.

Nadav?

Prietenul ei.

Are un prieten??!

Are un prieten.

Nu-mi vine să cred.

De genul copil al naturii. Cu bucle şi sandale.

Dar Shira… e atât de…

Atât de ce?

Nu ştiu. Vulnerabilă. Ea…

E aşa cum trebuie. Şi el la fel. Trebuie să vezi cum se uită la ea.

Dar… să nu… să nu profite de ea.

Stai liniştit. E îndrăgostit de ea la nebunie.

Shira are un prieten. *Wow!*

Da. Şi… m-a rugat să nu-ţi spun.

De ce?

Ştii tu de ce.

Dar…

Ascultă, e fericită. Şi-a găsit locul acolo. N-am văzut-o niciodată aşa.

Cum… chiar aţi stat de vorbă? Conversaţii adevărate?

Nu conversaţii obişnuite. Conversaţii de la suflet la suflet.

De la suflet la suflet?

Aşa se spune acum.

Aha. Adică e grozav că aţi… stat de vorbă.

Nadav ăsta are o influenţă bună asupra ei, ea şi-a deschis dintr-odată sufletul. Ca florile acelea care se deschid noaptea în deşert.

N-a întrebat cum de ai venit aşa dintr-odată?

A întrebat.

Şi ce i-ai răspuns?

Că am avut nevoie să mă aerisesc puţin.

Ceea ce e adevărat.

Ceea ce e adevărat.

Nu-mi vine să cred că are un prieten.

Are un prieten.

Şi nu-mi vine să cred că ţi-a spus să nu-mi povesteşti şi mie.

Trebuie să-i vezi cum merg de mână pe aleile colegiului.

Trebuie într-adevăr să-i văd, pentru că nu mi-o pot imagina pe Shira cu…

Într-o noapte ne-a adus în cameră o oală cu supă. Făcută de el. Cu tot felul de plante culese de el din grădina cu zarzavaturi. A adus şi farfurii şi linguri din sala de mese.

Eşti sigură că fiica ta e îndrăgostită, şi nu tu?

Hai, gata. E foarte plăcut să fii martor la o astfel de poveste. Iubirea… e ceva atât de frumos, de fapt.

La vârsta lor.

La orice vârstă.

Aşa e, la orice vârstă.

Şi ce uşurare… faptul că ea se simte bine. Ne-am dorit atât de mult timp să fie aşa.

Nu ştiu. Eu nu simt nici o uşurare.

De ce?

Poate pentru că… nu… am fost cu voi.

Dar…

Şi nici nu vreau să mă bucur prea devreme.

Am întins o mână şi am luat un fursec. I-am propus din nou şi lui Dikla, dar a refuzat dând din cap. Şi-a strâns braţele în jurul corpului.

Ţi-e frig? am întrebat. Vrei să vii să stai lângă mine? Eşti foarte departe aşa.

Mă simt bine aici, a răspuns luând o înghiţitură prelungită din ceaiul ei.

OK, am spus şi am luat şi eu o înghiţitură din ceaşca mea.

Am rămas tăcuţi mult timp.

Pe vremuri, tăcerile noastre erau plăcute, m-am gândit.

La urma urmei, e matematică simplă, mi-am spus. Numărul de gânduri ale unei persoane în timpul unei conversaţii cu partenera pe care nu i le împărtăşeşte împărţit la numărul total de gânduri care-i trec prin minte în timpul acelei conversaţii e egal cu şansa partenerilor de a se despărţi curând.

Ce fac copiii? a întrebat Dikla într-un târziu.

Bine, am răspuns. Au avut o săptămână reuşită. Am vrut să adaug: dar eu am avut o săptămână nereuşită.

Mi-a fost dor de ei.

Şi nouă ne-a fost dor de tine, şi în fiecare seară când…

Dar aveam nevoie de perioada asta. De când s-a născut Shira mă învârt în jurul cozii, şi dacă în toţi anii ăştia s-a întâmplat să se strecoare vreo îndoială, i-am spus pleacă de aici, n-am timp pentru tine, şi atunci… şi atunci Shira a plecat la internat, iar tu… te-ai întors cu povestea aceea din… Columbia, inventată sau nu, nici nu ştiu ce e mai rău, asta m-a obligat să-mi spun: Stop. Şi să mă gândesc. E ceea ce mi se întâmplă acum. Stop. Mă gândesc.

OK. Şi … ai tras concluziile?

Am înţeles câteva lucruri.

Mi le spui şi mie?

Nu. Sunt numai pentru mine deocamdată. Ce face Ari?

Se testează pe el un medicament nou. O descoperire canadiană.

Ce spui!

Da. Şansele sunt mici. Mă şi tem să sper. Dar închipuie-ţi că se vindecă?

Ce bine ar fi. Îi ţinem pumnii.

Vii în pat?

Încă puţin.

OK, am spus ridicându-mă şi sărutând-o pe frunte ca pe sora mea şi m-am dus în dormitor. Am aşteptat câteva minute cu speranţa că va veni şi ea, dar am auzit voci la televizorul din living, aşa că am înţeles că nu. M-a cuprins un amestec de dezamăgire şi de uşurare pentru că – mai mult decât dorinţă – simţeam teama de a nu fi respins.

I-am trimis un SMS tatălui ei: S-a întors (el nu înţelegea de ce nu-i răspunsese toată săptămâna la telefon, aşa că fusesem nevoit să inventez tot felul de poveşti ca să-l liniştesc).

Iar ei i-am trimis un SMS cu un vers din cântecul nostru *Uneori* de Johnny Shuali.

Păstraţi amintirea vreunei întâlniri cu cititorii?

S-a întâmplat înainte de războiul civil din Siria, dar oricum ştiam că nu mă va crede nimeni când voi povesti că voi pleca la o întâlnire cu cititorii la Damasc. Aşa că am spus tuturor că plec în estul Turciei. Ceea ce era de fapt adevărat, pentru că acolo urma să trec fraudulos frontiera. Totul fusese organizat prin e-mailuri de un intermediar britanic, Jeremy. El a luat legătura cu mine, spunându-mi că există un grup de cititori la Damasc care a propus traducerea în limba arabă a cărţii mele şi voia să ştie dacă accept să mă întâlnesc cu ei. I-am răspuns că mi se pare *a bit* problematic din punct de vedere tehnic, iar el a răspuns că majoritatea problemelor tehnice pot fi rezolvate dacă se întâmplă să am un paşaport străin. I-am spus că se întâmplă să am. M-am născut la Berna pe când părinţii mei erau în anul sabatic şi în principiu am un paşaport elveţian. Deşi nu e reînnoit. Următorul e-mail a venit de la Bassel, responsabilul grupului de cititori din Damasc, transmis de Jeremy. Îmi scria într-o engleză bine şlefuită că cititorii au fost foarte emoţionaţi când au aflat că am acceptat să vin să-i întâlnesc, şi preciza că în ce priveşte detaliile de securitate pot fi liniştit. Printre membrii grupului sunt şi ofiţeri de rang superior care vor veghea asupra siguranţei mele pe tot timpul şederii. Nu mai rămânea decât să stabilim data şi zborul meu în Turcia. Vor plăti ei, bineînţeles, şi îmi vor face şi un tur al oraşului. Eu nu trebuia decât să am grijă ca paşaportul elveţian să fie valabil.

În săptămânile care au urmat am încercat să fixăm o dată, dar nu a fost o misiune uşoară. Sărbătorile lor nu coincid cu ale noastre, Shabatul lor e de fapt vinerea, iar trecerea clandestină din estul Turciei spre Siria e deschisă doar câteva zile pe lună. În cele din urmă, cu ajutorul eficace al lui Jeremy, am găsit o dată potrivită pentru toţi.

În agenda mea am scris: Izmir. Opt seara. Întâlnire cu cititorii.

N-am vrut să scriu Damasc, ca nu cumva să vadă cineva şi să intre în panică şi să încerce să mă convingă să renunţ la aventura asta cu argumente logice şi justificate, sau să mă acuze de trădare.

La cină, la Maalot, la tatăl lui Dikla, a trebuit să fiu cât se poate de

discret. Tatăl lui Dikla s-a născut la Damasc, a crescut la Damasc şi a petrecut un an în puşcărie la Damasc, pentru că a cerut să plece în Israel. Dikla susţine că el n-a vorbit niciodată despre Damasc. Când copiii îl întrebau cum era acolo, pretindea că nu-şi amintea de nimic. Că totul i se şterse din minte.

Dar iată că, cu două zile înainte de plecarea mea, şi-a amintit. În piaţa din Damasc găseai anghinare mare cât pepenele, a spus, şi toţi cei din jurul mesei au tăcut, uimiţi. Şi mai erau tarabe cu condimente, a continuat el, că doar trecând pe lângă ele începeai să strănuţi.

E mare piaţa din Damasc? am întrebat. Toţi ceilalţi erau prea şocaţi ca să mai scoată o vorbă.

De douăzeci de ori mai mare decât Mahne Yehuda. Fără să exagerez, a răspuns el.

Şi ce mai e de vizitat dacă ajungi la Damasc? am întrebat eu.

De ce, ai de gând să ajungi acolo în curând? a râs el.

Plec la Izmir şi m-am gândit să dau o fugă după aia, am spus (adevărul e uneori minciuna cea mai reuşită).

Toţi comesenii au râs. Dar atenţia rămăsese vie. Chiar şi nepoţii cei mici stăteau aplecaţi înainte ca să mai audă despre copilăria cea uitată a bunicului lor. Care a povestit – privindu-mă, dar adresându-se tuturor – despre râul Barada care traversează oraşul şi despre moscheea cea mare şi despre cartierul evreiesc, cu claritatea şi minuţiozitatea unui ghid. Şi dintr-odată, cu aceeaşi repeziciune cu care se deschisese, fereastra amintirilor s-a închis la loc. *Gata*, a spus. Am obosit de atâta vorbărie. Cine vrea desert – salată de fructe?

După cină, m-am apropiat de el şi l-am întrebat dacă-şi aminteşte întâmplător adresa casei copilăriei.

Casa din spatele sinagogii, a spus. Asta e adresa.

Nu sunt numere?

Nu în cartierul evreiesc. Dar de ce te interesezi dintr-odată, dragă ginere?

Mă gândesc să scriu poate ceva care să aibă loc la Damasc (uneori timpul schimbă minciuna în adevăr).

Ah, oftă el. Să scrii. În sinea lui, nu înţelesese niciodată de ce fiică-sa a ales să se mărite cu cineva care nu are o meserie adevărată, dar o cunoştea

bine, cu toată încăpăţânarea ei aşa-zis siriană, şi ştia că e inutil să se opună. Dimpotrivă.

Duminică am pornit la drum. Conştient că eram iresponsabil, dar opt ani petrecuţi în suburbii pot să înnebunească pe oricine. Aşa că îţi doreşti să se petreacă în sfârşit ceva interesant, în numele lui Allah.

Şoferul furgonetei care mă aştepta la trecerea clandestină avea o casetă cu Zohar Argov. Cele mai cunoscute cântece. Ştiam că mi-e absolut interzis să mă dau în vileag cu vreun semn că îmi e cunoscută muzica, dar melodiile au o putere ascunsă, şi într-un moment de neatenţie m-am trezit fredonând refrenul cântecului *Elinor*. „Vai, ce dezamăgit sunt. N-am dormit toată noap…“ Şoferul mi-a aruncat o privire mirată prin oglinda retrovizoare. *Beautiful melody,* m-am grăbit eu să precizez, pe când el m-a privit din nou cu ochii micşoraţi a neîncredere, dar continuând să conducă.

Din prima furgonetă am fost transferat în altă maşină, nu înainte de a-mi fi acoperiţi ochii cu o batistă. Am încercat să-mi ascut celelalte simţuri ca să înţeleg ce se întâmplă în jurul meu şi, după voci, mi-am dat seama că în afară de mine erau în maşină încă trei persoane.

În a doua maşină nu auzeam muzică, doar din când în când pătrundeau prin geam melodii cu triluri dinspre stradă. După un timp care mi s-a părut o eternitate, mi-au propus să beau apă. Am băut fără să văd şi mi-a curs puţină apă şi pe cămaşă. Se auzeau afară din ce în mai multe voci ale oraşului: claxoane, ciocane pneumatice, ţipetele vânzătorilor ambulanţi. De fapt, nu auzeam vocile vânzătorilor ambulanţi, dar poveştile socrului meu despre piaţa din Damasc m-au ajutat să-mi imaginez că le aud.

Când mi-au scos batista cu care mă legaseră la ochi, m-am trezit pe o mică scenă într-o pivniţă întunecată, care îmi amintea de clubul Rive Gauche din Tel Aviv. În public erau ceva mai mult de douăzeci de persoane. Bassel a venit şi mi-a strâns mâna, cerându-şi scuze pentru că mi-au acoperit ochii. „Înţelegeţi că e o situaţie delicată“, a spus; am fost de acord. A luat microfonul în mână şi m-a prezentat. Din puţinul pe care l-am înţeles, mi-am dat seama că se baza pe biografia mea care circula pe internet, plină de mici inexactităţi. În trecut îl corectam pe cel care mă prezenta după biografia aceea. Dar după un timp am început să cred că e într-adevăr biografia mea.

În timp ce vorbea, am privit publicul. Unul din bărbaţii din ultimul rând semăna cu Ron Arad din ultima fotografie cunoscută, cu barba mare şi ochii în fundul capului.

Aveţi cuvântul, a spus Bassel.

Am început să vorbesc, lăsând mult timp la sfârşit pentru întrebări. Contrar aşteptărilor, întrebările nu erau focalizate pe aspectele politice ale cărţii. Cred că ceea ce îi interesa cel mai mult pe cititorii mei sirieni era ce e „real“ şi ce nu în carte. Desigur că nu erau primii care puneau astfel de întrebări. Cititorii, în general, au tendinţa de a căuta sâmburele biografic al operei, presupunând în mod greşit că asta îi va ajuta să o decripteze. Dar în ce-i priveşte pe cititorii mei sirieni nu era doar o tendinţă, ci o obsesie. Timp de aproape o oră am răspuns cât se poate de răbdător, iar la sfârşit am tras concluzia că în general, cu cât „mint“ mai mult în ce priveşte biografia mea, cu atât mă apropii de un adevăr profund care e dincolo de fapte.

În final au fost aplauze moderate.

Bassel a venit pe scenă şi m-a rugat să semnez pe exemplarul lui, după care mi l-a prezentat pe cel care semăna cu Ron Arad. Vi-l prezint pe Khaleb, a spus. Vă va face cu plăcere un tur al oraşului în timpul scurt care v-a mai rămas să-l petreceţi aici.

L-am rugat pe Khaleb să mă ducă în cartierul evreiesc, la casa din spatele sinagogii. Am pornit într-acolo, pe drum observându-i profilul, cu dorinţa de a verifica dacă e el.

Când am ajuns, am cerut voie să fotografiez clădirea construită pe ruinele casei copilăriei socrului meu.

Khaleb rămăsese la o oarecare distanţă, mângâindu-şi încet barba şi privind în toate părţile cu o nelinişte evidentă. În cele din urmă se apropie de mine şi arătă spre ceas spunând într-o engleză impecabilă că furgoneta mă aştepta deja ca să mă ducă înapoi acasă. Şi nu trebuie să întârziem.

Pe drum i-am studiat din nou profilul. Din anumite unghiuri încă mai semăna cu Ron Arad, dar din alte unghiuri mi s-a părut deodată că e Hagai Carmeli. Hagai Carmeli cu barbă.

Tell me, please, aren’t you…? l-am întrebat înainte de a ne despărţi.

Nu, mi-a răspuns el în ebraică, împingându-mă cu forţa în furgonetă.

Ştiam că nu mă va crede nimeni că am fotografiat eu însumi casa din spatele sinagogii din Damasc. Aşa că la cina de vineri la Maalot, am inventat o poveste despre un kurd care m-a abordat la Izmir şi m-a mustrat în legătură cu descrierea greşită a reţetei de *kube*[34] din cartea mea şi a scos o poză pe care o făcuse cu ani în urmă când îşi vizitase rudele din Damasc, care îi povestiseră că imobilul în care locuiau fusese construit pe ruinele unei case din cartierul evreiesc.

34. Chiftele dintr-un amestec de carne şi bulgur.

Nu-mi închipuiam că va crede cineva povestea mea de adormit copiii, dar iată că a prins uşor (uneori e mult mai uşor să crezi într-o minciună decât în adevăr).

În orice caz, tatăl lui Dikla a privit îndelung fotografia. O lacrimă i s-a scurs, una singură, desprinzându-se ca un satelit de nava-mamă, apoi a pus fotografia la o parte şi a întrebat: Cine vrea salată de fructe?

Cu ce e diferită generaţia tânără de scriitori de generaţia precedentă?

Printre pozele din excursia familiilor în pădurea Eshtaol există una aparte, a unui bărbat cu părul argintiu şi puţină burtă, sprijinit de un tobogan şi privind în altă parte melancolic. M-am tot uitat la poză până am înţeles…

La treisprezece ani mi s-a schimbat vocea. Îmi aduc aminte de distanţa care s-a creat între noi, între mine şi vocea mea. Simţeam că altcineva vorbea din gâtul meu.

În ultimul an îmi scot ochelarii înainte de a mă uita în oglindă. Prefer să nu văd schimbările. Dar ele se reflectă în ochii altora. În ochii altor femei.

Numai în lumea literară sunt considerat ca aparţinând generaţiei tinere.

Înainte de a ne îndepărta unul de altul, Dikla obişnuia să-mi spună: Astăzi arăţi mai bine decât atunci când ne-am cunoscut.

Ştiam amândoi că e o minciună. Că eram pe un coborâş. Dar nu asta e problema.

Problema e nepotrivirea. În interior am douăzeci şi cinci de ani, de-abia m-am întors din excursia în America de Sud, dar în exterior sunt bărbatul

acela cu părul argintiu şi burtă din poza făcută în excursia în pădurea Eshtaol.

Ce vă face să vă simţiţi stingherit?

Să intru într-o sală şi să descopăr pe ecranul mare din spatele scenei proiectată o imagine enormă a mea de acum cincisprezece ani în care arăt ca acum cincisprezece ani.

Când v-a venit să plângeţi ultima dată?

Analizele arătau că medicamentul canadian nu are efect.

Ari nu mi-a spus nimic despre asta.

Dar a telefonat mama lui. Mi-a spus că rezultatele arată clar asta.

Du-te la el acasă, *corazon*. Mai bine să fie cineva cu el acum.

I-am răspuns: *Claro*, sigur.

Când am ajuns, el s-a comportat de parcă totul era normal. Aşteptam să-mi spună despre rezultatele analizelor, dar el vorbea despre Hapoel Ierusalim. A spus că simte că anul ăsta există o speranţă. Că echipa e unită. Şi mai e şi noua sală Arena. El vede meciurile la televizor şi dincolo de toate statisticile, el a observat că echipa are în sfârşit caracter. „Îi avem pe Yotam şi pe Lior, care sunt nişte *winners* şi ei îi trag pe toţi ceilalţi după ei.“

M-am lăsat dus de conversaţia asta. Mi-am dat cu părerea. L-am şi contrazis în ce priveşte nevoia de a aduce jucători de susţinere sau orice nou jucător care ar putea distruge acum coeziunea echipei. Şi în tot acest timp îmi spuneam: Până la urmă o să vorbească despre analize.

La sfârşit a spus: Sunt cam obosit, băiete. Mulţumesc că ai venit.

Am spus, cum adică să nu vin.

Şi şi-a tras cuvertura până la gât şi a închis ochii.

Ştiam că doar se face că doarme.

Şi m-am abţinut să nu plâng.

Pe drum spre casă mi-am imaginat cum o să cad în braţele lui Dikla. Cum o să deschid uşa spunându-i: Am nevoie de tine, Diki. Poţi să mă iubeşti din nou, te rog? Măcar o noapte?

În living l-am găsit pe Ariel babysitterul, iar pe masa din bucătărie o hârtie pe care scria: „Am plecat cu Gaia la o petrecere. Mă întorc târziu. Nu mă aştepta.“

Diferenţa între o speranţă infimă şi lipsă de speranţă e nelimitată.

L-am întrebat pe Ariel: Ai un minut?

A întrebat: Ce?

Trebuie să vorbesc cu cineva, am spus, poţi aştepta un minut?

M-a privit îngrozit, spunând: Mă aşteaptă la…

Bineînţeles, am spus. Sigur. Uite, ia – cât îţi datorăm?

M-am dus în camera lui Yanai. Patul lui se poate extinde, aşa că l-am deschis şi m-am culcat lângă el. Îmi închipuiam viaţa în care îmi va fi permis să-l văd pe el şi pe Noam numai de două ori pe săptămână. M-am gândit: N-am să rezist. Nu era gând ci mai mult un fel de sufocare. Apoi mi-am spus în gând „de-ajuns“. Şi de trei ori cu voce tare: de-ajuns. De-ajuns. De-ajuns. M-am ridicat şi m-am dus în camera lui Shira. Mai bine zis care a fost camera lui Shira şi a devenit acum un fel de cameră de joacă în care nu se joacă nimeni. Când Shira locuia acasă, niciodată nu se ducea la culcare. Noaptea, când mă întorceam de la conferinţe, intram la ea în cameră, mă aşezam pe marginea patului şi ascultam dramele prin care trecuse în decursul zilei. În aparenţă voia să-i „dau sfaturi“, dar ştiam că, dacă aş fi îndrăznit să-i dau sfaturi, m-ar fi dat afară din cameră. Aşa că dădeam din cap. Şi iar dădeam din cap. Iar uneori îi împărtăşeam succesele şi eşecurile mele la vârsta ei. Observasem că o liniştea faptul că şi eu avusesem îndoieli şi greşisem şi eu. M-am aşezat pe marginea patului. Am mângâiat uşor cuvertura. Şi am dat din cap în întuneric.

Dikla m-a trezit când s-a întors. Mi-a spus: Hai în pat să dormi ca lumea. Am urmat-o. În pat, i-am povestit despre Ari. Mi-a căutat mâna în tăcere. Am stat treaz toată noaptea, cu mâna în mâna ei. Nu voiam să se lumineze de zi.

Când aţi plâns ultima dată?

În clasa a zecea. Sau a unsprezecea. Nu sunt sigur.

Aveam un examen la gramatică. Înainte de oră am trecut prin manual,

repetând încă o dată excepţiile, iar când a intrat profesoara, am uitat să pun în geantă cartea.

A împărţit foile pentru examen, iar când toţi elevii au început să scrie, a trecut printre mese. Îmi amintesc de zgomotul tocurilor ei. De coafura ei *à la* Farrah Fawcett. De parfumul ei. Parfum de femei bătrâne. Când a ajuns lângă mine s-a oprit, a luat în mână cartea, strigând: Ce înseamnă asta? Pe când îmi flutura cartea sub ochi, am spus: Îmi pare rău, am uitat-o pe masă. Chiar aşa, mă crezi tâmpită? Nu, am răspuns, vă rog să mă credeţi, din greşeală am uitat să o pun la loc în geantă. Ca răspuns, mi-a luat foaia, a rupt-o în două şi mi-a pus-o înapoi pe masă. Câţiva elevi râneau. Era evident că eu eram ţinta lor. Râdeau de argumentul meu ţesut cu aţă albă. M-am ridicat, am ieşit din clasă şi am trântit după mine uşa. Cu putere.

Sunt astfel de momente în viaţă când debordezi de dragoste sau de umilinţă şi nu poţi să faci altceva decât să mergi, să tot mergi. Aşa că am ieşit din şcoală şi am mers cât am putut; în Haifa anilor optzeci, dacă mergeai mai mult timp ajungeai în cele din urmă pe Carmel.

M-am sprijinit de un copac, m-am lăsat pe pământ şi am izbucnit în lacrimi.

Nimic nu e mai umilitor decât să nu fii crezut. Chiar şi atunci când nu spui adevărul.

*

De fapt a mai fost o dată când am plâns.

Mă întorsesem de la Ari. Înainte de a se îmbolnăvi. Văzusem meciul dintre Barcelona şi Chelsea. Nu mă dusesem întâmplător la Ari în seara aceea. Tocmai îmi apăruse o carte, şi săptămânile acelea dintre momentul publicării şi până începi să primeşti reacţii sunt un adevărat coşmar. Ceea ce fusese doar al tău timp îndelungat devine dintr-odată public şi te simţi descoperit. Mai descoperit decât ai avut intenţia. Şi oricât ai încerca să ascunzi, nu vei reuşi.

Ştiam că la Ari nu voi avea ocazia să vorbesc despre asta din simplul motiv că nu se dă în vânt după cărţile mele. Pe prima a încercat el să o citească. După două luni mi-a înapoiat-o spunând: Am încercat, băiete. Chiar am încercat. Dar nu m-a pasionat. Nu te superi, nu? Când i-am dat a

doua carte cu dedicaţie m-a felicitat pentru coperta frumoasă, apoi a întors cartea şi a citit ce era scris pe verso, apoi a spus: „Seamănă cu prima, nu? Acelaşi tip?“

Nu te simţi jignit, a întrebat Dikla după ce i-am povestit.

Dimpotrivă, i-am răspuns. E minunat.

Ce e minunat în asta?

Toţi cei pe care îi întâlnesc de când am început să public mă privesc prea mult ca pe un scriitor. El nu. El mă vede pe mine.

În seara aceea gătise *chili con carne* cu fasole neagră pe care o cumpăra de la un magazin al mexicanilor din autogară. După ce Barcelona a învins cu un gol în minutul al nouăzecilea, dat de Iniesta, am mâncat. Mai bine zis, eu am mâncat, iar el a înfulecat. Şi am băut. Adică eu am băut, iar el a golit o sticlă de un litru şi jumătate de *bitter lemon*.

Am vorbit despre hotărârea procuraturii de a nu-l da în judecată pe Yoram Sirkis pentru înşelătorie şi abuz de încredere. Ari, care tocmai fusese numit asociat în cabinetul de avocatură unde lucra, a spus că această hotărâre nu dovedea că Sirkis nu a înşelat, doar că nu a fost găsită proba irecuzabilă. Apoi am vorbit despre prietena lui Ari din perioada aceea şi plutea în aer senzaţia că în sfârşit se va întâmpla.

Drumul cu maşina înapoi din Tel Aviv spre casă a fost scurt şi suportabil. Fără ambuteiaje, douăzeci de minute maximum. La radio, muzică veselă, şi pe geam intra o boare primăvăratică, şi nimic nu prevestea ce urma să se întâmple când am încercat să ies din maşină.

Trecerea de la poziţia „aşezat“ la poziţia „în picioare“, o facem de sute de ori pe zi fără să ne gândim.

Durerea a fost atât de ascuţită, că aproape mi-am pierdut cunoştinţa. M-am agăţat de oglinda retrovizoare laterală a maşinii cu amândouă mâinile, ca să nu mă prăbuşesc pe drum şi am închis ochii până ce ameţeala a trecut. Apoi am respirat adânc de câteva ori şi am încercat să mă îndrept – dar corpul a refuzat comanda. Am mai încercat încă o dată. Nimic. Şi atunci mi-am dat seama că lăsasem telefonul în maşină, pe scaunul de lângă şofer şi că nu mă pot apleca până la el. Şi că nu am cum să chem ajutor. Am rămas agăţat de oglinda exterioară privind în jur. La acea oră din noapte, toţi

locatarii din blocul nostru dormeau, iar parcarea era pustie, în afară de bufniţele care ţipau din când în când din vârful copacilor.

Nu ştiu cât a durat umilinţa asta. Zece minute. Poate mai puţin. La un moment dat am început să plâng. Nu mai plânsesem de la examenul acela la gramatică. Douăzeci de ani. Şi nu pentru că nu se întâmplaseră lucruri în tot acest timp. Inima mi s-a frânt de cel puţin trei ori. Nu am trecut selecţia pentru unitatea militară pe care o doream. Moartea bunicii. Dikla a pierdut alegerile din cauza a cinci voturi. Nici măcar o lacrimă.

Şi iată că deodată, în mijlocul unei parcări goale, singur, trădat, atârnat de oglinda maşinii.

Până la urmă, spre norocul meu, a ieşit o vecină să arunce gunoiul. Am strigat-o, iar ea a strigat-o pe Dikla, care a reuşit cumva să mă împingă pe bancheta din spate a maşinii şi m-a dus la urgenţe. Au urmat trei luni de fizioterapie. Am învăţat o serie de exerciţii preventive şi am mai învăţat că vertebrele coloanei vertebrale au numere.

Dar nu am uitat până în ziua de azi ce mi-a făcut trupul meu.

E atât de greu să-ţi recapeţi încrederea din clipa în care a fost trădată.

Când aţi avut inima frântă ultima dată?

Nu pot să scriu despre asta. N-am voie. Dar trebuie.

Am dus-o pe Shira la internat la Sde Boker.

Valizele ei erau în portbagaj, iar ea stătea pe bancheta din spate cu căştile pe urechi. Nu am reuşit să-i prind privirea prin oglinda retrovizoare. Dar continuam să încerc.

Între mine şi Dikla se instalase tăcerea. Ştiam amândoi că orice frază spusă acum riscă să fie interpretată ca o acuzaţie.

Mi-am amintit de drumul acela de la maternitatea Lis, acum şaisprezece ani. Ploua cu găleata. Conduceam încet, lumea mă claxona. Nu-mi păsa. Pe bancheta din spate, fiica noastră cea dintâi înfăşurată într-o cuvertură. Atât de plăpândă. Ploaia s-a oprit când am ajuns pe strada noastră. Ştergătoarele de parbriz continuau să meargă. Am mai rămas câteva clipe în maşină. Fără să vorbim.

Aveam impresia că, ieşind din maşină, vom ieşi la o viaţă complet

diferită.

Din primul ei an de viaţă, nu-mi aduc aminte decât de ea: nu mă interesa scrisul. Nu mă interesa să predau. Nu-mi doream decât să fiu tot timpul tatăl ei. Şi ea la fel, îşi dorea să fie fiica. Voia în braţe. Voia pe umeri. Voia o îmbrăţişare. Voia un sărut. Leagăn. Când a mai crescut, se agăţa de talia mea cu disperare când plecam la lucru, şi când mă întorceam alerga la mine ca şi cum nu ne văzusem o săptămână, după care îşi punea mânuţa ei în mâna mea chiar şi când nu mergeam decât din living în bucătărie. Spuneam tuturor: De când s-a născut ea nu mai sunt trist. Mie îmi spuneam: Gata cu hoinăreala. Până când acum câţiva ani, odată cu metamorfoza rapidă de la copil la adolescentă, a început să se îndepărteze de mine. Dintr-odată au dispărut cuvintele tandre. Şi îmbrăţişările. Deodată n-a mai vrut să vorbească cu mine. Să-şi petreacă timpul cu mine. Să facem împreună lecţiile. Dintr-odată simţeam din partea ei o mare furie provenită dintr-o serie de crime de care mă acuza, în primul rând de faptul că o judecăm fără încetare şi nu o acceptăm aşa cum e. Bun-venit la vârsta adolescenţei, dădeau din cap cei cu experienţă. Însă eu m-am simţit timp de câţiva ani ca un bărbat alungat din casă. Şi deodată, tocmai când furtuna se mai potolise, ne-a anunţat că vrea să se înscrie la colegiul universitar din Sde Boker. Adică la internatul colegiului din Sde Boker. Am descoperit că de fapt participase la ziua deschisă a colegiului fără ştirea noastră. Şi cu aceeaşi ocazie făcuse cunoştinţă cu alte fete care gândeau ca ea.

Am plecat, Dikla şi cu mine, la Sde Boker. Să ne facem o idee. Speram că voi fi dezamăgit. Dar după ce am vizitat, am fost obligat să recunosc faţă de mine însumi şi faţă de Dikla că înţeleg ce a găsit fiica noastră acolo. Spaţiu. Aveai senzaţia de spaţiu nesfârşit. Contrar liceului ei, care semăna cu o închisoare în care elevii erau trataţi ca nişte deţinuţi. În plus, pe pereţii internatului absolvenţii care tocmai terminaseră clasa a douăsprezecea scriseseră versuri din cântecele lui Meir Ariel – cadou de despărţire. Cum să nu-ţi placă un loc care te primeşte cu citatul „esenţialul e să bei ceva rece în inima deşertului“?

La întoarcere am stat de vorbă cu ea pe balcon. Adică ea şi Dikla au stat de vorbă, în timp ce eu ascultam spunându-mi: Ce bine ştie să se exprime. Şi ce inteligentă e. Şi cum de n-am reuşit să-i câştigăm încrederea.

Apoi Dikla s-a dus să se culce şi am rămas doar eu şi fata şi ţânţarii.

Tu ce spui, tată? a întrebat ea.

Am vrut să-i spun că pentru mine e prea devreme. Am vrut să-i spun că doar în ultimele luni încetasem – ea şi cu mine – să ne ciondănim şi că aş fi vrut să mă bucur încă puţin de epoca asta de aur înainte de plecarea ei. Voiam să-i spun că n-am fost destul de atenţi cu ea şi că îmi pare rău.

Dar în loc de asta am spus: Am încredere în tine, fetiţo. Dacă simţi că ai să fii mai fericită acolo, du-te.

Mulţumesc, tăticule. Şi pentru prima dată în ultimii patru ani m-a îmbrăţişat.

Scurt. Ezitând. Distant.

Înaintam încet spre Sde Boker.

Dikla era absorbită de telefonul ei mobil, schimba mesaje fără încetare cu cineva.

Shira adormise. Sau se prefăcea că doarme. Ceea ce făcea complet imposibilă încercarea mea de a-i prinde privirea.

Când am ajuns, a vrut să ne luăm rămas bun la poartă.

Dar valizele, am spus eu.

Mă descurc, a tăiat ea scurt.

Au urmat încă câteva secunde de tăcere. Şi vântul deşertului. Aşteptând un ecou din ceruri care să spună: „Să nu-ţi ridici mâna … “[35]

35. Geneza 22,12.

Ne-a sărutat pe fiecare pe obraz.

Şi i-a spus lui Dikla: Mamă, nu plânge. Nu ţi se potriveşte.

Am mai rămas în picioare în faţa porţii câteva secunde. Urmărind-o cu privirea.

Apoi ne-am urcat în maşină în tăcere. Am mai stat un timp fără un cuvânt, fără să ne mişcăm.

Cu siguranţă ai să scrii cândva despre drumul ăsta, a spus Dikla într-un târziu.

Cum? De unde ţi-a venit ideea asta acum?

Dar ea râse spunând: Sper că cel puţin vei scrie adevărul.

Adevărul?

Te cunosc eu. Precis ai să adaugi şi vreun citat al vreunui poet. Ai să descrii deşertul. Ai să faci totul că să nu apari într-o lumină proastă. Scuze – ca să nu incriminezi „imaginea tatălui“ în povestire.

În legătură cu ce exact?

Vorbeşti serios?

Explică-mi, ce fel de incriminare?

Când am început să o pierdem pe Shira, după părerea ta?

Nu a fost un moment precis, Diki, a fost un şir de…

Am să-ţi spun eu exact când a fost. Când ai scris despre ea în cartea aceea.

Nu am scris despre ea…

Crezi că e proastă?

Dar ea nici măcar…

Nu a citit? Ştiu că în fantasmele tale ea urma să-ţi citească romanele numai în excursia în America de Sud. Dar ce să faci, realitatea nu se potriveşte întotdeauna cu imaginaţia ta.

De unde ştii?

Am citit în blogul ei.

Care blog?

„Blogul Ofeliei“. O prietenă mi-a trimis linkul. După al treilea „post“, am înţeles că e ea. Uite. Citeşte.

Din „blogul Ofeliei“:

Tatăl meu

Tatăl meu povesteşte tot felul de poveşti. E meseria lui. Povesteşte altora. Uneori şi lui însuşi. De exemplu, îi place foarte mult să-şi povestească ce om bun e. Şi ce tată bun. Dacă există vreun amănunt care nu se potriveşte, îl ignoră. De exemplu, dacă a luat lucruri din viaţa personală a fiicei lui şi le-a folosit în cartea lui fără a-i cere voie, îşi va spune că s-a îndepărtat suficient de faptele reale ca să nu-şi dea seama nimeni. Îi place mult cuvântul „distanţă“. Şi are dreptate. Când a apărut cartea, într-adevăr nimeni nu şi-a dat seama că furase din sufletul fiicei lui. În afară de fiica lui. Care a citit un fragment din carte pe site, pe internet. Nu i-a spus nimic,

pentru că din momentul în care a înţeles că tot ce spune ea riscă să intre imediat în cărţile lui, ea n-a mai vrut să-i dezvăluie nimic.

Mama mea

Misterioasă. Aş fi vrut să fiu şi eu misterioasă ca ea. Şi distinsă. Eu am un mers obişnuit, pe când ea merge întotdeauna cu paşi de balerină, cu spatele drept. Despre mine, totul e vizibil. Dacă iubesc, se pot vedea inimioare în ochii mei. Dar ea – ea nu se lasă descifrată cu uşurinţă. Numai câte puţin. Şi numai celor care îi plac cu adevărat. Eu am zece prietene printre care mă pierd, şi de fapt mă simt aproape tot timpul de-a dreptul singură. Mama nu are decât două prietene, Gaia şi Haghit, dar ele îi sunt prietene bune cu adevărat. Oricum ei îi place singurătatea ei. Nu se teme de ea. Şi întotdeauna are un secret al ei. Cred că e motivul pentru care tata şi alţi bărbaţi sunt nebuni după ea. Cred că secretul ei este că nu ştie să se bucure. Dar nu sunt sigură.

Tatăl meu şi mama mea

S-au iubit cândva mult. I-am povestit şi lui Noam, sora mea, dar ea nu crede. Atunci îi spun că eu sunt cea mai mare şi am petrecut mai mult timp cu ei şi trebuie să mă creadă. Au fost şi scene de genul: mama şi tata dansează încet în living după cina de vineri. Tata şi mama izbucnesc în râs în miez de noapte. Tata şi mama pleacă în concediu fără noi şi ne lasă la bunicul din Maalot. Acum nu mai pleacă în concediu fără noi. Iar în casă, mai ales în partea dinspre bucătărie şi living, pluteşte un fel de tensiune. Tot timpul. Ca şi cum în fiecare moment e gata să cadă ceva şi să se spargă. Ăsta e încă unul din motivele pentru care vreau să plec la colegiu.

Nu-mi amintesc nimic din călătoria spre casă de la Sde Boker. Doar că la un moment dat a început să plouă tare. Şi că ploaia s-a oprit dintr-odată. Când am ajuns pe strada noastră, ştergătoarele parbrizului continuau să meargă. Dintre toate cântecele de pe lume, la radio se transmitea tocmai *Absolute beginners* a lui David Bowie. Am mai rămas câteva minute în maşină. Fără să vorbim. Aveam senzaţia că atunci când vom coborî din maşină, vom intra într-o altă viaţă.

De ce nu apar deloc japonezi în cărţile

dumneavoastră?

Din cauza a tot ce i-au făcut japonezii lui David Bowie în filmul *Merry Christmas, Mr Lawrence*.

Scrisul e uneori (sau poate întotdeauna?) o încercare (sortită eşecului?) de a te răfui.

Dikla m-a făcut să-l cunosc pe Bowie.

La câteva săptămâni după ce începusem să ieşim împreună, am ajuns la momentul acela în care ne simţim destul de siguri pe viitor ca să punem întrebări despre trecut. Am întrebat-o cine fusese „primul“ ei, iar ea a răspuns: David.

David? M-am mirat eu, sună ca un nume de voluntar dintr-un kibbutz.

Bowie, a precizat ea. Unii îl mai numesc Ziggy Stardust.

I-auzi. Am zâmbit. Nivel, nu glumă.

N-am avut încotro, a adăugat. Nu mai zâmbea. Băieţii din Maalot nu se uitau la mine.

Precis te doreau, dar se temeau de tine, am spus.

Adevărul e că nu. Voiau altfel de fete. Mai *cool*.

Atunci… ai atârnat multe postere cu David Bowie în cameră?

Postere? Aşa mă crezi? Aveam o relaţie serioasă eu şi David.

Ce spui!

Stăteam de vorbă cu el. Îi povesteam. Şi el şi-a deschis inima.

Ce-ţi povestea?

Nu sunt sigură că am dreptul să-ţi spun. E ca şi cum l-aş trăda pe David.

Vorbeşti serios?

După aceea mi-a ţinut un curs intensiv despre David Bowie. Mi-a pus toate discurile lui şi mi-a citit fragmente din interviuri pe care le păstra într-un clasor special. Lumea crede că e un om rece, mi-a explicat ea, dar e cu totul fals! Pur şi simplu, cine a fost în copilărie … diferit de ceilalţi… sau respins… nu uită niciodată asta şi se va simţi întotdeauna un fel de Major Tom.

Am văzut *Merry Christmas, Mr Lawrence* aşa cum alţii vedeau *The Rocky Horror Picture Show*. De o mie de ori. De fiecare dată se adăuga un

nou ceremonial personal, sau încă o invectivă. Unele destinate personajelor japoneze (da, fă-ţi harakiri! Meriţi!), altele îl slăveau pe Bowie (îţi stă bine fularul tricotat cu ochi. De la Zara?), dar majoritatea exprimau dorinţa plină de emoţie şi inutilă de a concretiza tensiunea homo-erotică ascunsă dintre Bowie şi Ryuichi Sakamoto (hai, sărutaţi-vă odată).

Şi astăzi dimineaţă după ce am lăsat-o pe Noam la şcoală, am auzit la radio *The man who sold the world*, iar când s-a terminat cântecul, prezentatoarea a anunţat că Bowie murise.

M-am grăbit să ajung acasă la Dikla. Credeam că am s-o găsesc plângând şi îmi imaginam cum va trebui să o consolez. Dar când am ajuns, casa era goală. Plecase la lucru. Am aşteptat câteva ore ca să nu fiu eu cel care îi dă vestea, după care i-am trimis un SMS: Îmi pare rău. A răspuns: E trist. Seara când s-a întors a spus că a cumpărat bilete la conferinţa lui Yoav Kutner despre Bowie vineri dimineaţă la Muzeul Israel. Nu crede că Yoav Kutner va avea ceva nou de spus pentru ea, dar poate că-i va face bine să se afle în aceeaşi sală cu alţi fani ai lui David. Poate va reuşi să plângă. Mă bucur să vin cu tine, am spus. Dar ea a spus că o invitase deja pe Gaia, hidroterapista ei. Dar putem verifica dacă mai sunt bilete. Nu pe un ton răutăcios. Nu e genul ei. Nu ar fi spus înadins ceva care să mă facă să sufăr. Asta e situaţia în momentul de faţă: nu sunt prima ei opţiune.

Până la urmă Gaia i-a tras clapa. Mi-am călcat pe demnitate şi m-am dus eu. Vineri dimineaţă. Muzeul Israel. Conferinţă din ciclul „Catedra“. Biletele ne aşteptau la casă. Am intrat în sală, ne aşteptam să vedem oameni de vârsta noastră. Dar scaunele erau ocupate în majoritate de pensionari. Ce au ei în comun cu David al meu – ştiam că e ceea ce gândeşte Dikla şi i-am văzut ridul mic al dezamăgirii, bine-cunoscut, care cobora de la colţul gurii în jos. De fapt nu mai suntem chiar aşa de departe de vârsta lor, mi-am spus. Kutner s-a urcat pe scenă. A arătat coperta de la *Space Oddity* şi a pus melodia *Major Tom*. Acustica era bună. Am luat mâna lui Dikla. Nu mi-a răspuns nici cu mângâiere, nici nu m-a strâns de mână, dar nici nu şi-a retras-o. Kutner a pus apoi *Jean Genie*, după care a vorbit despre diferenţele dintre folk psihedelic şi rock’n’roll blues. Cui îi pasă, mi-am spus. Apoi a arătat coperta de la *Life on Mars* şi am ascultat *Changes* explicând în acelaşi timp că „schimbări“ era motto-ul lui Bowie. Să nu se repete

niciodată ca artist. Să facă întotdeauna invers decât se aşteaptă de la el. Dikla dădea uşor din cap. Deşi ea nu face parte din cei care dau din cap. Ea nu dă din cap decât dacă cineva va spune ceva foarte precis. După Ziggy Stardust, Kutner a vorbit despre cariera cinematografică a lui Bowie, anunţând că va proiecta un fragment din *Merry Christmas, Mr Lawrence*, adăugând şi câteva detalii din culisele turnării. Am simţit că mâna lui Dikla se mişcă uşor sub mâna mea. Din toate fragmentele posibile, a ales fragmentul nostru preferat, pentru care derulam înapoi caseta ca să-l vedem încă o dată şi încă o dată. Curtea în care se face apelul. Toţi deţinuţii stau drepţi câte trei. Sakamoto, comandantul lagărului, e gata să-şi verse furia pe ei. Sabia cea lungă e scoasă. Şi deodată Bowie iese din rând. Păşeşte spre el cu capul sus. Se opreşte în faţa lui – şi îl prinde de umeri cu blândeţe. Sakamoto înnebunit îl aruncă la pământ, dar Bowie nu se dă bătut. Se ridică în picioare din nou, îl apucă pe Sakamoto de umeri, dar de data asta se apropie de faţa lui – ochi în ochi, apropiindu-şi buzele de buzele lui.

Sărutaţi-vă o dată – am strigat Dikla şi cu mine în mijlocul conferinţei lui Kutner de la Muzeul Israel vineri dimineaţă în cadrul ciclului „Catedra“ – sărutaţi-vă. Mai multe capete s-au întors spre noi, cerându-ne să tăcem. Dikla m-a luat de mână spunându-mi: Hai. Ne-am ridicat să plecăm. Tot rândul era furios, picioare se întindeau ca să ne pună piedică. Să ne întârzie. Pe fundal Kutner continua să vorbească despre metamorfoza lui Bowie în stea pop în anii optzeci, se auzea şi începutul destul de răsuflat din *Modern Love*.

Ne-am refugiat afară, pe iarbă. La aer. Râzând. Cu hohote. Încet-încet, râsul lui Dikla s-a transformat în plâns. Umerii îi tremurau. Am îmbrăţişat-o. Am strâns-o la piept. Fiecare bucăţică din trup îi era lipită de o bucăţică din trupul meu. Eram complet lipiţi. A spus – de-ajuns, e patetic să plângi pe cineva pe care nici nu l-ai cunoscut. Nici pe mama n-am plâns-o aşa. N-am spus nimic. Am continuat doar să-i mângâi părul. Apoi ne-am îndreptat îmbrăţişaţi spre maşină, înaintând ca într-o bulă de aer. După multe luni de zile în care nu mai eram înconjuraţi de o bulă. Speram că e un semn pentru viitor. Mă temeam că e doar un flashback.

De ce nu scrieţi despre Shoah?

Mi s-a adresat după conferinţă. Un bărbat cu expresie respectabilă. În smoking. Preşedintele comunităţii evreieşti dintr-o metropolă germană. Ţinea ceva cu amândouă mâinile, nu numai cu una.

În semn de preţuire – a spus cu un ton de discurs, deşi nu mi se adresa decât mie – dorim să vă oferim autobiografia unui membru al comunităţii noastre, Markus Rozner.

Mulţumesc, am răspuns.

Mi-a întins cartea adăugând pe un ton diferit, mai scăzut: Markus e… un supravieţuitor.

Mulţumesc mult, am spus cu capul înclinat. Apreciez foarte mult.

Coperţi cartonate. Rigide. Nouă sute treizeci şi şase de pagini. În germană. Din loc în loc – fotografii vechi alb-negru. Din loc în loc – desene. Oribile. Deformate. Respingătoare. Ale lui probabil. Pe coperta posterioară, un text scurt şi o mică fotografie a lui, în ziua nunţii lui în ghetou. Nu e nici o mireasă în cadru, nici văl de mireasă, dar după barele baldachinului nupţial ţinute de trei bărbaţi fără nici un zâmbet pe faţă, e clar că e vorba de nuntă. Markus Rozner e în mijloc, cu o caschetă gri pe cap, cu privirea spre cel care oficia probabil ceremonia dar care nu părea a fi rabin. Poate preşedintele de la Judenrat?

A doua zi dimineaţă am încercat să fac loc pentru volumul enorm al lui Markus Rozner în valiză, dar n-am reuşit. Pur şi simplu: n-am reuşit. Fermoarul nu se închidea. Deloc. Telefonul din cameră a sunat, ştiam că e de la recepţie, ştiam că e Thomas, însoţitorul meu de la editură, care mă grăbea să cobor pentru că taxiul aştepta jos şi că trebuie să prindem trenul – pierdusem deja un tren din cauza mea.

Nu mi-a plăcut să recunosc, dar reuşesc să scriu foarte bine în trenurile nemţeşti.

Sub fiecare banchetă dublă e o priză, iar peisajul de sfârşit de iarnă în Germania – copaci desfrunziţi – nu e destul de captivant ca să-ţi distragă atenţia, şi nimeni nu vorbeşte tare la telefonul mobil, şi nimeni nu mă cunoaşte de la serviciul militar în rezervă, de la universitate sau din perioada când lucram în publicitate şi salut, băiete, cum o duci? Ce se aude? Ce e nou?

Tocmai îi scriam lui Dikla când a sunat telefonul. Era preşedintele comunităţii evreieşti.

Mi-a plăcut mult conferinţa dumneavoastră de ieri, a spus.

Vă mulţumesc, am răspuns pe tonul meu cel mai modest.

De fapt, când ne-aţi trimis titlul „Cum şi când am descoperit că sunt un scriitor evreu“, am fost destul de contrariaţi. Doar v-aţi născut evreu, ce mai rămâne de descoperit? Şi totuşi… ne-aţi deschis ochii.

Mulţumesc.

Vă telefonez din alt motiv.

Da.

Ni s-a telefonat de la recepţia hotelului.

Înţeleg.

Se pare că aţi uitat în camera hotelului cartea lui Markus Rozner.

Vai de mine.

Ar fi grav dacă ar afla. Jignirea…

Cu siguranţă.

Am trimis deci imediat un curier la hotelul unde veţi dormi în noaptea asta.

Vă mulţumesc din suflet.

Nu-i voi povesti lui Markus, bineînţeles. Dar vă rog să-mi confirmaţi prin e-mail că aţi primit cartea.

Pot să jur că de data asta am avut intenţia să îngrămădesc în valiză cartea care ajunsese aşa cum mi se promisese, dar a doua zi era Shabat, iar duminică toate magazinele din oraş erau închise, aşa că trebuia să cumpăr cadourile pentru copii, nu aveam încotro, fiecare conform dorinţelor, iar Noam voia cizme înalte roz care de-abia încăpeau în valiză, aşa că ori cizme roz, ori autobiografia lui Markus Rozner, şi telefonul din cameră a sunat şi ştiam că era recepţia şi ştiam că era Thomas, însoţitorul meu de la editură, care mă grăbea pentru că taxiul aştepta şi pierdusem deja de două ori trenul în voiajul ăsta din cauza mea, iar Noam în afară de asta trece printr-o perioadă dificilă, ceea ce se întâmplă între mine şi Dikla are repercusiuni asupra ei, deşi nu vorbeşte despre asta, iar fetele la vârsta asta pot fi atât de crude una cu alta, şi problema aspectului exterior e critică pentru autoaprecierea lor, aşa că dacă mă întorc fără cizme va fi aşa de

dezamăgită…

Neavând încotro şi cu inima grea, am făcut selecţia. Am ascuns autobiografia lui Markus Rozner sub pat şi am ieşit din cameră.

Trenul era aproape de ultima staţie, iar eu aproape terminasem scrisoarea pentru Dikla – când a sunat telefonul.

Tonul preşedintelui comunităţii evreieşti era ostil de data asta, ameninţător chiar, dar cuvintele lui erau de ordin practic.

Cartea. Iar aţi uitat-o. Noroc că proprietarul hotelului e evreu şi a avut destulă minte să mi se adreseze mie. Apropo, şi Markus a telefonat. Ca să întrebe ce credeţi despre carte. Nu i-am povestit, sigur că nu. Şi aşa nu e tocmai sănătos. Aşa ceva îl poate doborî definitiv. Dumneavoastră, scriitorii, aveţi mintea întotdeauna aiurea, nu? Am trimis alt mesager spre hotelul unde veţi fi diseară. Pe contul meu. Sigur că pe contul meu. Dar de data asta, vă rog foarte mult, cu tot respectul, da?

În următoarea dimineaţă, nu m-am lăsat. Nu aveam nici o posibilitate să pun cartea înăuntru fără a scoate ceva afară, aşa că am scos două cămăşi şi o pereche de ciorapi şi altă carte, mai subţire, pe care o luasem cu mine şi o canadiană la care ţineam mult şi am lăsat totul în camera hotelului. Pe Markus l-am băgat înăuntru. Suferise deja destul.

În fotografia de la nunta lui încerca chiar să zâmbească, dar colţurile gurii îi erau căzute. Iar bărbaţii care ţin barele baldachinului par înspăimântaţi. Ca şi cum în afara cadrului erau nemţi înarmaţi care supravegheau ca nu cumva reprezentantul de la Judenrat să nu încalce regulile ceremoniei. Ca şi cum după ceremonie i-au împuşcat pe toţi şi nu şi-au dat seama că sub mormanul de cadavre mirele mai respiră încă.

Aveam conştiinţa împăcată când am ajuns cu autobiografia lui Markus Rozner la check in în aeroport. Unde mi s-a spus că aveam *overweight*. Patru kilograme.

Nu sunt decât patru kilograme, am pledat eu în faţa funcţionarei ariene.

Trebuie să plătiţi o amendă de trei sute de euro, a insistat ea.

Uitaţi, am scos cartea şi i-am pus-o sub ochi, excedentul de greutate e numai din cauza acestei cărţi pe care am primit-o cadou, îi explicam eu şi am adăugat pe alt ton, mai modest, autorul e un supravieţuitor. Singurul

care a supravieţuit dintre toţi cei care au participat la nunta lui. Toţi au fost împuşcaţi imediat după ceremonie.

Trei sute de euro amendă, domnule, a repetat ea; Una din următoarele două: ori lăsaţi cartea în aeroport, ori urcaţi cu ea în avion.

Din acea clipă autobiografia lui Markus Rozner nu m-a mai părăsit. Numai controlul de securitate ne-a despărţit pentru un minut când autobiografia a fost trecută prin scanner, iar eu am fost controlat corporal, după care ne-am reîntâlnit – om cu carte. Ne-am plimbat împreună prin magazinele duty free, doar privind, fără a cumpăra. Apoi ne-am instalat împreună la una din cafenelele din terminal. Am pus cartea lui Markus Rozner pe masă lângă ceaşca de cafea, cu gândul de a o frunzări pentru a descoperi vreo aluzie la identitatea miresei absente din fotografia de la nuntă – doar nu pot concepe că Markus Rozner s-a căsătorit cu reprezentantul de la Judenrat, dar din cauza greutăţii cărţii, masa a început să se clatine şi nu voiam ca ceaşca să se răstoarne şi cafeaua să păteze imaginile dinăuntru – membre deformate, figuri deformate, o grămadă de urechi – aşa că a trebuit să pun cartea pe jos. Lângă piciorul meu drept.

Beam cafeaua gândindu-mă la scrisoarea pentru Dikla. La ultima frază. Ştiam că va fi mirată primind o scrisoare adevărată de la mine, cu plic şi timbru – nu se mai întâmplase de când am fost în America de Sud –, dar mai ştiam că nu va fi de ajuns, că ultima frază e decisivă dacă vreau ca scrisoarea asta să nu fie un requiem, ci un nou început. Într-un târziu a început să se formuleze în mintea mea – după toate zilele astea înţelesesem cum voiam să închei scrisoarea. Nu cu versuri de Aghi Mishol. Ci ale lui Jacques Brel: „Am să inventez cuvinte fără sens pe care numai tu le vei înţelege.“

Aş putea pretinde că din cauza asta am uitat cartea.

Dar adevărul e că mi-am amintit de autobiografia lui Markus Rozner în clipa în care am ieşit din cafenea.

Adevărul e că încă mai aveam timp să mă întorc, să intru iarăşi, să mă aplec şi să o ridic de pe podea.

Cel mult cinci paşi, mă aplec uşor…

Dar ceva se împotrivea în mine. Un muşchi potrivnic s-a încordat şi m-a făcut să o las. Să merg înainte (acelaşi probabil care în clasa a

douăsprezecea, într-o compunere pe tema „gânduri înainte de serviciul militar“ m-a făcu să scriu că de fapt nu mă bucur să mă înrolez. Adică mă voi înrola, dar ca oile la tăiat. Profesoara de literatură s-a îngrozit de felul în care m-am exprimat – pe bună dreptate – şi am fost chemat de urgenţă la directorul adjunct).

La câteva zile după întoarcerea mea în ţară, a sunat cineva la uşă. În ultimele zile, de fiecare dată când suna cineva, mă temeam că la uşă aşteaptă un mesager cu actele de divorţ. E drept că nu e genul lui Dikla, dar de când am răspuns la întrebarea din acest interviu inventând un mesager cu actele de divorţ care a venit la apartamentul din Ghivat Hen, mă tem de fenomenul ficţiune-care-se-realizează, care îi terorizează pe scriitori.

La uşă era un mesager de la FedEx.

Ţinea un pachet cu amândouă mâinile.

În pachet, pe lângă autobiografia lui Markus Rozner, mai era o scrisoare de la preşedintele comunităţii evreieşti.

Să vă fie învăţătură de minte. Cât de uimitor şi unic e destinul poporului nostru. Un evreu uită o carte pe aeroport şi se urcă în avion. În aparenţă, ce şanse are cartea să se întoarcă la dumneavoastră din exil? Dar iată, chiar lângă masa aceea se aşază un alt evreu. Care se adevereşte a fi o rudă a preşedintelui comunităţii care-i oferise cartea cadou. Citeşte ruda aceea dedicaţia, deduce ce s-a întâmplat şi mi se adresează. Şi aşa pornesc curierii de aici, şi îngerii de la FedEx acolo – şi „s-au întors copiii acasă“[36]. Cartea s-a întors la stăpân în Ţara Sfântă. Spuneţi-mi – nu e o minune adevărată? Dovadă a eternităţii poporului nostru şi a puterii de a supravieţui celor mai grele timpuri.

36. Aluzie la o frază a profetului Ieremia.

Am dus cartea în bibliotecă la dulapul cu cărţi israeliene.

Pe raftul potrivit, cel cu cărţi despre Holocaust, şi a doua generaţie după Holocaust, şi a treia generaţie după Holocaust, nu mai era loc nici măcar pentru o broşură. Dar atunci, cu imaginea impozantă şi autoritară a preşedintelui comunităţii în faţa ochilor, am împins cu putere câteva cărţi de pe raftul de dedesubt spre dreapta şi câteva thrillere scandinave spre stânga şi am îngropat autobiografia lui Markus Rozner între ele. Pentru totdeauna.

În ultimii ani s-a dezvoltat genul literaturii thriller, în special scandinave. Vă tentează să scrieţi vreodată un thriller?

Nu. Într-un thriller e sigur că cineva a păcătuit, iar întrebarea e doar când va fi prins. Adevăratul suspans – care mă atrage să scriu – e dacă păcatele noastre sunt într-adevăr păcate. Şi cum dracu’ ştim asta?

Autorul scandinav de thrillere Axel Wolf a băut fără întrerupere în timpul cinei noastre comune la Ierusalim. Faţa i se înroşea din ce în ce, ochii îi erau injectaţi, iar la desert a început chiar să plângă, să se vaite. Între un scâncet şi altul am înţeles că trecea printr-o criză. Cu nevastă-sa. De când „ce s-a-întâmplat în Columbia – şi n-a rămas doar în Columbia“ ea nu mai voia să-i citească manuscrisele. Şi el depinde total de părerea ei. Mi-a dat de înţeles că tot ea era cea care îl salva când era în pană de inspiraţie, cu idei de intrigi strălucitoare care nu pot veni decât sfătuitorilor care nu sunt implicaţi.

I-am turnat un pahar de apă.

A luat o înghiţitură şi dintr-odată a început să-mi vorbească în suedeză.

Ar fi trebuit să ştiu că nu e semn bun, dar am continuat să dau din cap ca şi cum înţelegeam şi am încercat să urmăresc melodia cuvintelor şi să deduc conţinutul.

A durat câteva minute: el mi se adresa în suedeză, lovindu-se în piept pentru a se justifica, sau pentru a-şi vărsa amarul în timp ce eu făceam traducere liberă în minte.

Şi deodată s-a prăbuşit.

De când Haim Huri din clasa a douăsprezecea 3 se prăbuşise pe iarbă în timpul ceremoniei de Ziua Comemorării n-am mai văzut pe nimeni să treacă atât de repede de la poziţia de drepţi la cea de întins pe jos.

M-am repezit spre el. Am încercat să-l ridic, dar era prea greu. Viking adevărat. Chelnerii au venit să mă ajute şi împreună am reuşit să-l ducem pe canapeaua de la intrarea în restaurant. Cineva i-a deschis un nasture de la cămaşă, altcineva i-a ridicat picioarele. Reacţia lui a fost să mormăie cu ochii închişi aceeaşi frază în suedeză – *Yag dodade honom, yag dodade*

honom, yag dodade honom… I-am rugat pe chelneri să cheme o ambulanţă, dar până a ajuns, el deschisese ochii, închisese nasturele de la cămaşă, aşa că din nou cămaşa părea că îi pocneşte pe pieptul lui imens şi a trecut din nou la engleză. A insistat să nu fie transportat la spital. Aşa e el, a explicat celor care îl ascultau. Uneori trebuie să ajungă la un *shut down* total ca să poată să o ia de la capăt. Iată, se poate ridica, poate chiar şi să meargă în linie dreaptă. Bine, nu chiar drept ca o riglă, dar *quite* drept. Uite, mai e şi un coleg israelian care poate garanta pentru el, care îl va conduce la hotel, apoi se va asigura că se va culca în patul lui. Asta e tot ce îi trebuie acum, un pat bun cu cearşafuri albe curate, iar mâine dimineaţă o cafea espresso tare. Maximum două. Şi se face bine. *Really. Believe me.*

În taxi, s-a aşezat cu picioarele desfăcute şi a adormit pe loc, n-am avut nici măcar timp să-l întreb ce-o fi însemnând „yag dodade honom“.

Am sunat-o pe Dikla ca să o anunţ că mă întorc târziu.

N-a răspuns. Nevastă-mea mă „filtrează“ în ultimele săptămâni. Nevastă-mea. Mă „filtrează“. Nu se mai îmbracă în prezenţa mea. Nu-mi mai povesteşte nimic despre serviciu. Din întâmplare am aflat despre înaintarea ei în funcţie. Atât de capabilă. Nevastă-mea. Atât de îndepărtată.

L-am sprijinit pe Axel tot drumul din hol până în cameră, unde s-a întins în pat îmbrăcat. Pe noptiera de lângă pat erau trei sticluţe cu alcool din minibar, goale. Imediat după ce m-am convins că sforăitul lui era doar un simplu sforăit, şi nu horcăit de muribund, m-am uitat la laptopul lui deschis pe masă şi am scris pe Google Translate „Yag dodade honom“.

Nici un rezultat.

Atunci mi-a venit ideea să scriu *yag* cu j în loc de y.

Traducerea a apărut imediat*: I killed him*.

După o clipă cineva a bătut la uşă. Nu la intrarea în cameră. La cealaltă uşă, inutilă, cea care desparte camerele hotelului de camerele alăturate.

Cât timp v-a luat să scrieţi ultima carte?

Net – trei luni.

Brut – trei ani.

Între timp multe alte lucruri mi-au distras atenţia: Yanai în clasa întâi,

drumurile la Sde Boker cu echipamentul pentru a vedea noaptea şi a verifica dacă Shira e bine, candidatura lui Sirkin la conducerea partidului, care avea nevoie în fiecare zi aproape de un alt slogan, mărturia lungă pe care a trebuit să o dau în ancheta poliţiei suedeze, ca şi, bineînţeles, căutarea lui Hagai Carmeli în zona Rosh Pina.

Asta a început cu Ari, care mi-a spus că unul dintre vizitatorii lui la spital i-a povestit că îl văzuse pe Hagai plimbându-se pe străduţele din Rosh Pina. Ari nu-şi amintea cine-i spusese şi îşi ceru scuze: Analgezicele astea. Mă droghează complet.

Poate că ai visat asta, de fapt? am întrebat.

Totul e posibil, a spus Ari, scărpinându-şi chelia. Oarecum jenat.

Şi cu toate astea, pentru şansa aceea infimă şi pentru respectul primar pe care îl am pentru vise şi pentru că oricum acasă la mine miroase a despărţire – invitaţiile la *bat-mitzva* au fost trimise –, am mărit o fotografie a lui Hagai Carmeli din albumul claselor noastre (Hagai al nostru/un tip formidabil/de şapte ori test/dar nu l-a trecut“), am pornit-o pe şoseaua în serpentină între Acco şi Zefat, am închiriat o cameră ieftină la Rosh Pina şi mi-am început cercetările. Pentru început chiar în Rosh Pina. Am întrebat lumea. Am arătat fotografia. În jurul cafenelei Djauni am agăţat pe trunchiurile copacilor câteva fotografii cu numărul meu de telefon care putea fi rupt uşor. Am coborât până la centrul comercial, la staţia de benzină, la minimarketul de lângă ea. Nimeni nu l-a recunoscut pe Hagai, dar aveam un presentiment. Ca şi cum jucam „cald-rece“ şi mi se spunea „se încălzeşte“.

A doua zi am urcat pe munte, deasupra oraşului Rosh Pina cu un cort, un sac de dormit şi salopeta groasă pe care Ari o şterpelise de la armată când era în rezervă. Era un frig de crăpau pietrele, dar n-am renunţat. Am continuat să-l caut prin văgăuni, prin peşteri, păduri, în timp ce deasupra capului stoluri de cocori migrau spre sud. Aşteptam să-i apară capul cu părul roşcat-ruginiu printre frunzele care cădeau. O rază a soarelui care să fie reflectată de lentilele groase ale ochelarilor lui, iar strălucirea să ajungă până în ochii mei. Îmi imaginam cum stăm de vorbă lângă un foc de tabără. Fără să ne ascundem nimic. Ca pe vremuri.

Distimie? întreabă el.

Iar eu îi explic. E un fel de tristeţe permanentă, subterană, care durează

o perioadă de timp fără a se transforma în depresie.

Poate e invers? întreabă el.

Ce vrei să spui?

Că începând cu o anumită vârstă e mai greu să simţi fericirea.

Ştii care e dificultatea de a trăi cu aceeaşi femeie mulţi ani, Carmeli?

N-am nici o idee, nu mi s-a întâmplat niciodată.

Că privirea pe care ţi-o aruncă oboseşte încet-încet. Devine din ce în ce mai ternă.

Ce-ai vrea, nu înţeleg, să fii admirat?

Puţin. De ce nu?

Nu s-a întâmplat nimic în Columbia.

Nu?

Ziarista aceea a venit într-adevăr cu mine la hotel. Şi am urcat în cameră. Şi am turnat vin din minibar. Dar tocmai atunci Yanai, băiatul meu cel mic, a telefonat să mă întrebe ce cadou îi aduc, iar după conversaţia cu el, nu am mai fost în stare. A căzut.

Nu înţeleg, atunci de ce i-ai povestit lui Dikla că s-a întâmplat ceva?

Am sperat că asta o va scutura puţin. Îi va readuce privirea.

Sau ai sperat să grăbeşti vreun sfârşit?

Ce dor îmi era de ebraica ta, Carmeli…

În orice caz eşti un idiot.

Ştiu.

Sau poate mai era şi alt motiv…

Alt motiv în legătură cu ce?

De a mărturisi ceva ce nu s-a întâmplat.

Ce anume?

E doar o poveste mai reuşită. Mai dramatică. Uite, acum eşti în plină criză din care trebuie să ieşi, aşa cum îţi place ţie.

Noaptea, mergeam pe cărările abrupte de pe lângă Rosh Pina, căutând focuri de tabără lângă care îl puteam găsi pe Hagai Carmeli. Nările căutau mirosul, ochii căutau flăcările, urechile căutau pocnetele crenguţelor.

Nu m-am ras câteva zile. Mă spălam la apa izvoarelor, dar fără să mă rad.

Barba îmi crescuse sălbatică şi îmi treceam cu plăcere mâna peste tuleiele moi. Au trecut atâţia ani de când îmi permisesem să nu mă rad. Atâţia ani de când sunt prea neted. Eram sigur că şi Hagai Carmeli, dacă era în viaţă, avea barbă. Fără nici o explicaţie. Ştiam pur şi simplu. O barbă roşcată, mai îngrijită decât a mea. Mai îngustă pe margini. Îmi închipuiam cum, atunci când ne vom întâlni, vom sta cu bărbile una în faţa celeilalte. Probabil că nu ne vom îmbrăţişa, el nu e genul care poate fi îmbrăţişat, dar îi voi vedea bucuria din privire, iar el va vedea uşurarea din ochii mei. Apoi vom tăia crengi şi rămurele sub care vom pune o batistă de hârtie, iar cu o bucată de silex vom aprinde focul, iar după ce se vor aprinde flăcările mari, vom sta de vorbă fără a încerca prosteşte să recuperăm – povestind timpul care a trecut –, ci începând cu ce e mai arzător.

Şi dacă Dikla ar fi povestit aşa ceva?

Ce vrei să spui?

Să zicem că ar fi povestea ei iar tu ai fi personajul "soţ"? Cum s-ar vedea din punctul ei de vedere?

Ce-i asta, Carmeli, exerciţiu în cadrul unui atelier de creaţie?

Nu, idiotule, exerciţiu de dragoste.

OK… din punctul ei de vedere eu văd… epuizare.

Epuizare?

Da, nu mai are putere.

La tine?

Nu numai. Dacă nu erau copiii, ar fi plecat în India pentru un an de zile.

Continuă. Ce mai vezi tu din punctul ei de vedere?

S-a întâmplat ceva pe când era în ashram în deşert şi la Sde Boker. S-a întors schimbată.

Un bărbat?

Nu cred.

O femeie?

Nu, nu. Un fel de decizie luată. Ceva care i s-a clarificat.

Păcat că nu putem face o pauză.

O pauză?

Dacă nu ar fi copiii, asta ar trebui să facem acum: separarea forţelor. Fiecare să se ducă să stea singur cu el însuşi timp de un an. Ea să se ducă în India, iar eu în Sinai, în ciuda, sau poate din cauza alertelor.

Atunci faceţi aşa.

Nu vreau să te jignesc, băiete, dar se vede că nu ai copii.

Vii cu mine la Ari?

Sigur.

Nimeni în afară de mine şi de Dikla nu mai vine să-l vadă. Îţi vine să crezi?

Chiar nimeni nimeni?

La început veneau unul după altul. Multe fete. Acum moartea e deja în aer. Are miros, ştii?

Iar Ari spune ceva despre asta? A observat?

Îl cunoşti, râde de asta. De fiecare dată mă anunţă că a „şters din testament“ încă o fată pentru că a încetat să mai vină.

În a doua săptămână de căutări, într-o noapte cu lună plină, la marginea unei văi, am văzut de departe un foc de tabără mic. Şi pe cineva care stătea alături.

M-am apropiat cu inima bătând puternic.

Lângă foc stătea nimeni altul decât Ehud Banai37. Cu pălăria lui Ehud Banai. Şi barba lui Ehud Banai. Şi ochelarii lui Ehud Banai. Cânta la chitară.

37. Ehud Banai – cântăreţ rock şi folk, compozitor israelian de renume.

L-am întrebat din priviri dacă pot să mă aşez lângă el, iar el mi-a răspuns din priviri că da.

L-am ascultat îndelung.

Fără să schimbăm nici un cuvânt. Nu ar fi fost potrivit.

Nu cânta cântece cunoscute pe care le poţi fredona cu el, ci numai fragmente instrumentale, fără vreo poveste în cuvinte.

Unul dintre ele mi-a amintit de la primele note de „Ai atins coroanele copacilor“, dar imediat s-a destrămat în altă melodie. Mai aleatorie.

Am presupus: poate că el se întoarce aici după ani, ca să-şi aducă aminte

cum a început totul, ca să atingă din nou locul acela inocent, dinainte de aplauze.

Dar nu aveam cum să verific presupunerea mea.

Pământul a oftat.

Timpul zburase.

O serenitate absolută s-a coborât peste mine doar datorită faptului că Ehud atingea corzile chitarei.

Stolurile de cocori continuau să zboare spre sud şi noaptea. În linişte însă.

A-l regăsi pe Hagai Carmeli nu e esenţialul, mi-am spus. Esenţialul e să continui să-l caut.

După părerea dumneavoastră, lumea va continua să citească şi în viitor cărţi?

Lumea va continua să aibă nevoie de poveşti.

Iar povestitori ca mine vor avea nevoie de lume.

S-ar putea ca într-adevăr cărţile sub forma cunoscută azi să dispară. Dar cine ştie? Poate că forma cea nouă va fi mai atrăgătoare?

Coloană sonoră, de exemplu. Mă înnebuneşte gândul că nu pot adăuga o coloană sonoră textelor mele.

Interviul acesta, să zicem? I-aş fi adăugat un *beat* obraznic. În *loop*. Încet-încet i s-ar adăuga îmbogăţindu-l şi alte instrumente mai melancolice. În fragmentul despre Ehud Banai aş fi adăugat ca fundal melodia pe care o interpreta. Pentru că oricât aş descrie eu felul în care Ehud Banai atinge corzile, descrierea nu poate fi ca atunci când îl asculţi pe Ehud Banai atingând corzile.

La fel în legătură cu dansul.

Pot încerca să descriu pe multe pagini cum dansează Dikla. Pot să caut asociaţii de cuvinte nemaiauzite şi să le transform cu virtuozitate în metafore inspirate. Dar dacă aş fi putut acum insera – acum, în clipa asta – un clip de treizeci de secunde, nu mai mult, în care ea dansează în clubul kibbutzului Kabri, în 1995, cu ochii închişi, pe melodia *Come on Eileen*, oricine ar înţelege imediat de ce m-am dus să dansez lângă ea, sperând ca ea

să deschidă ochii la sfârşitul cântecului. Şi dacă ar exista o tehnică pentru a putea simţi mirosuri în timpul lecturii, ar fi posibil să simţi împreună cu mine parfumul emanat de ceafa ei când mă lipesc de ea noaptea târziu, fără ca ea să-şi dea seama. Aş putea scrie că seamănă cu mirosul pâinii albe de la brutăria Angel în noaptea dintre joi şi vineri. Dar nu ar fi ca atunci când ai simţi parfumul ei cu adevărat.

Unii cititori spun: Am intrat cu adevărat în carte. Dar ce s-ar întâmpla dacă ar fi posibil, în mod virtual, să intri în realitatea unei cărţi? Să fii o muscă pe perete, o căţea în culcuşul ei, un detector de fum pe plafonieră…

În dormitorul lui Dikla şi al meu. În noaptea în care m-am întors din Columbia, să zicem. Atunci cititorul ar fi putut observa buza mea inferioară tremurând uşor ca a mincinoşilor, când i-am povestit ce s-a întâmplat în Columbia. Ar fi putut observa din privirea ei dacă m-a crezut. Dacă mă dă afară din casă sau dacă rămânem în aceeaşi casă şi în acelaşi pat, treji toată noaptea, fără să ne atingem. Fără un cuvânt.

Scrieţi dimineaţa, sau noaptea?

Dimineaţa încerc – dar nu reuşesc întotdeauna – să scriu. Noaptea sunt cu Yanai şi Noam. Iar o dată pe săptămână mă sui în maşină, chipurile ca să merg la o conferinţă, dar de fapt plec la Sde Boker să o pândesc pe Shira.

Îmi iau salopeta de la armată a lui Ari şi echipamentul de văzut pe întuneric pe care a uitat să-l dea înapoi după serviciul militar. El e singurul care ştie că plec la Sde Boker ca să o spionez pe fiică-mea. După părerea lui, eu nu sunt normal la cap, şi în loc să mă ascund pe după tufişuri, ar trebui să bat la uşa ei şi să-i spun că vreau să stau de vorbă cu ea. I-am spus că nu înţelege nimic pentru că nu e tată, iar copiii trebuie să se îndepărteze uneori de părinţi ca să se descopere cu adevărat. Mai ales dacă au o relaţie strânsă, poate prea strânsă cu el. Adică cu ei. El nu comentează greşeala mea freudiană, dar ochii lui de indian au o sclipire ironică. Ar trebui să învăţ să respect intimitatea ei, încerc eu să-l conving, dar el îmi spune foarte bine, băiete, atunci de ce te duci acolo tot timpul? Ah, nu, îi explic, asta e pentru că mi-e dor.

Am un punct de observaţie fix. Pe care nu-l pot divulga aici.

Puţin după ora şapte seara, tinerii ies din sala de mese şi se îndreaptă spre dormitoare. Atunci nu am decât puţin mai mult de un minut ca s-o urmăresc cu binoclul lui Ari şi să-mi dau seama de starea ei de spirit după mers, după gesturile mâinilor în timp ce vorbeşte – bruşte, ca ale mamei ei – din reacţiile celor care o însoţesc.

Într-un minut şi ceva de mers împrăştie mai multe zâmbete decât în ultimul an acasă. Hainele ei sunt mult mai lejere şi aeriene. În loc de jeans strâmţi până la durere a trecut la şalvari. În loc de jachete de piele – tricouri imprimate. Arată bine în general. Adică, pare că se simte bine. Prefer să cred că locul acela izolat îi face bine. Dar probabil e distanţarea faţă de noi.

Ieri, spre groaza mea, nu a ieşit din sala de mese. Prietenele ei, da. Şi prietenul ei, Nadav, a ieşit. Dar ea, nu.

L-am urmărit pe Nadav cu binoclul ca să văd dacă profită de lipsa ei pentru a flirta cu alte fete.

Fetele şi băieţii s-au dus spre dormitoarele lor, şi după zece minute toate luminile din sala de mese s-au stins, iar eu am rămas copleşit de îngrijorare: Ce s-a întâmplat cu fata mea? De ce nu s-a dus să mănânce? Unde e? În camera ei? Sau poate nu? O fi părăsit colegiul, şi eu sunt singurul neghiob care nu ştie? Pe scurt, dacă a rugat-o pe Dikla să nu-mi povestească despre Nadav, cine îmi poate garanta că nu mai sunt şi alte lucruri pe care i-a cerut lui Dikla să mi le ascundă?

Nu puteam să-i telefonez lui Dikla pentru că ar fi trebuit să-i explic ce făceam acolo pe întuneric.

Nu puteam să bat la uşa fetei. Pentru că n-aş fi fost bine-venit.

Nici nu puteam vorbi cu prietenii ei. I-ar fi transmis imediat că tatăl ei se învârte prin curtea colegiului şi-i hărţuieşte cu întrebări. Ar fi sfârşitul meu.

Vântul rece pătrundea sub salopetă şi m-am hotărât să risc să cobor spre camera ei. Poate am noroc şi nu mă vede nimeni, mi-am spus. Poate am noroc şi perdeaua ei e deschisă. Voi putea măcar să arunc o privire şi să mă asigur că e acolo. Că trăieşte.

M-am strecurat de la o clădire la alta, de la un tufiş la altul, încercând să rămân cât mai ascuns privirilor, am traversat un teren cu fier vechi şi mese de picnic. În cele din urmă am ajuns la ţintă. Am înconjurat clădirea şi curtea comună ca să ajung la fereastră, dar când am ajuns perdeaua era

trasă. Nu puteam vedea ce se petrece înăuntru din nici un unghi.

Şi atunci ea a ieşit din cameră. Mai întâi am auzit cum se deschide uşa, şi atunci am înaintat cu grijă spre poteca din faţă a curţii. Avea telefonul mobil în mână, aproape de ureche, dar când m-a văzut a spus „o clipă“, revin într-o clipă. A deschis nişte ochi mari spre mine întrebând: Tată, ce faci aici?

În loc să-i răspund, m-am lăsat în genunchi şi i-am spus: Iartă-mă, Shira, te rog iartă-mă. S-a uitat în jur spunând: Tată, ridică-te, nu mă face de râs. Am întrebat: Pot să intru? A dat lent din cap şi am intrat în cameră şi am stat de vorbă. În sfârşit am stat de vorbă.

Toate astea au avut loc în imaginaţia mea. În realitate m-am întors mergând printre umbre până la maşină şi am plecat cu inima tristă acasă. Când am ajuns Dikla vorbea la telefon.

Din ton am înţeles că era Shira la telefon, iar după conţinut am înţeles că nu se simţea prea bine. Răceală. Nimic grav. Nadav are grijă de ea.

Simţiţi uneori dorinţa de a vă schimba sau corecta cărţile după ce au fost publicate?

În general după ce o carte a apărut, regret că nu am şters mai mult. Uneori, în timp ce citesc extrase în public, le redactez: suprim un cuvânt sau un paragraf pe ici, pe colo.

Iar una din povestiri – aş şterge-o complet. În întregime. Cea pe care Shira a descoperit-o pe internet.

Se petrece în Haifa, în anii optzeci. Protagonista e o adolescentă de şaisprezece ani care e îndrăgostită de un băiat din clasa mai mare cu un an. Băiatul e înalt, frumos, popular şi nu-i dă nici o atenţie. Atunci, sub influenţa filmelor romantice pe care le vede cu mama ei pe canalele de la cablu, ia hotărârea să facă ceva. Mama încearcă să o împiedice spunându-i că bărbaţilor nu le plac astfel de femei, dar într-o noapte s-a aşezat sub geamul lui cu chitara şi i-a cântat de mai multe ori melodia lui Morrissey, *Last night I dreamt that somebody loved me*. Vecinii ridică storurile strigându-i – de-ajuns. Dar ea continuă. Oamenii care ies cu câinii ca să-şi facă nevoile se opresc lângă ea. Şi ea continuă. Un câine urinează pe ea, şi ea continuă. *No hope, no harm, it’s just another false alarm.* Până când

unuia din copiii din bloc i se face milă şi se duce să-l scoale pe tatăl băiatului de care ea e îndrăgostită, şi acesta iese pe balcon şi-i spune că băiatul nici măcar nu e acasă: e la prietena lui. Aşa că să închidă prăvălia şi să se ducă acasă. Ea nu pleacă acasă. Continuă să stea pe stradă şi să cânte până ce copilul care-l trezise pe tatăl băiatului o trezeşte şi pe mama ei. Când ajunge maică-sa, în trening Adidas şi maiou, nu o ceartă. Şi nici nu-i ţine predici cu „ţi-am spus eu“. Se aşază lângă ea până când se luminează de zi deasupra golfului Haifei, şi mirosul greu al rafinăriilor le ajunge la nări în timp ce copilul priveşte de la distanţă fata aceea, plin de dorinţă.

Dacă Shira ar fi acceptat să vorbească cu mine, iată ce i-aş fi spus:

Iartă-mă că te-am jignit. Iartă-mă că am publicat povestea asta. Dar să ştii…

Fata aceea care stă sub geam sunt eu.

Iar tu şi eu semănăm. Mai mult decât presupui tu.

Din cauza asta te-ai regăsit în povestea aceea într-o formă care te-a exasperat.

Şi tot din cauza asta ai probabil nevoie acum să te îndepărtezi de mine.

Şi e bine. Adică e dureros, dar e bine…

Ce fel de tată sunteţi?

Ce vă aduce deci la mine?

Fiul nostru, Yanai.

Povestiţi-mi despre el puţin. Câţi ani are?

Şapte.

Clasa a doua?

Întâi. L-am mai lăsat un an la grădiniţă. S-a născut în decembrie. Ne-am gândit că încă nu e copt.

Înţeleg.

Am greşit, desigur. Sunt părinte, deci greşesc. Dar nu pentru asta am venit la dumneavoastră.

Atunci de ce aţi venit la mine astăzi?

Copilul… nu există nici o expresie frumoasă pentru a o spune – e mincinos.

Înţeleg.

Nu, nu înţelegeţi. Nu putem crede nici un cuvânt din ce spune.

Copiii au uneori tendinţa de a şterge limitele dintre realitate şi imaginaţie. Sunteţi cu siguranţă conştienţi de asta.

Nu e vorba de a şterge limitele. Copilul e mincinos. Vreţi un exemplu?

Puteţi să-mi daţi un exemplu, dar mă întreb –

Îl întreb dacă şi-a făcut lecţiile, OK? Răspunde că da, dar se adevereşte că nu. Îl întreb dacă a văzut telecomanda televizorului, el răspunde nu, dar de fapt o ascunsese între pernele canapelei.

Înţeleg. E posibil ca ceea ce numiţi „minciuni“ să fie de fapt căi – căi potrivite vârstei în fond – de a ocoli sau de a nega greutăţile pe care realitatea i le pune în faţă?

Grozavă interpretare. *Chapeau!* Şi cum se explică faptul că la magazinul de pantofi se încăpăţânează că mărimea lui e treizeci şi şapte, când de fapt are de-abia treizeci şi cinci? Şi faptul că-i spune învăţătoarei că s-a născut în America şi a venit în Israel la vârsta de doi ani? Iar copiilor din părculeţ le spune că îl cheamă Nimrod? Iar numele de familie e Ben Yohana. Noi nu cunoaştem pe nimeni cu numele Ben Yohana. Pur şi simplu copilul nu se poate opri din minţit. Întotdeauna a fost aşa, dar în ultimul an a întrecut orice limită.

Şi e… chiar atât de rău?

Poftim?

Mă întreb de ce dumneata, adică amândoi părinţii trăiţi acest fapt – că fiul dumneavoastră nu e întotdeauna fidel adevărului – ca o tragedie?

Cum adică? Şi dacă sora lui va învăţa de la el? Şi cum ar fi dacă vom începe să minţim cu toţii? Cum va fi viaţa la noi în casă? E un fel de înţelegere între oameni, să ne străduim – nu reuşim întotdeauna, dar ne străduim – să spunem adevărul. Pe asta se bazează putinţa noastră de a avea încredere unul în altul. Dacă tragi cartea asta afară din joc – tot turnul se prăbuşeşte.

Înţeleg. Dacă aşa stau lucrurile, sunt obligată să vă întreb – pe dumneavoastră ca tată – tendinţa asta de… a minţi a apărut în trecut în familie?

Cum? Nu. Da’ de unde.

De ce zâmbeşti, Dikla?

Pentru că e amuzant cât poate un om căruia îi place să creadă că e conştient de sine să nu fie deloc conştient de sine.

Adică?

Soţul meu e scriitor. Aşa că tot ce e legat de fabulaţii…

O clipă, Diki, nu e corect…

Tu eşti de rea-credinţă. Te referi la viaţa ta ca la o poveste. La mine ca la o poveste. Ca un personaj dintr-o poveste. Cândva cuvintele tale aveau valoare. Astăzi valorează atât cât valorează cuvintele lui Yoram Sirkin.

Destul.

Dar ăsta e adevărul.

Adevărul tău…

Adevărul obiec…

Vă întrerup o clipă. Deşi am impresia că neapărat… trebuie să vă gândiţi la o terapie de cuplu. Dar nu e acum nici timpul şi nici locul potrivit. În plus… tariful e diferit. Aşa că propun să ne întoarcem şi să ne concentrăm pe cazul Yanai. Mă interesează să aflu, Dikla: Yanai citeşte deja cărţi singur?

Copilul e un şoarece de bibliotecă. De când a învăţat să citească, devorează două-trei cărţi pe zi. Adăugaţi la asta poveştile pe care taică-său i le spune.

Câte poveşti îi spuneţi lui Yanai pe zi?

Să vedem: povestea de sculat dimineaţa. Altfel nu reuşeşte să se scoale. Mai e şi povestea obişnuită a spălatului pe dinţi. Adică, periuţa e un fel de personaj care vorbeşte cu Yanai. Pe urmă, în maşină, în drum spre şcoală, în locul unui disc răsuflat cu cântece pentru copii, îi mai spun o poveste. Dar scurtă. Şi încă una scurtă de tot pe drum spre casă de la grădiniţa de după-amiază. Apoi, spre seară, povestea din hamac.

Povestea din hamac?

Amândoi stăm în hamac, ne uităm la nori, el spune ce forme vede, şi după forme inventăm o poveste împreună. Apoi cina, duşul şi povestea dinainte de culcare.

Atât?

Adevărul că mai e şi Ghidi Gov.

Ghidi Gov?

Nu e chiar poveste, mai degrabă un joc muzical-poliţist. În versuri. Chiar înainte ca el să adoarmă. Mergem pe stradă. Semaforul e galben. Nu e timp de gândire. Unde, unde, unde e Ghidi Gov?

Înţeleg.

În cele din urmă, copilul din poveste – pardon, din „musical“ – îl găseşte pe Ghidi Gov. Şi atunci îl gâdil. Adică pe Yanai. Ghidi-dighi-ghidi-dighi-gov. E nebun după asta.

Deci în total, dacă nu greşesc, îi spuneţi şapte poveşti pe zi.

Povestea din hamac e doar vara.

Asta e tot ce faceţi cu el, înţelegeţi?

Nu e adevărat, Dikla. Nu e drept. Mergem şi la supermarket împreună vinerea.

Şi atunci îi povesteşti despre ardeiul cel mic care locuieşte în ardeiul cel mare.

Altfel se plictiseşte şi mă înnebuneşte. Asta nu se pune la socoteală.

Mă întreb…

Spuneţi-mi, de ce psihologii întotdeauna „se întreabă“? În fond, ne întrebaţi pe noi, nu pe dumneavoastră? De ce să vă învârtiţi în jurul cozii? Şi ce-i cu saxofonul acela ca fundal? Sunt vecinii dumneavoastră? Nu exagerează puţin cu volumul?

Mă întreb… uitaţi, pe de o parte imaginea pe care mi-o descrieţi e îmbucurătoare. Se pare că aveţi o legătură vie şi… creativă cu Yanai. Pe de altă parte, nu se poate nega total posibilitatea că există o legătură între cantitatea de poveşti ieşită din comun la care expui un copil şi tendinţa lui de a propune o interpretare proprie subiectivă spectacolelor diferite pe care i le oferă realitatea.

Puteţi repeta asta cu cuvinte pe înţelesul oamenilor?

Ea îţi spune de fapt ceea ce eu îţi spun tot timpul, că şapte poveşti pe zi sunt…

Şase iarna. Iar una e de fapt doar un *musical* poliţist în versuri, aşa că…

Cinci plus un *musical* poliţist în versuri e prea mult. Yanai nu mai face deosebirea între realitate şi ficţiune.

Şi de asta sunt vinovat, Dikla?

Nu e vorba de vină.

Ba da.

E…

Vă întrerup. Uitaţi, oricum trebui să-l întâlnesc pe Yanai ca să-mi confirm intuiţiile mele, dar e foarte posibil ca ceea ce numiţi minciuni, pentru el să fie doar povestioare. Pe care le inventează cu plăcere şi pentru că îi dau posibilitatea de a trăi o viaţă interioară independentă.

Ştiţi, în gura dumneavoastră sună drăguţ. „Povestioare“. „O lume interioară independentă“. Dar nu e aşa. Nimic drăguţ. E îngrijorător. Copilul are deja şapte ani.

Ce vă îngrijorează exact? Din punct de vedere al dezvoltării, corespunde vârstei.

Cum adică ce mă îngrijorează?!

Mi-e foarte clar că dumneavoastră amândoi sunteţi stresaţi şi nu minimalizez asta. Nu vreau decât să precizăm împreună de ce natură e îngrijorarea asta. Ce anume vă nelinişteşte?

În felul ăsta nu-l pregătim pentru viaţă. Până la urmă, minciunile astea îl vor pune în încurcătură. Copiii îi vor descoperi minciunile. Profesoarele nu vor mai considera că e fermecător. Vreau să împiedic să fie umilit.

Şi cum… vedeţi asta, Dikla?

Nu ştiu. Mă gândesc la asta mult. Dacă se vorbeşte de Yoram Sirkis serios ca un candidat pentru postul de premier – asta spune totul. Poate că nu mai există realitate. Doar Photoshop. Şi poate, inversând lucrurile, noi tocmai pregătim de minune copilul pentru viaţa adevărată. Pentru că probabil numai mincinoşii vor putea supravieţui într-o lume *fake* şi într-o ţară în care nu poţi crede pe nimeni, în nici un subiect. Şi în al treilea rând, ca mamă, în viaţa de zi cu zi, e foarte greu să nu poţi avea încredere în copilul tău. Să trebuiască să-l bănuieşti de minciună în tot ce spune.

Îmi închipui.

Nu ştiu cum să reacţionez, să mă prefac că nu am remarcat, sau… şi văd că l-am jignit cu sclipirea bănuielii din ochii mei şi… e trist. Şi acum câteva săptămâni – tu ai ţinut conferinţe la Eilat – el nu a vorbit tot weekendul, nici măcar un cuvânt, şi numai după ce l-am implorat să-mi spună de ce nu vorbea cu mine, a spus cu o voce slabă… că se teme… că dacă deschide

gura… vor ieşi minciuni.

Nu mi-ai povestit despre asta, Dikla.

Ce vrei, nu ai fost acasă.

De ce nu mi-ai povestit asta?

Vreau să propun ceva. Haideţi să facem o încercare. S-ar putea să reuşească, s-ar putea să nu. Dar să încercăm să reducem în următoarea perioadă doza de poveşti pe care Yanai o primeşte de la şapte pe zi la… să zicem, trei. Şi să mă anunţaţi dacă are vreun efect. Încă o dată. E doar o încercare. Nu promit reuşita. Sigur că nu imediat. Dar… credeţi că veţi putea face asta?

Nu ştiu…

Înţeleg.

Nu sunt deloc sigur că înţelegeţi.

Atunci explicaţi-mi.

Nu mai ştiu cum… să mă port cu el. Nu numai cu el. În general, nu mai ştiu cum să mă port cu lumea. Nici cu Dikla. În loc să-i spun că simt că se îndepărtează de mine, am inventat o poveste care am crezut că mi-o va aduce înapoi. Dar care n-a făcut decât s-o îndepărteze şi mai mult.

Înţeleg.

Aveţi o batistă de hârtie? N-ar trebui ca psihologii să aibă o cutie de batiste pe masă?

Am eu.

Mulţumesc, Dikla.

Mulţumesc, Dikla. Mă scuzaţi că sunt aşa, doamna psiholog.

Nu-i nimic. Şi mă cheamă Ayala.

E o perioadă aşa…

Înţeleg.

Nu, nu înţelegeţi.

Atunci, explicaţi-mi.

Totul… totul se destramă… spuneţi-mi, numai pe mine mă înnebuneşte saxofonul ăsta? Scuzaţi-mă că repet, dar pare foarte aproape… cineva cântă acum aici în casă?

Ca să spun drept, da. E fiul meu. Exersează.

La drept vorbind nu e rău deloc.

Mulţumesc.

Nu e un compliment pentru dumneavoastră, ci pentru el.

Îi transmit. Pot să vă întreb ce vârstă aveţi?

Eu? Patruzeci şi doi. Aa… trei.

Se potriveşte cu vârsta.

Ce se potriveşte cu vârsta?

Senzaţia asta că totul se zdruncină. Mulţi sunt cei care suferă din cauza asta la vârsta dumneavoastră.

Ştiţi, ăsta e motivul pentru care n-am continuat studiile de psihologie. Mi se pare inadmisibil ceea ce aţi făcut acum.

Ce am făcut?

Aţi introdus o experienţă personală de-a mea într-o paradigmă. E jignitor. Mă face să mă simt ca o dată statistică.

Îmi pare rău că aveţi acest sentiment. Nu asta a fost intenţia mea.

Care a fost intenţia?

Cred că…

Spuneţi-mi, fiul dumneavoastră ascultă conversaţia noastră?

Exclus. Nu are cum…

Pentru că atunci când am început să mă enervez la ceea ce aţi spus, muzica lui a devenit mai ritmată. Ca şi cum ne-ar schiţa o bandă sonoră potrivită.

E absolut din întâmplare.

Să zicem. În orice caz, am vrut să spun că faptul de a înţelege că nu suntem unici, aşa cum ni se pare, că şi alţi oameni în afară de noi au trecut prin greutăţi asemănătoare – asemănătoare, nu identice – cu cele prin care trecem noi, ne eliberează. Poate chiar ne incită la schimbare.

Incită la schimbare? În ce fel?

Vă amintesc cum am ajuns la discuţia asta. V-am întrebat dacă vă puteţi schimba obiceiul şi să-i povestiţi lui Yanai mai puţine poveşti şi aţi răspuns că nu sunteţi sigur că puteţi trăi realitatea în mod direct, nu prin intermediul poveştilor, aşa e?

Mai mult sau mai puţin.

Când mă uit la povestea vieţii pacienţilor mei, vârsta dumneavoastră reprezintă uneori o cotitură. Starea de tulburare şi de criză i-a determinat pe

unii să pornească din nou de la zero. Altfel. Puteţi descoperi alte căi spre inima lui Yanai. Sunt şi alte lucruri pe care le puteţi face împreună ca tată şi fiu. Aveţi acum ocazia.

Eu… sunt nebun după copilul ăsta. Vreau să-i fie bine. Să nu fie singuratic şi trist aşa cum am fost eu la vârsta lui.

Evident. E clar pentru toţi cei din camera asta.

Aţi băgat de seamă că saxofonul a devenit trist? Vă recomand cu căldură să verificaţi dacă fiul dumneavoastră nu a găsit totuşi o soluţie pentru a asculta ce se întâmplă în camera asta.

Vă propun să ne concentrăm asupra fiului dumneavoastră. Dikla, ne ascultaţi aşa… cam tăcută şi mă întreb, adică vreau să ştiu cum vă atinge – această discuţie a noastră.

Într-un loc puţin diferit.

Adică?

Adică nu sunt sigură că faptul că-i povesteşte lui Yanai poveşti ar fi problema copilului. Mi se pare cam superficial. Ca să nu spun neadevărat.

Neadevărat?

Chiar şi pacienţii îi mint pe psihologi, nu? Le povestesc ceva ce îi pune într-o lumină proastă – cu scopul de a ascunde o poveste care îi pune într-o lumină şi mai proastă.

Înţeleg.

Nu, nu înţelegeţi. O fată ne-a părăsit fugind la internat. Şi cu situaţia din casă în ultimul an… nu e de mirare că încă un copil ne părăseşte pentru a se refugia în imaginaţie. Cum spuneaţi? Că se foloseşte de „căi potrivite vârstei lui pentru a ocoli sau a nega greutăţile pa care realitatea i le pune în cale“? Exact aşa e.

Vreţi să explicaţi?

Ce rost are? Ce am să povestesc va fi tot o versiune distorsionată a realităţii. De aceea nu mai cred în tratament cu ajutorul cuvintelor. Fac hidroterapie. O dată la două săptămâni. Gaia mă tratează – de-abia dacă schimbăm câte o vorbă –, dar corpul meu îi povesteşte totul.

Şi ce, Dikla, de aceea nu te culci cu mine?

Nu mi se pare nici locul, nici momentul…

Niciodată nu e locul şi nici momentul…

Vă întrerup.

De ce ne întrerupeţi tot timpul? Nu ar trebui să fie invers, psiholoaga să ne elibereze de obstacolele noastre?

Poate, dar ora noastră a luat sfârşit, dragii mei. Să lăsăm vorbele care au fost spuse aici să aibă ecou şi să se aşeze. Vă amintesc că săptămâna viitoare mă întâlnesc cu Yanai. Vreţi să-mi plătiţi cu cec sau prin transfer bancar?

Nu asta a spus psiholoaga la sfârşit.

Şi nici înainte de sfârşit.

Nu pot să redau întâlnirea asta – şi nici alte întâlniri din viaţa mea din ultimul an – decât aşa cum nu s-au petrecut cu adevărat. Şi totuşi…

Când am ieşit din clădirea cabinetului ne-am oprit puţin, orbiţi de stradă. Fiecare urma să plece în altă direcţie, eu să iau copiii, Dikla la serviciu. Dar iată că Dikla a spus am chef de o îngheţată. Iar eu am spus: Mi se pare că e o gelaterie bună aici în colţ. Ne-am îndreptat împreună spre gelaterie, apropiaţi unul de altul, dar fără să ne atingem. Şi ne-am prefăcut că ezităm în faţa diverselor arome. Până ce ea a ales tiramisu într-o cupă, iar eu vanilie franţuzească în cornet. Şi nu a trebuit să spun „îţi aminteşti că… „pentru că era clar că ne amintim că. Că amândoi înţelegem că are loc aici o reconstituire a clipei de început a legăturii noastre, clipă adevărată, nu din cele pe care le-am împrăştiat de-a lungul acestui interviu pentru a-i apăra intimitatea…

Maică-sa tocmai murise pe neaşteptate. Stop cardiac. Puţin timp după ce începusem să ieşim împreună.

În a cincea zi a săptămânii de doliu am plecat la Maalot.

Nu eram sigur că o interesez. Şi după câteva întâlniri – dacă aveam dreptul să merg în vizită de condoleanţe.

Casa era plină de toţi cei care veniseră să-şi prezinte condoleanțele. Ea stătea într-o încăpere separată, în blugi şi un cu sweatshirt cu imaginea lui Bart Simpson. M-am aplecat şi am îmbrăţişat-o, mă îmbrăţişă şi ea slab. Nu era loc lângă ea, aşa că m–am aşezat într-un colţ al camerei. Intrau fără întrerupere prieteni de-ai ei. Nu ştiam că are atât de mulţi prieteni. Fetele îi plângeau pe umăr. Băieţii îmi păreau toţi îndrăgostiţi de ea pe ascuns. Nu ştiam ce să fac, nici ce să spun. Nici nu o puteam recunoaşte măcar în

albumele cu poze care treceau de la unul la altul. Din câteva lucruri spuse în cele două întâlniri ale noastre, ca de exemplu că taică-său era bucătarul-şef al tuturor fabricilor lui Stef Wertheimer şi că mâncarea pe care o pregătea acasă era incredibil de gustoasă, am tras concluzia că era mai mult fata tatii. Dar nu eram sigur nici de asta.

După o oră m-am ridicat să plec. Când eram lângă uşă am simţit o mână pe umăr. Mulţumesc că ai venit, spuse. Şi îmi strânse mâna. O strângere lungă, prelungită, care i-a permis să-mi pună în mână o hârtiuţă.

Numai când am ajuns în maşină am avut curajul să o deschid.

Mergi până la capătul străzii.

Aşteaptă-mă lângă monument.

Am să găsesc un pretext şi am să vin.

După o jumătate de oră şi-a făcut în sfârşit apariţia. Pe o bicicletă cu un loc pentru un copil.

Am simţit cum îmi bate inima. Poate pentru că pedala cu lentoare. Melancolic. Cu mişcări melancolice.

Poate pentru că vântul îi împrăştia părul.

Mi-am închipuit-o dintr-odată la vârsta de nouă, zece ani, o fetiţă-miniatură a celei de acum, fetiţă singuratică. Pedalează fără nimeni lângă ea.

A ajuns la monument, şi-a trecut piciorul ei lung peste ghidon şi a sprijinit bicicleta de un zid fără a o lega şi s-a îndreptat spre mine. Pieptul îi urca şi cobora repede, respirând greu când ne-am apropiat unul de altul. Nu ştiam dacă era din cauza bicicletei sau din cauza mea. Fata asta îmi era încă de neînţeles. Nu ştiam dacă o pot îmbrăţişa. Dacă îmi e permis. Ea s-a ridicat pe vârfuri şi m-a sărutat – un sărut rapid, pe colţul gurii – şi a spus: Am chef de o îngheţată. La Naharya era o gelaterie numită Pinguin unde mergea cu mama ei când era mică. Nu e cam departe Naharya? am întrebat. Puţin, a zis, dar am nevoie de aer. Am ajuns în mai puţin de douăzeci de minute. Pe drum aproape că nu am vorbit, parcă nu avea putere pentru cuvinte. Ea comandă două cupe de tiramisu, iar eu una de vanilie franţuzească. Am rămas în picioare pe stradă, lingând îngheţata. Eu cu atenţie, cu mişcări măsurate, ea – aproape muşcând. Limba ei se mişca repede, cu poftă, rozând o margine a conului şi trecând imediat de cealaltă

parte.

Când am terminat, m-a rugat să o duc înapoi la bicicleta ei.

În timpul drumului, ea mi-a luat mâna şi când am ajuns la monument şi fiecare a coborât din maşină pe partea lui am crezut că se va duce spre bicicletă, dar s-a apropiat şi m-a îmbrăţişat strâns, timp îndelungat. Niciodată nu am îmbrăţişat o fată de exact aceeaşi înălţime cu mine. Am simţit că fiecărui punct din corpul meu, paralel, îi corespunde un punct în corpul ei. Totul e contact. Ceea ce m-a făcut să mă lipesc de ea şi mai mult. Când ne-am despărţit în sfârşit, m-a întrebat dacă pot veni şi mâine. Am spus da, sigur. În clipa aceea aş fi făcut orice mi-ar fi cerut.

După ce-am ieşit de la psiholoagă ne-am îmbrăţişat iar. Fiecare şi-a terminat îngheţata şi am ieşit iar în strada fierbinte şi fără să spunem nici un cuvânt ne-am apropiat dintr-odată unul de altul si ne-am îmbrăţişat. Strâns. Îndelung. Aş fi făcut orice mi-ar fi cerut în clipa aceea – dar nu mi-a cerut nimic.

Credeţi că literatura are vreo influenţă în lumea de azi?

M-a însoţit din clipa în care am ieşit din sală. La început n-am observat. Eram ocupat cu autocritica din cauza câtorva fraze nereuşite menite exagerat să placă, pe care le spusesem în timpul întâlnirii. Apoi, când l-am remarcat, m-am gândit că mă însoţeşte pentru că întâmplător merge în aceeaşi direcţie. Când am ieşit pe poarta şcolii, iar el m-a urmat, am început să bănuiesc că o face intenţionat, ca un bodyguard.

Voiai să mă întrebi ceva? M-am oprit şi m-am întors spre el.

S-a blocat. Probabil era sigur că vom merge în tăcere.

L-am studiat. Copil scund. Chiar mai scund decât la vârsta la care băieţii ajung la talia fetelor din clasă. Păr negru tuns scurt. Sprâncene groase. Şi ceva străin pe faţa lui. Nu e de aici.

Şi eu scriu poveşti, îmi spuse privind la dreapta şi la stânga.

Bravo, i-am spus. E minunat că scrii.

Voiam să ştiu ceva, spuse uitându-se iar împrejur.

Te rog, am spus.

Dar, hai să mergem, spuse el. Pot să vă întreb în timp ce mergem.

Mi s-a părut cam ciudat faptul că insistă să nu ne oprim. Însă n-aveam nici un motiv să mă opun. Aşa că am continuat să mergem. Eu cu paşi mari, în pantofii mei negri de piele, el cu paşi mici, cu tenişi albi murdari, încercând să rămână cât mai aproape de mine.

Ce voiai să ştii? l-am întrebat pe când el devenise tăcut iarăşi.

Am vrut să întreb, a spus, cum inventăm sfârşitul poveştii? Adică poveştile pe care le scriu eu au multe începuturi… dar niciodată nu reuşesc să le termin.

Cum te cheamă? am întrebat.

Yehuda.

Uite, Yehuda, sunt câteva feluri de sfârşituri, şi sfârşitul e într-adevăr foarte important pentru că dă sens povestirii şi exact din cauza asta e atât e complicat sfârşitul. E greu pentru oricine scrie, nu numai pentru el. Am tot vorbit plin de entuziasm, dar încet-încet mi-am dat seama că el nu mă ascultă. Ochii i se învârteau urmărind ceva ce eu nu ştiam.

Mi-am scurtat spusele şi am tăcut.

Am continuat să mergem pe poteca ce ducea de la poarta şcolii la parcare. De o parte şi de alta a potecii creşteau arbuşti sălbatici înalţi. Deodată am avut senzaţia vagă ca un frison că cineva ne urmăreşte de după ei, dar am alungat-o.

Spune-mi, a întrebat Yehuda, repezit de parcă ar fi vrut să se debaraseze de cuvinte, când scrieţi, hotărâţi dinainte subiectul?

Bănuiala mea că nu-l interesează răspunsurile s-a întărit. Întrebarea asta fusese deja pusă în timpul întâlnirii cu elevii, oare de ce o punea din nou? Am răspuns totuşi. Pentru slaba şansă că ar fi important. I-am spus că în ce priveşte povestirile, spre deosebire de compuneri, nu există un subiect adevărat, ci mai degrabă o întrebare care îl preocupă pe autor, şi uneori în timpul scrisului întrebarea se transformă în altă întrebare care de obicei nu are răspuns.

Yehuda nici măcar nu a reacţionat cu vreun aha, nici nu a reacţionat, pur şi simplu nu ascultase. Privirile îi erau fixate pe tufişuri, şi apoi pe lada mare de gunoi pe lângă care treceam.

Am continuat să mergem în tăcere. Şireturile de la pantofi i se

desfăcuseră, dar nu s-a oprit să le lege. Umerii îi erau strânşi, palmele cu degetele deschise şi îşi muşca buza inferioară cu putere. Ca şi cum pregătea ceva, m-am gândit.

Când am ajuns la maşină s-a oprit şi mi-a spus – cu privirea care o ocolea pe a mea – mulţumesc.

N-ai pentru ce, am spus. Şi înainte să se îndepărteze i-am spus: Aşteaptă.

Şi-a pus mâinile în şolduri. Şi a privit spre pantofi.

Acum am eu o întrebare.

O întrebare? sprâncenele i se ridicaseră cu mirare.

Da, am spus. Voiam să-mi explici de ce m-ai însoţit. Că nu te interesează tocmai răspunsurile mele, atunci de ce mi-ai pus toate întrebările astea?

Aşa, a zis.

Nu cred că doar aşa, am spus.

Mai bine să nu ştiţi.

Ba chiar vreau să ştiu, am spus. M-am gândit că formularea asta „mai bine să nu ştiți“ e prea bine construită. Prea amară pentru un copil.

Mă… hărţuiesc, a aruncat el repezit.

Cine?

Elevii. Din clasa a noua. Mă aşteaptă în tufişuri. În fiecare zi după ore. Am revăzut tot drumul făcut împreună şi ochii lui căutând.

Numai pe tine te hărţuiesc?

Da.

Ce vor de la tine?

Nu ştiu. Odată, într-o pauză, m-am uitat la unul din ei, iar el mi-a spus să nu mă uit la el ca un homo şi de atunci a început.

Ce-ţi fac?

Mă trag în tufişuri şi mă bat.

Iar tu ce faci?

La început am încercat să dau şi eu, dar acum mă aşez pe jos şi aştept să se sature.

M-am sprijinit de maşină şi am tras aer în piept, adânc. Am verificat din ochi tufişurile cu speranţa de a descoperi pe vreunul dintre hărţuitori. Nişte nepricopsiţi. Puternici în faţa celor slabi. Simţeam cum furia urcă în mine şi mă face să strâng pumnii.

Spune-mi, tatăl tău ştie de asta?

Tata nu locuieşte cu noi.

Dar mama? Nu poate să vină să te aştepte?

E la lucru.

Ai fraţi mai mari?

Eu sunt cel mai mare.

Dar directoarea ştie de povestea asta?

Yehuda a ridicat ochii spre mine rânjind. Ştie, dar se teme să spună ceva. Ca să nu-i arunce cu scaunul în cap, cum s-a întâmplat cu directoarea dinainte.

Ce-i de făcut, l-am întrebat pe el – dar, de fapt, pe mine.

Nu-i nimic de făcut, a tras el concluzia. Până la urmă o să se sature şi o să treacă la alt copil.

Una din frazele care „ţin-să-sune-inteligent“ pe care am spus-o în timpul întâlnirii mi-a revenit în minte. „Cine scrie nuvele nu are privilegiul de a dispera. Trebuie să creadă că se pot schimba lucruri, pentru că nu există nici o poveste fără schimbare.“

Dar, stai puţin, m-am opus eu. Nu se poate să nu fie nimic de făcut. Ce-ar fi să mergem acum la directoare împreună şi să vorbim cu ea?

Yehuda mi-a aruncat o privire dezamăgită.

V-am mai spus că directoarea nu va face nimic, şi în afară de asta azi e marţi. E ziua ei liberă.

Bun, atunci mergem la ea mâine, am vrut să spun. Dar mi-am adus aminte că mâine voi fi rămâne închis în casă, departe de aici.

Yehuda a dat un şut unui con de pin care s-a rostogolit pe asfalt până ce s-a oprit sub roţile unei maşini.

Unde locuieşti? l-am întrebat.

De ce? a spus cu o privire bănuitoare.

Pot să te duc acasă? am întrebat.

Nu-i nevoie, de aici sunt numai străzi principale şi nu-mi vor face nimic dacă sunt oameni în preajmă.

Eşti sigur?

Da, a spus aplecându-se să-şi lege şireturile de la pantofi. Se ridică gata să plece.

Nu ştiam ce să mai spun. Nici ce să fac.

Ai grijă de tine, am strigat după el, dar imediat am regretat formula. Doar asta era toată problema, că nu poate.

S-a îndepărtat, dar după câţiva metri s-a oprit şi s-a întors în direcţia mea.

Chiar scriu poveşti, a spus. Să nu credeţi că v-am minţit.

Cum reuşiţi să vă confruntaţi cu singurătatea pe care o presupune scrisul?

Mi se pare că am răspuns deja la întrebarea asta. Probabil că întrebările de bază au tendinţa de a reveni obsedante.

Există totuşi o cale de a te sustrage labirintului cu oglinzi şi să te consacri total altora. Sau în cazul meu: să predau. Să fiu profesor.

De două ori pe săptămână, timp de trei ore, am ocazia să fiu împreună cu alţi oameni şi cu poveştile lor. Să-i ascult, să le provoc imaginaţia, să-i ajut să se elibereze şi să-şi ia zborul. În perioada asta din viaţa mea, asta e o adevărată salvare.

Ce predaţi de fapt într-un atelier de creaţie literară?

CE E FRUMUSEŢEA
Soţia patronului hostelului
Din Puerto Viejo
Mătură în fiecare dimineaţă piaţeta din faţa hamacelor.

CE ÎNSEAMNĂ CONFLICT
Soţia patronului hostelului
Din Puerto Viejo
Unde ne petrecem luna de miere
Mătură în fiecare dimineaţă piaţeta din faţa hamacelor.

CE ÎNSEAMNĂ AGRAVAREA UNUI CONFLICT
Soţia patronului hostelului
Din Puerto Viejo
Unde noi ne petrecem luna de miere

Mătură în fiecare dimineaţă piaţeta din faţa hamacelor.
Îmi aruncă o privire.

CE E O INTRIGĂ?
Soţia patronului hostelului
Din Puerto Viejo
Unde ne petrecem luna de miere
Mătură în fiecare dimineaţă piaţeta din faţa hamacelor.
Îmi aruncă o privire şi îmi face semn să o urmez.

CE ÎNSEAMNĂ O DEVIERE A INTRIGII?
Soţia patronului hostelului
Din Puerto Viejo
Unde ne petrecem luna de miere
Mătură în fiecare dimineaţă piaţeta din faţa hamacelor.
Îmi aruncă o privire şi îmi face semn să o urmez.
În spălătorie îmi arată vânătăile şi mă întreabă dacă o putem ajuta să fugă.

E posibil cu adevărat să înveţi pe cineva cum să scrie?

A murit cu o zi înainte de ultima şedinţă a atelierului de *creative writing*. O spun imediat ca să nu fie vreo iluzie. Nu-mi amintesc cine a vorbit înaintea lui la prezentarea participanţilor. Parcă o profesoară la pensie care a spus ceva despre pasiunea ei pentru lectură. În orice caz, după ea, a venit rândul lui. Avea o chelie bronzată traversată în lung şi în lat de vene şi vinişoare. Apoi m-am gândit că pentru bărbaţi e mai uşor din punctul ăsta de vedere. A spus: Bună seara. Mă numesc Shmuel. Sunt bolnav de cancer, şi medicii îmi dau câteva luni de viaţă. Acum o lună fiica mea mi-a spus că ar merita să încerc să scriu. E sfatul cel mai bun pe care l-am primit în viaţa mea. Scriu fără întrerupere de o lună de zile. Scriu ziua şi noaptea. Scriu cu o mână, şi cu cealaltă ţin perfuzia. Pur şi simplu nu pot lăsa stiloul din mână.

Ce aşteptaţi de la acest atelier? m-am agăţat eu de întrebarea obişnuită.

Vreau să termin în cadrul atelierului cel puţin o povestire, a spus. Cu început, cuprins şi sfârşit.

*

Îşi făcea toate exerciţiile pe care le dădeam. Venea la toate şedinţele. Era un atelier oferit gratuit de Loteria Naţională locuitorilor unui orăşel din nord, aşa că participanţii nu plăteau nimic. Şi nimeni nu se simţea obligat să vină în mod regulat. În afară de Shmuel. Care apărea în fiecare săptămână, cu cinci minute înainte de a începe, cu un carnet galben, Pilot albastru, un Pilot albastru de rezervă şi un magnetofon prăfuit pe care înregistra cursul.

Cea mai mare parte a timpului aveam impresia că mă adresez lui în special. Şi la sfârşitul fiecărui curs se apropia întotdeauna de mine, sprijinit în baston, ca să clarifice vreun detaliu care nu i se părea suficient de limpede. Sau să mă contrazică. Cel mai greu îi era să accepte faptul că e posibil, şi uneori chiar de dorit, ca limbajul vorbit să fie integrat într-un text literar.

Iertaţi-mă, domnule scriitor, ceea ce propuneţi e decăderea literaturii până la prostituţie, susţinea el.

Însă personajele dumneavoastră nu vorbesc într-un limbaj natural, toate vorbesc ca autorul, am insistat eu.

Cine a spus că e rău? a insistat el. La Agnon nu era tot aşa? Sau la Brenner?

Până la urmă am ajuns la un compromis. I-am propus ca tinerii – numai tinerii – care vorbesc între ei, să-i facă să vorbească aşa cum le e felul. Bine, a spus el, dar fără cuvinte ca… nici nu sunt în stare să pronunţ cu voce tare!

La sfârşitul celei de-a opta lecţii, i-am amintit că dorea să termine o povestire în cadrul atelierului şi l-am întrebat dacă voia să ne concentrăm pe unul din exerciţiile făcute acasă şi să-l şlefuim.

Şi-a trecut palma peste chelie cu încetineală, ca şi cum ar mai fi avut păr, spunând că-i e greu să renunţe. Sunt atât de multe poveşti de spus, şi atât de puţin timp, şi de fiecare dată e tentat de povestea cea nouă şi o lasă baltă pe cea pe care o începuse.

Foarte bine, i-am spus. Dar dacă totuşi vreţi să alegeţi unul din texte şi

să-l dezvoltaţi … trebuie să vă grăbiţi, pentru că au mai rămas doar două şedinţe până la sfârşitul cursului.

La începutul celei de-a noua întâlniri, mi-a întins un teanc de foi, spunând: Asta aş fi vrut să dezvolt.

În timp ce participanţii erau concentraţi asupra unuia din exerciţiile pe care le dădusem, nu m-am abţinut şi am citit. Era o nuvelă despre un tată care-şi însoţeşte fiica unică şi îndrăgită în timpul pregătirilor de nuntă. Nu-mi amintesc de fraze anume. Îmi amintesc doar că reuşise să transmită foarte bine ambivalenţa inerentă situaţiei. Şi că ceva în limbajul folosit de fiica cea tânără încă nu era complet natural.

Când am terminat de citit şi mi-am ridicat privirea de pe foi, scaunul lui era gol.

După câteva minute a reapărut. Dar a ieşit iar din sală de încă cel puţin trei ori. Avea faţa palidă şi ochii înfundaţi în orbite. Îşi sprijinise coatele pe masă şi capul în palme. Bastonul, care era întotdeauna drept lângă masă, a căzut făcând mare zgomot pe podea, dar el nu s-a aplecat să-l ridice.

Îmi pare rău, mi-a spus la sfârşitul şedinţei. Nu m-am simţit bine astăzi. De aceea a trebuit să ies. Dar am înregistrat totul şi voi asculta acasă ce am pierdut.

V-am citit povestirea, am spus strângând foile împrăştiate pe masa mea.

Şi ce credeţi? a întrebat el cu o voce tremurândă. Venele cheliei erau mai proeminente.

Poveste foarte frumoasă, am spus şi i-am întins foile. Sunt mândru de dumneavoastră.

Să nu fiţi indulgent cu mine – refuza să ia foile ameninţându-mă cu degetul –, ştiu eu că aveţi critici. Întotdeauna aveţi ceva de spus. Aşa că spuneţi-mi. Nu mă menajaţi pentru că sunt bolnav.

Să ştiţi că… am ezitat eu, povestea e într-adevăr bine construită… dar dacă vreţi să o mai şlefuiţi… dacă ţineţi …

Sigur că ţin, m-a întrerupt supărat. Ce credeaţi?

Atunci ar trebui să vă ocupaţi încă puţin, puţin de tot, de… limbajul fetei.

Eram sigur! a spus Shmuel – aproape bucuros –, aveam sentimentul că nu am fost destul de exact. Dar ce să fac? Pur şi simplu nu mă împac cu limba asta a tinerilor.

Atunci poate ar fi bine să-i înregistraţi, am arătat spre magnetofonul lui. Înregistraţi conversaţii ale tinerilor, şi apoi adăugaţi cuvintele înregistrate în povestire.

Buna idee! A spus Shmuel pe un ton asemănător cu al lui Poly din Hagashash[38]. Idee foarte bună!

38. Hagashash Hahiver – trio de actori comici israelieni.

Mai lucraţi la text în cursul săptămânii. Mi-l arătaţi iarăşi înainte de ultima şedinţă. Am să-l citesc în timp ce veţi scrie cu toţii ultimele exerciţii, i-am promis.

Am înţeles. Aşa fac.

Fiica lui mi-a telefonat cu câteva ore înainte de ultima şedinţă spunând: Vorbeşte fiica lui Shmuel. Tata… nu va veni astăzi.

Am întrebat cum se simte.

Iar ea a spus: Tata a murit. Azi-dimineaţă.

Am tăcut. Amândoi.

Vreau să vă mulţumesc în numele lui pentru atelier.

Şi eu… şi eu vă mulţumesc… că l-aţi încurajat să meargă.

A răspuns: Avea nevoie doar de un mic impuls, ştiţi.

Da. Am răspuns: Unde veţi fi săptămâna de doliu?

Mi-a dat adresa.

Nu m-am dus. În aceeaşi săptămână, situaţia lui Ari s-a înrăutăţit, iar doctorii nu ştiau dacă mai avea câteva luni sau câteva zile de trăit. Nu voiam să risc, aşa că aproape că nu m-am dezlipit de patul lui.

Eu şi Ari ne cunoscuserăm la vârsta de cincisprezece ani, pe treptele din spatele coşului de baschet de pe stadionul Malha. Hapoel era gata să piardă, aşa că puteam vorbi. Adică el îl imita pe Shimi Riger comentând desfăşurarea meciului pe teren, iar eu muream de râs.

El m-a învăţat să râd. Ăsta e unul din cadourile cele mai frumoase pe care le primisem vreodată. Nu înseamnă că nu aş fi râs şi înainte, însă atitudinea fundamentală faţă de viaţă în familia mea era serioasă şi critică, de mă îngrozea. Asta nu înseamnă că atitudinea mea s-a schimbat complet datorită lui Ari – dar datorită lui a primit încă o nuanţă. Puteam găsi deodată în

anumite situaţii şi aspectul comic. Când am căzut la testul de legislaţie pentru permisul de conducere pentru a doua oară – mă gândeam cum aveam să-i povestesc despre întrebările ridicole la care răspunsesem greşit. Şi în timp ce îmi era călcat în picioare liberul-arbitru la exerciţiile militare de la unitatea de tancuri de pe colinele de la Uvda, adunam pentru el momente „de neuitat“: cum Wolkstein nu reuşise să se alinieze la nouăzeci de grade pentru că nu ştia ce înseamnă nouăzeci de grade. Cum adormise comandantul grupei în timp ce vorbea comandantul plutonului. Ştiam că vineri seara, orice s-ar fi întâmplat, eu şi Ari vom merge la Octopus sau la alt bar din Nahalat Shiva, şi pe drum va înghiţi povestioarele mele despre armată, iar după ce vom petrece vom merge cu maşina tatălui lui, eu fiind şoferul de serviciu, iar el beat mort, îmbrăţişând oameni necunoscuţi pe stradă, mergând în zigzag ca beţivii – doamne, ce dor îmi e de asta acum când e la pat, mersul acela vesel, ca şi când ar dribla o minge de baschet – ca şi când el însuşi ar fi mingea…

În camera lui de la Tel Hashomer i-am povestit despre elevul meu, Shmuel, care a murit înainte de a termina prima lui povestire. A ascultat ca întotdeauna cu o curiozitate profundă – totul îl interesa – iar când am terminat, şi-a schimbat poziţia în pat spunând: Poţi să mă omori, că nu înţeleg ce aveţi voi cu scrisul. Tu, de exemplu, de când scrii eşti din ce în ce mai trist, nu-i aşa?

Aşa-i.

Nici măcar Dikla nu mai are răbdare cu stările tale de spirit schimbătoare, nu-i aşa?

Aşa-i.

De fapt, asta e problema. Nu columbianca, că aşa cum te ştiu eu pe tine, şi te cunosc totuşi, nu e nici o şansă să se fi întâmplat în realitate.

Probabil.

Numai din cauza scrisului ăsta ai devenit aşa. Şi Dikla, între noi fie vorba, nu e tocmai sufletul petrecerii. Ceva în echilibrul vostru s-a stricat, nu-i aşa?

Sora a intrat cu o tavă cu mâncare şi a pus-o pe noptiera de lângă pat.

Nici nu mă ating de asta, a spus Ari.

Să-ţi aduc ceva de jos?

Mulţumesc, *amigo*.

Ce să-ţi aduc?

Ştii tu ce.

Bitter lemon?

Şi sandvici cu roastbeef.

Ai voie roastbeef?

În p… mea am voie.

Când m-am întors cu roastbeef şi bitter lemon, nu mai era în patul lui.

Gata, am căzut în deprimare. S-a terminat. L-au luat. Şi nici măcar n-am avut timp să-i spun că îmi e ca un frate.

După o clipă a ieşit de la toaletă cu suportul perfuziei fixat pe o mână, şi ziarul sport în cealaltă mână şi mi-a spus: M-am gândit la asta.

Am respirat uşurat. În tăcere. Ca să nu-şi dea seama că am respirat uşurat. *Am spus: shoot.*

Am şi eu ceva ce aş vrea să fac înainte, a spus. Ca Shmuel acela al tău de la atelier.

Ce?

Să văd Hapoel în arenă. După atâţia ani când am stat ca sardelele la Malha, nu meritătm?

Hai, mergem!

Hai, mergem!

Vorbesc serios. Dar, Ari…

Ce?

E un fel de clişeu, nu? Prietenul bolnav care e dus la meci.

Fac ceva pe clişee.

OK. Ai voie să ieşi de aici, de fapt?

Da’ de unde.

Atunci ce… cum…?

Mă scoţi pe ascuns.

Am crezut că glumeşte, dar a doua zi mi-a telefonat pe un ton plin de curaj şi tertipuri ca Ari cel de pe vremuri. Se gândise la asta. O posibilitate era în timp ce se schimba tura la surori, pe la şase seara. Ne facem că ieşim la plimbare şi dispărem cu liftul de serviciu. Tu – îmi spune el – trebuie să

faci rost de două bilete pentru meciul următor. Şi de o maşină suficient de mare pentru un scaun cu rotile. A, da, şi dacă mai organizezi şi intrare directă pentru scaune cu rotile pe teren, ar fi chiar grozav.

Am telefonat la fostul meu patron de la agenţia de publicitate. Nu vorbisem aproape cincisprezece ani, dar citisem în ziar că făcea parte acum din conducerea de la Hapoel. I-am povestit şi imediat a spus că nu e nici o problemă şi nici nu trebuie să cumpăr bilete măcar. Vino cu maşina la parcare şi telefonează-mi, a spus el pe acelaşi ton cu care pe vremuri îmi dădea instrucţiuni.

Până la Shaar Hagai Ari nu s-a oprit din a evoca amintiri din diverse călătorii de-ale noastre. Îţi aminteşti când am alergat după avion în Ecuador? Îţi aduci aminte de nebuna care m-a muşcat de ureche în Bolivia? Îţi aduci aminte de Oren din Hedera? Dar când am intrat pe serpentinele spre Ierusalim a devenit palid şi tăcut. L-am întrebat ce s-a întâmplat, iar el m-a întrebat a cui e maşina. Am răspuns că e închiriată, iar el a spus – atunci pot să vomit pe banchetă, nu? M-am speriat şi am întrebat dacă vrea să ne întoarcem la spital, a dat din cap spunând cu voce slabă, mergi înainte, Ben Tsur, înainte[39].

39. Cuvinte atribuite lui Motta Gur, şeful statului major, adresate şoferului lui înainte de a pătrunde în Ierusalimul vechi în 1967 (Războiul de Şase Zile).

Fostul meu patron s-a purtat ca un gentleman. La poartă ne aştepta un funcţionar de la direcţie care ne-a condus prin nişte culoare laterale direct la parchet, nu departe de banca jucătorilor din Hapoel. „Dă-mi fularul, nebunule“, mi-a aruncat cu un zâmbet. Mi l-am scos de la gât şi l-am înfăşurat în jurul gâtului lui. „Suntem plini de dragoste şi ea va învinge!“ Ne-am uitat la galeriile care se umpleau încet. Suporterii cei mai fanatici se îngrămădeau lângă unul din coşuri şi am recunoscut câteva figuri renumite. În restul galeriilor nu era nici un cunoscut. De tavan atârna un cub în care era un televizor ca în America, care proiecta imagini şi reclame. Deasupra tribunei mai era încă o tribună, mai înaltă, pe care lumea urca – de necrezut – pe o scară rulantă. E ca la Yad Eliahu aici, am spus. Ari a clătinat din cap spunând: Mult mai frumos.

Hapoel a jucat prost. Pierdeau mingea, ratau, apărarea era demnă de milă. Ca de obicei. Numai de asta am uitat să mă ocup, mi-am spus. Ar fi trebuit să intru în vestiare şi să le spun jucătorilor să facă tot posibilul. Pentru Ari. De fapt, aproape toţi sunt americani, deci în engleză: *Please. Put the ball in the* coş. *Do it for my friend. Maybe it's his last chance.*

Ari dădea din mâini înjurând în spaniolă de fiecare dată când ratau. Întotdeauna înjura în limba maternă când se enerva cu adevărat: *Hijo de puta. La concha de tua madre. Burro*. Apoi deodată, spre mine, în ebraică: De când nu m-am mai enervat aşa. Ce plăcere.

Chelia îi strălucea de transpiraţie.

Eram atât de aproape de teren, că puteam auzi scrâşnitul pantofilor de sport ai jucătorilor. Şi atât de aproape de banca lui Hapoel, că îl puteam auzi pe antrenorul Dani Franco încurajându-i pe jucători în pauze.

Funcţionarul de la direcţie apăru deodată cu două sticle de apă, a arătat spre Ari cu privirea, întrebându-mă dacă totul e în ordine.

Îmi amintesc că Ari a băut vărsând puţin pe bluza lui roşie. Şi îmi mai amintesc, spre jumătatea jocului, de trei puncte apărute de nu ştiu unde ale lui Yotam Halperin, care l-au făcut pe Ari să se ridice în scaun cu fularul sus în aer între mâini, pe când difuzoarele s-au trezit şi urlau: Acum e momentul, să facem zgoo-mooot!!! Şi îmi amintesc că ştiam, fără să schimbăm vreun cuvânt, că difuzoarele îl enervau şi pe Ari, deşi îi trezeau nostalgia celor fără haz de la Malha.

După ce s-a fluierat sfârşitul primei jumătăţi, i-am pus o mână pe umăr. L-am întrebat dacă vrea să-i aduc ceva de la cafeteria, dar el a spus: Hai să o ştergem, băiete.

Eşti sigur? l-am întrebat. Hapoel sunt întotdeauna mai buni după pauză.

Nu mă simt bine, a spus punându-şi mâna pe burtă.

Parcarea enormă şi tăcută părea un câmp însămânţat cu maşini.

Am tăcut tot drumul înapoi. Ari a închis ochii, dar ştiam că nu doarme. Din când în când îi apărea pe faţă o grimasă de durere. Pumnii îi ţinea strânşi.

Am ascultat ştirile despre meci la radio.

Hapoel a pierdut. Iar comentatorii spuneau că era în mod cert vorba de o

criză.

Apoi, deodată, după ce am trecut de Shaar Hagai, a deschis ochii şi a spus:

E o boală umilitoare, ştii? Pur şi simplu umilitoare.

După ce am intrat în parcarea de la Tel Hashomer, s-a întors spre mine cu tot corpul spunând: Mulţumesc că m-ai luat la Arena. Acum pot să închid taraba.

Cum? am strigat în panică.

A scos fularul de la gât şi mi l-a pus mie spunând: păstrează-l la tine.

Dar, am încercat eu să protestez…

Dar el a adăugat imediat: Trebuie să te rog ceva.

I-am răspuns: Sigur, orice.

Atunci a spus: Băiete, am nevoie să mă ajuţi să mor.

Când aţi minţit ultima dată?

M-am întors de la spital. Ultimele fraze ale lui Ari – „Facem asta acasă la mine. E mai sigur“, „E aici o soră care mă simpatizează. Ne va aranja ea ce trebuie. Am vorbit cu un medic particular să vină după aceea să semneze certificatul de deces, tot ce trebuie să faci tu e injecţia“…

Cuvintele astea mă tulburaseră atât de tare, încât am cotit greşit şi m-am trezit la Kyriat Ono. În mijlocul unui cartier de blocuri turn. La primul semafor am încercat să scriu adresa mea, dar Waze mi-a atras atenţia că nu am voie să scriu în timp ce conduc. „Nu eu conduc“, am minţit. „Nu eu conduc.“

(Apoi mi-am spus – tot anul ăsta nenorocit. Tot anul ăsta nenorocit nu eu conduc.)

Cărţile dumneavoastră sunt destul de triste. De ce?

Există oameni ale căror răni nu se vindecă. Există un termen medical, dar nu mi-l amintesc acum.

Ei nu trebuie să se rănească niciodată pentru că riscă să moară. Din cauza sângerării.

Acelaşi risc la mine – din cauza despărţirilor.

Nici o despărţire nu se cicatrizează la mine. După Rakefet Covaci, prima mea prietenă din clasa a cincea. Încă sunt în doliu.

Ţesutul sufletului nu se închide în jurul rănii pentru a o vindeca. Şi rămâne deschisă, sângerând.

Şi în fiecare an se adaugă noi despărţiri. Alte răni sângerând tristeţe. Nu se poate să nu se adauge încă. Poţi să nu iubeşti?

*

Înainte de a începe să scriu aşa trăiam: tristeţea sângera în mine. Fără întrerupere.

Când am început să scriu, m-am trezit împărţind tristeţea cu personajele pe care le inventam. Fiecare îşi primea partea lui după nevoi. Iar în mine, în viaţa reală, s-a eliberat loc pentru bucurie.

Cândva, lumea îmi spunea fraze de genul: Eşti cam bronzat pentru un scriitor, nu? Sau: de unde îţi vine optimismul?

Aşa a fost vreo cincisprezece ani.

Şi deodată, din senin sau nu din senin, a venit peste mine distimia.

Am vorbit despre împuţita aia de boală în interviul ăsta de mai multe ori, în răspunsurile la alte întrebări. Poate că a venit într-adevăr vremea să facem diferenţa între ea şi sora ei mai mare şi mai renumită: depresia.

Spre deosebire de bolnavul de depresie, care nu are deloc chef de viaţă în general şi de sex în special, la bolnavul distimic se poate uneori observa efectul opus: deprimarea prelungită şi imposibilitatea de a se simţi fericit datorită lucrurilor care în trecut îl făceau fericit cu uşurinţă îl duc la o căutare activă, uneori chiar intensivă, a unor noi stimuli care să reuşească să risipească, asemenea razelor soarelui, vălul de nori negri care îi încercuie conştiinţa.

Cu alte cuvinte, un om deprimat a renunţat deja la speranţa de a simţi şi e scufundat adânc în obscuritatea renunţării. Bolnavul distimic, dimpotrivă: caută cu disperare, chiar şi în visele lui, să se elibereze.

Care e sfatul cel mai bun pe care l-aţi primit vreodată şi cine vi l-a dat?

Mama. În vara lui ‘79. Vacanţa mare. Ne-am mutat din nou în alt oraş. Şi iarăşi am rămas fără prieteni. M-a văzut întins pe canapeaua din living şi mi-a spus: Ieşi afară la joacă.

Ce carte v-a influenţat în mod deosebit în tinereţe?

Am scos-o din biblioteca părinţilor în vacanţa mare dintre clasa a noua şi a zecea: coperţile arătau rău, paginile îngălbenite se fărâmiţau. Nici textul de pe coperta din spate nu atrăgea în mod special. Şi cu toate astea, pe prima pagină am găsit o dedicaţie scrisă de o mână feminină: „Lui Zorba din Eshkol[40].“

40. Eshkol e nu doar nume propriu, ci şi substantiv comun cu sensul: ciorchine.

Semnat: N.

Dedesubt, un citat: „Ştiam că dincolo şi mai presus de adevăr, există o altă obligaţie, mult mai importantă şi mult mai umană.“

Mi s-a trezit curiozitatea.

Cine era misterioasa N. care i-a dat bunicului meu *Zorba grecul* (nici unul din numele celor trei soţii oficiale ale bunicului nu începea cu N).

Şi în afară de asta, ce sens avea „Lui Zorba din Eshkol“ şi ce obligaţie umană e mult mai importantă decât adevărul?

Am început să citesc.

Protagonistul, scriitor de meserie, ajunge în Grecia şi angajează serviciile unui muncitor simplu şi cu un limbaj grosolan pe care îl cheamă Zorba, care îl învaţă prin semne şi dansuri că fericirea e înainte de toate fizică. Pentru mine, care am crescut într-o familie pentru care cultura şi cuvântul erau sfinte, ideea asta era revoluţionară. Zorba îmi propunea să dansez în loc să ezit, să înfulec mâncarea în loc să o împung cu furculiţa şi să cunosc femeia în loc să fantasmez la ea. M-am trezit subliniind fraze şocante din carte. Din acelea care aş fi vrut să mă călăuzească în viitor ca bărbat: „Pune teanc toate cărţile tale şi dă-le foc, doar atunci vei putea înţelege“, „Ai dojenit vreodată un smochin pentru că nu dă cireşe?“, „Ce-i poate spune un om inteligent unui dragon?“, „Ce înseamnă a trăi? A căuta necazuri.“ „Fac totul ca şi cum aş putea muri în orice clipă“, „Există în mine un diavol care strigă. Iar eu fac tot ce-mi spune“.

Şi în mine era un diavol. Nebunatic, puţin cam pervers. Şi el striga. Dar până l-am întâlnit pe Zorba, nu prea i-am dat ascultare.

*

Apoi a urmat cursul „Psihologie fiziologică“ în cadrul licenţei.

Am învăţat că nivelul ridicat de dopamină şi serotonină produce senzaţia de bucurie. Pe când nivelul scăzut de dopamină şi serotonină produce senzaţia de deprimare. Am învăţat şi despre neurotransmiţători şi sinapse şi cortexuri şi amigdale şi mi-am notat pe marginea caietului: Zorba avea dreptate.

Din când în când, la diverse cumpene din viaţă i-am cerut sfatul.

Sigur că te poţi sfătui cu un personaj literar. Trebuie doar să ştii limita incredulităţii.

Zorba a fost cel care m-a încurajat să-i propun lui Dikla să ne căsătorim: o atracţie sexuală atât de puternică, de-a lungul atâtor ani – susţinea el –, nu am auzit de un motiv mai bun pentru a te căsători.

El m-a îndemnat şi să părăsesc domeniul publicitar. Uită-te la tenul tău, mi-a spus. Iritaţia asta. Cu ce seamănă? Nu cumva cu o reacţie alergică târzie la campania pe care ai făcut-o pentru ăla, cum îl cheamă?

În ultima vreme i-am cerut din nou sfatul lui Zorba.

Eram în port. Beam rom.

Eu, cu sorbituri lungi, ca să mă ameţesc cât mai repede. El, cu sorbituri mici – ţinând băutura în gură ca să o deguste cât mai bine, şi numai după aceea o lăsa să alunece pe gât încet, ca să-i încălzească măruntaiele.

Ochii îi străluceau pe faţa lui bronzată: ironici, trişti, neliniştiţi. Totul o flacără.

I-am povestit despre ce mi-a cerut Ari. Şi i-am spus că de când mi-a cerut asta, nu-mi găsesc liniştea noaptea: pe de o parte, e clar că a îndeplini ce mi-a cerut Ari e într-adevăr un act de îndurare, în al doilea rând, de fiecare dată când încerc să-mi imaginez situaţia, nu reuşesc. În al treilea rând, e o încălcare a legii şi chiar dacă Ari pretinde că totul e perfect pregătit…

Scuză-mă, domnule, a urlat Zorba, ce sunt prostiile astea de care vorbeşti?

Da, Zorba…

Ce tot ai de gândit atât? dădu el din capul lui mare şi greu. Toată ziua stai cu un cântar în cap. Cântăreşti fiecare gram. Haide, habibi, dă-l dracului de cântar.

Dar…

Iartă-mă, eu am omorât odată un om. Un prieten. Au trecut cincizeci de ani. Imaginea nenorocitului aceluia nu-mi iese din cap. Un obuz al turcilor l-a făcut bucăţi. Toate măruntaiele… i s-au împrăştiat pe jos. Iar el mi-a făcut semn spre puşca mea şi m-a rugat să-l ajut.

Şi ce-ai făcut, ai tras pur şi simplu în el?

Am spus eu că e simplu, domnule? M-ai auzit spunând că e simplu?

Nu.

Mi s-a frânt inima când am apăsat pe trăgaci. În două mi s-a frânt inima.

OK.

Dar uneori trebuie să faci ceva pentru un alt om. Ai înţeles, domnule?

Da.

Legal, nelegal, un prieten rămâne prieten.

Bine, Zorba, nu te supăra.

De ce să mă supăr, a spus Zorba. Şi a mai luat o înghiţitură de rom. Şi a zâmbit larg, întrebând: Și în afară de asta, domnule, ce mai faci?

I-am citit de pe telefonul mobil definiţia distimiei, dar el m-a oprit în mijloc spunând: Lasă-mă cu cuvintele mari, vorbeşte cu mine pe limba oamenilor.

OK, atunci… cunoşti frisoanele acelea care îţi electrizează pielea capului când te surprinde cineva pe la spate şi îţi acoperă ochii cu mâinile întrebând: „Cine sunt?“

Ei?

Distimia e acelaşi lucru. Doar că în loc să dureze câteva clipe, durează câţiva ani. O combinaţie între tensiune maximă şi înfrângere ştiută dinainte, presimţită. În general oamenii sunt încordaţi când aşteaptă ceva, dar aici nu e nici o dorinţă sau putinţă de a întreprinde vreo misiune, ci doar vigilenţa pentru nimic, poate în faţa morţii, poate trupul miroase pericolul care se găseşte în disperare sau posibilitatea de a se arunca de pe acoperiş…

Opreşte-te, omule. Dă-mi senzaţiile. Nu bate capul.

OK. În general dimineaţa e cel mai greu. Frisonul de care vorbeam e absorbit de pielea craniului şi se scurge în jos de-a lungul gâtului până la spate, iar pe la prânz, se strânge sub forma unei ancore oribile între omoplaţi, şi o mână nevăzută începe să tragă de ancoră ca să o scoată afară, dar de fapt sfârtecă carnea şi ancorează definitiv durerea în inima din spate…

Inima din spate? Ce-s prostiile astea?

Nimeni nu vorbeşte despre asta, dar există două inimi, una în faţă, şi alta în spate.

Să zicem. Continuă.

Şi atunci te plimbi cu durerea aceea în inima din spate peste tot, tot timpul, fără o clipă de odihnă, sau de uşurare, nici ziua, nici noaptea, nu după două păhărele de rom, nici după zece, după fiecare lucru pe care încerci să-l faci ca să o calmezi, verifici dacă mai e încă acolo, în inima din spate, *fuck*, e încă acolo, şi faptul că o regăseşti îţi dă frisoanele cele mai înspăimântătoare – că nu va trece, că nu va trece niciodată…

Va trece, sigur va trece.

Şi cel mai rău e că nu ştii cum a început totul. Adică sunt multe motive vizibile, dar ai impresia tot timpul că adevăratul motiv, cel profund, e ascuns de…

Haide, ieşi afară la joacă.

Ce?

Ieşi afară la joacă, cum spunea mama ta. Nu înţeleg cum poţi să mi te văicăreşti aici din cauza durerilor în inima din spate şi să rămâi încă închis într-o cameră toată ziua.

Dar…

Nici un „dar“. N-ai să ieşi din asta până n-ai să ieşi afară la soare. La oameni. Ceartă-te cu ei. Îmbrăţişează-i. Uită-te în ochii lor. Fă ceea ce diavolul îţi urlă să faci.

Dar de douăzeci de ani, Zorba… de douăzeci de ani scriu în loc să trăiesc. Nu mai sunt sigur că a rămas vreun diavol…

Atunci continuă să te smiorcăi. Nu-i nici o problemă. Numai să nu te miri dacă nevastă-ta chiar o să te părăsească după bat-mitzva. Femeile îşi doresc să aibă lângă ele bărbaţi cu coaie. N-ai ce-i face. Aşa e natura.

Aha.

Acum bea ultima înghiţitură de rom şi ridică-te. Dansezi?

Nu.

Nu?! Braţele i-au căzut, a uimire. Bun, atunci eu am să dansez, domnule. Mişcă-te, să nu dau peste tine, da?

A făcut un salt, a sărit peste gard, şi-a aruncat pantofii, haina, maieul, şi-a suflecat pantalonii până la genunchi şi a început să danseze, cu faţa lui încă mânjită de cărbune – mai neagră decât negrul –, cu albul ochilor strălucind, s-a lăsat dus de dans, bătând din palme, sărind şi căzând înapoi cu genunchii îndoiţi, sărind iar şi planând ca şi cum ar fi fost mitraliat în aer, şi deodată se aruncă iarăşi în sus, hotărât parcă să învingă legile gravitaţiei – să-şi întindă aripile şi să zboare.

Există vreun subiect despre care nu veţi scrie sub nici o formă?

După ani de zile, am descoperit cine era cea care îi scrisese bunicului dedicaţia. Dar voi păstra secretul. Poate pentru că, după cum citase N., „dincolo şi deasupra adevărului, există o altă obligaţie, mult mai importantă şi mai umană“.

Sunt un cititor asiduu al dumneavoastră. V-am scris un e-mail acum un an, dar nu mi-aţi răspuns. De ce?

Nici la întrebarea asta nu vreau să vă răspund. Ce să vă scriu? Că a primi complimente pentru cărţile precedente când scrisul îţi este blocat nu face decât să-ţi accentueze declinul? Că distimia îmi împuţinează forţele, şi singurul lucru pe care sunt în stare să-l scriu anul ăsta sunt discursurile pentru Yoram Sirkin şi să răspund la întrebările interviului? Că deprimarea şi complimentele mă fac să lăcrimez? Că ieri prietenul meu cel mai bun m-a rugat din nou să-l ajut să moară, iar eu nu mă hotărăsc să o fac, deşi merită să o fac pentru el?

Că fiica mea mai mare, preferata mea, s-a dus la internat la Sde Boker şi nu e nici o problemă ca mama ei să doarmă acolo trei nopţi, dar nu e de

acord sub nici o formă ca tatăl ei să vină la ea într-o după amiază?

Că interdicţia asta pe care mi-o impune mă devastează cu o asemenea putere, că totul, absolut totul mi se pare lipsit de importanţă?

Că plecarea ei la internat a distrus echilibrul fragil din casa noastră, şi de atunci Dikla şi cu mine suntem pe un teren instabil?

Ce bine ar fi dacă aş fi sigur că nu e nici un motiv mai simplu pentru ca să ne trezim pe un teren instabil?

Că fiul meu, care de obicei se desparte de mine cu uşurinţă în faţa porţii de la şcoală, m-a rugat în dimineaţa asta să-l conduc până în clasă, dar i-am spus că nu am timp, pentru că trebuia să-i trimit lui Yoram Sirkin ciorna discursului lui la congresul de la Herzlya înainte de ora nouă?

Că peste o lună va avea loc *bat-mitzva* a fiicei mijlocii şi toate semnele arată că imediat după aceea Dikla are de gând să-mi spună că vrea să se despartă de mine – şi atunci cine va mai avea timp să răspundă la e-mailuri de la cititori, când va trebui să întâlnim tot felul de avocaţi şi conciliatori?

Sigur că nu voi povesti toate astea. Vreau să ies bine, îmi e important să nu vă dezamăgesc. Cititorii îşi creează în minte o imagine a scriitorului, iar cititorii mei – am remarcat că-şi imaginează un om bun. Şi dumneavoastră, judecând după e-mailul trimis (sigur că l-am primit şi l-am citit de mai multe ori) mă vedeţi ca pe un bărbat formidabil. Din aceia pe care îi poţi invita prin e-mail la o bere, când se va ivi ocazia.

Sigur, frate, cu plăcere. Îmi pare rău că nu am răspuns atunci. Mailul acela a ajuns din greşeală în *spam*. Acum l-am pescuit şi l-am citit. Mulţumesc pentru cuvintele frumoase. Au ajuns exact la momentul potrivit.

Aţi renunţat vreodată să publicaţi vreo carte?

Liftul s-a deschis direct într-un birou gol. Am pornit-o pe coridoare, cu cărţile mele sub braţ, strigând de mai multe ori: E cineva aici?

Nici un răspuns.

Într-un târziu, când eram deja gata să mă întorc, am zărit laba unui picior gol răsărind dintr-una din camere. Apoi piciorul întreg. Apoi corpul unui bărbat. Apoi cuvintele: Pot să vă ajut cu ceva?

Da, am răspuns. Eu sunt cel care trebuie să ţin conferinţa.

Aha, a spus bărbatul. Pe ce subiect?

„Secrete din biroul scriitorului“, am spus.

Bărbatul şi-a scărpinat chelia în partea dreaptă, spunând: Aşteptaţi o clipă. Şi a dispărut înapoi în camera din care apăruse.

S-au scurs mai multe minute. Am vrut din nou să plec. Şi atunci mi-am amintit cât sunt plătit pentru conferinţă. Şi m-am hotărât să rămân.

Bărbatul cu început de chelie s-a întors în cele din urmă împreună cu un alt bărbat. Desculţ. Amândoi erau neraşi şi în şorturi.

Înţeleg că nu aţi fost informat, a spus al doilea bărbat.

Probabil că nu, am răspuns.

Când aţi fost invitat să ţineţi conferinţa? a întrebat.

Prin decembrie.

Wow, a spus el.

Pe întâi mai societatea s-a închis, a spus primul bărbat. Nici un regret în vocea lui. Din contră, vorbea pe un ton aproape vesel.

Au concediat-o şi pe responsabila cu PR, aşa că nu era cine să vă anunţe, a spus al doilea bărbat.

O clipă, dar dacă s-a închis societatea… ce faceţi aici?

Echipa-zilei-de-apoi, au spus ei la unison.

Echipa-zilei-de-apoi?

E ca şi cum te-ai despărţi de o femeie, a explicat primul, care părea versat în genul ăsta de explicaţii – e sfârşitul, despărţirea propriu-zisă şi aranjamentele mărunte de după sfârşit: conturi bancare, bunuri comune şi altele.

Şi de ce – am întrebat prudent – s-a închis societatea?

O societate canadiană a dezvoltat în acelaşi timp aceeaşi tehnologie şi ne-a luat-o înainte, a spus primul bărbat.

A avut loc un concurs pentru *release* şi am pierdut, a explicat al doilea.

Nouăzeci la sută din *start-ups* eşuează, a spus primul bărbat. Ăsta e al patrulea *start-up* unde am lucrat care s-a închis.

Poate e din cauza ta, a râs al doilea bărbat, tu eşti blestemul!

Ba tu, a spus primul, împingându-l uşor cu mâna pe celălalt.

Ba tu, i-a întors-o prietenul.

Numai voi doi aţi rămas deci? am încercat eu să-i scot din *loop*.

Nu, da' de unde, a spus primul bărbat, mai e şi Ravit. Directoarea administrativă. Să o trezesc?

Cum vreţi.

Pe urmă se va supăra pe noi dacă află că a fost o conferinţă şi n-am trezit-o.

Ai grijă, frate, o să ne concedieze, a spus al doilea bărbat. Şi amândoi au izbucnit într-un râs sălbatic, prea sălbatic.

Ravit şi-a făcut apariţia. Fără să o trezească. Pe cap avea o coroană ciudată de pene ca a unui şaman indian. Era fără îndoială cel puţin ciudat. Dar încă m-am abţinut.

Aveţi o prezentare *Power Point*?

Am spus că nu.

M-a întrebat dacă vreau o sticluţă cu apă, am dat din cap şi s-a dus la aparatul din colţ, l-a pus în priză, a pus o monedă şi s-a întors cu o sticluţă de vin roşu.

Am tras un scaun din unul din spaţiile goale, l-am întors şi m-am aşezat călare.

Cei doi bărbaţi, Ravit şi coroana de pene s-au instalat în faţa mea în semicerc.

Am băut câteva înghiţituri de vin.

Primul bărbat s-a uitat la ceas, spunând: Aveţi douăzeci de minute maximum, trebuie să terminăm înainte de două.

Două înseamnă *foot-time*, a explicat al doilea.

Care e *top priority*, a explicat Ravit.

Mi-am pus cărţile pe jos. Le-am aranjat în faţa mea în ordinea cronologică a publicării, de la dreapta la stânga, apoi m-am răzgândit şi le-am pus într-o parte, am mai băut din vin şi am început să le povestesc despre una din cărţile mele care n-a fost publicată niciodată. Şi despre care nu povestisem nimănui niciodată.

Lucrasem la cartea aceea mai bine de un an, le-am dezvăluit eu. Ajunsesem deja la pagina două sute pe calculator, ceea ce echivalează cu vreo trei sute de pagini de carte. Cartea se numea *Conturi* şi pornea de la tensiunea sexuală electrizantă dintre un băiat şi o fată. Amândoi locuiesc în acelaşi apartament şi se simt foarte atraşi unul de celălalt, însă din diverse motive le e interzis să concretizeze această atracţie. După planul meu iniţial, băiatul şi fata trebuiau să depăşească interdicţia în ultimele pagini ale cărţii. Dar după un an de lucru la carte, nu am mai rezistat tensiunii sexuale dintre personaje. Se doreau atât de mult, iar mie îmi era din ce în ce mai greu să-i opresc, aşa că m-am hotărât să scriu scena finală mai înainte, să mă eliberez şi pe mine, şi pe ei de toată frustrarea asta, după care să las la o parte scena finală până va veni timpul ei. Zis şi făcut: am scris cincisprezece pagini de beţie a simţurilor, o lungă scenă erotică amănunţită, şi într-adevăr am avut o săptămână de lucru foarte plăcută, numai că în momentul în care am terminat, s-a întâmplat ceva superproblematic: mi-am pierdut interesul pentru carte. Total. Am încercat să mă forţez să lupt cu asta, să mă lepăd de asta, să continui să scriu. Dar în timpul tuturor încercărilor, m-a cuprins o oboseală extremă, aşa încât o dată sau de două ori chiar am adormit scriind, pur şi simplu cu capul pe tastatură. Până la urmă, după o lună, am fost obligat să recunosc: nu voi termina cartea asta. Mai mult de un an de muncă va fi aruncat la gunoi.

Aţi dat măcar *save*? a întrebat Ravit, scuturându-şi penele.

Adevărul e că am dat *delete*, am spus. Dacă tot voiam să şterg, atunci – până la capăt.

Dar care era *bug*-ul? A vrut să ştie primul bărbat.

Bug-ul?

Care a fost defectul cărţii aceleia?

Da, s-a alăturat al doilea bărbat… adică după cum povestiţi, dacă n-aţi fi scris scena erotică înainte de vreme, totul ar fi fost OK. Prostii, băiete. La

fel cum povestim noi că motivul pentru care am închis societatea noastră e că societatea canadiană ne-a luat-o înainte.

Adică nu e adevărat?

Sigur că nu, sistemul *user-interface* al nostru era prea complicat, iar al lor era mult mai *user-friendly.* Aşa au reuşit ei să recruteze clienţi pe bani. Pe când noi nu. Ăsta-i adevărul. Din cauza asta optzeci de oameni s-au trezit fără lucru.

Trebuie să te întrebi mereu – a precizat celălalt – ce se ascunde în spatele explicaţiei oficiale. Adică, de ce ai distrus complet cartea aceea. Ca să ştii ce să faci data viitoare.

Fiecare criză e o ocazie, a spus Ravit. Şi şi-a smuls o pană din coroană şi şi-a pus-o între dinţi ca pe un cuţit.

Când se închide o uşă, se deschide altă uşă, a spus primul bărbat.

Foot-time, a declarat al doilea bărbat.

S-au ridicat şi au aranjat scaunele într-o parte. L-am ridicat şi eu pe al meu.

Primul bărbat a pus o minge de fotbal în miniatură, cât o minge de tenis, pe podea şi i-a făcut semn celuilalt să se ducă în celălalt capăt al culoarului. Meciul avea să înceapă şi păreau că nu-i mai interesează secretele din biroul scriitorului.

Ravit m-a condus până la lift pe dalele galbene şi mi-a spus: Mulţumesc, băieţii au primit mult *added value. N*u v-am citit cărţile, dar acum chiar am de gând să citesc.

Liftul a coborât încet spre lobby. La etajul douăzeci s-a oprit deodată.

A intrat un crab enorm. Dacă un crab obişnuit e de font 10, să zicem, atunci crabul care a intrat în lift era font 72.

Cleştii lui roşii s-au întins de-a lungul pereţilor liftului şi am avut senzaţia că mă privea prin antenele lui. Mi-am fixat privirea în oglindă ca să nu se creeze între noi doi un contact vizual direct şi pentru prima dată am început să bănuiesc că poate am ieşit din realitate.

Liftul a oprit la etajul optsprezece (numai după aceea am descifrat sensul cifrelor), crabul a plecat în drumul lui cu mersul lui lateral de crab, iar în locul lui au intrat Yoram Sirkin şi câţiva tipi în costum. Vorbeau în engleză între ei, iar unul dintre ei, care semăna cu Ari-dinainte-de-boală, dar ţinea în

mână o seringă mică, mi-a repetat pe acelaşi ton cu care Ari-de-după-boală mă rugase să-l ajut să-i întrerup suferinţa: *Start-up nation. Start-up nation. Start-up nation.*

Până ce liftul a ajuns la etajul al doisprezecelea, a spus *start-up nation* de opt ori. De fiecare dată pe un ton mai disperat decât data precedentă. Şi a opta oară – un strigăt de-a dreptul sfâşietor.

La etajul al doisprezecelea (etajul de *bat-mitzva*), au ieşit, şi a intrat Dikla. În rochia ei maro.

S-a apropiat de mine şi m-a sărutat lung pe gură, ca pe vremuri. Apoi mi-a deschis fermoarul de la pantaloni şi şi-a strecurat mâna, dar n-am avut timp să continuăm, pentru că liftul s-a oprit. Ea a ieşit din lift fără un cuvânt. Şi n-a mai intrat nimeni în locul ei.

Liftul s-a zdruncinat tare, ca şi cum nu-şi revenea după plecare ei. Apoi a continuat să coboare. Ca o cădere.

Timp îndelungat.

Prea îndelungat.

Când am ajuns în sfârşit la lobby, uşile s-au deschis direct înspre un abis de culoare albă. Iar de pe fundul abisului îmi făcea semne cu mâna Mayan de pe Drumul Morţii.

Credeţi în Dumnezeu?

Nu, dar am tendinţa de a crede în karma: dacă faci ceva rău, sunt consecinţe, iar dacă faci ceva bun, se întoarce la tine. Sigur că niciodată nu se întâmplă cu exactitate. Destinul e mult mai sinuos. Şi majoritatea loviturilor lui de bumerang nu sunt vizibile. Iată, de exemplu, o povestire. Nu a mea, ci a lui R. (litera e inventată), care mi s-a adresat după o întâlnire cu cititorii de la Kfar Saba: Spuneaţi că sunteţi un vânător de poveşti, aşa-i? Eu am o poveste pentru dumneavoastră: vreţi să ascultaţi? Purta un pulover cu câteva numere mai mare, ochelari cu lentile groase şi în picioare pantofi New Balance negri. Tonul îi era practic. Aproape comercial. Privirea îi era puţin obosită. Nimic din aspectul ei nu anunţa ceva scandalos. Şi totuşi îmi plăcuse faptul că spusese „a asculta“ în loc de „a auzi“, aşa că am invitat-o să ia loc pe o bancă în afara bibliotecii.

Am aflat că R. avusese cândva o legătură amoroasă.

Nu o legătură obişnuită, ci sadomaso.

De două ori pe săptămână se întâlnea cu un bărbat cu maxilarul pătrat în parcarea subterană de la Beit Silver, în zona Bursei din Ramat Gan, şi acolo îşi provocau durere unul altuia până ajungeau la plăcere sau până când unul dintre ei pronunţa cuvântul Raanana – cuvântul de cod al lor prin care semnalizau celuilalt că durerea a depăşit nivelul la care e excitantă şi trebuie să întrerupă.

La început, R. avea impresia că reuşeşte să ducă simultan şi viaţa aceea periculoasă din parkingul subteran, şi viaţa ei normală de la etajul al treilea al clădirii din Kfar Saba cea înverzită, fără ca una să o deranjeze pe cealaltă. Mai mult de atât, uneori simţea că se completează una pe cealaltă. Că fiecare contribuie la desfăşurarea celeilalte.

Dar atunci soţul lui R. a început să aibă dureri.

Nu reuşea să le localizeze. Uneori păreau că sunt în burtă. Uneori în spate. Uneori urcau până la gât.

În orice caz, erau foarte puternice. Atât de puternice, că nu putea dormi noaptea. A încercat analgezice – începând cu cele obişnuite până la cele care necesită reţetă –, dar nimic nu a ajutat.

N-am avut încotro şi l-am dus să-şi facă analize. Dar nici analizele n-au arătat nimic. Nu s-a găsit nici un semn concludent. Nici hemogramă anormală, nici tumoră, nici leziune a vreunui organ.

Medicii îl trimiteau de la unul la altul, fiecare medic nou punând la îndoială cu voce tare profesionalismul şi opinia precedentului, dar recunoscând până la urmă că nici el nu ştie care e originea problemelor.

Şi atunci – bărbatul cu maxilarul pătrat a plecat în străinătate. La un congres legat de serviciul lui. Şi în cele două săptămâni în care cei doi nu s-au întâlnit durerile soţului au scăzut în mod simţitor.

R. nu şi-a dat seama imediat de legătura directă.

A fost nevoie de încă câteva întâlniri în parcarea subterană de la Beit Siver, după ce bărbatul cu maxilarul s-a întors din străinătate, şi încă vreo câteva vizite la secţia de urgenţe de la spitalul Ihilov, când durerile soţului au revenit – ca să înţeleagă:

Ea era. Ea era cea care provoca durerile soţului.

Ceva în corpul lui – ceva inconştient – simţea. Otrava înşelării se scurgea de la ea până la el.

Şi din clipa în care a înţeles – nu a mai avut nici o îndoială despre ce avea de făcut.

A fixat o întâlnire inopinată cu Maxilarul Pătrat în parcarea de la Beit Silver, i-a povestit ce descoperise şi i-a spus că totul s-a terminat.

El o apucă de fese şi o lipi de maşina lui spunând nimic nu s-a terminat.

Ea îi luă mâna spunând vorbesc serios, s-a terminat.

El îi înlătură mâna şi o prinse de ceafă apropiind cu forţa capul ei şi o trase de păr cu putere ca să o doară spunând – nu te juca cu mine.

Ea încercă să-l împingă spunând nu mă joc.

El îşi lipi bazinul de al ei, ţinându-i strâns braţele la spate în palma lui mare şi începu să se frece de ea.

Ea spuse Raanana.

Dar el continuă.

Ea repetă Raanana!

Dar el continuă.

Atunci ea îl lovi cu piciorul în testicule.

El se chirci pentru o clipă, dar îşi reveni imediat şi o lovi cu pumnii de două ori. Pumni adevăraţi. Oasele falangelor lui loviseră oasele nasului ei. Apoi burta.

Ea căzu pe podeaua murdară lângă maşină pe când el ca trezit dintr-odată dintr-un vis cu ochii deschişi se repezi şi se aplecă deasupra ei. Iartă-mă, scumpo.

Am spus Raanana.

Iartă-mă, fără să vreau. Nu ştiu ce m-a apucat.

Du-mă la Urgenţe, spuse ţinându-se de burtă. De fapt, nu mă duce la Urgenţe. Pleacă.

Îţi curge sânge din nas. Nu pot să te las aşa.

Te rog… pleacă.

Să plec?

Da, te implor. Mă descurc eu. Du-te. Gata. S-a terminat.

R. telefonă soţului spunându-i că a fost lovită de o maşină în parcare, că şoferul fugise şi îl ruga să vină să o ia. El veni cu maxilarul lui fin,

vulnerabil, şi îngrozit, o duse la Urgenţe. Apoi rămase lângă ea ore întregi cum numai cineva care iubeşte cu adevărat poate. I-a ţinut mâna fără să o lase. I-a adus cafea-deca-cu-apă-şi lapte-de-soia şi croissant-ciocolată-încălzit-dar-nu-prea-tare de la centrul comercial. Mergea lângă patul ei când era transferată de la o secţie la alta. I-a adus încă o pătură din altă secţie când i s-a făcut frig. A dormit lângă patul ei pe două scaune puse unul lângă altul şi vorbea cu medicii dimineaţa cu voce tremurătoare şi ochii pierduţi de îngrijorare.

Unul din medici, tânăr şi încă-nu-complet-blazat, îl recunoscuse de când venise în aceeaşi secţie cu câteva săpămâni înainte şi îl întrebă cum se simte. E ciudat, a răspuns el, de când soţia mea s-a internat, nu mai am dureri deloc. Nimic. Ca şi cum cineva a făcut cut-and-paste: le-a scos din mine şi le-a lipit în întregime în ea. Aţi auzit vreodată aşa ceva?

Am auzit lucruri şi mai ciudate, a spus doctorul cel tânăr. Medicina a avansat, dar între noi fie vorba, în ce priveşte legătura trup-suflet, încă mai bâjbâim prin întuneric.

Am întrebat-o pe R. dacă aş putea cândva în viitor să includ povestea ei într-o carte de-a mea. S-a gândit puţin apoi a spus: Lasă-mă să mă gândesc.

Numai în drum spre casă, am realizat că nu aveam e-mailul ei, nici numărul de telefon.

M-aş fi putut strădui mai mult ca să o găsesc. Nu m-am străduit.

După toate criteriile, e un act condamnabil să mă folosesc de povestea personală a lui R. aici cuvânt cu cuvânt. Fără a verifica dacă ea e de acord.

Dar la un moment dat, poliţia karmei mă va pedepsi probabil pentru asta.

Personajele dumneavoastră sunt direct inspirate de persoane reale?

În general nu. M-aş simţi limitat dacă aş scrie despre persoane reale. Ceea ce ştiu despre ei mă împiedică să-mi imaginez ce nu ştiu despre ei. Şi e şi complicat din punct de vedere etic să anexez în cărţile mele povestea unor persoane apropiate. Se pot simţi vexaţi. Sau – dacă întâmplător au studiat dreptul – să mă dea în judecată şi să mă termine.

Personajele mele sunt ca într-o salată. Din fiecare persoană reală tai,

recompun şi amestec toate ingredientele până obţin un nou individ: părul unei femei curge pe umerii alteia şi se unesc în trupul unei cântăreţe care a eşuat la audiţiile de la *The Voice* – iar acest trup se termină cu picioarele micuţe ale uneia dintre prietenele lui Ari.

Cu o singură excepţie.

Personajul principal.

Ghili Arazi era în gaşca noastră la liceu. Dar era mai apropiat de Hagai Carmeli. Ghili şi cu mine n-am fost niciodată foarte apropiaţi. Un timp ne antrenam împreună pentru armată, fugeam pe plajă până la colină şi înapoi, dar nici asta nu ne-a legat cu adevărat.

Mi l-am imaginat în toată perioada cât am scris ultima carte. Descrierea fizică a personajului era aproape identică cu a lui. De asemenea cadrul familial. Şi alte detalii mărunte şi specifice şi nu tocmai măgulitoare, pe care nu le voi menţiona aici. Pentru că m-am folosit deja de viaţa lui o dată.

În orice caz, acum o săptămână l-am întâlnit.

Plecase pentru un postdoctorat la San Francisco şi am înţeles că la fel ca majoritatea celor care pleacă la „San-Franciso-pe-mare“[41] nu se va simţi departe. Şi nu se va întoarce.

41. Aluzie la un vers dintr-un cântec al lui Arik Einstein.

Dar iată-l în faţa mea pe bulevard, iar eu nu apuc să fac cale-întoarsă, că el îmi face semn cu mână cu o bucurie evidentă şi se apropie şi mă îmbrăţişează, exact cum îl descrisesem în carte ca personaj îmbrăţişându-şi prietenii. O îmbrăţişare moale, schiţarea unei îmbrăţişări.

Ei, cum e, întreabă ţinându-mă încă uşor de umeri, chiar ai devenit scriitor?

Da, îmi las eu capul în jos bănuitor.

Să-ţi spun drept, nu mi-am închipuit. Adică, mă gândeam că vei deveni psiholog.

Şi eu.

Dar, bravo. Sunt mândru de tine.

Mulţumesc.

Nu te supăra, dar încă n-am reuşit să te citesc. Nu tu eşti de vină, universitatea mi-a uscat creierii. N-am citit o carte de zece ani.

Nu-i urgent – am răsuflat eu uşurat, fără a lăsa să se vadă –, chiar nu e nici o urgenţă.

Poate ne întâlnim, toţi prietenii, sunt în ţară până la sfârşitul săptămânii. Fratele meu se însoară.

Sigur, îi răspund, neapărat.

Spune-mi, ai auzit ceva de Hagai Carmeli?

Nu, dar tu?

Mi s-a părut că l-am văzut la un congres în Singapore. Dar de fapt era un alt roşcat.

I-auzi!

Atunci ne vedem, da? Îmi dai un telefon?

O clipă. De fapt a mai fost un caz în afară de Ghili Arazi: fata din tren. Bun, nu-i de mirare că nu m-am gândit la ea de la început. Memoria noastră are tendinţa de a exclude scenele umilitoare.

Ghili Arazi, adică personajul din carte construit după el, era îndrăgostit lulea de un personaj feminin ale cărui motivaţii le înţelegeam, dar fără să reuşesc să-mi imaginez cum naiba arată.

Am căutat-o prin cafenele, în atelierele de creaţie, la întâlnirile cu publicul – dar n-am găsit-o. Am încercat să continui să scriu cartea fără să am imaginea ei în minte – dar nu am reuşit. Personajul principal masculin devenea din ce în ce mai obsedat de o persoană, dar eu încă nu înţelegem ce are atât de special încât să îndreptăţească aşa ceva.

Atunci am plecat la Berlin să vizitez un cuplu de prieteni care trăiesc acolo de câţiva ani, având o bursă a fundaţiei Heinrich Böll. Împreună cu ei am încercat să-mi înec în bere pana scrisului meu plimbându-ne în zigzag pe trotuarele oraşului, fără a călca dalele pe care sunt înscrise nume de evrei cu litere aurite.

După câteva zile am luat trenul spre alt oraş, ca să vizităm un alt cuplu de prieteni din Israel care trăiesc pe banii complexului de culpabilitate al nemţilor. Stăteam toţi trei într-un spaţiu pentru patru pasageri, iar lângă mine rămăsese un loc liber unde îmi pusesem geanta. Trenul plecase din staţie, dar mai erau pasageri care treceau dintr-un vagon în altul în căutarea unui loc.

Încă înainte de a o vedea am simţit boarea de energie pe care o emana.

Mi-am luat geanta ca să-i fac loc, şi ea s-a aşezat.

Am privit-o cu coada ochiului şi am înţeles imediat: pe ea, pe ea o caut de un an. Coada de cal blondă, ochelarii, pantalonii ţepeni cu buzunare laterale şi o bluză subţire fină pe deasupra.

Începuturile nu mi-au reuşit niciodată. E un abis pe care în general nu reuşesc să-l depăşesc.

Dar de data asta aveam un scop.

Aşa că am întrebat. Ea a pronunţat numele oraşului unde şi noi voiam să ajungem.

Am continuat să pun întrebări. A răspuns că are la *Literaturhaus* o întâlnire cu cititorii cărţii ei.

Am spus: Ce coincidenţă, şi eu sunt scriitor.

A spus: Nu vă cred.

Am spus: Nu mint decât în cărţi.

A repetat: Nu vă cred. Sunteţi prea bronzat pentru un scriitor.

Atunci am propus să ne căutăm pe Google pe fiecare.

În timp ce ea mă căuta pe mine, eu am căutat-o pe ea.

Am înţeles că ea scria despre vampiri, şi cărţile ei sângeroase erau bestselleruri nu numai în Germania. Într-un site era o fotografie a ei culcată pe un pian într-o rochie crăpată *lie-de-vin*, cu o privire provocatoare, dar şi sfioasă în acelaşi timp.

Şi-a ridicat privirea de pe telefonul ei mobil, privindu-mă neîncrezătoare, apoi se uită din nou pe ecranul telefonului şi iar îşi ridică privirea…

Totul e ficţiune, am vrut să-i spun, să nu crezi nici un cuvânt scris acolo.

Dar înainte de a reacţiona, ea a spus: Sunteţi destul de fotogenic, nu?

Spus de ea, suna a jignire. Dar nu aveam timp de pierdut cu asta. Eram în mijlocul unei misiuni: să descopăr detaliile minuscule şi distincte care îl vrăjesc pe Ghili Arazi.

Atunci am întrebat-o despre cărţile ei. În timp ce îmi răspundea i-am pândit gesturile care povesteau ceva cu totul diferit, şi uneori îi contraziceau cuvintele; coada de cal care se mişca uşor în timp ce vorbea; rarele momente în care ceva părea că o jenează. Adică, lăsa impresia că îi este important să apară ca o femeie puternică şi liberă pe care nimic n-o deranjează, dar tocmai din cauza asta, când a început să-şi roadă unghia de

la degetul mic, gestul acesta avea ceva care emoţiona.

Când am coborât în gară – ce minunat fusese saltul ei de pe treaptă pe peron – am simţit că mai aveam nevoie de încă puţin timp cu ea. De încă puţine date.

I-am propus să ne întâlnim şi să bem ceva după conferinţa ei.

Precis cunoaşteţi asta, am spus, cu cât conferinţa e mai reuşită, cu atât – când se termină – ne simţim mai singuri.

Nu-mi amintesc despre ce am vorbit la bar. Adică, era acolo text, dar îmi amintesc mai mult de subtext. Îmi amintesc că mi-am spus în acele momente nu, nu, nu, în nici un caz nu, ea nu e de loc genul tău, Dikla e genul tău şi nu vrea să-ţi pui în pericol ceea ce aveţi…

Dar când şi-a aruncat coada de cal într-o parte şi s-a aplecat pentru a-mi şopti la ureche – hotelul meu… e chiar la colţ…

Era într-adevăr genul lui Ghili Arazi. Şi sunt anumite lucruri pe care le poţi afla despre un personaj numai dacă te culci cu el.

Aşa că am urmat-o la hotel. Care era mult mai elegant decât colibele în care stau eu. Am intrat după ea în cameră. În apartament. Şi înainte ca eu să fac ceva, ea m-a lipit de perete.

Cu mâinile, mi-a prins braţele ca încătuşate deasupra capului, iar bazinul l-a fixat pe al meu în aşa fel că nu mă mai puteam mişca, iar gura ei s-a aplecat încet-încet spre gâtul meu.

M-am zbătut ca să mă eliberez. Dar ea era mai puternică decât mine.

Clipele care au urmat muşcăturii au fost foarte dureroase. Probabil că am scos şi un strigăt scurt, care a făcut-o să-şi înfigă dinţii şi mai adânc. Apoi durerea a scăzut. Împotrivirea mea slăbea din ce în ce, gâtul meu rămăsese la dispoziţia gurii ei, pe când ea îmi sugea sângele, şi tot ce curge în sânge – simţeam cum suge din mine, ca într-un efect de vacuum, amintiri întregi, cutia cu sâmburi de caise din clasa a patra, care mă lăsase plin de datorii după recreaţie, copilul din tabără pe care l-am proscris pentru că nu juca fotbal destul de bine, exerciţiul de luptă de la cursul de ofiţeri şi glontele care a scăpat şi l-a zgâriat pe Gal Miller la urechea stângă, Tali Leshem în picioare foarte aproape de mine pe promenada de la Stella Maris, dar n-am curajul să o sărut, eu şi Dikla aruncând unul în altul cu ouă în timpul unei certe dezlănţuite în apartamentul de pe strada Ramban, după care facem sex

pe podea cu înfocare, amestecând albuşul cu gălbenuşul; Dikla îmi aruncă cuvinte grele în timpul altei certe pe strada Yaldei Teheran, după care aştept ore întregi să-şi ceară scuze, ceea ce nu va face, pentru că nu crede în scuze…

După ce scriitoarea din Germania şi-a scos dinţii din gâtul meu şi mi-a eliberat mâinile din cătuşele degetelor ei, m-am gândit că în mod natural vom continua în patul cel mare din mijlocul camerei.

Dar ea avea alte intenţii. A telefonat la recepţie şi mi-a comandat un taxi.

Aşezat pe bancheta din spate, am închis ochii şi am avut o senzaţie de gol. Nu gol, lipsit de conţinut.

Şoferul deschisese fereastra, şi un vânt îngheţat pătrundea, dar nu aveam nici măcar forţa să-i cer să închidă. Nu eram în stare nici măcar să deschid gura.

Ticăloasa îmi supsese măduva vieţii. Toată.

Şi nici măcar nu se uitase spre mine când am ieşit din cameră.

După şase luni mi-a trimis cartea ei. În limba germană. Literele de pe copertă erau gofrate şi aurite, ca la orice carte care se ştie că va deveni bestseller, iar pe prima pagină îmi scrisese o dedicaţie, cu un scris ordonat de fetiţă cuminte:

Scriitorului bronzat din Israel,

Mulţumesc pentru ajutor în ancheta mea.

În ultimele dumneavoastră cărţi sunt multe aventuri extraconjugale. Credeţi că oricine e căsătorit e condamnat în cele din urmă la o astfel de aventură?

Cred că oricine e căsătorit e condamnat în cele din urmă să-şi imagineze o aventură.

Ce parte din dumneavoastră apare în personajele din cărţi?

Ele se topesc în mine, şi eu mă topesc în ele. În asemenea măsură, că

uneori e greu să deosebeşti în aliajul acesta cine e cine. Chiar şi în acest interviu, a sosit timpul să recunosc:

O parte din lucrurile pe care le-am dezvăluit mi s-au întâmplat cu adevărat.

O parte – mă tem îngrozitor să nu mi se întâmple.

O parte – sunt dornic să mi se întâmple.

Iar o parte i s-au întâmplat lui Ari, sau scriitorului scandinav Axel Wolf.

Dacă veţi căuta pe Google, veţi vedea o serie de poze cu el în ordine aproape cronologică. În primele poze, de la începutul carierei, arată ca un viking uriaş arogant cu părul blond dat pe spate, ţinând în mână statuete primite la diverse festivităţi literare; de fiecare dată altă statuetă pe o altă scenă. În fotografiile din ultimele luni e puţin îndoit de spate, cu părul rărit şi o privire de om hărţuit. Sub fotografii puteţi găsi un link la marele scandal legat de numele lui – la câteva zile după ce s-a întors de la Festivalul Internaţional de la Ierusalim; găsise pe masa din bucătărie trei documente de la soţia lui: o scrisoare de despărţire plină de injurii în limba suedeză, cerere de divorţ şi o cerere de plată a zece milioane de *krone*, pentru toate bestsellerurile din seria *Cicatricea*, care de fapt fuseseră scrise de ea conform unei înţelegeri tacite între ei ca ea să scrie cărţile de facto, pe când el, cu imaginea bărbatului înalt, cu părul lui blond şi ochii albaştri, se va ocupa direct de relaţiile publice. Totul a mers perfect, vânzările s-au dublat în fiecare trimestru, până ce s-a întâmplat ce s-a întâmplat în Columbia. Atunci ea a luat hotărârea de a pune capăt aranjamentului.

Pe mine nu m-a mirat deloc această întâmplare.

Imediat după ce s-au auzit bătăile în uşa care despărţea camera lui Axel Wolf de la hotelul din Ierusalim spre camera alăturată, s-a auzit o voce feminină joasă: Deschide-mi te rog, a cerut vocea. Tonul era corect. Practic. Ca tonul ghidului Waze. Nu am simţit că mă paşte vreo ameninţare, şi chiar după ce am deschis uşa, nu mi-a picat fisa. Femeia cu vocea corectă era îmbrăcată în mod corect, cu părul strâns într-un coc corect în vârful capului. A spus că se numeşte Camilla, e soţia scriitorului, mi-a mulţumit că m-am ocupat de el şi a vrut să se asigure că lui Axel nu i-au scăpat prea multe prostii în cursul serii. Că aşa e el, uneori, când bea.

De fapt, am recunoscut eu, a fost o frază pe care o repeta tot timpul.

Jag dodada hunom? a întrebat Camilla.

De unde ştiţi?

Sunt totuşi soţia lui.

Ştiţi de ce pretinde că a omorât pe cineva?

Dacă vă povestesc, va trebui să vă omor.

Spunând asta, a zâmbit. Sunt sigur. Buzele i s-au crispat, apoi s-au curbat în sus până când colţul stâng s-a unit aproape cu mica cicatrice de pe obrazul stâng. Era clar că zâmbetul nu-i era ceva natural, şi tocmai efortul pe care l-a făcut pentru a zâmbi, pentru a părea veselă, cordială, l-a făcut să pară şi mai trist, trezindu-mi curiozitatea.

Aşa că i-am spus: Voi risca.

Mi-a povestit că ea şi Axel s-au cunoscut la o petrecere. S-au îndrăgostit imediat. Şi-au părăsit fiecare soţii şi copiii ca să fie împreună. Trei luni de beţie a simţurilor, doar el şi ea izolaţi de lume ca nişte prizonieri. Apoi a urmat destăinuirea lui: „Într-o noapte, acum câţiva ani, am omorât un adolescent care abuzase de fiica mea. L-am sugrumat cu o frânghie şi am aruncat cadavrul în râu. Toată lumea a crezut că s-a sinucis sărind de pe pod. Am avut grijă ca toată lumea să gândească aşa. Am împrăştiat indicii. Am scris o falsă scrisoare de sinucidere. Am plănuit dinainte fiecare amănunt. Poliţia nu are nici o bănuială. Nimeni nu ştie. Nici fiica mea. Nici fosta mea nevastă. Dar cu tine vreau să fiu sincer de la început. Să construim relaţia noastră pe încredere. Crezi că vei putea trăi cu un asasin? Dacă nu, e mai bine să-mi spui de pe acum.“

Ce mai putea face? Inima ei era deja a lui Axel, dar secretul acesta pe care i l-a destăinuit…

Oricum, secretele…

Dezvoltă metastaze în tot corpul.

În cele din urmă, singura soluţie era să scrie despre asta. Sigur că nu scrisese despre asta. Noi, cei care spunem poveşti, a precizat cu o privire pătrunzătoare, nu povestim niciodată adevăratul secret, cel sumbru. El rămâne în noi. Uneori nici măcar nu suntem complet conştienţi de existenţa lui pe când îl sublimăm, îndepărtând dovada, şi îl transformăm în artă.

Când a terminat manuscrisul, a continuat ea, i l-a dat lui Axel să-l citească, spunându-i: Tu eşti primul şi ultimul care citeşte asta. Intenţionase

doar să transforme secretul pe care el i-l încredinţase într-o poveste, ca să se elibereze de el. Nu dorea şi nu putea să se confrunte cu publicul şi critica.

Însă Axel a înţeles imediat potenţialul textului scris de ea şi a manipulat-o – manipulare sentimentală după manipularea sexuală – până la contractul draconic care a asigurat reuşita lor comună: ea va scrie cărţi. El va fi „scriitorul“.

Ea a aranjat pătura care-l acoperea pe Axel în pat şi şi-a ridicat privirea spre mine.

Şi tot aşa, a spus. De cinci ani. Zece cărţi în seria *Cicatricea*. Treizeci de milioane de exemplare vândute în toată lumea.

Ce poveste! am spus eu.

Şi acum, după ce aţi auzit-o, va trebui să vă omor, a spus ea.

Am râs.

A scos un revolver pe care îl ţinea ascuns sub marginea pantalonilor ei corecţi.

De mult caut pe cineva ca dumneavoastră, a oftat ea. Un străin oarecare pe umerii căruia să descarc pentru un moment, doar un moment, secretul adevărat şi obscur, pe care nu-l pot scrie. Te-am prevenit: Prea multe consideraţii sunt implicate aici. Nu ne putem permite să te lăsăm să ieşi din camera asta şi să împrăştii zvonuri care să distrugă numele Axel Wolf. Regret.

Din clipa în care a încărcat revolverul şi până ce am deschis gura ca să spun ceva, am avut timp să mă gândesc la următoarele: Nu-mi pasă că mor, oricum în ultima vreme viaţa mea e pe marginea prăpastiei, iar efortul să nu cad e atât de epuizant – ce se va întâmpla cu copiii mei, cine va fi alături de ei în momentele-cheie ale vieţii, cine va fi acolo când vor cădea în prăpăstiile lor, şi ce va fi cu Ari şi cu şansa infimă ca în ultima clipă să se descopere totuşi un nou medicament pentru boala lui, şi şansa infimă ca Dikla să mă iubească din nou într-o zi?

Fiecare din noi ar trebui probabil să se găsească din când în când în faţa unui revolver încărcat îndreptat spre el.

O dorinţă arzătoare, pasionată, de viaţă a urcat în mine ca un geizer şi a străpuns stratul de gheaţă al distimiei. A fi, sau a nu fi? A fi! A fi! A fi! a urcat răspunsul din adâncul sufletului.

Hai, trage, i-am spus Camillei. Dar te rog un lucru: Pe urmă, când Axel se va trezi, întreabă-l ce altceva s-a mai întâmplat în Columbia în afară de ce ţi-a povestit.

Altceva? Mi-a aruncat o privire confuză.

Iar ţeava revolverului s-a lăsat puţin în jos. Puţin de tot.

Am profitat de asta pentru a-i schimba direcţia cu o lovitură rapidă, care i-a zburat revolverul din mână în celălalt colţ al camerei şi am luat-o la fugă cât timp mai eram viu. Liftul nu venea, lifturile hotelurilor nu vin niciodată când ai nevoie de ele, aşa că am luat-o la fugă pe scări, de la etajul treisprezece până în lobby, am dat la o parte paznicul care a încercat să mă oprească şi am continuat să fug prin Parcul Sacher, până la Emek Hamatzleva – alergam printre măslinii din lemnul cărora fusese construită crucea lui Isus, am căzut pe pietre şi m-am rănit de crengi, dar nu m-am oprit până la mănăstire, la biserica din incinta ei, am dat buzna în confesional şi m-am prăbuşit pe scaun. Am aşteptat să vină preotul, între timp mi-am tras sufletul şi am lins sângele care curgea dintr-o zgârietură adâncă de-a lungul braţului.

După ce Camilla depusese cerere de divorţ, Axel Wolf a încercat să se sinucidă. Fără să reuşească. Glontele care trebuia să-l ucidă îi zgâriase urechea stângă. În timpul cât fusese internat, admiratorii din toată lumea şi-au ţinut respiraţia. Urmăream cu invidie, din fotoliul televizorului, transmisiunea din faţa spitalului din Stockholm – unde în frigul de la -20 de grade se strânsese un public imens cu lumânări aprinse. La numai două zile a fost eliberat din spital cu un mic pansament la ureche, ceea ce provocase un val de rumori, conform cărora toată povestea – cererea de divorţ, cererea de despăgubiri, încercarea de sinucidere – era doar o manipulare a relaţiilor publice, cu scopul de a creşte interesul pentru cartea-lui-a-ei cea nouă.

Pe când mă uitam la televizor cu ochi invidioşi a sunat telefonul.

Am rugat-o pe Noam, care era lângă telefon, să răspundă în locul meu.

Tată, îmi întinse ea telefonul, cineva de la poliţia din Stockholm vrea să vorbească cu tine.

Care e locul cel mai deosebit în care aţi avut o

întâlnire cu cititorii?

Întâlnirea urma să aibă loc într-o mică sală de la subsolul unui centru pentru cultură, sport şi distracţii din localitatea Reut. Organizatoarea aranjase vreo patruzeci-cincizeci de scaune în mai multe rânduri drepte, dar mai pregătise grămezi de scaune pe marginile sălii, pentru că „niciodată nu se ştie, sunt oameni care nu se înscriu dinainte“.

Mai era pregătită şi o gustare pe o masă din plastic albă – în afara sălii. „Prăjitura casei“ de la Elite. *Bagels*. Ceai. Cafea. Şi câteva zeci de pahare din carton.

Au venit trei oameni. Un bărbat şi două femei. Una dintre ele aducea puţin cu Hagai Carmeli. Adică dacă Hagai Carmeli ar fi făcut operaţie de schimbare a sexului – aşa ar fi arătat.

De fapt, la aceeaşi oră, avea loc finala concursului muzical la care participa o tânără din Reut, şi toată lumea era în faţa ecranelor televizoarelor pentru a trimite SMS în favoarea ei.

Păcat de atâtea scaune, a râs femeia care semăna cu Hagai Carmeli, arătând sala cu mâna, am fi putut face întâlnirea în jacuzzi.

Jacuzzi! Fantastic! s-a amuzat a doua.

Adevărul e că întâmplător am şi costumul de baie cu mine, a spus bărbatul.

Nu sunt contra, a spus organizatoarea cu un aer serios.

Toţi patru şi-au întors privirile spre mine. Aşteptând.

Le-am făcut jocul.

De obicei, nu sunt chiar aşa de cooperant. Dikla susţine că eu ştiu atât de bine ce vreau şi ce nu vreau, încât nu se poate face nici o manevră cu mine. Dar în seara aceea la Reut nu aveam puterea de a mă opune.

(Cu ani în urmă, chiar în ziua în care am părăsit apartamentul din strada Hess unde locuiam cu Tali, am fost chemat la *liaison officer*. Am ajuns neras, cu mintea împrăştiată, iar el mi-a spus că lipseau persoane cu profilul meu în divizia din Gaza. În loc să refuz, să spun „De ce Gaza?“, sau „Sunt distrus sufleteşte, cum să mă duc în Gaza?“, am dat din cap apatic şi m-am trezit sub o ploaie de obuze în iernile care au urmat).

Am intrat cu cei trei cititori ai mei în jacuzzi. Eu, în chiloţi, ei, în

costume de baie.

Bărbatul a întins mâna lui lungă spre spate, a apăsat pe un buton, şi totul în jurul nostru a început să „clocotească“.

„Există o capcană în întâlnirile cu un scriitor“, aşa îmi încep eu conferinţele, „şi chiar de la început vreau să vă previn. Pentru că întâlnirea cu adevărat importantă a avut loc deja. Şi dacă nu a avut loc, va avea loc – acea întâlnire intimă şi unică cu cartea însăşi.“

Dar această introducere nu mi se părea potrivită situaţiei. Nici măcar la nivelul verbal. În majoritatea întâlnirilor, când spun că vreau să pun tot adevărul „pe masă“, în faţa mea există într-adevăr o masă. Cu o vază şi flori. Pe când aici, doar jeturi şi bule, bule şi jeturi, şi din când în când – laba unui picior atingând laba altui picior sub apă. Din întâmplare.

Bărbatul s-a aplecat puţin în faţă şi şi-a scurs apa din ureche cu degetul. Cele două femei au întrerupt şoptitul dintre ele. Şi toţi trei m-au fixat cu ochi umezi.

Era clar că aşteptau să înceapă ceva.

Am întins o mână în spatele meu şi mi-am scos din geantă una din cărţi. Poate să le citesc un fragment?

Cu degetele ude, îmi era greu să dau foile şi nu am reuşit să găsesc scena cu baia din ultima mea carte. Păcat, credeam că s-ar fi potrivit. Am pus cartea înapoi în geantă. Am închis ochii, mi-am întins braţele într-o parte şi alta, mi-am sprijinit capul pe marginea băii şi mi-am coborât puţin spatele, în aşa fel încât să fie chiar în dreptul gheizerului.

Am rămas aşa câteva secunde, am inspirat mirosul de clor, şi după aceea am deschis ochii şi am început să le povestesc. Adevărul.

Am spus: Duminică e *bat-mitzva* al fiicei mele mijlocii.

Am spus: Probabil imediat după aceea nevastă-mea mă va anunţa că vrea să ne despărţim.

Am spus: Nu ruptură, ci criză.

Am spus: Încă o mai iubesc.

Am spus: De la vârsta de douăzeci şi trei de ani.

Am spus: Are un miros minunat, nu cred că mai există o altă femeie în lume cu un miros atît de încântător.

Am spus: Claviculele ei.

Am spus: Nu ştiu cum aş putea trăi fără ea.

Am spus: Am simţit cum se îndepărtează de mine şi am încercat să o aduc înapoi în modul cel mai puţin potrivit.

Am spus: Fiica cea mare a plecat la internat, şi asta… a stricat echilibrul acasă.

Am spus: Adevăratul motiv îl voi înţelege probabil peste ani.

Am spus: Oricum nu e ceva ce poate fi rezolvat prin terapie de cuplu.

Am spus: poate că a existat un moment în care aş fi putut salva totul, dar l-am ratat.

Am făcut double-click pe minutul acela: „Vineri dimineaţă. Acum câteva luni. Copiii erau la şcolile lor. Ea s-a trezit înaintea mea şi a început să lucreze la calculatorul ei. Dar puteam să văd fără să trag cu ochiul – suntem totuşi împreună de douăzeci de ani – că nu făcea decât să răspundă la e-mailuri. Aş fi putut să-i spun: Hai să luăm micul dejun împreună. Am să-ţi pregătesc omletă cu ciuperci şi ceapă şi roşii cherry alături, iar după ce vom mânca, începem să desfacem, fir cu fir, ghemul. Dar m-am dus la calculatorul meu. Ea şi-a pregătit un toast şi cafea. Fără să mă întrebe dacă vreau să-mi pregătească şi mie. Cândva rezolvam astfel de situaţii prin sex. Cândva o sărutam pe gât, şi totul era furtunos, apoi uitat. Poate că şi în dimineaţa aceea ar fi trebuit pur şi simplu să mă apropii de ea şi să o sărut pe gât.

În orice caz, acum ea e deja în alt loc, am spus.

Şi am accentuat: nu alt bărbat – alt loc.

Şi am povestit: Astea nu sunt zile obişnuite pentru mine. Sunt ultimele zile ale unui capitol din viaţă care a durat mai mult de douăzeci de ani. Păşesc în viaţa mea, şi în acelaşi timp privesc din exterior.

Şi am rezumat: Dar sunt şi avantaje. De exemplu, în zilele normale, n-aţi fi reuşit sub nici o formă să mă convingeţi să ne întâlnim într-un jacuzzi.

Când am terminat de vorbit, s-a aşternut o lungă tăcere în care se infiltra doar muzica de la tranzistorul salvatorului.

Bărbatul a comentat primul. Poveste frumoasă, a spus. Deşi cam prea tristă pentru gustul meu.

Cel mai mult mi-a plăcut scena când el aproape că-i pregăteşte micul dejun – a spus cea care semăna cu Hagai Carmeli – dar până la urmă

amândoi rămân înţepeniţi în faţa calculatoarelor lor. Exact aşa se întâmplă.

După mine, dimpotrivă, nu e credibil, a spus prietena ei. Toată scena aceea cu calculatoarele şi toastul. Cine are timp de astfel de lucruri vineri dimineaţa, când ai atâtea de făcut? Ar fi fost mult mai convingător dacă totul s-ar fi întâmplat într-un supermarket, să zicem.

Nu înţeleg ce vreţi voi, fetelor, a spus bărbatul, aşa e povestea, nu e exact ca în realitate.

Nu i-am corectat. Nu le-am dezvăluit că nu era nici cea mai mică urmă de ficţiune în tot ce le povestisem. I-am lăsat să continue să se contrazică şi să se atingă între ei sau pe mine din întâmplare sau nu din întâmplare, cu picioarele sub apă.

Am închis ochii, mi-am lipit mâinile de o parte şi alta a corpului, mi-am lăsat capul pe spate şi m-am lăsat încă puţin mai jos ca să fiu sub jet.

Am rămas aşa câteva secunde, apoi am deschis ochii.

Şi am început să plâng.

Nici unul din cei trei cititori ai mei n-a observat.

Picăturile sărate care mi se scurgeau din ochi s-au amestecat cu jeturile din jacuzzi.

În drum spre casă am auzit la radio *Uneori* de Johnny Shuali. Nu voiam să-mi aduc aminte, dar mi-am amintit. Prima dată când auzisem eu şi Dikla acest cântec împreună a fost la căminele din Kyriat Yovel. De fapt, Dikla îl mai auzise înaintea mea şi mi-a atras atenţia. Eram în camera ei – avea o cameră împreună cu altă studentă care-şi întrerupsese studiile în mijlocul anului –, stăteam întinşi pe pat abia atingându-ne, şi cântecul a început.

Mi-a spus: Ascultă ce frumos e. Şi a întins mâna spre butonul *volume* pentru a da mai tare.

„Uneori nu înţelegi că sunt cu tine

Şi nu mai e alta

Cu fiecare zi ce trece te iubesc mai mult…“

Vocea lui Johnny Shuali plana deasupra unui torent de chitare.

Când a ajuns la: *„Iar eu cu vântul de toamnă, cu frunzele moarte*

Copac desfrunzit ca în ziua în care m-am născut… “

Am simţit cum mâna lui Dikla îmi căuta mâna, desfăcându-mi degetele, ca să şi le strecoare pe ale ei.

Când am ajuns acasă mă aştepta pe masa din sufragerie o foaie de hârtie de la ea:

Mă duc să mă culc. Nu uita să treci mâine dimineaţă pe la cofetărie să comanzi tort pentru bat-mitzva.

Se poate trăi fără dragoste?

La cinci dimineaţa m-am hotărât să mă resemnez şi să nu mă mai lupt cu insomnia. Mă ridic din pat cu grijă să n-o trezesc pe Dikla, mă duc în living, deschid toate storurile în aşteptarea zorilor. Toate femeile cu care am avut o legătură pătrund în living, una după alta. Şi mă mângâie. Fiecare în felul ei. Toate încă mă mai iubesc. Cel puţin cum le iubesc şi eu. E greu să neg posibilitatea, aşa stând lucrurile, că poate totuşi merit să fiu iubit. Pe la ora şase, întunericul devine aproape lumină. Toate femeile din viaţa mea ies din cameră una câte una, aplecându-se mai întâi şi sărutându-mă pe gură, fiecare în felul ei.

În curând lumina va inunda camera. În curând mă voi duce la cofetărie. În curând va avea loc bat-mitzva. În curând, probabil că viaţa mea se va prăbuşi.

Dar pentru o clipă – rară – reuşesc să văd imaginea completă.

Care e reacţia cea mai deosebită a unui cititor la o carte a dumneavoastră?

Mi s-a adresat după o întâlnire care a avut loc în Germania, într-un orăşel al cărui nume l-am uitat. Nu-mi amintesc cum arăta sala. Dacă era o vază cu flori pe masă sau nu.

A aşteptat într-un colţ până când a plecat şi ultimul cititor interesat să primească un autograf. Numai atunci s-a apropiat şi mi-a spus „shalom“ în ebraică. Avea cel puţin optzeci de ani. Înalt, dar fără să fie adus de spate. Cu un sacou cafeniu. Ochi deschişi la culoare şi umezi în spatele ochelarilor. Pete de bătrâneţe pe obraji.

După „shalom“ a trecut la engleză, cu accent nemţesc.

A spus: V-am citit cartea şi am mai cumpărat un exemplar acum.

A spus: Aş vrea să vă cer o dedicaţie pe acest exemplar pentru Paul.

A spus: Paul şi cu mine am făcut războiul împreună.

Stiloul mi-a rămas suspendat în aer: o clipă, chiar se aşteaptă să-i dedic cartea fratelui-lui-de-arme-din-Wehrmacht?

Dar el – înţelegând probabil de ce mă oprisem – s-a grăbit să adauge: Războiul de Independenţă. Paul şi cu mine am luptat umăr la umăr tot războiul, iar în lupta de la Latrun a fost rănit de schija unei grenade, iar eu l-am luat cu targa. Tot drumul nu a încetat să spună că va muri, iar eu îl linişteam spunând că nu are de ce să fie îngrijorat şi că peste o săptămână vom bea whisky împreună. Când am ajuns la infirmier, a continuat să vorbească despre lumea cealaltă, pe când eu îi ţineam mâna promiţându-i whisky pe lumea asta. De atunci ne întâlnim o dată pe an, el vine la mine din Israel şi bem câte un pahar de whisky. Paul spune că a reuşit în viaţă. Nu sunt sigur că e adevărat. Dar nu-l contrazic.

Deci urmează să vină în curând? am întrebat deschizând cartea la pagina destinată dedicaţiilor.

Nu, de data asta eu plec la el. E… foarte bolnav. E internat la Ierusalim de câteva săptămâni. Nu sunt sigur că ar mai putea ţine în mână nici măcar un pahar cu whisky. Nu-i nimic. Dacă trebuie, am să i-l ţin eu, i-l duc la gură ca să bea. Apoi îi citesc puţin din cartea dumneavoastră. Puteţi să-mi scrieţi dedicaţia în ebraică?

Sigur, ce să-i scriu?

Nu ştiu. Dumneavoastră sunteţi scriitorul. Poate ceva despre prietenie?

Aţi recurs la droguri sau la alcool pentru a scrie?

Au trecut douăzeci de ani de atunci.

Multe amintiri au rămas vagi. Asta nu.

N-am scris despre asta niciodată în mod explicit. Poate pentru că mă tem că n-am să reuşesc să exprim în cuvinte. Ar fi fost mai bine ca, în loc să scriu, să împart fiecărui cititor licoarea pe care fetele israeliene o aduseseră de la ţară şi să-i spun: Gustă şi ai să înţelegi.

Erau cu noi două fete, nu mai ştiu cum le chema. Pe cea cu părul creţ am întâlnit-o după ani de zile lângă aparatele de fotocopiat din clădirea Gilman a Universităţii Tel Aviv. Am schimbat câteva cuvinte şi o privire – intensă,

interminabilă, ca doi oameni care cândva se treziseră unul în visul celuilalt.

Ea a fost cea care a propus să ne aducă o punguţă. Tocmai citisem *Dao De Jing*, care îmi inspirase o stare de spirit de aventurier. Pe atunci nu aveam copii.

Atunci am spus: Cu plăcere.

Nu aveam nici cea mai mică idee în ce mă băgam.

A doua zi, ele au pus punguţa la intrarea barăcii lui Ari şi a mea şi s-au dus să ia micul dejun.

Înăuntru era un lichid verde. Suc de cactus. Asta e tot ce ştiam.

Mai târziu am aflat că indienii îl folosesc ca să comunice cu zeii lor.

Apoi am citit Carlos Castaneda. Numai după aceea.

Ari a dormit până târziu în dimineaţa aceea. Dacă unul din noi va bea asta, ar fi bine ca celălalt să nu bea, a spus el când i-am povestit cu o seară înainte despre punguţa pe care fetele urmau să ne-o aducă. Ştiam că, dacă se trezeşte, el va bea, iar eu voi fi ca de obicei cel rezonabil. Aşa că am coborât repede cu punguţa şi cu jurnalul meu de voiaj spre râu. Era un podeţ din scânduri dintre care una lipsea.

Incredibil cum îmi amintesc totul.

M-am aşezat lângă podeţ pe pământul umed. Râul dedesubt spumega. Deasupra mea erau crengi cu frunze enorme prin care treceau primele raze ale soarelui. Am făcut o gaură mare într-un colţ al punguţei, aşa cum făceam în punguţele cu lapte cu cacao în tabăra universităţii şi am supt puţin.

Gustul era amar. Insuportabil. Şi am băut restul dintr-o înghiţitură. Fără să mă opresc.

Nu erau instrucţiuni de utilizare pe pungă. N-aveam de unde şti că nu se procedează aşa.

După un minut am vomat. Nu suport personajele care vomită în povestiri, dar aşa s-a întâmplat.

Am vomat o parte din lichidul verde pe care îl băusem şi, în acelaşi timp a apărut şi primul semn al unei schimbări în conştiinţa mea: culoarea verde a vomei mi s-a părut frumoasă. Mă uitam cu mirare, aproape cu emoţie, la ce ieşea din gura mea şi se răspândea pe pământ.

Şi pământul mi se părea minunat. Cafeniu şi cald. Şi astea au fost chiar

primele cuvinte scrise în jurnal: Pământ cald.

Apoi am auzit voci care se apropiau venind dinspre barăci. Nu voiam să fiu în compania altor persoane. Mai bine zis, nu simţeam nevoia de compania oamenilor. Copacii, crengile, razele soarelui, păsărelele – îmi satisfăceau toate nevoile.

M-am ridicat, am traversat podul până pe malul celălalt şi am pornit pe poteca paralelă cu râul.

Ari mi-a povestit apoi că i-a luat mult timp să mă găsească. Fetele l-au trezit după ce au băut şi ele. Cea cu părul lins i-a spus că mă văzuse cum mă îndepărtam pe potecă şi că după părerea ei substanţa care le fusese vândută era stricată.

Cea cu părul creţ tăcea, şi doar din când în când, în timp ce mergea, arăta spre o floare spunând: Ce frumos.

Pe când ei mă căutau, eu stăteam culcat pe un deluşor golaş deasupra râului, fără cămaşă, privind norii.

De fapt, mai înainte, apăruse măgarul. Vreau să precizez. Nu întotdeauna voi avea o amintire atât de vie şi de amănunţită despre ce se întâmplase.

Voi avea nevoie cândva de cuvintele astea pentru a nu uita:

Măgarul era departe de mine şi aproape. Aceste două posibilităţi nu se anulau una pe alta. La un moment dat, îmi amintesc, m-am gândit că face parte dintr-o pictură. Că nu era real, ci era într-o imagine bidimensională pe care o privesc. De fiecare dată când închideam ochii, şi apoi îi deschideam, apărea la o distanţă diferită, însă chiar şi când era foarte aproape de mine nu-mi era frică. În faza asta – deloc nu mă temeam. Oare omul care venise cu o frânghie şi a luat măgarul cu el era real, sau în imaginaţia mea? Mi-e greu să spun cu siguranţă. Nu-mi amintesc decât că m-am gândit că omul acela era din carton, ca un personaj pe un teren de tragere la ţintă, fără a anula posibilitatea că e o fiinţă umană.

După ce măgarul a fost luat, am contemplat norii.

Foile jurnalului sunt pline de descrieri ale formelor pe care le-am văzut în nori: crabi, maimuţe, pisici, şi iar crabi.

Iar dincolo de nori – strălucea lăcaşul zeilor.

Îmi aduc aminte de următorul gând: Că după nori e un oraş antic în care

locuiesc zeii, şi acum mi s-a oferit ocazia rară – o singură dată în viaţă – să o văd. Şi poate chiar să stau de vorbă cu zeii. Fără cuvinte. Mă gândeam că, dacă mă concentrez destul, aş putea comunica cu zeii, doar prin puterea gândului.

Am avut chiar timp să scriu în jurnal: Am gustat din fructul pomului cunoaşterii.

Şi atunci au ajuns Ari şi fetele.

Am început un dialog, am schimbat primele cuvinte, dar nu mi le amintesc.

Dar îmi amintesc că cele două fete s-au întins lângă mine, iar Ari a rămas deasupra noastră, în picioare.

Cea cu părul creţ era chiar lângă mine, iar cea cu părul lins mai departe. Cea cu părul creţ a întrebat: La ce te uiţi?

Am spus: La nori.

Şi-a ridicat privirea spunând: Ce minunat.

Am întrebat-o: Vezi crabii?

A răspuns: Sigur, şi apoi iarăşi: Ce minunat.

Simţeam că între mine şi cea creaţă era o comunicare profundă.

Cea cu părul lins, dimpotrivă, mă enerva. Se plângea tot timpul că nu i se întâmplă nimic. Că le-au vândut o substanţă stricată. Şi nu înceta de a ne pune în gardă că va începe să plouă în curând. Ca şi cum avea vreo importanţă.

Mă gândeam: Sunt în stare să o omor. Dacă nu tace, sunt în stare să mă ridic şi să iau o piatră şi să-i sparg capul. Şi deodată am intrat în panică să nu-mi fi auzit cineva gândul.

Vreau să precizez: Nu mă temeam că am spus cu voce tare acel gând, mă temeam că în lumea în care mă aflam gândurile pot fi auzite.

Ari stătea deasupra noastră tot timpul. L-am rugat să vină mai aproape şi i-am şoptit la ureche: Auzi gândurile mele?

Nu, băiete.

Cred că ar fi bine să o duci înapoi la restaurant, am spus. Nu aveam nici o îndoială că va înţelege la care dintre fete mă referem.

Mi se pare că toţi trebuie să vă întoarceţi la restaurant, a spus Ari.

În curând începe să plouă, a spus cea cu părul lins.

Am strâns pumnul.

Ce minunată e ploaia, a spus cealaltă.

Întotdeauna mi-am dorit un frate mai mare, am spus eu.

Şi eu, a spus cea cu părul creţ.

Vreau să mă întorc, a spus cea cu părul lins.

Nu mă mişc de aici, a spus cea cu părul creţ.

O duc la restaurant şi mă întorc cât pot de repede, a spus Ari.

După un minut, sau după o oră – percepţia timpului mi se lichefiase – a început ploaia. Fire alcătuite din picături mici cădeau spre noi din nori. Niciodată nu văzusem cum plouă dintr-un astfel de unghi, culcat fiind, şi era atât de…

Ce minunat, a spus fata cu părul creţ.

Îmi vine să plâng de atât…

Pământul sub noi era din ce în ce mai ud. Şi moale. Corpurile se scufundau.

Ne înghite pământul, a spus fata.

Nu-mi pasă, am spus.

Nici mie, a adăugat ea.

Stăteam culcaţi unul lângă altul cu faţa spre nori.

Nu ne-am întors unul spre celălalt şi nu ne atingeam. Nu era nevoie. Aveam senzaţia că suntem uniţi între noi şi de natura care ne înconjura fără nici un efort. Că există o armonie liniştită între toate elementele momentului în care ne găseam.

Am scris chiar cuvântul armonie în jurnal. Dar asta s-a întâmplat după, în baracă.

Pe când ploua nu am scris şi nici nu eram îngrijorat că jurnalul se va uda.

Nimic nu mă îngrijora. Nu simţeam nici îngrijorare, nici dorinţă, nici nostalgie.

*

Ari a revenit şi ne-a propus să ne întoarcem cu el pentru că se întuneca.

N-am răspuns. În ce mă privea, posibilitatea de a se întuneca nu era plauzibilă. În clipa de faţă era dimineaţă.

Nici fata cea creaţă n-a răspuns.

El s-a aşezat lângă noi. În tăcere. Înfăşurat în poncho.

Mi-am spus: Ce om extraordinar e Ari ăsta.

A spus: Mulţumesc.

Mi-am spus: Ce răbdare are.

Iar el a spus: Nici o răbdare, am grijă de tine.

Ploaia a slăbit în cele din urmă. Lumina zilei murea totuşi încet-încet. Dincolo de nori s-au aprins primele luminiţe în cetatea zeilor.

Fata cu părul creţ a spus: Mi-e foame, şi s-a ridicat rămânând aşezată. Imediat ce ea a spus asta, am simţit că şi mie mi-e foame. Tare. Şi tare sete.

Hai să mergem la restaurant, a propus Ari. Apoi adăugă: O să puteţi continua să vă uitaţi la lucruri şi de acolo.

Acum mă gândesc la înţelepciunea profundă din fraza lui. La putinţa lui de a înţelege că adevărata noastră dorinţă în momentele acelea era dorinţa de a contempla. La răbdarea de a sta acolo lângă noi pe când ploua cu găleata – cine ştie cât timp trecuse de fapt? – până când am acceptat noi să-l urmăm. La faptul că nu a râs de noi nici măcar o dată. În ciuda tendinţei lui de a râde de orice. În ciuda faptului că arătam caraghioşi.

La restaurant, am simţit că are loc o schimbare. E greu de spus în ce moment exact. Nu e sigur că a fost un singur moment.

Îmi amintesc că eram toţi patru aşezaţi în jurul unei mese. Că Ari a comandat în spaniola lui curgătoare – limba lui maternă – o supă care semăna cu o cremă. Ne-a fotografiat. Din mai multe unghiuri. Şi că nu reuşeam să urmăresc conversaţia.

Reuşeam să aud începutul frazelor, dar apoi atenţia mea se desprindea de mine şi nu reuşeam să aud şi sfârşitul.

Îmi amintesc că cea creaţă a spus: Mi se pare că începe să treacă…

Iar cea cu părul lins a spus: Ar trebui să treacă după…

Îmi amintesc că mi-am spus: Nu trece. Nu trece. Şi că în timp ce conversaţia lui Ari cu fetele devenea din ce în ce mai relaxată şi normală, gândul meu s-a transformat în: N-o să-mi treacă; N-o să-mi treacă niciodată.

Simţeam că ceva nu era în regulă cu mine, că toţi vedeau asta şi că priviri

pline de milă, gata să mă trimită să mă internez, se abat asupra mea din toate colţurile restaurantului.

În cele patru fotografii făcute de Ari în restaurant, arăt într-adevăr îngrijorător. Părul îmi e lipit pe frunte ca după un triatlon. Capul – înclinat, ca şi cum gâtul nu-l poate susţine. Şi ceva în ochii mei pare complet descompus.

Nu sunt în stare să mă uit la fotografiile acelea. Nu le-am văzut decât o singură dată, după ce ne-am întors din excursie şi l-am rugat pe Ari să le păstreze la el şi să nu le arate niciodată nimănui. Nu era nevoie să-i explic de ce. Fusese acolo când totul începuse să iasă de sub control.

Am spus: Mă doare capul, mă duc în baracă.

Creaţa a spus: Fii sănătos.

Cea cu părul lins a spus: V-am prevenit că substanţa e stricată.

Ari a întrebat: Să vin cu tine, băiete?

A venit, deşi nu-l rugasem, şi s-a întins pe patul lui. I-am spus: Nu-mi trece, Ari.

A spus că n-am de ce să fiu îngrijorat. Că din cauză că am băut totul fără să mănânc înainte, efectul e mai de durată, asta-i tot.

Voiam să-l cred. Însă teama, care la restaurant nu era decât la foc mic, se transforma cu trecerea minutelor într-o adevărată panică: N-am să pot ieşi din asta, îmi spuneam. N-am să mai pot conversa cu oamenii. Nici să continui excursia. Vor trebui să mă trimită cu avionul înapoi în ţară. Să mă interneze în „cuibul de cuci“. Îmi vor face injecţii cu tranchilizante, care mă vor tâmpi şi mai mult.

Teama cea mai mare era să nu adorm. Şi să mă trezesc fără a mai fi sigur dacă sunt în mijlocul unui vis sau în realitate. Asta era senzaţia: că a adormi m-ar pune într-un mare pericol.

Dacă e aşa, n-am să dorm, m-am hotărât. O zi, două, o săptămână, cât va trebui.

Dar ce se întâmplă dacă adorm fără să-mi dau seama, chiar şi pentru câteva secunde?

Cum am să ştiu, în momentul în care voi deschide ochii, unde mă găsesc?

După ani de zile, într-unul din primele mele interviuri, ziaristul – poate pentru a crea o atmosferă de intimitate – mi-a povestit că el era bisexual.

Ce grozav, am spus. Să profiţi de mai multe lumi.

Să profiţi? i se înroşise faţa. Nu vă daţi seama cât vă poate perturba să nu fiţi sigur de ceva ce ar trebui să fie o axiomă.

Nu eram sigur în noaptea aceea în baracă, de una din axiomele fundamentale ale existenţei noastre: Că tot ce mi se întâmplă se întâmplă cu adevărat. Şi nu-mi imaginez doar.

Oare norii aceia care se înghesuiau pe plafonul barăcii erau reali?

Oare ies din ei cleşti de crabi?

Oare baraca e adevărată?

Oare patul pe care stau există?

Am închis ochii ca să nu văd cleştii şi am încercat să mă gândesc la Dikla. La mama. La sora mea. Am încercat să mă agăţ de ele. Dar faptul că a trebuit să mi le imaginez a permis conştiinţei mele să le metamorfozeze. Să inversez o faţă cu alta. Să grefez membrele unei persoane pe corpul alteia. Să-i micşorez. Să-i fac mai înalţi. Să-i distorsionez.

Ca un bancomat care te anunţă că nu funcţionează, la fel, spre groaza mea, m-a anunţat şi memoria mea de lungă durată: Nu conta pe mine acum.

Inima îmi bătea foarte repede. Foarte tare. La tâmple. Şi faptul că eram conştient de asta nu făcea decât să crească ritmul bătăilor. Cleştii crabilor se apropiau de mine. Coborau încet din plafon, ameninţând să mi se înfigă în gât.

Singurul punct solid care îmi rămăsese în tot acest haos era Ari.

Stătea cu siguranţă întins în patul lui. La doi metri de mine. În şalvarii lui cu dungi cumpăraţi la târgul indienilor de la Otavalo. Cu un braţ sub ceafă, ca de obicei. Nu-şi scosese ciorapii, ca de obicei. Avea desigur acelaşi miros al lui Ari. Şi vocea lui, în timp ce îmi vorbea, era vocea lui Ari.

Cu inima gata să explodeze i-am explicat că mă simţeam ca atârnând de un fir de păr. Şi că el era cel care ţinea firul.

L-am rugat să stea treaz. Şi de fiecare dată când voi striga: Ari! să-mi răspundă: Aici!

Nu a râs de mine şi nu a pus la îndoială. A propus doar că, dacă totuşi va adormi, să strig mai tare sau să arunc cu un pantof în el.

N-a fost nevoie de pantofi. A rămas treaz şi cu atenţia încordată toată noaptea.

Am strigat: Ari!

A răspuns: Aici!

Am strigat: Ari!

A răspuns: Sunt aici!

Lupta mea pentru a-mi păstra luciditatea – nu exagerez, aşa am simţit toată noaptea aceea, că lupt pentru a-mi păstra luciditatea şi risc să o pierd dacă adorm – a continuat până când primele raze ale soarelui au alungat crabii şi norii din baracă şi un ciripit adevărat, cunoscut, de păsărele mi-a ajuns la urechi.

După o jumătate de oră ne-am suit în prima camionetă care părăsea ferma şi ne-am îndepărtat de locul acela. Ştiam că Ari ar fi fost bucuros să rămână acolo, dar n-a scos un cuvânt. Adică – pentru a reconstitui dialogul cu exactitate – am spus: Ascultă, simt că nu-mi face bine să rămân în baraca asta. Iar el a spus: Atunci, hai să o ştergem de aici.

Îmi amintesc de călătorie. De primele momente ale călătoriei. Ne sprijineam tăcuţi de rucsacurile noastre din camionetă. Era ciudat: în loc să mă simt uşurat că teama de a înnebuni trecuse, simţeam că am fost alungat din paradis.

Cetăţile zeieşti nu mai sclipeau dincolo de nori. Norii nu erau decât nori. Şi tot ce ieri sub influenţa licorii îmi păruse minunat acum mi se părea obişnuit. Banal.

Cursul râului mi se părea mult mai slab. Razele soarelui care se strecurau printre crengi păreau mai scurte. Păsărelele nu mai cântau. Ciripeau doar.

Mai precis, simţeam că trecusem din starea de conştiinţă deschisă, nelimitată, minunată, la o conştiinţă îngustă. Limitată. Sărăcăcioasă, de plâns. Lumea a redevenit doar lume. Nimic mai mult.

Îmi amintesc că mi-am spus: Punctul culminant al excursiei a fost depăşit. Tot ce se va întâmpla de acum înainte nu va valora ce am trăit în ultima zi. Nici bine, nici rău.

Îmi amintesc că Ari a întrebat: Ce se întâmplă, *amigo*? Şi că am simţit că, după ultima noapte, suntem destul de apropiaţi ca să înţeleagă trecerea

bruscă de la teama de nebunie la tristeţea conştiinţei restrânse. I-am explicat.

A tăcut câteva clipe, după care a spus: Bun, ai două posibilităţi. Prima – să mai faci rost de suc de cactus. Dar ţine cont de faptul că s-ar putea să nu mai ieşi din asta.

Şi a doua? întreb eu.

Să scrii, dă el verdictul.

Cum putea el fi sigur? mă întreb acum. Cum putea prezice viitorul?

Am scos jurnalul din rucsac şi l-am deschis. Am găsit câteva expresii scrise sub efectul licorii verzi. Ca majoritatea lucrurilor scrise sub influenţa drogurilor sau alcoolului, erau fără valoare. Aşa că am trecut la o pagină goală şi am început să scriu altceva. Sus am scris „pentru Dikla“, din obişnuinţă, dar mi-a ieşit o nuvelă. Despre fata cu bucle. Despre familia ei din Israel. Despre inima ei frântă cu câteva săptămâni înainte de excursia în America de Sud. Despre nemernicul de muzician care o distrusese. Am inventat totul, fireşte. Singurul lucru pe care îl ştiam despre ea era că îşi dorise întotdeauna un frate mai mare. Cu asta am început.

M-am lăsat dus de poveste. N-am mai părăsit foaia.

Camioneta continua să meargă, dar eu nu mai vedeam lumea decolorată, previzibilă, de după alungarea din paradis.

Nu vedeam decât viaţa fetei cu părul buclat. Care mi se desfăşura în faţa ochilor cât se poate de clar, paradis al posibilităţilor nelimitate.

Camioneta a ajuns pe seară la destinaţie. Numai atunci am pus jurnalul înapoi în rucsac. Însă călătoria asta, din multe puncte de vedere, se continuă până azi.

La fel şi prietenia cu Ari.

Starea lui se înrăutăţeşte în ultimele zile. A fost externat din spital pentru că nici un tratament medical nu ajută. După care l-au internat din nou pentru a primi analgezice prin perfuzie.

Aproape tot timpul e confuz, şi numai din când în când deschide ochii pentru câteva secunde şi spune ceva. Uneori e complet lucid, uneori nu prea mai e conştient.

Ieri, de exemplu – eram singuri în cameră –, mi-a repetat rugămintea de a-l ajuta să moară.

Părinţii mei refuză categoric. Adică, mama, care şi-a adus aminte deodată că bunicul ei fusese rabin, înţelegi? Iar tata nu vrea fără a avea aprobarea mamei. Aşa sunt ei, cuplul perfect. Pe scurt, băiete, asta este, nu e nimeni în afară de tine.

Am tăcut.

Ari şi-a ridicat privirea spre mine. Implorând.

Nu l-am văzut niciodată implorând.

Tăceam în continuare, iar el rămăsese cu ochii la mine. Secunde lungi. Sau minute.

Timpul curge altfel în secţia de oncologie.

Şi deodată m-a strâns cu putere de braţ spunând: Mulţumesc.

Voiam să-i spun că mă gândisem şi că mă depăşea, adică Zorba avea dreptate, e ceea ce trebuie să fac, dar totuşi îmi pare rău, nu sunt sigur că sunt în stare –

El continuă: În noaptea aceea… în Ecuador… dacă n-ai fi fost cu mine în baracă, aş fi înnebunit.

Dimpotrivă, voiam să-l corectez. Dimpotrivă.

Dar ochii lui se închiseseră deja. Nu mai avea rost.

Îi ţineam mâna în continuare, cu ochii la monitorul care afişa un punct, apoi alt punct şi mă rugam la zeii cei de dincolo de nori, faceţi, vă rog, în aşa fel ca să nu mai sufere.

Şi atunci mi-a venit o idee.

Am coborât la cafeneaua de lângă spital. Mi-am deschis calculatorul. Am început să caut prin e-mailurile mai vechi şi am găsit lista adreselor de la atelierul acela la care participase autorul textului curajos despre eutanasie. L-am sunat. A răspuns: Ce faceţi, profesore, cum e spatele? Tot înţepenit? I-am povestit despre Ari. I-am spus: Am nevoie urgent de un înger ca în povestirea ta. Care să accepte să facă injecţia.

A urmat o tăcere. Lungă.

O tăcere lungă – era tot ce-mi doream.

În cele din urmă a spus: Conversaţia asta n-a avut loc niciodată. Îmi trimiteţi numărul de telefon al prietenului prin mesaj SMS. Nu Whatsapp.

Apoi îl ştergeţi imediat. Totul va fi stabilit între mine şi el. Nu veţi vorbi cu mine. Nu mă veţi întreba ce se întâmplă, nici ce s-a întâmplat. Nu veţi avea cum să ştiţi când exact va veni îngerul. Imposibil de prevăzut. Se poate întâmpla mâine, se poate întâmpla peste o lună. Depinde de circumstanţe. În orice caz, din clipa asta aţi ieşit din joc. E clar?

Scuzaţi întrebarea tehnică, dar care e recordul dumneavoastră? Cât de multe pagini aţi scris fără întrerupere?

Uneori o singură frază precisă e de preferat în comparaţie cu zeci de pagini inutile. Apropo, din cauza asta sufăr de „gelozia poeţilor“. Ca în faimoasa scenă a podului din *Indiana Jones*: în timp ce eu mă lupt cu săbii-personaje şi săbii-intrigi de-a lungul multor pagini, poeţii, cu un singur vers reuşit, pur şi simplu trag şi ating ţinta.

Şi totuşi – cândva, pe acoperişul unui hostel din Peru, am scris timp de două zile fără întrerupere. O scrisoare de douăzeci şi cinci pagini, către Dikla. Cu o seară înainte îi telefonasem de la telefonul public din biroul de poştă local. Am vorbit, dar, pentru prima dată de când plecasem fără ea în America de Sud, părea îndepărtată. Se străduia să-mi arate interes, dar n-o interesam cu adevărat. Mai era şi numele unui coleg de facultate, Miki, care a revenit de două ori în timpul conversaţiei şi ceva în felul cum l-a pronunţat… nu ştiu. M-a stresat. Şi pe atunci nu erau nici SMS-uri şi nici WhatsApp, care ar fi putut calma angoasele. Atunci i-am spus lui Ari că am nevoie de ceva timp pentru mine şi am scris scrisoarea lui Dikla. I-am povestit despre licoarea verde şi tot ce mi s-a întâmplat înainte ca efectul ei să dispară. I-am descris cum, atunci când cleştii crabilor au coborât din plafon ameninţând să mă strângă de gât, am închis ochii şi am încercat să mă gândesc la ea. Numai la ea. Ştiam că, dacă reuşesc să mă concentrez imaginându-mi îmbrăţişările ei, cleştii se vor opri, dar n-am reuşit. Imaginea ei mi se dispersa în conştiinţă de fiecare dată când încercam să o fixez. Şi dintre toate câte am trăit în ziua aceea, lucrul ăsta a fost cel mai înspăimântător.

Să nu-mi dispari, i-am scris. Te iubesc. Am să-ţi propun să ne căsătorim

aşa cum trebuie, cu elicoptere şi litere de foc şi toate cele, dar să-ţi fie clar de pe acum că vreau să fac cu tine copii.

Am continuat pe multe pagini să-mi imaginez cum vor arăta copiii noştri. Doi băieţi şi o fată, bineînţeles. I-am descris pe toţi şi relaţiile dintre ei şi ce debandadă veselă va fi în timpul meselor noastre familiale, în casa din Galileea. Am descris casa din Galileea. Grădina cu ierburi aromatice. Hamacul agăţat de cei doi copaci de grapefruit. Micile porţi de fotbal. Difuzoarele agăţate din care se aud când cântecele lui Meir Ariel, când ale lui Alona Daniel.

Avem două fete şi un băiat. Şi nu ne-am mutat în Galileea.

Dar am avut dreptate în legătură cu un singur lucru: Momentul acela a fost cel mai potrivit pentru a-i trimite lui Dikla o scrisoare de dragoste.

La câteva luni după ce m-am întors în ţară – locuiam deja împreună – mi-a destăinuit: Era cât pe ce să mă răzgândesc. Iar Miki acela a telefonat ca să mă invite să mergem împreună la Marea Moartă de Ziua Studentului. Aproape că-i spusesem da. Şi atunci a sosit plicul de la tine. Foarte gros. Ca şi cum mi-ai fi trimis un teanc de dolari. A trebuit să-l deschid.

Şi în ultimele luni i-am scris o scrisoare lui Dikla. Mai bine zis, am încercat să scriu. De mână. La calculator. Zeci de ciorne. Toate începeau cu „să nu-mi dispari“. Şi toate au dispărut. Nu ştiam cum să continui. Am încercat să trec la poezii. La texte pentru cântece. Am încercat să îi citez pe Aghi Mishol şi pe Jacques Brel. Dar nu găseam cuvinte înflăcărate, pline de elan, care să poată să aplece cu adevărat balanţa ei interioară în favoarea mea. Poate pentru că e între noi prea mult trecut pentru a-i putea promite un viitor. Poate pentru că am devenit prea scriitor pentru a scrie ceva din inima mea pentru inima ei. Şi poate pentru că adevărata poveste aici nu e a unui bărbat care trebuie să se împace cu o femeie pe care se teme să n-o piardă, ci a unui bărbat care încă nu înţelege că a pierdut-o deja.

Oricum, mâine are loc bat-mitzva. Pregătirile s-au terminat. Albumul cu poze ale lui Noam e gata. DJ-ul a primit lista cântecelor cele mai potrivite şi cele mai nepotrivite. Rochia a fost cumpărată. A fost probată acasă. A fost scoasă cu lacrimi amare. Şi iar a fost probată. Tortul a fost comandat şi nu

trebuie decât să-l iau de la cofetărie dimineaţă. Mâine la prânz – încă o ultimă vizită la coafor, iar seara ne suim toţi cinci în maşină şi mergem la sala de evenimente. La sfârşit ne întoarcem acasă şi, după ce copiii se vor culca, Dikla va spune: Voiam să vorbim despre ceva.

Cum ştiţi că aţi ajuns la sfârşitul cărţii?

În cadrul atelierului de creaţie există un curs care se intitulează „Corp şi erotism“. La începutul cursului îi rog pe participanţi să se lege la ochi cu batiste, dau cu parfum în sală şi le cer să-şi imagineze femeia căreia i se potriveşte. Apoi dau cu aftershave şi le cer să-şi imagineze bărbatul care are acest miros. În continuare îşi descoperă ochii şi trebuie să scrie despre bărbatul şi femeia care se găsesc în aceeaşi încăpere, arzând de dorinţa de a se atinge unul pe altul, dar nu reuşesc.

Partea aceea din curs când elevii stau cu ochii acoperiţi e singura perioadă din toate cele zece cursuri în care îndrumătorul poate să-şi permită să se uite la telefonul lui mobil fără jenă.

Intenţionam să caut printre e-mailuri dovada că poliţia din Stockholm primise depoziţia scrisă de mine pe care o trimisesem privind cuplul Wolf – şi aşa am aflat…

În mijlocul cursului.

Mama lui îmi trimisese un SMS scurt.

Pentru lucrurile cu adevărat importante nu e nevoie de multe cuvinte.

Te iubesc: Două cuvinte.

Ari a murit, înmormântarea mâine: cinci cuvinte.

Apoi a trebuit să continui cursul. Nu e posibil să părăseşti elevii în mijloc şi să laşi o clasă întreagă fără profesor. Am ascultat textele erotice gândindu-mă că lui Ari situaţia i s-ar fi părut haioasă şi mi-am spus: Gata, nu mai am pentru cine să strâng situaţii de povestit, şi mi-a venit să plâng, însă a plânge în faţa elevilor e ca şi cum ai plânge în faţa copiilor, aşa că m-am abţinut până când ultima elevă care-şi uitase jacheta în sală s-a întors să o ia şi a plecat, iar eu am stins lumina în sală şi am pus pe telefonul mobil un cântec după care Ari era nebun (lui Ari nu doar îi plăceau cântece, ci era nebun după ele).

Ea merge pe drumuri. Oh oh oh oh. Ea merge pe drumuri.
Deasupra mării avioane mari.
Încotro se îndreaptă?
Încotro se îndreaptă?

Apoi am încuiat, am conectat alarma şi am luat-o pe străzile din Jaffa. Nu mă puteam întoarce aşa în apartamentul meu prea-nou. Aveam nevoie să găsesc pe cineva. Ceva. Am intrat într-un chioşc. Am cumpărat o sticlă de bitter lemon în amintirea lui Ari şi am băut amăreala până la ultima picătură. Mi-am spus – poate vânzătorul? Stăteam uneori de vorbă, fiind suporteri ai lui Hapoel. Dar era ocupat cu clienţii care voiau să completeze formulare pentru a paria la cursele de cai din Anglia şi nu aveam cum. Am ieşit din chioşc şi am traversat. Cerşetorul obişnuit stătea în locul obişnuit lângă lăzile de gunoi. Uneori îi dau ce rămâne de la gustările de la atelier, el ia şi îmi spune – să-ţi fie mâinile binecuvântate. Am aruncat la gunoi sticla goală de bitter lemon şi m-am apropiat de el, voiam chiar –, însă capul i-a căzut dintr-odată pe piept. Adormise. Şi nu mă lăsa inima să-l trezesc. Am continuat spre cartierul cu baruri. Pe lângă mine a trecut o pereche care mi se părea încântătoare. El era încântător, şi ea era încântătoare, şi felul în care mergeau unul lângă altul – aproape atingându-se, dar nu – era încântător. Chiar şi felul în care şi-au aruncat privirea spre mine, ca şi cum ar fi spus „avem destulă dragoste, vrei şi tu din resturi?“ era încântător. Atunci cum puteam eu să le urâţesc apariţia? Şi încă într-o joi. Cu o clipă înainte de a pleca să-şi petreacă weekendul la o pensiune. Am grăbit pasul şi am intrat într-un bar nu prea popular în care intru uneori să beau ceva după atelier. Joia, în încercarea de a atrage clienţii, barul nepopular invită un DJ care propune de pe scena lui clasici hip-hop din anii nouăzeci atât de tare, că pentru a comanda trebuie să-i arăţi cu degetul lui Elad, barmanul, băutura pe care o vrei pe meniu, altfel n-ai nici o şansă să te audă. I-am arătat lui Elad că vreau arak cu grapefruit, când mi-a adus paharul înalt, am scos paiul şi am băut totul dintr-o înghiţitură, i-am prins privirea şi am spus în sfârşit – cu voce joasă, ca să nu audă – singurul meu prieten a murit.

Dikla a venit cu mine la înmormântare.

La câteva zile după *bat-mitzva* am căzut de acord – adică ea a cerut şi n-

am avut încotro decât să fiu de acord – să plec de acasă. Am închiriat un apartament pe o stradă paralelă. Am transportat puţinele lucruri care erau „ale mele“, nu „ale noastre“. Cărţi în special. Totuşi, Dikla m-a însoţit la înmormântare. Nu numai m-a însoţit. A venit să mă ia cu maşina şi a mers lângă mine tot drumul în cimitir. Mă gândeam că e un gest frumos din partea ei. Şi că, dacă nu ne cunoşteam şi o vedeam pentru prima dată acolo, în cimitir, cu bluza albă închisă cu nasturi şi părul strâns cu o clamă, m-aş fi îndrăgostit de ea.

Mă gândeam că nu regret nici o zi din miile de zile în care am fost împreună. A meritat. Noi am meritat. Şi chiar dacă despărţirea noastră temporară va deveni definitivă, şi curierul cu actele de divorţ îmi va bate la uşă săptămâna asta cu adevărat, nu în imaginaţie, ea va rămâne pentru totdeauna dragostea vieţii mele.

După ce am citit discursul funebru şi m-am întors lângă ea, mi-a căutat mâna şi a rămas cu mâna în mâna mea tot timpul ceremoniei.

Era clar pentru toată lumea, şi pentru mine, că eu voi fi cel care va scrie discursul. Dar ore întregi n-am reuşit să scriu nici un cuvânt. Am recitit e-mailurile pe care le-am schimbat în ultimii ani şi am găsit ceva ce-i scrisesem din Londra, cu câteva luni înainte de descoperirea tumorii.

După douăzeci de ani, oratorii de la Speakers’ Corner din Hyde Park vorbesc despre aceleaşi subiecte: Mahomed, Isus, bănci, nu e uşor să fii homosexual. Iarba are şi ea exact aceeaşi culoare: verde englezesc. Şi e cam frig. Dar nu frig să-ţi îngheţe oasele.

Îţi aminteşti cum am început să ne certăm zgomotos despre nimic, doar ca să se formeze şi în jurul nostru un cerc?

Între timp ai devenit avocat şi pledezi în faţa tribunalelor. Şi eu mi-am găsit calea de a exterioriza ceea ce se ascundea în mine în tăcere.

Nu mai am nevoie să mă sui pe o bancă pentru a atrage atenţia asupra mea. În orele mele libere, în timpul călătoriilor de lucru, prefer să privesc. Şi tu la fel?

Nu ştiu de ce îţi scriu acum.

Poate pentru că mi s-a făcut dor de tine şi de vremurile când aveam timp să călătorim împreună departe.

Poate pentru că mi-ai spus la telefon, înainte de plecarea mea la Londra,

că ai sentimentul că totul e blocat. Că tot ce-ţi doreai era să părăseşti biroul de avocatură tocmai după ce deveniseşi asociat.

Şi eu am sentimentul ăsta de vreo cinci ani. Deşi reuşesc să-l ascund de toţi. Chiar şi de tine.

Şi dintr-odată, aici în parc, am avut o revelaţie de o clipă, înţelegi? Pentru o clipă am reuşit să văd spirala interioară a vieţii. Cea care aproape tot timpul nu ne e dat să o vedem.

Nu ştiu dacă reuşesc să mă fac înţeles. Însă pentru o clipă am reuşit să văd că am părăsit totuşi amândoi punctul de plecare. Şi dacă am reuşit o dată, nu e nici un motiv să nu reuşim din nou. Nu-i aşa?

Nu mă vedeam capabil să termin de citit scrisoarea asta fără ca vocea să mi se sugrume.

Aşa că până la urmă am povestit, deasupra mormântului, cum ne-am cunoscut, Ari şi cu mine. Nu povestea despre Malha. Povestea adevărată.

La şcoală avea loc ceremonia Zilei Comemorării, inclusiv o paradă, care se termina pe terenul de fotbal, în rând câte trei, sub soarele apăsător, timp în care se citeau numele celor căzuţi. Lista era mai lungă de la an la an, şi în fiecare an erau câţiva elevi care nu rezistau la căldură şi cădeau pe iarbă, leşinaţi, în timpul ceremoniei. Şi pentru că fenomenul era la fel de vechi ca şi evenimentul comemorării, erau numite de fiecare dată „gărzi de evacuare“, cu rolul de a-i duce pe targă pe cei leşinaţi, în tăcere şi fără să li se citească pe faţă vreun sentiment, până la marginea terenului, unde aştepta o echipă de prim-ajutor.

În acel an, Ari şi cu mine eram „de gardă“. Şi cu câteva zile înainte de paradă, îndrumătorii de la Gadna[42] au exersat cu noi de mai multe ori deschiderea şi purtarea tărgii. Dar nici unul dintre ei nu ne putea pregăti pentru eventualitatea că Haim Huri va fi primul care cade.

42. Pregătire premilitară.

Haim Huri era mai înalt decât noi cu un cap. Mai lat decât noi cu zece ţoli. Căpitanul echipei de baschet. Campion la „braţul de fier“ al promoţiei. Dar eram în anul o mie nouă sute optzeci şi cinci, Tsahal încă mai bătea pasul pe loc în Liban, şi la lista numelor s-au mai adăugat încă multe nume noi, şi nu era nici un nor pe cer care să mai îmbuneze soarele, şi Haim Huri

s-a prăbuşit ca un cârcel între litera L şi M.

A căzut Haim, mi-a şoptit Ari.

Am luat-o la goană spre el cu targa, i-am rostogolit corpul enorm pe targă şi l-am ridicat pe umeri gâfâind şi am început să mergem.

Aveam de parcurs vreo sută de metri până la punctul de prim-ajutor. După vreo douăzeci de metri ne-am prăbuşit. Targa era prea mică, şi Haim Huri a alunecat de pe ea. Am încercat să-l prindem – dar am căzut şi noi cu el. Ne-am ridicat, l-am ridicat şi pe Haim pe targă, dar după încă zece metri genunchii au început să-mi tremure şi am căzut – iar targa, Haim Huri şi Ari au căzut peste mine.

Lasă, a propus Ari, îl iau eu, iar tu ia targa.

Până în ziua de azi nu ştiu de unde a avut puterea să-l ia pe Haim Huri în spate ca pe un sac.

Dar aşa a fost: l-a luat pe umeri şi a pornit cu el. Mergeam în urma lor clătinându-mă. Când am ajuns la punctul de prim-ajutor, eram sigur că Ari va fi supărat pe mine. Sau va râde de mine. Eram la vârsta la care îţi construieşti poziţia coborându-i pe ceilalţi în ochii tuturor. Însă Ari s-a întins pe iarbă epuizat şi a râs. Un râs în surdină – eram totuşi în mijlocul ceremoniei de comemorare – dar un lucru era clar: lui Ari totul i se părea mai mult amuzant decât umilitor.

Mi-ai dat încă o pereche de ochi, prietene, mi-am continuat discursul.

Şi la sfârşit am citit trei rânduri din *Cad şi mă ridic* a formaţiei lui – Shabak S.

Pentru că există un loc mai dulce decât acest loc
În care timpul e mai lung
Cât vom vrea…

După înmormântare ne-am dus acasă la părinţii lui. Spun „ne-am dus“ la plural, din obişnuinţă, dar Dikla s-a scuzat că trebuie să se întoarcă acasă ca să pregătească cina pentru copii. Eram lângă maşina ei, în parcarea neasfaltată, iar între noi domnea o jenă ciudat de asemănătoare cu cea de după prima întâlnire.

Mulţumesc că ai venit, i-am spus.

Iar ea a spus: Cum adică, era clar.

Nu ştiu, am spus. Niciodată nu te-ai dat în vânt după Ari.

A spus: El ne-a făcut cunoştinţă. A fost parte din viaţa mea douăzeci de ani.

Aşa e, am spus.

Frumos ai spus, şi se grăbi să se corecteze. Nu numai frumos. Adevărat.

Da, am spus. Şi mi-am lăsat capul în jos.

Ţi-am adus asta, a spus scoţând din geantă noul program pentru Doc Aviv. A sosit prin poştă şi…

Mulţumesc că… te-ai gândit la mine, am spus.

Şi deodată ea a traversat timpul care ne separa şi m-a îmbrăţişat. M-a înlănţuit cu braţele ei lungi şi delicate. În mijlocul parcării cimitirului.

Săptămâni nu mai fusesem strâns în braţe de o femeie.

Am rămas cufundaţi unul în braţele celuilalt îndelung. Trup în trup în trup. Amintire în amintire în amintire.

În cele din urmă, ea s-a desprins de mine. Încet. Mai întâi pieptul. Apoi gâtul. Braţele.

Ai să-ţi revii? a întrebat. De la o distanţă sigură.

Am dat din cap – da. Şi s-a urcat în maşină.

A doua zi am venit – era săptămâna de doliu. Şi în ziua următoare.

Durerea morţii lui Ari era mai mare decât puteam să suport singur, aşa că am petrecut o săptămână întreagă la familia Sterlin. Nu am rămas la ei să dorm, e o limită, dar ajungeam dimineaţa devreme şi plecam noaptea odată cu ultimul vizitator, luând cu mine sacii numeroşi cu gunoiul care se strângea în fiecare zi.

Mintea îmi era uimitor de lucidă în săptămâna aceea.

Distimia dispăruse aproape complet. Nu medicamentele au făcut-o să dispară până la urmă. Nici conversaţiile cu vreun psiholog. Nici antrenamentele pentru triatlon. Nici îndrăgostindu-mă. A dispărut pur şi simplu.

Mi-am amintit cum, de fiecare dată când ne mutam în alt oraş în copilărie – şi ne-am mutat de multe ori –, mă întristam cu multe luni înainte de mutare, şi când ne mutam în sfârşit mă simţeam de fapt uşurat.

Mi se pare că în adâncul sufletului am trăit doliul despărţirilor

ineluctabile de Ari şi de Dikla cu mult înainte de a avea loc, am trăit dinainte cele cinci faze ale doliului, iar acum o energie care fusese închisă în mine s-a eliberat.

Mi-am simţit umerii uşuraţi, ca atunci când dai jos rucsacul la sfârşitul unui *trek*.

Ruptura totală de cerinţele cotidiene – de SMS-uri, de e-mailuri, de elevi care vor să ştie când termin de citit textul lor, de poliţia din Stockholm (care nu s-a mulţumit cu mărturia depusă în scris, în care afirmam că l-am auzit pe Axel Wolf recunoscând că e asasinul, ci mi-a cerut prin apeluri telefonice nesfârşite detalii suplimentare demne de încredere privind noaptea aceea blestemată la Ierusalim. Sunteţi scriitor, obiecta inspectorul-şef de poliţie, ce motiv avem să vă credem?)…

Ruptura asta totală mi-a dat ceva ce de mult nu mai avusesem.

Perspectivă.

Îmi puteam contempla viaţa şi declinul din ultimul an, distanţându-mă. Şi să înţeleg ce se întâmplase.

Cum se întâmplase. Ce a provocat ce? Cum m-am lăsat prins în plasa ficţiunilor pe care eu însumi le ţesusem?

În a şasea zi de doliu a telefonat Yoram Sirkin. L-am blocat. A sunat iar. Şi iar. Am ieşit afară cu telefonul. Voia să-i schiţez punctele principale în vederea unei dezbateri. I-am spus că sunt în doliu după un prieten. El a spus că e urgent. I-am spus să se ducă dracului. M-a ameninţat din nou că va da în vileag legătura dintre noi. Fără nici o ezitare, fără să mă bâlbâi, i-am spus: Fă ce vrei, Yoram. Oricum nu mai am ce pierde.

În ultima zi de doliu a apărut Hagai Carmeli.

A intrat în încăpere. Cu privirea lui rătăcită. Şi barba roşcată.

La prima vedere nu se schimbase. Nici o urmă de declin.

M-a uimit intrarea lui. Şi în acelaşi timp era lucrul cel mai natural de pe lume.

M-am ridicat să-l întâmpin. Am văzut după privirea lui că la început nu m-a recunoscut. Doar pe urmă.

Ne-am îmbrăţişat. Ceea ce m-a mirat. Nu a fost niciodată genul lui, cel mult dădea mâna.

Ne-am îndepărtat ţinându-ne uşor de umeri. Acum puteam observa

ridurile fine în jurul ochilor. Şi pete de la soare pe obraji. Dacă am fi fost fete, ăsta ar fi fost momentul în care una din noi ar fi spus ce minunat arată cealaltă. Dar în loc să ne amăgim, am tăcut şi ne-am aşezat într-un colţ al salonului.

I-am spus, băiete, unde erai? Te-am căutat peste tot. Am răscolit totul. Am scormonit peste tot.

N-a răspuns. A zâmbit doar – zâmbet abia văzut.

Tatăl lui Ari s-a apropiat de noi. Încovoiat. Copleşit.

Hagai, a spus cu o voce îndurerată. Ce bine să te văd.

Condoleanţe, a spus Hagai, ridicându-se.

Nu e posibil să împărtăşeşti cu adevărat durerea cuiva, a spus tatăl lui Ari. Dar îţi mulţumesc. Sunt *empanadas* pe masă, dacă ţi-e foame. Ia, nu te jena.

Mulţumesc, a spus Hagai.

Pentru o clipă am avut impresia că tatăl lui Ari va cădea peste Hagai, aplecat spre el foarte tare, dar s-a îndreptat şi s-a întors la bucătărie.

Hagai s-a aşezat din nou, spunând: Îmi pare rău că… am dispărut aşa.

Ce s-a întâmplat?

Şi-a mângâiat îndelung barba.

Apoi a spus: o fată.

Şi a tăcut încă trei măsuri de linişte.

Mi-am amintit că pe Ari îl înnebunea ritmul cuvintelor pe care le scotea. Îmi plac oamenii cu care pot vorbi ping-pong, mi-a explicat el odată, dar Carmeli ăsta vorbeşte tenis. Două ore între o frază şi alta.

Cred că e din cauză că ţine să fie precis, i-am luat eu apărarea atunci. Şi nici acum nu l-am bruscat.

Am văzut că citea cartea ta, a spus Hagai într-un târziu. În Buenos Aires. La Ateneo. Librăria aceea din clădirea operei?

Ştiam! Ştiam că erai la Buenos Aires! te-am urmărit acolo în metrou, dar…

M-am apropiat de ea şi i-am spus că tu şi cu mine am fost prieteni apropiaţi. Curioasă, a acceptat să mergem să bem ceva după ce termină de citit capitolul.

Stai, dar ce făcea ea acolo?

În excursie, după ce terminase studiile.

O fetiţă, nu?

O umbră a trecut peste ochii lui Hagai Carmeli. Când am pronunţat cuvântul „fetiţă“ l-a frapat ceva şi mi-a aruncat o privire dezamăgită. Cu o urmă de dispreţ. Privirea pe care, în liceu, o păstra pentru cei care preferau Queen în loc de Smiths.

După câteva secunde şi-a întors privirea de la mine şi a început să vorbească încet. Aproape ca pentru sine.

N-am simţit nici o distanţă între noi. Am rămas împreună o lună, mai bine de o lună, la Buenos Aires. A fost… perioada cea mai fericită din viaţa mea. Poate singura perioadă fericită din viaţa mea. Într-o noapte – băusem destul ca să-i propun… să se mărite cu mine. Nu a acceptat. A spus că e tânără… şi are nevoie de timp ca să digere. Să-şi organizeze gândurile. A plecat cu nişte prietene să se plimbe în Bolivia. Au închiriat o camionetă la La Paz…

Nu-mi spune: Drumul Morţii.

Da.

O chema Mayan?

Nu. Nirit.

Poţi să mi-o descrii?

A descris-o pe fata care în poză stătea în picioare lângă Mayan. Ţinând în mână planşa de surf. Cu bucle negre. Cu cărare la mijloc. Cu ochi imenşi. Stătea într-o poziţie puţin sfidătoare.

Apoi a tăcut câteva măsuri.

Şi-a atins colţul ochiului. Şi-a şters o lacrimă. Una singură.

A mai tăcut câteva măsuri. Şi-a scărpinat barba. Se închisese în sine. Şi deodată s-a desprins din adâncul gândurilor întrebând: O clipă, dar cine e Mayan?

I-am povestit despre întâlnirea de la Ganei Tikva. Şi despre mama lui Mayan, care mi s-a adresat la sfârşit arătându-mi fotografia.

Am ezitat o clipă înainte de a povesti despre relaţia mea cu Mayan după moartea ei. Dar mi-am spus – dacă e cineva care poate să înţeleagă…

El dădea din cap din când în când, privindu-mă fără să mă judece, iar

când am terminat de povestit, m-a întrebat: Vrei să bei ceva?

S-a ridicat şi a adus cola zero pentru mine şi cola adevărată pentru el. A mai adus două pahare din plastic, şi a întins unul întrebând:

Mai ai fotografia?

Sigur, am spus. În birou.

Şi-a scărpinat barba şi părea că şi-a amintit ceva: Îţi aduci aminte – când mergeam la mare, nu intram în apă?

Sigur că-mi amintesc, am spus, îţi aduceai tabla de şah. Şi jucai cu tine însuţi.

Ea m-a învăţat *surfing*, Nirit. Îţi închipui cum arătam în timp ce făceam *surfing*?

A adăugat cu vocea sugrumată – îmi spunea „Vântul“, prescurtare de la „vânt nebunesc“, iar eu o numeam „Obraji“ pentru că avea obrajii umflaţi.

Şi a spus: Totul mi se părea uşor de rezolvat când eram cu ea.

Şi a spus: Locul unde ele s-au dus e fără speranţă şi fără nimicire, nici regret, nici tristeţe, nici măcar durere, în locul unde s-au dus nu lipseşte nimic. E un loc perfect.

Şi nu era nevoie să spui, Nathan Zach[43].

43. Poet israelian (1930–2020).

Am tăcut un timp. În jurul nostru lumea continua să vorbească despre Ari şi despre sondajele din ce în ce mai favorabile lui Yoram Sirkin. Cineva a spus că Sirkin nu era în stare să scoată un cuvânt adevărat, altcineva a adăugat că aşa ceva nu mai există: adevăr. Adevărul e *passé*. Tăvi cu *empanadas* continuau să curgă din bucătărie. Un album cu poze ale lui Ari trecea din mână în mână, iar când a ajuns la mine n-am fost în stare să dau foile, încă nu, prea devreme, aşa că i l-am trecut lui Hagai, dar şi el, spre uşurarea mea, l-a trecut mai departe. Din când în când se auzea din vacarmul de cuvinte în ebraică un cuvânt în spaniolă. Afară se auzea motorul unei maşini de tuns iarba. Hagai s-a ridicat şi s-a întors cu două *empanadas*, una pentru mine, una pentru el. Mi-am amintit că şi atunci când dormeam la el – noi, prietenii din pivniţa din Ramot – el se învârtea tot timpul în jurul nostru, ne aducea băuturi, mâncare, perne pe care le puneam sub sacii de dormit, aţâţând conversaţia cu câte un nou subiect, decolteul

profesoarei de istorie Dorine Schiller, găurile negre, *Stăpânul inelelor*, fotbal. Când începeau să ne cadă pleoapele, ne propunea, ca să ne ţină treji, să povestim fiecare fantasma masturbatorie preferată. Începea el, apoi urmau ceilalţi. Fantasmele lor erau clare, precise, ca fotografiile de la scena crimei, şi rândul meu venea repede. Eu mă luptam cu obstacole, conflicte, personaje bine conturate şi intrigă, drept care până terminam de vorbit, toţi adormiseră deja, în afară de Ari, care înainte de a închide fermoarul sacului de dormit spunea cu o voce adormită: Băiete, am impresia că vei deveni scriitor, dar ar trebui să înveţi când să te opreşti.

Mă las de scris, i-am spus lui Hagai după ultima înghiţitură.

De ce, întrebă el. Nici un semn de tulburare în voce. Nici de mustrare. Doar pur interes. Mi-am amintit de ce îmi plăcea atât de mult să stau de vorbă cu el.

Nu mă mai face fericit, am spus.

Atunci nu trebuie, a spus el.

Am devenit un mincinos, un povestitor obsesiv, un canibal, tot ce mi se întâmplă devine material, chiar şi când Dikla mi-a spus – te părăsesc nu pentru că nu te mai iubesc, ci pentru că nu mai cred nici un cuvânt de-al tău – chiar şi atunci m-am gândit ce frază puternică, trebuie să o folosesc într-o carte…

Dacă e aşa…

Lumea e plină până la refuz de mincinoşi acum, minciuna e moneda globală de schimb.

E ceva în ce…

Îmi vine să ies afară să mă joc, omule, să fac ceva real, ceva care să aibă o existenţă concretă. Să înfiinţez o asociaţie, să fiu candidat la Knesset, să castrez un pedofil…

Bine, m-ai convins. Poate că trebuie într-adevăr să încetezi să mai scrii pentru un timp.

Mi-a mai rămas un singur text de terminat, am spus. Şi gata. Întrebări care mi-au fost trimise acum un an de un *site* internet. Se poate că ei au şi uitat de asta, dar eu m-am agăţat ca de o funie de salvare, pentru că nu aveam nimic altceva de care să mă agăţ anul ăsta. Mint întotdeauna în astfel de interviuri, ştii, dau răspunsuri de scriitor. De data asta, m-am străduit să

răspund cu sinceritate, sau măcar am avut intenţia să fiu sincer, ceea ce m-a eliberat. În orice caz, mai am doar câteva rânduri şi termin, după care voi începe o viaţă cu totul diferită.

Mai e ceva ce aţi vrea să adăugaţi?

Când s-a terminat săptămâna de doliu, m-am dus să-mi aranjez apartamentul.

Am început cu camerele copiilor. Am văruit pereţii în nuanţe deschise. Am adus mobile din lemn uşor. Am pus pe perna fiecăruia câte o surpriză care să-i bucure în vizita apropiată: ciocolată albă pentru Yanai, Cartea Recordurilor Guinness pentru Noam, o şapcă Adidas pentru Shira. Care, spre surprinderea mea, a spus că vrea să vină. M-am gândit că, indiferent ce voi face, va fi tristeţe în aer când vor veni. M-am gândit că, indiferent câtă tristeţe va fi în aer când vor veni, am să mă lupt pentru ei. Pentru ei şi pentru tot ce încă nu e pierdut aici, acasă şi în ţară. Dikla mi-a trimis un SMS: Eşti de acord să-i aduc puţin mai devreme? Am ceva la serviciu. Mi-am spus că are probabil vreo întâlnire, dar mă minte ca să nu mă facă să sufăr. I-am trimis un SMS: Sigur, mă bucur. Ea a răspuns: Ce mai faci? I-am răspuns: O să fie bine. Eram teribil de gelos că are o întâlnire. Mi-l închipuiam cum arată. Puteam să ghicesc: o combinaţie între Eran, directorul-adjunct de la marketing şi Barack Obama. Am desfăcut puţinele lucruri pe care le adusesem cu mine, le-am aranjat în living şi în dormitor, am fixat o mică etajeră în colţul meu de lucru, pe care am pus *Zorba grecul*, *Dao De Jing* şi poza lui Mayan. În colţul gurii – zâmbetul lui Mayan. Nu chiar zâmbet, sigur nu râs. Doar o înclinare a gurii ca o mărturie a înclinării sufleteşti înspre bine. I-am spus: Acum am rămas doar tu şi cu mine. Am rugat-o: Nu mă părăsi. Mi-am scos laptopul, l-am pus în priză şi am deschis fişierul în care am răspuns întrebărilor de pe site-ul internet. Mi-am spus că e probabil ultimul meu interviu şi bine că e aşa. Am ridicat cursorul din partea dreaptă a ecranului până sus, ca să ajung la început şi să recitesc ce am scris. Dar m-am răzgândit.

Nu, nu voi scrie din nou, nu voi face concesii, nu voi redacta. Nu de data asta.

Am ataşat fişierul la e-mail şi l-am adresat editorului *site*-ului.
Am tras adânc aer în piept, îndelung, ca înainte de a sări de pe acoperiş…
Şi l-am trimis.

În seria de autor **Eric-Emmanuel Schmitt** au apărut

Milarepa
Domnul Ibrahim şi florile din Coran
Oscar şi Tanti Roz
Copilul lui Noe
Viaţa mea cu Mozart
Secta Egoiştilor
Evanghelia după Pilat
Pe când eram o operă de artă
Cea mai frumoasă carte din lume şi alte povestiri
Concert în memoria unui înger
Visătoarea din Ostende
Cei doi domni din Bruxelles
Femeia în faţa oglinzii
Elixirul dragostei
Otrava iubirii
Noaptea de foc
Adolf H. Două vieţi
Omul care vedea dincolo de chipuri
Răzbunarea iertării
Doamna Pylinska şi secretul lui Chopin
Felix şi izvorul invizibil
Jurnalul unei iubiri pierdute
Paradisuri pierdute

În seria de autor **James Joyce** au apărut

Oameni din Dublin
Portret al artistului la tinereţe
Ulise

În seria de autor **Franz Kafka** au apărut

Metamorfoza. Integrala prozei antume
Vizuina. Proză postumă
Jurnal. 1910–1923

În seria de autor **Herta Müller** au apărut

Leagănul respiraţiei
Încă de pe atunci vulpea era vânătorul
Călătorie într-un picior
Omul este un mare fazan pe lume
Mereu aceeaşi nea şi mereu acelaşi neică
Ţinuturile joase
Astăzi mai bine nu m-aş fi întâlnit cu mine însămi
Animalul inimii
Patria mea era un sâmbure de măr
Regele se-nclină şi ucide

În seria de autor **Isabel Allende** au apărut

Casa spiritelor
Zorro
Fiica norocului
Eva Luna
Povestirile Evei Luna
Paula
Despre dragoste şi umbră
Portret în sepia
Ţara mea inventată
Inés a sufletului meu
Planul infinit
Suma zilelor
Insula de sub mare
Caietul Mayei
Dragoste
Jocul Ripper
Amantul japonez
Dincolo de iarnă
O lungă petală de mare
Ce vrem noi femeile? Despre dragostea nerăbdătoare, viaţa lungă şi ursitoarele bune

Violeta

În seria de autor **Mario Vargas Llosa** au apărut
Mătușa Julia și condeierul
Lituma în Anzi
Orașul și câinii
Rătăcirile fetei nesăbuite
Cinci colțuri
Istoria lui Mayta
Casa Verde
Băieţii şi alte povestiri
Chemarea tribului
Cine l-a ucis pe Palomino Molero
Elogiu mamei vitrege
Povestaşul
Paradisul de după colţ
Vremuri grele
Conversaţie la Catedrala
Visul celtului
Două singurătăți. Despre roman în America Latină
(cu Gabriel García Márquez)

În seria de autor **Fernando Pessoa** au apărut
Cartea neliniştirii
Opera poetică
Ultimatum şi alte manifeste
Cronica vieţii care trece
Quaresma, descifrator. Proză poliţistă
Vecin cu viața. Poezia ortonimă, 1911–1935
Marinarul și alte ficțiuni

În seria de autor **Ernesto Sabato** au apărut
Tunelul
Despre eroi şi morminte

Abaddon exterminatorul

În seria de autor **Amos Oz** au apărut
Scene de viaţă campestră
Rime despre viaţă şi moarte
Poveste despre dragoste şi întuneric
Cum să lecuieşti un fanatic
Odihnă desăvârşită
Cutia neagră
Să nu pronunţi: noapte
Muntele Sfatului Rău
Soţul meu, Michael
Pantera din subterană
Între prieteni
Sumki
Evreii şi cuvintele (coautoare: Fania Oz-Salzberger)
Să cunoşti o femeie
Iuda
Fima
Deodată în adâncul pădurii
Dragi fanatici
Din ce este făcut un măr? Convorbiri cu Shira Hadad
Aceeaşi mare

În seria de autor **Milan Kundera** au apărut
Insuportabila uşurătate a fiinţei
Lentoarea
Identitatea
Cartea râsului şi a uitării
Iubiri caraghioase
Gluma
Ignoranţa
Nemurirea
Valsul de adio

Viaţa e în altă parte
Sărbătoarea neînsemnătăţii
Testamente trădate
Arta romanului

În colecţia **Raftul Denisei** au apărut
Jessie Burton, *Confesiunea*
Matteo Strukul, *Michelangelo ereticul*
Daniela Krien, *Iubirea în caz de urgenţă*
Anaïs Nin, *Henry şi June*
Romain Gary, *Lady L.*
Ann Patchett, *Casa olandeză*
Lev Tolstoi, *Anna Karenina*
Kate Morton, *Grădina uitată*
Laura Imai Messina, *Ce încredinţăm vântului*
Kate Morton, *Casa de lângă lac*
Maria Stepanova, *În amintirea memoriei*
Christian Escribà, Sílvia Tarragó, *Cofetăria cu miracole*
Ludmila Ulițkaia, *A fost doar ciumă*
J.M. Coetzee, *Moartea lui Isus*
Norris von Schirach, *Cei mai frumoși ani din viața lui Anton*
Evgheni Vodolazkin, *Istoria Insulei*
Cho Nam-joo, *Kim Jiyeong, născută în 1982*
Simona Lo Iacono, *Albatrosul*
Anaïs Nin, *Delta lui Venus*
Nikos Kazantzakis, *Ascensiunea*
Heather Morris, *Poveşti despre speranţă*
Nick Bradley, *Pisica şi oraşul*
Anthony Doerr, *Despre Grace*
Kate Morton, *Casa de la Riverton*
Julie Orringer, *Portofoliul fugii*
Susana Fortes, *Iubirea nu e un vers liber*
Paula McLain, *Când stelele se întunecă*
Narine Abgarian, *Din cer au căzut trei mere*

Susan Choi, *Exerciţiu de încredere*
Akira Mizubayashi, *Inimă frântă*
Laura Lindstedt, *Prietena mea Natalia*
Romain Gary, *Marele vestiar*
Yōko Ogawa, *Poliţia Memoriei*
Etgar Keret, *Haide, zboară odată*
Care Santos, *Voi merge pe urmele paşilor tăi*
Guzel Iahina, *Trenul spre Samarkand*
Avni Doshi, *Zahăr ars*
Chris Cander, *Greutatea unui pian*
Lorenzo Marone, *Un băiat ca toţi ceilalţi*
Zülfü Livaneli, *Serenadă pentru Nadia*
Thomas Mann, *Moartea la Veneţia*
Clarice Lispector, *Cea mai mică femeie din lume. Proză scurtă 1940–1964*
Yukio Mishima, *Confesiunile unei măşti*
Nikolai Leskov, *Lady Macbeth din Mţensk*
Francesc Miralles, Ángeles Doñate, *Un ceai la capătul lumii*
Yukio Mishima, *Zăpada de primăvară*
James Salter, *Un joc şi o desfătare*
Ismail Kadare, *Înfruntare la nivel înalt: Misterul convorbirii telefonice Stalin–Pasternak*
Anna Hope, *Aşteptări*
J.M. Coetzee, *Aşteptându-i pe barbari*
Melanie Benjamin, *Viscolul copiilor*
Maja Lunde, *Ultimii cai din stepă*
Yukio Mishima, *Cai în galop*
Heather Morris, *Trei surori*
David Foenkinos, *Familia Martin*
Alex Schulman, *Supravieţuitorii*
Teru Miyamoto, *Vis de primăvară*
Ingeborg Bachmann, *Malina*
Quentin Tarantino, *A fost odată la Hollywood*
Aleksandr Soljeniţîn, *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*
Polly Samson, *Un teatru pentru visători*

Rose Tremain, *Insulele iertării*
Fiona Davis, *Leii de pe Fifth Avenue*
Yaniv Iczkovits, *Fiica măcelarului*
Natsuko Imamura, *Femeia cu fustă violet*
Anaïs Nin, *Spioană în casa dragostei*
Janice Y.K. Lee, *Profesoara de pian*
Jay Parini, *Ultima gară*
Jane Smiley, *Perestroika la Paris*
Alan Hlad, *Mesagerul secret al lui Churchill*
Romain Gary, *Rădăcinile cerului*
Eshkol Nevo, *Ultimul interviu*